

TC

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

**Hamas'ın Yeni Medya Kullanım Pratikleri: Hedef Kitleler
ve İçerikler**

Doktora Tezi

İslam ALHALAYQA

Ankara- 2018

TC

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

Hamas'ın Yeni Medya Kullanım Pratikleri: Hedef Kitleler ve İçerikler

Doktora Tezi

İslam ALHALAYQA

Danışman

Prof. Dr. Mutlu BİNARK

Ankara- 2018

TC

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

Hamas'ın Yeni Medya Kullanım Pratikleri: Hedef Kitleler ve İçerikler

Doktora Tezi

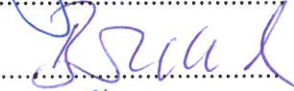
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mutlu BİNARK

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Mutlu BİNARK

.....

.....

Prof. Dr. Bülent ÇAPLI

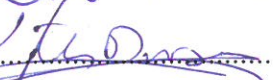
Prof. Dr. S. Ruken ÖZTÜRK

.....

.....

Prof. Dr. Sezer AKARCAI

Prof. Dr. Çiler DURSUN

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi: 12 / 10 / 2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (12/11 /2018).

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

İslam Alhalaiqa

İmzası

.....

İçindekiler Tablosu

KISALTMALAR	VIII
Resimler ve Şekillerin Listesi.....	IX
Tabloların Listesi	XI
GİRİŞ.....	1
KURAMSAL ÇERÇEVE	10
YÖNTEM.....	41
1. BİRİNCİ BÖLÜM: HAMAS'IN TARİHÇESİ.....	52
1.1. FİLİSTİN'DE HAMAS'TAN ÖNCEKİ MÜSLÜMAN KARDEŞLER HAREKETİ.....	52
1.2. HAMAS'IN KURULUŞU VE İKİ İNTİFADA'DA ETKİNLİĞİ.....	65
1.3. 2006 SEÇİMLERİ.....	72
1.4. HAMAS'IN İLKELERİ, HEDEFLERİ VE İDEOLOJİSİ	78
Hamas'ın İdeolojisi	81
Hamas'ta ki Dönüşümler	81
Hamas'ın Misakı'ndaki Dönüşümler	84
Yeni Belgenin Doğuşu	87
1.5. HAMAS İLE BENZERİ HAREKETLER ARASINDA KARŞILAŞTIRMA.....	93
Hamas ve Zapatista Hareketi: Benzerlikler ve Farklılıklar.....	93
Hamas ve Hizbullah Hareketi (Türkiye): Benzerlikler ve Farklılıklar:	101
El-Kaide Örgütü: Medya Söylemi ve Stratejisi	109
Lübnan'da Şii Hizbullah Örgütü ve Medya.....	118
Dünyada Diğer Örnekler	127
2. İKİNCİ BÖLÜM: HAMAS'IN MEDYA YOLCULUĞU	129
2.1. HAMAS'IN MEDYA TARİHÇESİ.....	129
2.2. HAMAS'IN KİTLE İLETİŞİM KURULUŞLARI;	139

Alrisaleh Gazetesi	140
El-Aksa'nın Sesi Radyosu.....	141
El-Aksa Uydu Kanalı.....	142
2.3. HAMAS'IN MEDYA ANLAYIŞI VE STRATEJİSİ.....	148
2.3.1. Hamas'ın medya yoluyla seslendiği ve hedeflediği kitleler.....	152
2.3.2. Hamas'ın medya kullanımının hedefleri	156
2.3.3. Chomsky-Herman'ın Propaganda Modeli Temelinde Hamas'ın Medya Stratejisi ..	158
2.3.4. Hamas'ın Medya Stratejisinde Gelişmeler ve Dönüşümler.....	166
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: HAMAS VE YENİ MEDYA	172
3.1. FİLİSTİN'DE İNTERNET KULLANIMI VE DURUMU	172
3.2. YENİ MEDYA BİRİMİ VE ARAP BAHARI'NIN ETKİSİ	176
3.3. İNTERNET'TE HAMAS	179
3.3.1. Hamas'ın (Web. 1.0) Websiteleri	179
3.3.1.1. Hamas'ın Medya Ofisi sitesi; http://hamas.ps/ar/	179
3.3.1.2. Filistin Enformasyon Merkezi sitesi (FEM); http://www.palinfo.com	181
3.3.1.3. El-Kassam Tugayları'nın sitesi; www.alqassam.ps	183
3.3.1.4. Şimdi Filistin sitesi; www.paltimes.net	186
3.3.1.5. El-Aksa Uydu TV sitesi; www.aqsatv.ps	187
3.3.1.6. Alresalah Gazetesinin sitesi; www.alresalah.ps	188
3.3.1.7. Çocuklar için Fatih sitesi; www.al-fateh.net/	189
3.3.2. Hamas'ın (Web. 2.0) Sosyal Medya Alanları	190
3.4. HAMAS'IN YENİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMINDA ÖNE ÇIKAN ANLAYIŞLAR VE DÜŞÜNCELER.....	195
Hamas'ın Söyleminde Sık Kullanılan İfade ve Kavramlar	218
3.5. 2008, 2012 VE 2014 SAVAŞLARINDA HAMAS'IN YENİ MEDYA STRATEJİSİ VE YAŞANAN GÜÇLÜKLER.....	219
3.5.4. 2014 Savaşında Hamas'ın Yeni Medya Kullanımı.....	237

1- Twitter	239
2- Facebook.....	244
3- YouTube	247
.3.5.5 2014 Savaşında Medyayla Alakalı Gözlemlenen Bazı Hatalar	254
3.6. İNTERNET TEKNOLOJİSİNDEKİ HAMAS'A KARŞI UYGULANAN AMBARGO VE KISITLAMALAR	257
3.7. HAMAS'IN MEDYA AMBARGOLARININ KARŞISINDA ALDIĞI ÖNLEMLER VE TEDBİRLER	263
3.7.1. Karşı Elektronik Taarruz ve Nüfuz Oluşturma.....	266
3.7.2. Hamas'ın Batılı Teknolojiye Bakış Açısı	268
3.8. HAMAS'IN MEDYA KULLANIMINA ELEŞTİRİLER, ZAYIFLIKLAR VE SINIRLAR	269
SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME.....	273
KAYNAKÇA.....	286
ÖZET	307
ABSTRACT	309
EK 1 311	
EK 2 315	
EK 3 327	

KISALTMALAR

HAMAS	: İslami Direniş Hareketi
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
EL-KASSAM	: Şehit İzziddin El-Kassam Tugayları
EZLN	: Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu
MK	: Müslüman Kardeşler Hareketi
ABD	: Amerika Birleşmiş Milletleri
FETİH	: Filistin’i Milli Kurtarma Hareketi
FEM	: Filistin Enformasyon Merkezi
STÖ	: Sivil Toplum Örgütleri
NAFTA	: Kuzey Atlantik Serbest Ticaret Antlaşması
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşma Teşkilatı
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti

Resimler ve Şekillerin Listesi

Şekil 1: Filistin'in tarihi haritası. Siyah kısım İsrail tarafından 1948'de turuncu kısım ise 1967'de işgal edilen Filistin topraklarını temsil etmektedirler.	50
Şekil 2: Lübnan'da İslami Direiş sitesinden alınan bir resim. Çekilme tarihi: 4 Aralık 2017	125
Şekil 3: Al-Mayadin TV sitesinden alınan bir resim.....	126
Şekil 4: Gazze'nin bir sokağında yer alan bir duvara yazılmış Hamas'ın ismi ve bir sloganı. (Kaynak: Filistin enformasyon Merkezi. Erişim tarihi: 11.03.2016).....	131
Şekil 5: Maskalı Hamas aktivistleri hareketin bazı sembollerini çizmek için bir duvarı boyayıp yazı yazmaya çalışırlar. El-Risaleh Gazetesi web sayfası. 13.12.2010.....	132
Şekil 6:2009'daBirzeit Üniversitesinde düzenlenen öğrenci seçimine Katılan "El-kutle El- islamiye" İslami Kitle'nin destekçi kız öğrencileri (Araştırmacı tarafından çekilmiş bir resim)	134
Şekil 7: Hamas'ın 29. Kuruluş Yılı dönümünde yürüyüş ve faaliyetler. (Kaynak: Anadolu Ajansı. Tarih: 13.12.2016).	137
Şekil 8: Hamas'ın Medya Birimi. Bu şekil, Wael Abdelaal kitabından alınmış ancak araştırmacı tarafından çevirilip geliştirilmiştir (Abdelal, 2016: 183).	147
Şekil 9:Hamas'ın Medya Ofisi sitesinden alınan resim.....	180
Şekil 10: Filistin Enformasyon Merkezi sitesinden alınan resim.....	182
Şekil 11:El-Kassam Tugayları sitesinden alınan resim	184
Şekil 12: Şimdi Filistin sitesinden alınan resim.....	186
Şekil 13: El-Aksa Uydu TV sitesinden alınan resim	187
Şekil 14: Alresalah Gazetesinin sitesinden alınan resim.....	188
Şekil 15: Çocuklara mahsus olan El-Fatih sitesinden alınan resim	190
Şekil 16: FEM'nin Facebook sayfasının kapağına yerleştirilmiş bir resim. Çekilme tarihi: 21 Kasım 2017.	194
Şekil 17: Twitter'de katılımcılar tarafından #Hamas29 hashtag'ı altında yazılan tartışmalar ve yayınlanan resimler.	202
Şekil 18: Hamas'ın İbranice ile ürettiği şarkı hakkında İsrailli İnternet katılımcılarının yorumlarından örnekler. (Kaynak: Aljazeera. Giriş tarihi. 10.02.2017)	211
Şekil 19: El-kassam Tugaylarının sözcüsü Ebu-Ubayda'nın Twitter hesabından alınmıştır. (Giriş Tarihi: 22.07.2016)	213
Şekil 21: El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida'nın 2014 savaşı esnasında yaptığı bir TV konuşmasından alınan resim	229
Şekil 22: El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida'nın 2014 savaşı esnasında yaptığı bir TV konuşmasından alınan resim	229
Şekil 23: El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida'nın 2014 savaşı esnasında Twitter'de attığı bazı tweetler	240
Şekil 24: El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida'nın 2014 savaşı esnasında Twitter'de attığı bazı tweetler.....	241
Şekil 25: 2014 savaşı esnasında Hamaslı ve Filistinli aktivistlerin ürettikleri genişçe paylaştıkları grafik ve resimlerden biri	244
Şekil 26: YouTube'nin kaldırdığı Hamas ve El-Kassam'ın videolarının linklerine girildiğinde görülen mesajlar	249
Şekil 27: Türkçe ile anlatılan El-Kassam sitesindeki video kısmını gösteren sayfa	250
Şekil 28: Facebook'un kurucusunun İsrail askerlerinin kıyafetini giyindiğini anlatan bir tasarım.....	261
Şekil 29: Facebook'un ile İsrail arasında anlaşma ve tokalaşmayı anlatan bir tasarım	261

Şekil 30: Mesjid-i Aksa duvarında Yahudi Tevratı okuyan ve başında Yahudilik şapkasını takan bir haham şeklinde görülen Facebook sloganı	261
Şekil 31: İsrail bayrağında ki yıldızları içeren Facebook ismini gösteren bir tasarım	262
Şekil 32: İncelenen 5 Hamas sitesinden ele alınan haber sayısı ve oranı	317
Şekil 33: incelenen 648 haberden farklı konuların haber sayısı.....	320
Şekil 34: incelenen 648 haberden farklı konuların haber yüzdesi ve oranları	320
Şekil 35: Hamas sitelerinin haberciliğinde farklı kitlelere seslenme haberlerinin oranları ve yüzdesi.	325
Şekil 36: İncelenen 648 haberden farklı kitlelere yönlendirilen Hamas haberlerin sayısı...	326
Şekil 37: İncelenen FEM'nin 193 haberinde öne çıkan konuların haber sayısı	329
Şekil 38: Şimdiki Filistin sitesinde İncelenen 185 haberde öne çıkan konuların haber sayısı	332
Şekil 39: Al-Aksa sitesinde İncelenen 101 haberde öne çıkan konuların haber sayısı	334
Şekil 40: Alresalah sitesinde İncelenen 115 haberde öne çıkan konuların haber sayısı.....	336

Tabloların Listesi

Tablo 1. Hamas'ın en önemli geleneksel ve kitle medya kurumları	145
Tablo 2. Hamas'ın seslendiği kitlelere ve bu seslenmede kullandığı medya platformlarının listesi.....	153
Tablo 3. Hamas'ın Twitter'deki en bariz, aktif ve önemli hesaplarından bazıları....	191
Tablo 4. Hamas'ın seslediği kitlelere neler hakkında mesaj yollamaktadır.....	196
Tablo 5. Hamas'ın söyleminde, medyasında, konuşmalarında ve basın açıklamalarında bazı terimler ve kavramlar.....	218
Tablo 6. İsrail'in Gazze'ye yönelik açtığı üç savaşın hasar ve kayıp istatistikleri.....	224
Tablo 7. Youtube'den kaldırılan ve hala bulunan bazı Hamas videoları.....	251
Tablo 8. Hamas'ın 5 haber sitesinden incelenen 648 haberin içerdiği konular.....	319
Tablo 9. İncelenen FEM sitesinin 193 haberinde 522 hedef kitlesine seslenmiştir ...	328
Tablo 10. Şimdiki Filistin sitesinde incelenen 185 haberde 467 hedef kitlesine seslenilmiştir.	331
Tablo 11. Al-Aksa sitesinde incelenen 101 haberde 285 hedef kitlesine seslenilmiştir.	333
Tablo 12. Alresalah sitesinde incelenen 115 haberde 303 hedef kitlesine seslenilmiştir.....	335

Giriş

Hamas, bugün Ortadoğu'da ve dünyada en çok tartışma yaratan örgütlerden biri ve Filistin topraklarında en etkin ve dikkat çekici siyasal ve toplumsal hareket olarak kabul edilmektedir. 1987'de birkaç kişiyle yola çıkan hareket bugün askeri kolu El-Kassam aracılığıyla İsrail'e karşı en çok direniş gösteren ve işgal güçlerine en şiddetli şekilde karşı koyabilen hareket haline gelmiştir. Ayrıca Filistin'de 2005 ve 2006 yıllarında yapılan yerel ve genel seçimleri kazanarak hareket geniş bir kitleye ulaşmıştır.

Hamas hareketinin siyasi mücadelesinde kullandığı araçlardan biri medya ve yeni medyadır. Bugün dünyada ülkeler, ordular ve örgütler arasında şekli ve boyutları farklı olan asimetrik savaşlar gerçekleşir. Geleneksel savaşın yanında soğuk ve sembolik bir savaş yöntemi ortaya çıkmıştır. Yeni savaş alanları dijital, sanal, ideoloji ve fikir ağırlıklıdır. Düşmanlar gerçek (somut) savaş kazanma yolunda sanal ve fikri savaşları da kazanmak için istekli ve hırslı bir çaba göstermektedir. Bu durum ambargo altında imkânı kısıtlı olan örgütler için de büyük bir fırsat ve imkân sağlamaktadır. Örgütlerin yeni savaş alanlarına dâhil olabilmesi için bu durum önemli bir güç teşkil etmektedir. Bu alanda her taraf kendi ideolojisini ve başarılarını yayınlamak ve düşmanlarına karşı propaganda yapabilmek için internet ortamını kullanmaktadır. Hamas hareketi, mücadele ettiği İsrail ve ABD güçlerine karşı oldukça kısıtlı olanaklara sahiptir. Hamas uydu televizyonu ve diğer geleneksel medya kurumları batıda yasaklanarak uydudan çıkartılmıştır. Fakat internet, Hamas için alternatif bir medya ortamı, serbest

bir imkân ve güç alanı oluşturmuştur. Hamas bu tekniği mevcut olan mücadelede dikkat çekici bir şekilde kullanmıştır.

Hamas'ın Filistin topraklarında işgalci konumda bulunan İsrail ile mücadelede kullandığı medya stratejisini, üslûbunu, dijital ve yeni medya kullanımını incelemek gayet önemlidir. Ayrıca Hamas'ın medya yöneticilerinin ve medya içeriğini hazırlayanların, geniş kitlelere, İsrail'e ve dünyaya yönelik dilini ve şeklini, medya içeriğinde Hamas'ın kullandığı ideolojiyi, propaganda ve söylemi analiz etmek, Hamas hareketini incelemek ve araştırmak son derece faydalı ve gereklidir. Dolayısıyla bu araştırma iki tartışma konusunu merkezine almaktadır. Birincisi *Hamas hareketi*, ikincisi ise birçok tartışmaya konu olan yeni ve sosyal medya teknikleridir.

Bu araştırmanın temel konusu; Ortadoğu coğrafyasında (belki de dünyada) büyük tartışma konusu olan Hamas hareketinin Filistin topraklarında işgalci konumda bulunan İsrail ile mücadele kapsamında kullandığı medya yöntemlerini, yollarını ve üsluplarını, Hamas'ın uyguladığı stratejiyi, söylem ve propaganda tekniklerini, hareketin dijital devrim çerçevesinde yeni medya kullanımını ve medya savaşına girmesini, Hamas'ın geniş kitlelere, İsrail'e ve dünyaya seslenme dilini ve yöntemini keşfetmek ve analiz etmektir.

Araştırmanın kapsamında Hamas hareketinin medyayı ve özellikle yeni medyayı kullanma tarzını ve hareketin ürettiği içerikler incelenecektir. Bunun için öncelikle Hamas hareketi açıklanacaktır. Hamas hareketinin geleneksel medya kullanımı, yeni medya ile ilişkisi bağlamında anlatılacaktır.

Araştırmanın Amacı; son zamanlarda çok tartışılan ve Ortadoğu'da politika üretme sürecinde etkili ve önemli rol sahibi olan Hamas hareketinin medyayı ve özellikle yeni

medyayı kullanım biçimlerini ortaya koymak, tartışmak ve aydınlatmaktır. Direnişçi, silahlı ve toplumsal hareketler, kendi hedeflerini gerçekleştirmek, kendi ideolojilerini anlatmak ve fikirlerini yaymak için medyayı ve özellikle yeni medyayı kullanmaktadır. Bu çalışmada da Hamas özelinde, Hamas'ın yeni medyayı kullanım biçimlerini ve alt amaçlarını ortaya koymak asıl amaçtır. Hamas'ın medyayı ve yeni medyayı üç farklı şekilde kullandığı düşünülmektedir. Bu çalışmada kullanım biçimlerinin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymak bir diğer amaçtır. Hamas hareketi yeni medyayı özellikle şu alt amaçlar için kullanmaktadır. Taraftar toplamak, fikrini yaymak, Filistin'in uğradığı zulmü dünyaya örneklerle anlatmak, İsrail'in işgal ettiği topraklarda gerçekleştirdiği baskıyı dünyaya örneklerle teşhir etmek, Filistin halkında milli birlik, bütünlük duygusu oluşturmak ve Filistin halkını belli kutsal değerler etrafında bilinçlendirmek, İsrail ordusuna yönelik kaygı verici içerik üretmek, dünya halklarından Filistin sorunu için destek toplamak. Bu çalışmada Hamas'ın sosyal medya hesapları ve websiteleri üzerinde yapılacak içerik analizi ile yukarıda sayılan alt amaçlar somutlaştırılacaktır. Çalışmanın bir diğer amacı ise Türkiye'de Hamas hakkındaki araştırmaların sayısını artırmak ve Hamas literatürüne katkı sağlamaktır.

Araştırmanın Önemi; Ortadoğu ve dünyada siyasal istikrarsızlığın en önemli sebeplerinden biri olan Filistin sorununda Hamas hareketinin rolünü, aktivite ve etkinliğini araştırmakta fayda vardır. Ancak bu tez çalışması yeni medya kullanımı konusuyla sınırlı tutulacaktır. İslami bir hareketin medyayı ve yeni medyayı barış ve savaş durumlarında kullanımı gayet ilginç ve önemlidir. Üstelik araştırmanın önemi, öncelikle ilginç, yaygın ve etkili olan yeni medyanın kendisinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca hem sivil, hem siyasi hem askeri olan Hamas'ın, askeri savaşa eşlik eden medya savaşında ve dijital savaşında tezini, üslubunu ve metotlarını anlamak, Hamas'ın

medya içeriğini ve stratejilerini araştırmak, bu içerikte ideoloji ve söylemin özelliklerini incelemek araştırmanın önemini teşkil etmektedir.

Tez araştırmasının ana sorusu;

Hamas hareketi, yeni medyayı, tekniklerini ve çeşitli platformlarını nasıl ve ne amaçla kullanmaktadır?

Alt sorular ise;

Hamas hareketi, yeni ve sosyal medyayı kullanırken nasıl propaganda yapar?

Hamas, yeni medyayı kullanımında hangi kitlelere seslenmektedir?

Hamas'ın yeni medya pratiğinde hangi içerikler, mesajlar ve analizler görülür?

Hamas'ın medya stratejisi ve altyapı nelerdir?

Literatür

Medya, yeni medya, propaganda, televizyondaki etki, toplumsal ve aktivist hareketler, İslami hareketler, Hamas hareketi gibi konular hakkında çok sayıda araştırma ve yazılar bulunur. Bu tez araştırması bu farklı konulardan yararlanarak yeni bir konuya dikkat çekecektir. Tezin, Hamas hakkında mevcut araştırma ve yazılardan farklı olduğunu gösteren ve yeni ekleyeceği noktalar, aşağıda diğer araştırmalardan kısaca özetler sunduktan sonra açıklanmıştır.

Son yıllarda yeni medya kullanımı açısından araştırılan çeşitli oluşum ve örgütlerin başında IŞİD örgütü gelmektedir. Bu örgüt, Hamas dahil hiçbir örgütün incelenmediği düzeyde ve çok sayıda incelenmiştir. Araştırmacı taradığı kitap, dergi ve çeşitli

litratürlerde, IŞİD'in dijital medyasını ele alan çok sayıda araştırmayla karşılaşmıştır. Sayısı bilinmeyen o araştırmalardan biri Ankara Üniversite'sinde Esmâ Keskinçaya'nın yüksek lisans tezidir. “*Irak ve Şam İslam Devleti'nin Yeni Medya Kullanımı*” başlığını taşıyan araştırma, örgütün çeşitli dijital ve sosyal ağlardaki sayfalarını ve yayınlarını incelemiş ve Dabiq dergisi gibi örgüte ait bazı platformlara ışık tutmuştur. Bunun yanı sıra çok tartışma yaratan ve IŞİD'in propagandasını yapan videoları analiz etmiş ve onların üzerine önemli değerlendirmeler yapmıştır. Üstelik araştırmacı örgütün sosyal medyadaki varlığını göz ardı etmeyip Twitter ve Facebook gibi hesaplarını incelemiştir (Keskinçaya, 2015).

Araştırmacı, mukayese yapmak amacıyla Hamas'la benzerlik gösteren İslami hareketleri araştırırken Türkiye'deki Hizbullah cemaatini keşfetmiştir. Bu gizli cemaat hakkında Mehmet Kurt adlı bir araştırmacı “*Din, Şiddet ve Aidiyet Türkiye’de Hizbullah*” (Kurt, 2015) başlığı altında cemaati sosyolojik bir perspektifle inceleyen bir çalışma hazırlamıştır. Bu çalışma, Türkiye’de ki Hizbullah’ın tarihçesi, yapısı, ideolojisi gibi açılardan çok faydalı, derin bilgiler ve analizler sunmasına rağmen söz konusu örgütün medya kullanımı ve iletişim stratejileri açısından yeterli bilgi sunmamaktadır. Bunun nedeni örgütün medya açısından zayıf olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki;“Örgüt uzun yıllar boyunca herhangi bir tüzük ve programa sahip olmamış, dergi veya kitap hatta bildiri bile yayınlamamıştır” (Kurt, 2015: 11).

Bu tezi yakından ilgilendiren konulardan biri medya-asker ilişkisi ve medyanın savaşlarda kullanımı konusudur. Bu konuyla alakalı, “*Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik*” başlığı altında bir çalışma Haldun Yalçınkaya (2008) tarafından yapılmıştır. Hamas gibi savaş cephesinde

yaşayan bir örgütün medya tecrübesini ve kullanımını incelerken bu çalışma faydalı ve yardımcı olur. Bu tür araştırmalar, medyanın savaşlar durumlarında ne kadar önemli ve etkili olduğunu göstermektedir. Nitekim medya, savaş dönemlerinde diğer askeri ve silahlı güçlerin kullanıldığı gibi yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

İliştirilmiş Gazetecilik kavramını tartışan Yalçinkaya'nın çalışması, medya savaşını tarihsel bir çerçevede incelemiş, Kırım ve Irak savaşları başta olmak üzere birkaç savaşta uygulanan İliştirilmiş gazetecilik sistemi üzerinde durmuş ve onlardan örnekler aktarmıştır. Ayrıca savaş haberciliğinin gelişimi incelenmiş ve bu çerçevede sayesinde ilıştirilmiş gazeteciliğın oluşumu analiz edilmiştir. Ancak Yalçinkaya ilıştirilmiş gazeteciliğın sistemine bazı eleştirileri kaydetmiştir, onların arasında habercilerin askerlerin etkisi altında kalması, diğer habercilerin savaş alanına ulaşımının kısıtlanması ve tarafsızlıkları zedelenen gazetecilerin hukuki korumasının zarar görmesidir. Bu sırada Yalçinkaya, teknolojik gelişmelerin medyayı savaş ve çatışma alanlarında yer alan bir unsur konumuna taşıdığının altını çizmektedir” (Yalçinkaya, 2008: 32). Özellikle savaşlar dönemlerinde Hamas ve El-Kassam'ın propagandasını yayınlayan ve onların lehine büyük çabayla çalışan Hamas medyasını anlamak için önemli bir çalışmadır.

Hamas'ın medyasını doğrudan ele alan araştırmalardan biri akademisyen Wael Abdelal'ın“*Hamas and the Media; Politics and Strategy*” (Abdelal, 2016) başlıklı çalışmasıdır. Ancak Hamas'a ait medya kuruluşlarının altyapısını inceleyen ve Hamas'ın medya stratejisini analiz eden bu önemli çalışma Hamas'ın yeni medyası, Hamas'ın propagandası, hedef kitleleri ve içerikleri gibi konulara odaklanmamıştır. Aslında bu dört konu bizim bu tez araştırmamızı önemli ve farklı yapan konulardır. Diğer açıdan Abdelal, çalışmasında Filistin'in Osmanlı döneminden bugüne kadarki

medya tarihine ışık tutmuştur. Üstelik Hamas'ın farklı tarihi aşamalarındaki medya stratejisini ve bu stratejinin (hareket iktidardayken veya değilken) çeşitli dönem ve gelişmelere göre nasıl değiştiğini anlatmıştır.

Filistinli akademisyen Farid Abuthher'in (2008) hazırladığı bir araştırma, genel seçimleri kazanıp hükümet kuran Hamas'ın medya pratiğini ele almıştır. *“İktidar Dönemindeki Hamas'ın Medya Kullanımı”* başlığını taşıyan çalışma Hamas'ın medya kullanımının güçlükleri ve eksikliklerini açıklayarak sert eleştiriler sunmuştur. Ancak aynı zamanda anormal durumda çalışıp yaşayan Hamas'a bazı mazeretler bulmuştur. Ve Hareketin başarılı olduğu durumlardan bahsederek Hamas'ın medya pratiğinin hep olumsuz veya başarısız olarak gösterilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Abuthher de, iktidardaki ile iktidar öncesindeki Hamas'ın medya söylemleri arasındaki farklara ışık tutmaktadır. Muhalefetteki Hamas'ın söylemi islami ve cihadi bir söylem iken iktidardaki Hamas'ın söylemi bölgesel ve uluslararası şartlara uyum sağlamaya çalışmış ancak çelişkiler sebebiyle bu süreçte zorlanmıştır. Ortaya çıkan yeni gelişim ve değişimler Hamas'ın kendi ilkeleri ile yeni siyasi durumlar arasında bir uyum sağlamasını ve dengeli bir söylem edinmesini kaçınılmaz bir hale getirmiştir (Abuthher, 2008: 118).

Araştırmacı Samih Mohsin (2007) *“Hizipçi Medyanın Filistin'de İç Çatışmadaki Rolü: Elektronik Gazetecilik Örneği”* başlığı altında bir çalışma da hazırlamıştır. Filistin'de Hamas ve El-Fetih hareketlerine ait medya platformlarının olumsuz ve tehlikeli rollerinden bahsederek dijital medya platformları üzerinde durmuştur. Mohsin, örneklem olarak Hamas'a ait FEM ve El-Fetih'e ait Wafa haber ajansını seçmiştir. Bu iki dijital platformun içeriklerini takip ederek özellikle 2006 ve 2007 yıllarında yazılan ve yayınlanan haber ve köşe yazıları üzerinde analiz yapmıştır. Araştırmacının elde

ettiği sonuçlar arasında; iki haber ajansının resmi ve tarafsız olduklarını iddia etmelerine rağmen her birinin bir siyasi partiye eğilerek yanlı olduğu gerçeği vardır. Ayrıca ikisi de diğer tarafı kötülemek, eleştirmek ve saldırmak için sahipleri tarafından kullanılmıştır. Üstelik ikisi o dönemde yasa dışı çalışarak nefret söylemini üstlenmiştir.

Araştırmacı Juman Quneis, (2011) Hamas'ın en önemli uydu televizyon kanalı El-Aksa Kanalı üzerinde bir araştırma yapmıştır. “*El-Aksa Kanalı ve Siyasi Bölünme*” adlı çalışmada kanalın kuruluşu, programları, kimliği, eğilimleri ve mülkiyeti gibi konular açıklandıktan sonra içerikleri analiz edilmiştir. İslami ve direniş içerikli kanal çok yanlı olmuştur. Araştırmacı, El-Aksa kanalının Filistin’de yaşanan siyasi bölünmenin devam etmesinde rol oynadığını savunmaktadır. Quneis’e göre, özellikle 2007 bölünme olaylarından sonra kanal El-Fetih’i sert bir şekilde kötülemek için kullanılmıştır. Kanal, Hamas’ı savunmada ve El-Fetih’i eleştirmede Hamas için en önemli araç konumuna gelmiştir. Kanal, İsrail saldırılarını yansıttığı gibi El-Fetih’in ihlalleri ve politikalarını da eleştirerek yansıtmıştır. Ancak araştırmacı, bu durumun fazla sürmediğini ve daha sonra başlayan iç barış görüşmeleriyle birlikte çok gerilediğini vurgulamaktadır.

Filistin’de yeni medya ile ilgili yapılan araştırmalardan biri IPOKE şirketinin çalışmasıdır (IPOKE, 2016). “2016’da Filistinlilerin Sosyal Medya Kullanımı” başlığını taşıyan IPOKE’nin çalışması Filistin’de sosyal medya kullanımı hakkında önemli bilgiler ve detaylı veriler sunmaktadır. Filistin’de en çok ziyaret edilen siteler, en çok kullanılan sosyal paylaşım ağları, internet kullanan Filistinlilerin oranı ve bu kullanıcıların hangi yaşlarda oldukları ve hangi saatlerde kullandıkları gibi konular ve istatistikleri göstermektedir. Örneğin; Filistin genelinde 4 milyondan fazla internet kullanıcısı bulunur ve bunların yarısı 18 ile 25 yaşları arasındadır. Ancak niceliksel

yönteme dayanan bu araştırma, propaganda, söylem ve medya kullanımının hedefleri gibi konularda eksik kalmıştır. Ayrıca Hamas ve yeni medya kullanımı ile ilgili direkt bir şey vermemektedir. Dolaylı şekilde bazı Hamaslı siteler ve sayfaları öne alsa da ideolojik tartışmalar yaratmamaktadır. Buna rağmen araştırmada bulunan veriler ve istatistiklerden bu tez araştırmasında faydalanmak mümkündür. Sunulan niceliksel veriler niteliksel sonuçlara ulaşma yolunda yardımcı olabilmektedir.

Yukarıda görüldüğü gibi Hamas hareketi hakkında gerçekleştirilen çok araştırma vardır, Hamas'ın medyası hakkında az olsa da araştırmalar vardır. Fakat Hamas'ın yeni ve sosyal medyası, hareketin dijital medya ortamında propaganda yapması ve bu ortamlardaki içerikleri ve hedef kitleleri hakkında ciddi ve derin araştırmalar yapılmamıştır. Dolayısıyla bu tez araştırması iki özellik ile farklı olarak yenilik getirecektir; Hamas'ın ideolojisi ve farklı koşullarından hareket ederek çeşitli yeni medya platformlarındaki içerikler üzerinde duracak ve analiz edecektir. Bu tezde Hamas'ın medya tecrübesini yakından takip eden ve bilen kişilerle gerçekleştirilen direnlemesine görüşmeler vardır. Ve Hamas'ın incelenmeyen yeni ve sosyal medya aktivesi, stratejileri, hedef kitleleri, etkinliği ve sanal ortamlarda söylemi, propagandası, savaş ve barış durumlarında modern teknolojiyi kullanması anlatılacaktır.

Bu tez araştırmasının diğer özelliklerinden biri de Türkçe dilinde yazılmış olmasıdır. Hamas hareketinin medyası hakkında Arapça ve İngilizce'de yazılar ve araştırmalar vardır ancak Türkçe'de yok denecek kadar azdır. Bu nedenle Türkçe olarak Hamas ve medyası hakkında okuma ve araştırma yapmak isteyenler için önemli bir eser ve kaynak olup Türk kütüphanesine faydalı bir ek olacak ve önemli katkı sağlayacaktır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu kısım, kavram ve terimleri, kuramsal tartışma ve araştırma sorularını (Hipotezleri) kapsamaktadır. Propaganda ve yeni medya yaklaşımlarını tartışan bu kısım, tez araştırmamızın temellerini ve sorununu anlama ve tartışma noktasında çok önemli olup yardımcı olacaktır. Hamas hareketinin yeni ve sosyal medya pratiğinde propaganda tekniğini keşfetmeyi amaçlayan bu tez, esas olarak Chomsky'nin propaganda modeline dayanmaktadır. Önce propaganda daha sonraysa yeni ve sosyal medya teorik açıdan şöyle tartışılacaktır.

Propaganda

Bu tez araştırmasının konusunu, sorunsalını ve sorularını kuramsal açıdan açıklamak ve anlamak için propaganda yaklaşımı seçilmiştir. Propagandanın dayandığı ve bulunduğu en temel, önemli ortamlar ve teknikler medyadır. Medya ve iletişim araçları hegemonyanın oluşmasına ve devam etmesine nasıl sebep olmaktadır? Bu araçlar propaganda yapmak için nasıl ve ne kadar yardımcı olmuştur? Propaganda tek hegemonyanın aracı mı acaba?

Aslında her yönetim biçiminin ve her iktidarın, varlığını sürdürebilmesi ve koruyabilmesi açısından temel meşruiyet aracının propaganda olduğu kabul edilir. “Bu propaganda, farklı yöntemler ve araçlarla uygulanmakla birlikte, iktidarın varlığının devamlılığı açısından gerekmektedir. Buna göre özellikle baskı ve zora dayanmayan göreceli demokratik toplumların işleyişini sağlamak, bireylerde rızanın oluşturulmasına hizmet eden örtük faaliyetler ile mümkün olabilmektedir” (Biber,

2013: 39). Başka bir deyişle; otoriter toplumlarda baskı ve şiddet, iktidarın varlığı ve devamı açısından önemli bir araç olma vasfını tarihsel süreç içerisinde uzun süre korumuştur. Ancak, çoğulcu anlayışın geliştiği, demokratik kazanımların göreceliğinin arttığı günümüz toplumlarında iktidarların daha çok ideolojik araçlara gereksinim duymaya başladığı görülmüştür. Chomsky'nin geliştirdiği *Propaganda modeli* de aynı yöndedir. Totaliter yöntemlerin varlıklarını, baskı ve şiddete dayalı sürdürebilmeleri mümkün iken; demokratik toplumlarda baskıya karşı gösterilen direnç, yönetimin otorite kurma tarzını değiştirmekte ve yumuşatmaktadır. Bu bağlamda; “Mevcut iktidara rıza gösterme olarak tanımlanan hegemonyanın kurulması açısından bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde sürdürülen açık ve örtülü propaganda faaliyetleri büyük önem taşımaktadır” (Biber, 2013: 28). Acaba bu kural ve model Hamas'ın medya örneğinde geçerli midir? Geçerliyse Hamas, propagandayı nasıl ve ne için kullanır? Hamas kitlelerinin ve yeni medyasının bu alandaki rolü nedir? soruları bu tez araştırmasında açıklanır.

Bu tez çalışmasında Hamas'ın medya ve özellikle yeni medya kullanımına Chomsky'nin propaganda modeli açısından bakılacaktır. Hamas medyayı ve yeni medyayı kullanırken neden propaganda yapar ve ne şekilde kullanır? gibi soruları cevaplamak bu tezin amacına ulaşmakta yardımcı olmaktadır. Ancak öncelikle propagandanın ne olduğu, nasıl, ne zaman ve ne koşullarda ortaya çıktığından kısaca bahsetmek önemlidir.

Çok eskiden kullanılan propaganda kavramı birçok düşünür, yazar ve araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. Öncelikle dil olarak Oxford sözlüğünde Propaganda sözcüğü “bir uygulama veya ifadeyi yaymak amacıyla destek sunmak veya tasavvurda bulunmak” olarak geçmektedir (Brown, 1992: 11). Terim olarak ise propaganda;

toplumun davranış ve görüşlerini, bireylerin belirli bir görüşü, belirli bir davranışı edinmelerini sağlayan bir tesir emeği olarak ifade edilmektedir (Domenach, 2003: 17). Bazısına göre “Propaganda, çok sayıda insanın düşünce ve davranışlarını etkilemek amacını taşıyan önceden planlanmış bir mesajlar bütünüdür. Propaganda tarafsız bilgi sağlamak yerine, en temelde kendi kitlesini etkileyecek bilgiyi sunar. Mesaj doğru olsa da yönlü olabilir ve olayın tümünü dengeli bir şekilde sunmayabilir. Genellikle siyasette kullanılır ve hükümetler ve politik partiler tarafından desteklenir. Broşürler, posterler, tv veya radyo yayınları ve bunların dışındaki her türlü bilgi taşıyan medya aracılığıyla yapılmaktadır” (Ateş, 21.12.2013).

Onaran (1984: 67) propagandanın sadece iktidara ulaşmak için kullanılan bir araç olmadığını savunarak, bununla birlikte baskı örgütlerinin ve iktidar dışı oluşumların siyasal iktidarı kendi hedefleri yönünde yönlendirmek için kullandıkları işlevsel bir mekanizma görevi olduğunu de göstermektedir. Böylelikle şimdiki durumda Hamas gibi iktidar dışı hareketler ve sivil örgütler yeri geldiğinde propaganda araçlarını ve yöntemlerini kullanarak arkalarına aldıkları kitleler ile siyasal iktidarı istedikleri gibi yönlendirmekte ve kendi menfaatleri doğrultusunda karar almaya zorlayabilmektedirler.

Propaganda yeni icat edilen bir iş değildir, yüzlerce seneden beri kullanılan bir araçtır. Ancak kullanımı çok eskiye dayansa da, en kesin ve net kullanıldığı dönem olan 20. yüzyılda ve 1. Dünya Savaşı sırasında yeni bir boyut kazanmıştır. Propagandanın bu savaşta Amerika başta olmak üzere savaşa giren bütün ülkeler tarafından yoğun ve etkili bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu propaganda kullanımı, araştırmacıların dikkatini ve ilgisini çekmiştir. Dolayısıyla bu tartışmacı olgu genişçe incelenmeye başlanmıştır. Siyaset bilimcisi Harold Lasswell, propaganda meselesini 1927 yılında

yayınlanan *Propaganda Techniques in the WW* kitabında araştırmıştır. Lasswell, 1. Dünya savaşı sırasında kullanılan siyasal propaganda üzerinde niceliksel içerik çözümlemesini yapmış ve siyasal propagandanın rolünü ve önemini dikkate almıştır (Tokgöz, 2010: 16). Jay G. Blumler ve Dennis Kavanagh'a göre, siyasal iletişim araştırmalarının 1940–1960 yılları arasındaki birinci döneminde medya etkilerinin güçlü olduğu varsayımıyla hareket edilirken, medyanın propaganda işlevi üzerinde yoğunlaşmıştır. Gazete, dergi, radyo gibi kitle iletişim araçlarının ve siyasal partilerin, siyasal kampanyalarındaki konumları dururken, medyanın siyasal etkilerine bakılmıştır (Blumler, 1999: 211). Propaganda, 20. Yüzyılda endüstrileşmenin hızlanması, yayılması ile birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Propagandaya eklenen yeni boyutsa 20. Yüzyılda geliştirilen ve yaygınlaştırılan bazı kitle haberleşme araçlarının salt propaganda amacıyla kullanılmasına yönelilmesidir (Tokgöz, 2010: 113).

Birinci dünya savaşında, fiziki desteğin yanında halktan birçok istekte bulunulmuştur. Savaşın sürdürülmesi için askerliği seçmemiş pek çok gencin orduya katılması veya savaşı sürdürecektir endüstriyi çalıştıran fabrikalarda işçilik yapması zorunlu olmuştur. Belki en önemli etkenlerden biri de savaşın sürdürülmesi için ülkelerce para bulunmasının zorunlu hale gelmesidir. 1. Dünya savaşı sırasında savaşın sürdürülebilmesi bakımından halkın moralinin yüksek tutulması gerekmiştir (Tokgöz, 2010: 114). Savaşa giren her ülkece, birey ve toplum arasındaki sıkı bağların kurulması bakımından yeni yollar denenmiştir. Bunlardan; bireylerin duygularını, sadakatini seferber ederek bireyde düşman hakkında korku ve nefret duygularının yerleştirilmesidir. Kısaca, toplumsal dayanışma sağlanmak istenmiştir. Bu toplumsal dayanışmanın sağlanmasında güncel adıyla propagandadır (Defleur, 1970: 112).

Savaşta kullanılan özellikle endüstri teknolojisinin yeni ürünleri olan kitle haberleşme araçlarının propagandaya yeni bir boyut kazandırdığı görülmektedir. Gerçekten de endüstri, propagandaya yeni görünümler kazandırmıştı. Savaşan taraflar, düşman ya da dost olsun, dikkatlice düzenlenmiş propaganda mesajları ile birbirlerini kullandıkları silahlar ölçüsünde bombardıman etmişlerdir. Propaganda mesajları; gazete haberleri, resimler, filmler, gramofon plakları, demeçler, kitaplar, vaazlar, afişler, telsiz sinyalleri, söylentiler, duvar ve el ilanları ile yayılmıştır. Propagandayı bu amaçla planlayan karar verme düzeyindekiler, özellikle halkın moralini yüksek tutmak için, bütünlüğü sağlamak bakımından kitle haberleşme araçlarının ikna etme işlevine ağırlık tanımışlardır. (Tokgöz, 2010: 115). 1. Dünya savaşından sonra kitle haberleşme araçlarının propaganda işlevini görmeleri daha da ağırlık kazanmıştır. Propaganda, 2. Dünya savaşı öncesi ve sonrasında farklı bir yöne hizmet götürmeye başlamıştır. Bu yeni şekil özellikle Nazi Almanyası’nda ve Faşist İtalya’da kendini göstermiştir. “Toplumsal Dayanışma” boyutundan “İdeoloji Yayma” boyutuna yönelen propaganda için radyo biçilmiş bir kaftan olmuştur (Tokgöz, 2010: 116). Son dönemlerde özellikle görsel medya alanında yaşanan gelişmeler kitle iletişim araçlarını, başta televizyon olmak üzere en etkin propaganda aracı haline sokmuştur. Artık televizyon kanallarının büyük bir çoğunluğunun temel işlevi siyasal propaganda olmuştur” (Qualter, 1980: 297). Televizyon siyasal propaganda konusunda ciddi bir atılım gerçekleştirmiştir. “Son yıllarda ABD başkanlık seçimlerinde seçime çok kısa bir süre kala başkan adaylarının televizyonda canlı olarak yaptıkları tartışmaların, seçmenlerin tercihleri üzerinde çok büyük etkiye sahip olduğu yapılan araştırmalarla açık bir şekilde ortaya konulmaktadır” (Köseoğlu ve Al, 2013: 108). Sosyal paylaşım ağlarının ilk kez etkin bir şekilde kullanıldığı seçim çalışması olarak, ABD Başkanı

Barack Obama'nın 2008 seçim çalışması olduğu ifade edilir (Artmaz, 2014: 182). Araştırmacı Huriye Kuruoğlu, kitle iletişim araçlarının kullanımındaki büyük yükselişin klasik propaganda araçlarını ikinci plana attığını savunurken, artık propaganda yapımcılarının daha geniş kitlelere seslenebilmesini de sağladığının altını çizmektedir. Kuruoğlu'na göre, bu imkân aynı zamanda propagandanın etki alanını da genişleterek daha büyük bir desteğin sağlanmasını da beraberinde getirmektedir (Kuruoğlu, 2007: 68).

Bugün ise, inanılmaz ve boyutları sınırsız olan medya teknolojisi çağında propaganda daha gelişmiş şekilde ve daha büyük çaplı kullanılmaktadır. Akıl almaz yeni medya teknikleriyle kullanılan propagandayı incelemek ve analiz etmek daha karmaşık, zor ancak daha önemlidir. Araştırmacı Sandford Borins'e göre "dijital medya teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve internet kullanımının yaygınlaşması beraberinde bir takım yeni propaganda araçlarını da ortaya çıkarmaktadır. 2000'li yıllardan itibaren geniş yaygınlık gören sosyal medya, propaganda aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Borins, 2011: 92). Bir takım fikir ve görüşlerin diğer gruplara kasıtlı şekilde empoze edilmeye çalışılması olarak ifade edilen propaganda, halen siyasal iletişimin başlıca eylemi olarak günümüzde de devam etmektedir. Siyasal propagandanın etki alanını genişletmek günümüzde yeni iletişim teknolojilerini kullanarak siyasal iletişim stratejileri ile söz konusu olabilir (Vodinalı, 2015: 497). Son dönemlerde propaganda işi ve medya ile alakası hakkında bazı modeller ortaya çıkmıştır. Bunların en önemlisi Chomsky'nin geliştirdiği propaganda modelidir.

Chomsky'nin Propaganda Modeli

Propaganda hakkında en önemli, çağdaş kuramcı ve yazarlardan biri olarak Noam Chomsky kabul edilmektedir. Chomsky'nin propaganda hakkında yaptığı araştırmalar ve yazılar sonucunda bir propaganda modeli gelişmiştir. Edward Herman ile beraber geliştirdikleri o model, esas olarak sermaye, çıkar, güç ve iktidar ilişkileriyle ilgilidir. Bu modelin kuramcılarının söylemek istedikleri düşünce; eğer demokratik olmayan toplumlarda haberlerin sağlam ve özgür biçimde yayılmasını engelleyen özgürlüğün eksikliği ve baskı ise demokratik görülen toplumlarda haberlerin (içeriklerin) özgürce ve sağlamca yayılmasını engelleyen bazı süzgeçler vardır. Propaganda iki düşünürce göre, halkın düşüncesinin kontrol altına alınması ve hükümetlerin uygulamalarına halkın rızasının alınması yönünde medyanın özelliklerinin açıklanması için kullanılır. Propaganda modeli “demokratik toplumlarda servet ve güç eşitsizliğine, onun kitle medyasının çıkarları ve seçimleri üzerindeki çok boyutlu etkisine odaklanır. Hangi yollarla paranın ve gücün basılmaya uygun haberleri süzgeçten geçirebileceğini, muhalefeti marjinalleştirdiğini, hükümetin ve hakim özel çıkar gruplarının mesajlarını halka iletebildiğini ortaya çıkartır” (Herman ve Chomsky, 2012: 72). Kısaca, *Rızanın İmalatı*, “Amerika ana-akım medyasına ağırlık vererek, medyanın objektif bir şekilde olayları yansıtmaması gerekirken, aslında yönetimin ve onlara finansal kaynak sağlayan iş dünyasının çıkarları yönünde çalıştıklarını ifade etmektedir. Kitap sadece medyanın propaganda rolünü savunmakla kalmaz, aynı zamanda bunu yapılan araştırma ve örneklerle de ortaya koymaktadır” (Gadimov, 2015: 217).

İki kuramcı, Propaganda modelinde beş temel süzgeç belirlemişlerdir. Bu süzgeçler, hangi haberlerin kitlelere ulaştırıldığını, haberlerin sunulmuş şekillerini, yayınlanacak haberlerin şartları ve özelliklerinin ne olduğunu anlamak adına önemli birer analiz

araçlarıdır. *Rızanın İmalatı* kitabında anlatılan bu süzgeçleri ilerde detaylıca açıklayacağız.

- 1- Kitle Medyasının Büyüklüğü, Mülkiyeti ve Kar Yönelimi
- 2- İş Yapmak İçin Reklamcılık Ruhsatı.
- 3- Kitle Medyasının Haber Kaynakları.
- 4- Tepki Üretimi ve Zorlayıcılar.
- 5- Bir Denetim Mekanizması Olarak Anti-Komünizm.

Bu süzgeçler birbirlerinden ayrı olmayıp birbirleriyle etkileşim halindedir ve birbirlerini pekiştirmektedir. İşlenmemiş haldeki ham haber, geriye yalnızca basıma uygun damıtılmış bir artık kalana kadar peş peşe süzgeçlerden geçmelidir. Bu süzgeçler, söylemin ve yorumun öncüllerini, öncelikle neyin haber değeri taşıyıp taşımadığını tanımlar ve propaganda kampanyalarına dönüşen süreçlerin temellerini ve işleyişlerini açıklar (Herman ve Chomsky, 2012: 73).

Birinci Süzgeç: Mülkiyet

Herman ve Chomsky bu süzgeç ile, medya kurumlarının çok zengin kişiler ve şirketlere ait olduğunu, bu şirketler sadece medya alanında değil bir çok alanda çalışan kurumları elde ettiklerini ve medyanın içeriğini ciddi şekilde etkileyebildikleri ve yönlendirebildiklerini kastetmektedirler. Chomsky'ye göre, hakim medya firmaları oldukça büyük işletmelerdir. Mülk sahiplerinin ve piyasa ile kâr yönelimli güçlerin kesin kısıtlamalarına tabi olan çok zengin kişiler veya yöneticiler tarafından kontrol

edilirler. Bu firmalar, öbür büyük şirketler, bankalar ve hükümetle de sıkı sıkıya kenetlenmişlerdir ve bunların hepsi ortak çıkarlara sahiplerdir (Herman ve Chomsky, 2012: 84). Böylelikle medya şirketlerinin büyük çoğunluğu çeşitli holdinglerin, aile şirketlerinin mülkiyetindedir. Örneğin; 1983'te ABD'deki elli dev firma her türlü kitle iletişim aracına sahipken bu sayı 1990 yılında sadece yirmi üç firma ile sınırlıydı. Medyanın piyasa sistemi ile daha fazla bütünleşme yönündeki eğilimleri, medyanın tekelleşmesini ve bir şirketin bir veya daha çok sayıda gazete, TV ve radyoya sahip olması anlamına gelen çapraz mülkiyeti arttırmıştır. Büyük medya kuruluşları medya dışı alanlarda da yatırımlarını artırmaktadır ve medya dışı kuruluşlar da medya alanında güçlenmektedirler. ABD'nin en büyük kuruluşlarından biri olan General Electric (GE) NBC'yi bünyesinde barındırmaktadır. GE'nin, silah üretimi ve nükleer güç alanında da yatırımları vardır. Bu medyaların, sahibi olan holdinglerin diğer faaliyetlerine yönelik doğru olsa dahi olumsuz bir haber yapma imkânları yoktur (Ongun, 26.01.2013).

Böylelikle küçük veya işçi sınıfın medya kurumlarının bu büyük şirketler arasında yeri kalmamaktadır. Kalsa da çok zayıf ve etkisiz bir durumdadır. Çünkü sayısız ve planlı kısıtlamalara hep maruz kalmaktadır. Maruz kaldıkları kısıtlamalardan bahseden Chomsky, şu örnekleri verir; iftira yasaları çıkartıp kovuşturmalar yaparak, yayın yapma koşulu olarak yüksek teminat senedi isteyerek ve radikal medyayı piyasanın dışına itmek için maliyet arttırıcı vergiler koyarak işçi sınıfı medyasını susturma girişimi olmuştur. Bu zorlamalar neticesinde ABD'de 1863 yılından sonra tek bir yerel günlük işçi sınıfı gazetesi dahi çıkmadı. Bunun en önemli nedeni, gazetecilik girişiminin çapının ve bununla bağlantılı olarak 19. yüzyılın ortalarından itibaren

sermaye maliyetlerinin artmasıydı (Herman ve Chomsky, 2012: 74). Böylelikle sadece egemen medya ve büyük firmaların menfaatlerine dair medya haberleri sahada kalır.

Başka bir örnek, Ben Bagdikian, ABD’de çok sayıda medya birimi olduğu halde, en büyük medya kompleksinin gazete tirajlarının yarısından fazlasına sahip olduğunu; dergilerin radyo-tv yayınlarının, kitapların ve film satışlarının ve izleyici kitlesinin ise önemli bir çoğunluğunu elinde tuttuğunu vurgular. Bagdikian, şirketlerin ve hükümetin gücünden özerk bir medya yapılanması olduğunu belirtirken, aynı zamanda haber imalatındaki etkin bir tekelleşmenin hangi ölçüye varmış olduğunu da yeterince dikkate almıyor olabilir. Medyanın katmanlı bir yapıya sahip olduğu, prestij, kaynaklar ve izleyici kitlesi açısından ölçüldüğünde, en yüksek katmanın 10 ile 24 medya kompleksinden oluştuğu uzun süredir belirtilmektedir. Hükümet ve haber ajanslarıyla birlikte bu en üst tabaka, haber gündemini belirler, dolayısıyla yerel ve uluslararası haberlerin çoğunu medyanın alt tabakalarına sunar. Bu medya komplekslerinin pek çoğu, birden fazla alanda hakim durumdadır ve belli bir kategoriye sadece keyfi olarak yerleştirilmişlerdir (Herman ve Chomsky, 2012: 75).

Medya içeriğini yönlendiren ve medyaların kontrol altında kalmasını sağlayan meselelerden biri de, büyük medya kuruluşlarının medyadışı da yatırımlar yapmaya başlamalarıdır. Aynı zamanda medyadışı kuruluşlar da kitle medyası alanında güçlü bir varlık göstermektedirler. Diğer önemli mesele ve yapısal ilişki de, medya firmalarının hükümete bağımlılığı ve hükümetle bağlantılarıdır. Radyo-Tv firmaları ve şebekeleri için hükümetin düzenlediği ruhsatlar ve işletme hakları mutlaka gereklidir ve bu nedenle potansiyel olarak, hükümetin denetimine ya da tacizine tabi durumundadırlar (Herman ve Chomsky, 2012: 83). Bu kadar sınırlama ve denetim altında bir medyanın özgür bir şekilde veya halkın çıkarlarına göre yayın yapmasına

imkan var mı? Hükümet ve büyük işletmelere karşı doğru olsa dahi habercilik ve yayın yapması mümkün müdür? Kesinlikle böyle bir mülkiyet durumunda haberler sert süzgeçlerden geçmeden serbestçe ortaya çıkmamaktadır.

İkinci Süzgeç: Reklamcılık

Reklamcılık, medya kurumlarını ve onların içeriklerini etkilemek yönünde ciddi bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda reklam sahiplerinin etkisi, medya sahiplerinin etkisinden az değildir. Zira medya kuruluşlarının gelirinin çoğu reklamcılardan gelmektedir. Bu nedenle reklamcıların çıkarlarına bir zararın gelmesi medya kurumlarına da zarar gelmesi demektir. Dolayısıyla Chomsky ve Herman bu faktöre büyük önem vermişlerdir. Onlara göre ticari medya kuruluşlarının iş yapmak için reklama çok ihtiyaçları vardır. Nitekim de reklam veren şirketlerin ilgisini çekmek ve tercih edilebilir hale gelmek esas hedefleridir. Ancak buradaki ciddi sorun, reklamcılığın gerçekte işçi sınıfı basınıni zayıflatan güçlü bir mekanizma olmasıdır.

Reklamcılık bu kadar önemli hale gelmeden önce gazetelerin satış gelirleri ile maliyetlerini karşılaştırmak gerekir. Ancak artan rekabet sonucu reklam alan büyük şirketler gazete fiyatlarını düşürerek üretim maliyetlerinin çok altında fiyatlarla satmaya başladı. Bu, reklam almayan gazeteler için ciddi şekilde dezavantaj oldu; fiyatları yükselme eğilimine girdi ve bu da satışların düşmesine yol açtı. Reklam gelirlerinin sağladığı avantaj ile daha çok dağıtım ve tasarım olanağı bulan medya kuruluşları daha çok kişiye ulaşmaya ve büyümeye başladılar. Yalnızca satışlardan sağlanan gelirle ayakta duran medya kuruluşları ise varlıklarını ortadan kaldırmış veya marjinalleştirmiştir. Böylelikle serbest piyasa artık nihai satın alıcının seçiminin

belirleyici olduğu tarafsız bir sistemi ortadan kaldırır. (Herman ve Chomsky, 2012: 84). Dezavantajlı duruma sürüklenen radikal ve işçi sınıfı gazetelerinin okuyucularının mütevazı imkanlarla sahip olması, daima reklamcılarının menfaatini etkileyen bir faktör oldu. Buna en uygun örneklerden biri 2. Dünya savaşı sonrası Büyük Britanya'daki sosyal demokrat basının gördüğü zarardır. Daily Herald, News Chronicle ve Sunday Citizen toplam olarak günde yaklaşık 10 milyon okuyucu sahibiyken 1960-1967 yılları arasında iflas ettiler. Bu iflasların sebebi reklam desteği eksikliğiydi. Bu iflaslar, İşçi Partisi'nin kötü talihiyle paralellik gösterdi ve özellikle hakim temsil sistemleri sorgulayan bir analiz çerçevesine sahip basının kaybedilmesine de sebep oldu (Herman ve Chomsky, 2012: 85). Ondan sonra Chomsky'nin vardığı sonuç; kitle medyası, izleyicileri değıl, satın alma gücü olan izleyicileri cezbetmekle ilgilenmeye başladı. 19. yüzyılda olduğu gibi bugün de reklam veren kuruluşların ilgisini çeken varlıklı izleyicilerdir. Bu kuruluşların televizyon programcılığı üzerindeki gücü şu yalın gerçeklikten kaynaklanır; Programları satın alırlar ve parasını öderler. Chomsky, bu şekilde medya şirketleri, kendi programlarıyla reklam veren kuruluşların ihtiyacına cevap vermek ve himayesini kazanmak için rekabet ettiklerini vurgulamaktadır (Herman ve Chomsky, 2012: 86).

Bu ortamda işçi sınıfı medyası ve radikal medya reklam veren kuruluşların politik ayrımcılık yapmasından da zarar görür. Reklamların dağılımı satın alma gücü olan insanlara vurgu yapılarak belirlendiğı için, politik ayrımcılık medyada yapısal bir unsurdur. Birçok firma ideolojik düşmanlarını ve kendi çıkarlarına zarar verdiklerini düşündükleri kuruluşları himaye etmeyi reddedecektir (Herman ve Chomsky, 2012: 87). Kısacası, medya şebekeleri ve televizyon istasyonları, reklam reytinglerini ve gelirlerini koruyabilmek için izleyici akış düzeyinide korumaya çalışır. İzleyicileri

kaçırmamak için rahatsız edici olmayan çekici içerikleri üretir. Aynı zamanda reklam veren kuruluşların ilgisini çekmeye çalışır (Herman ve Chomsky, 2012: 88).

Sonuç olarak; reklam veren kuruluşlardan gelen paraya bu kadar muhtaç olan ve onu elde etmek için rekabet eden medya firmaları, kendi istediği gibi veya izleyicinin faydasına göre değil reklamcılarının arzu ettiği gibi içeriklerini değiştiriyorlar ve reklam veren kuruluşlara karşı içerik üretmekten tamamen kaçmaktadırlar. Bu şekilde reklamcılığın haberlere ciddi bir etkisi olup propaganda modelinde en önemli süzgeçlerden biridir.

Üçüncü Süzgeç: Haber Kaynakları

Kitle medyası, esas olarak insanlara haber ve bilgi sunmaktadır. Bu haberler ve bilgilerin belirli kaynakları vardır. Bazısı kolayca elde edilebilir diğeri resmi ve kilitli kaynaklardan gelir. Kitle medyası bu haberlere muhtaç olduğu gibi nitekim onların kaynaklarına da muhtaçtır. Dolayısıyla muhtaç oldukları kaynakların etkisi de vardır. Bu kaynakların habercilik ve propaganda da çok önemli bir faktör olmasından dolayı Chomsky'nin modelinde önemli bir yer almıştır. Bu konu ile ilgili Chomsky şunları kaydetmiştir:

Kitle medyası, ekonomik zorunluluk ve karşılıklı çıkarlar üzerinden güçlü enformasyon kaynaklarıyla sembiyotik bir ilişkiye girmeye zorlanır. Medya, sürekli ve güvenilir bir ham haber akışına ihtiyaç duyar. Günlük haber ihtiyaçları ve zorunlu olarak doldurmaları gereken haber programı takvimleri vardır. Önemli olayların patlak verebileceği her yerde muhabir ve kamera bulundurmaya maddi güçleri yetmez. Ekonomi, medya kuruluşlarını kaynaklarını önemli haberlerin sık sık ortaya çıktığı,

önemli söylentilerin ve sızdırmaların çok olduğu ve basın toplantılarının düzenli olarak yapıldığı yerler için seferber etmeye zorlar. Washington'daki Beyaz Saray, Pentagon ve Dışişleri Bakanlığı bu tür habercilik faaliyetlerinin kilit noktasıdır (Herman ve Chomsky, 2012: 88). Böylelikle resmi kaynaklar gayet önemlidir. Resmi kaynaklara fazla ağırlık verilmesinin bir başka nedeni de, kitle medyasının “objektif” haber ileticisi olduğu iddiasıdır. Kısmen objektiflik imajını sürdürmek, ama aynı zamanda tarafsızlık eleştirilerinden ve iftira davalarından korunmak için, büyük olasılıkla doğruymuş gibi göstereceği malzemeye ihtiyaç duyar. Bu aynı zamanda maliyetle ilgili bir meseledir. Güvenilir olduğu varsayılan kaynaklardan enformasyon almak araştırma masrafını azaltır; ilk başta güvenilirmiş gibi görünmeyen ya da eleştiri ve tehditlere yol açacak kaynaklardan sağlanacak malzeme ise, dikkatli bir denetimi ve masraflı bir araştırmayı gerektirir. Bu bağlamda vurgulanması gereken; temel haber kaynaklarını oluşturan büyük hükümet ve şirket bürokrasilerinin halkla ilişkiler faaliyetlerinin boyutu çok büyüktür ve kuruluşların medyaya sesini duyurulmasını garanti eder (Herman ve Chomsky, 2012: 89).

Durum böyleyken Chomsky, Pentagon ve diğer hükümet organları çapında halkla ilişkiler ve propaganda faaliyetleri üretebilecek kaynak sahiplerinin sadece şirketler olduğunu vurgulamaktadır. Haber kaynağı olarak üstün konumlarını pekiştirmek için, hükümet ve iş çevrelerinin basın sorumluları haber kuruluşlarının işlerini kolaylaştırmak için ellerinden geleni yaparlar. Medya kuruluşlarına toplanmaları için yer sağlarlar; gazetecilere konuşmaların ve yayımlanacak raporların kopyalarını önceden verirler; basın toplantılarını haberlerin verileceği saatlere göre ayarlarlar (Herman ve Chomsky, 2012: 91). Chomsky'ye göre; sonuçta güçlülerin dev bürokrasileri kitle medyasını sübvanseder ve medyanın ham haber malzemesi

edinme ve haber üretme masraflarını azaltmaya katkı sağlayarak medyada sesini duyurma imkanını kazanır. Verdikleri hizmetler, haber geçme yerlerindeki sürekli bağlantıları ve karşılıklı bağımlılık nedeniyle, güçlü kimseler medyayı daha fazla etkilemek ve zorlamak için kişisel ilişkilerini, tehditleri ve ödülleri kullanabilirler. Medya kaynaklarını incitmemek ve yakın ilişkilerini zedelememek için son derece şüpheli haberler yayımlamak ve bazı konularda eleştiri yapmamak zorunda kalabilir (Herman ve Chomsky, 2012: 92). Bundan sonra hangi medya özgürlüğü ve bağımsızlığından bahsetmek mümkündür. Elbette ki, haber kaynakları propaganda konusunda haberleri ciddi şekilde etkilemektedir. Kitle medyası da bu kaynaklarının devamı ve onları kaybetmemek için onları razı etmeye çalışacaktır.

Dördüncü Süzgeç: Tepki üretimi ve zorlayıcılar

Dördüncü süzgeç, kitle medyasının kendisine zarar veya eleştiri doğurabilecek konuları ele almaktan kaçınmasıdır. Kimseyi kızdırmamak için bazen önemli olaylar ve haberleri yansıtmaktan kaçarak eğlendirici veya faydasız içerikle ilgilenmek zorunda kalır. Bu şekilde bu süzgeç ciddi anlamda haberleri etkiler.

Bu süzgeç, başta hükümet ve siyasi kuruluşlar olmak üzere kitle medyasının tarafsızlığını ve nesnelliğini engellemeye çalışan tüm organizasyonların baskısını kapsar. Tamamen bağımsız bireylerin de gerçekleştirebileceği tepki üretimi mektup, telgraf, telefon, e-mail, sms, sosyal medyada yorum ya da dilekçe gibi araçlarla gerçekleştirilebilir(Herman, 1988: <https://chomsky.info/consent01/>). Chomsky, bu süzgeci şöyle açıklar: "Tepki üretimi" medyada yapılan açıklama ya da programlara karşı gösterilen olumsuz tepkileri kapsar. Mektup, telgraf, telefon, dilekçe, dava açma,

kongre huzurunda yapılan konuşmalarda dağıtılan bildiriler ve başka şikâyet biçimleri veya tehdit ve cezalandırıcı eylem gibi çeşitli biçimler kazanabilir. Merkezi ya da yerel olarak örgütlenebilir ya da tamamen bireylerin bağımsız eylemlerinden oluşabilir. (Herman ve Chomsky, 2012: 95). Eğer tepki üretimi büyük çapta ya da önemli kaynaklara sahip bireyler ya da gruplar tarafından gerçekleştiriliyorsa, medya açısından rahatsızlık verici ve bedeli yüksek olabilir. Ortaya atılan görüşlerin, kurum içinde ve dışında, bazen yasama meclisleri, hatta muhtemelen mahkemeler önünde savunulması kaçınılmaz olabilir. Reklam veren kuruluşlar patronaj ilişkilerinden çekilebilirler. Televizyon reklamcılığı kolayca örgütlü boykotlara maruz kalan tüketici ürünleridir. Reklam veren kuruluşlar bugün de tepki üretebilecek izleyici kitlelerini incitmek kaçınma endişesi taşırlar ve uygun bir programcılık yapılması taleplerini medya ortamının değişmez bir özelliğidir. Eğer belli olguların, görüşlerin ya da programların tepki üretmesi bekleniyorsa, bu beklenti caydırıcı bir nitelik taşıyabilmektedir (Herman ve Chomsky, 2012: 96). Tepki üretim mekanizmaları sürekli medyaya saldırdığı halde, medya onları hoş karşılar. Tepki üretim mekanizmalara karşı saygılı bir dikkat örgütlenir; Propagandacı rolleri ve şirketler dünyasının daha kapsamlı programıyla bağlantıları nadiren ele alınır ve analiz edilir. Tepki üreticiler birbirlerinin gücüne güç katarlar ve siyasi otoritenin haber yönetimi faaliyetlerindeki komutasını pekiştirirler. Hükümet sürekli medyaya saldıran ve onu tehdit eden büyük bir tepki üreticisidir (Herman ve Chomsky, 2012: 98).

Beşinci Süzgeç: Anti komünizm (Anti Siyonizm)

Bu süzgeç, Chomsky'nin ilk yazılarında (özellikle Soğuk Savaş döneminde) “Anti-komünizm” olarak geçmiştir. Ancak Soğuk Savaş dönemi bittikten sonra yeni

yazılarda “Anti- Terörle Mücadele” olarak yeni düşmana karşı çevrilmiştir. Bugün ise her türlü düşmana karşı kullanılmaktadır. Bu araştırma çerçevesinde, Chomsky’nin Propaganda modelinde ki Anti-komünist denetim mekanizması yerine Anti Siyonizm’i kullanmak uygun görülmüştür. Bu süzgeç kısaca, insanları dost ve düşman olarak iki kısma ayırmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla devlet seçkinlerinin kararları ve söyledikleri doğru sayılmalı çünkü yaptıkları düşmana karşıdır. Bu halde hükümetin kararlarına ve politikalarına itiraz etmek düşmanların yanında durmak anlamına gelir. Böylelikle medya mutlaka hükümetin doğru gördüklerini doğru görür ve yayınlar.

Sovyet, Çin ve Küba devrimleri, Batılı seçkinler açısından bir travma yarattı ve sürüp giden ihtilaflar ve komünist devletlerin oldukça iyi teşhir edilen suistimalleri, komünizme karşı muhalefetin batı ideolojisi ve siyasetinin devamlı olarak ilkesi haline getirilmesine katkıda bulundu. Bu ideoloji toplumu bir düşmana karşı seferber etmeye yardımcı olur ve söz konusu kavram bulanık olduğu için mülkiyet çıkarlarını tehdit etmeye yönelik politikalarını savunan ya da komünist devletlerle ve radikalizmle uzlaşmayı destekleyen herkese karşı kullanılabilir. Dolayısıyla solun ve işçi hareketlerinin bölünmesine yardımcı olur ve bir siyasi denetim mekanizması olarak hizmet eder. Eğer komünizmin başarısı hayal edilebilecek en kötü sonuçsa, yabancı ülkelerde faşizmin desteklenmesi daha hafif bir kötülük olarak daha haklı gösterilebilir. Komünistlere karşı çok yumuşak davranan ve “onlara avantaj kazandıran” sosyal demokratları hedef alan muhalefet de benzer gerekçelerle haklı gösterilir (Herman ve Chomsky, 2012: 99). Anti-komünist denetim mekanizması, sistem aracılığıyla kitle medyası üzerinde derin bir etkide bulunma imkânı bulur. Normal zamanlarda meseleler komünist ve anti-komünist güçlerin kutuplaştığı bir dünyanın belirlediği bir çerçeve içinde ele alınma eğilimine girer; kazançlar ve

kayıplar çarpışan tarafların hanesine yazılır; “bizim tarafın” şakşakçılığını yapmak tamamen meşru bir haber pratiği olarak düşünülür (Herman ve Chomsky, 2012: 100). Kitle medyasının, olması gereken çizgiden çıktığı ve hükümet tarafından yönetildiğini bir daha gördük. Böyle sınırlamalar, kısıtlamalar ve engel faktörler karşısında medyadan tam özgür şekilde veya gereken olduğu gibi habercilik yapmasını beklemek gerçekçi bir şey olmamaktadır. Sonuçta kitle medyası bir toplumda bulunur ve bu toplumun şartlarına göre çalışır. Ancak demokratik olmayan toplumlarda medyanın baskı altında ve yanlış çalışması açıksa demokratik toplumlarda bu skandal gizli kalmaktadır. Eleştirel kuramcılar bunu gözleyerek üzerine güçlü ışık tutarak açıklamaya çalışmaktadırlar ki; Batı medyası bu şartlar ve etkili faktörler (süzgeçler) içerisindeyken özgür olmayıp propagandalı bir içerik üretmek zorundadırlar.

Yukarıda açıklanan bu beş süzgeç propaganda modelinin işlemlerini sağlamaktadır. Böylece, neyin haber değeri taşıdığı, haberlerin hangi mecralarda nasıl sunulduğu belirlenmektedir. Bu durum kitlelerin doğru ve kaliteli bilgi veya haber almaları önünde ciddi engeller oluşturmaktadır (Ongun, 26.01.2013). Bu bağlamda altı çizilmesi gereken husus, Chomsky ve Herman’ın propaganda modeli ve *Rızanın İmalatı* kitabı, masum veya sorunsuz olarak algılanmamalıdır. Bu kitaba da çok eleştiriler sunulmuş ve içinde eksikler bulunmuştur. Örneğin; ABD’nin Vietnam’daki savaşını eleştiriyor gibi görünse de savaşta Vietnamlıların acı ve kayıplarına değil Amerikan acıları ve kayıplarına odaklanmaktadır. Bir anda okuyucu bu kitabı bile bir propaganda kitabı olarak görebilir. Kitaba eleştiriler sunan araştırmacılardan “*Javanshir Gadimov*”un araştırmasında şu ifadeler bulunur; “Herman ve Chomsky, ABD basını gibi sineması da yönetimi eleştiriyor gibi görünse de aslında yönetimi destekleyerek, ABD’nin Vietnam’ı işgalini ve savaşın haklılığını savunmaktadır.

Ayrıca daha çok ABD kayıplarına odaklanmaktadır. Olayın Vietnam'daki acılar, maddi zararlar, insan dramı kısmını ise görmezden gelmektedir. İzleyenlerin aklına, sanki “acı çeken, zarar gören ABD olmuştur” düşüncesini getirmektedir. Bir de sinemanın çok popüler bir kitle iletişim aracı olduğunu ve özellikle Hollywood sinemasının bütün dünyaya yayıldığını düşünürseniz, “propaganda” etkisinin çok daha uzun süreli ve geniş ölçekli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır” (Gadimov, 2015: 217).

Diğer önemli husus ise, ABD’de ABD ve Batı medyası için yazılmış ve üretilmiş bu propaganda modelini, Hamas gibi ideolojisi ve durumu tamamen farklı bir hareketin medyasına uygulamak zordur. Zira zaman, mekan, ideoloji, kültür, finans imkanlar ve siyasi durumlar iki örnekte benzememektedir. Ortadoğu’da ambargo altında yaşayan ve sınırlı teknolojik ve ekonomik imkanları olan İslami Hamas hareketi ile yüz binlerce Milyon dolar bütçesi ve sınırsız imkanlara sahip ABD medya kurumlarını karşılaştırmak mantıksızdır. Ancak bilimsel ve genel bazı kurallar ve medya süzgeçlerinden faydalanmak mümkündür. İşte bu propaganda modeli bu tez araştırmasının nasıl uygulanacağı, hangi süzgeçlerin Hamas’ın medya kullanımına uygun olacağı ya da olmayacağı, Hamas’ın propagandayı nasıl kullandığını ve bu modelden nasıl faydalanacağımızı detaylıca açıklayan kısım bu araştırmanın 2. Bölümünün son kısmıdır. Bu bölümde Hamas’ın medya stratejisinden bahsedilirken bu süzgeçlerden geçirilerek açıklanır. Ancak şu ana kadar görülen Anti-komünist denetim mekanizması ve reklamcılık süzgeçleri Hamas medyası örneğinde geçerli değildir. Diğer dört süzgeçten ise faydalanmak mümkündür. Fakat Anti-komünist süzgeci Anti- Siyonizm süzgecine çevirmek yardımcı olacak. Nitekim bu propaganda modelindeki süzgeçler tez araştırmamıza doğrudan veya dolaylı hizmet eder.

Önemli hususlardan biri de, ABD ana akım medyasına odaklanan Chomsky'nin propaganda modeli yeni ve sosyal medya'nın daha gelişmediği ve yaygın olmadığı bir dönemde geliştirilmiştir. Nitekim bu eksiklik, yeni ve sosyal medyayı temel bir konu olarak inceleyen bu tez araştırmamız için diğer bir zorluğu teşkil eder. Bu nedenle Chomsky'nin modelinden ayrı olarak yeni ve sosyal medyadaki propaganda kullanımını araştıran araştırmaları incelemek lazımdır. Gelecek kısımda yeni ve sosyal medya derince tartışılacak ve ardından bu propaganda kısmına bağlanacaktır. Sonunda da, yeni medyanın nasıl bir propaganda aracı olarak kullanıldığı değerlendirilecektir.

Yeni Medya

1990'lı yıllarda ortaya çıkan ve hızlıca yaygınlaşan İnternet, günümüz hayatının hemen hemen her alanına girmiş durumdadır. Yeni medyanın en önemli unsurunu teşkil eden İnternet kullanımı son yıllarda oldukça artmıştır. “2015 yılında dünya üzerinde İnternet kullanıcıların sayısı 2,5 milyarı geçmiştir. Bu kullanıcılardan 1,8 milyar sosyal medya sitelerinde hesap sahibi kullanıcılardır”¹ (Eraslan ve Eser, 2015: 3). 2017'de ise bu rakam dikkat çekici bir şekilde artmıştır. 2,5 milyar yerine yaklaşık 3,8 milyar olmuştur. Sosyal medya kullanıcıların sayısı ise 1,8 milyardan 2,8 milyara çıkmıştır (We Are Social, 2017). Demektir ki, dünyada her 2 kişiden biri sosyal ağlarda hesabı bulunur. Clay Shirky, yakın zamanda dünyanın çoğunluğu bu dijital ortam ve olanaklara kavuşacağını öngörmektedir (Shirky, 2010: 255). Bu şekilde bugünkü toplumumuzun oldukça dijitalleşmiş bir toplum olduğunu söylemek yanlış olmaz. Dünya çapında yeni ve sosyal medya araştırmaları alanında profesyonel olan

¹ - 2015 yılında kayıt edilen bu rakamlar elbette 2018 yılında daha çok artmış ve çoğalmıştır.

“We Are Social” kurumunun hazırlayıp 2017 yılında yayınladığı rapor akıl alıcı bilgileri göstermektedir. 238 ülkede internet ve dijital medya kullanımı hakkında toplanan veriler ve ulaşılan sonuçlar, İnternet icat edildikten sadece 25 yıl sonra dünya nasıl değiştiğine ve dijitalleştiğine şaşırtıcı gerçekleri gösterir.² Bu kadar dijitalleşmiş bir dünyada yaşayan insanların hayatının büyük bir kısmı siber veya sanal ortamlarda yer almaktadır. Martin Lister ve arkadaşlarının hazırladıkları “*New Media: a critical introduction*” kitabında bu manayı vurgulamaktadırlar. Hatta popüler kültürde büyük konumu işgal eden bu teknolojinin olgularına alışıldığı için, bazen onların dijital medya tektinleri ve olguları oldukları farkedilmez(Lister VD. 2009: 237).

İletişim ve yeni medya alanlarında bu büyük devrim ve gelişimlerin olduğu çağda herhangi politik, ekonomik, sosyal, akademik ya da kültürel parti, örgüt ve hatta geleneksel medya kurumu, yeni medya tekniklerine ciddi önem göstermeden ve bu tekniği kullanmadan var olamamakta, güncel olarak yaşayamamaktadır. Çünkü bu medya çeşidinin çok geniş, etkin ve popülerdir ve yeni medyanın etkisi geleneksel medyadan daha fazla olmuştur. Hatta Hollanda Gazetecilik Fonu’nun 2025’te gazeteciliğin geleceğiyle ilgili Temmuz 2015’te yayımladığı dört senaryodan biri; “sosyal medya devlerinin haber endüstrisini ele geçireceğini, çok az sayıda gelenekselmedya kuruluşunun hayatta kalmayı başarabileceğini” öngörüyordu (Kılıç,

² - We Are Social’ın raporuna göre, dünya çapında 2017’de 3.77 milyar küresel İnternet kullanıcısı vardır, onlar dünyanın yarısını (%50) temsil eder. Aynı yılda 2.80 milyar küresel sosyal medya kullanıcısı (% 37), 4.92 milyar küresel mobil kullanıcı (% 66), 2.56 milyar küresel mobil sosyal medya kullanıcısı (% 34) ve 1.61 milyar küresel e-ticaret kullanıcısı (% 22).

Ayrıca raporda şu şaşırtıcı rakamlar da yer alır;

- Dünyanın yarısından fazlası artık en az 1 adet akıllı telefon kullanıyor.
- Dünya nüfusunun neredeyse üçte ikisi en az bir cep telefonu sahibi.
- Dünya genelinde web trafiğinin yarısından fazlası artık cep telefonundan geliyor.
- Dünyanın dört bir yanındaki mobil bağlantıların yarısından çoğu artık “genişbant”
- Dünya nüfusunun beşte birinden fazlası son 30 gün içinde alışveriş yaptı.

Rapora bu lünk yoluyla bakılabilir: <https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2017-global-overview>

03.10.2015). Ancak ilk başlarda haber alma ve bilgiye ulaşma aracı olarak kullanılan İnternet artık sadece haber aracı olarak kullanılmamaktadır. Bununla birlikte, özellikle Facebook, Twitter vs. sitelerin yaygınlaşması ile artık bir sosyal iletişim aracı haline gelmiş, evde, iş yerinde, sokakta ve yaklaşık insanın var olduğu her yerde sürekli iletişim halinde olunan bir sanal toplum oluşturmuştur (Köseoğlu, 2013: 109). İnternet teknolojisine son derece bağlanmış bu toplum Castells (2008) tarafından “Ağ Toplumu” olarak nitelenmiştir. Dolayısıyla bugünkü toplumda farklı olan kurumlar, gruplar ve örgütler, halklara ve dünyaya seslenmek, fikirlerini ve ilkelerini yaymak ve paylaşmak, etkin ve çağdaş olmak için bu yeni medya tekniklerini kullanmak zorunda kalıp yoğunca ve güçlü şekilde kullanmaya başlamışlardır. Bu tekniklerin bugünkü biçimlerinden şunlar sayılabilir; İnternet ağları, telefon ve mobil ağları, SMS hizmetleri, E-mail ve sohbet odaları, İnternetli bilgisayarlar, haber ve çeşitli içerik siteleri, bloglar ve forumlar, kişisel hesaplar ve sayfalar ve sosyal iletişim ağlarıdır.

Yeni medya kavramı kendi içinde tartışılan bir kavramdır, çünkü medya nasıl ve ne zaman yeni olmuştur? gibi sorular sorulmaktadır. Telgraf, Radyo, Televizyon ve Telefon gibi araçlar da ortaya çıktığı zaman yeni medyaydı, örneğin televizyon icat edildiğinde yeni medya konumunu üstlenmiş, Radyo ise eski medya ortamı olarak görülmüştür. Diğer taraftan 20 yıl sonra ortaya çıkacak medya teknikleri ve metotları bugünkü medyaya göre yeni medya sayılacak ve bugünkü medya teknikleri eski ya da geleneksel medya olarak kabul edilecektir. Günümüzde kullanılan yeni medya kavramı “1970’lerde, bilgi ve iletişim konulu araştırmalarda, sosyal, psikolojik, ekonomik, politik ve kültürel çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından kullanılmış bir kavramdır. Ancak 1970’li yıllarda değinilen anlam, 1990’lı yıllardaakılalmaz bir ivme kazanan bilgisayar ve internet teknolojisi ile birlikte genişlemiş ve farklı boyutlara

ulaşmıştır” (Dilmen, 2007: 114). Bu bağlamda vurgulanması gereken şey, yeni medya kavramının bahsedilen zamana göre göreceli olmasıdır.

Lister şu önemli hususa dikkat çeker; “yeni denilen medyayı tamamen ayrı bir teknik ve ortam olarak görmemek lazım, çünkü bu gelişme sıfır veya yoktan ortaya çıkmış değil her tekniğin kökleri ve dayandığı temeller vardır. Medya teknolojisi biriktirilerek gelişmiştir”(Lister VD. 2009: 9-10).

Lev Manovich, yeni medyanın iki ayrı tarihsel yörüngenin birleşiminin sonucu olduğunu savunur. Onlar; 1830’lu yıllarda başlayan bilgisayar ve medya teknolojileridir. Charles Babbage’nin 1833’te “Analitik Motor” isimli bir cihaz tasarlamaya başlamıştır. Bugünkü dijital medya alanında en temel ve önemli gelişmelere geçiş kapısı sayılan o motor, modern dijital bilgisayarın en önemli özelliklerini içeriyordu. Verileri girmek, talimatları vermek ve verileri toplama kabiliyeti olan o cihaz ilk dijital bilgisayar olarak bilinmiştir (Manovich, 2002: 19-20). İnternetin ortaya çıkmasıyla birlikte, İnternete bağlanan bilgisayar (sonra bütün elektronik cihazlar) en önemli yeni ve dijital medyanın görüntüsü ve yüzü olmuştur.

Bugünkü yeni medya ise İnternet, SMS, E-mail, Forumlar, sosyal iletişim ağları gibi tekniklere ve geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olan etkileşme sahibi medyaya denmektedir. Ancak Lev Manovich, *The Language of New Media* kitabında bunlarla yetinmeyip yeni medyanın teknikleri ve alanlarının bundan daha uzun, geniş ve karmaşık olduğunu ifade etmektedir. Manovich, İnternet, Web siteleri, bilgisayar oyunları, multimedya, CD-ROM’lar ve DVD gibi tekniklerin yanı sıra dijital video olarak çekilen sonra bilgisayar iş istasyonlarında düzenlenen televizyon programları, 3 boyutlu animasyon ve dijital kompozisyon filmleri, bilgisayarlarda kurulan ve sonra

kağıda basılan resimler, metinler, çizimler, düzenler ve reklamlar gibi sanal ve teknikler de yeni medya içinde yer aldığını düşünür (Manovich, 2002: 18). Manovich şaşıracak da “eğer bir websitesi veya bilgisayarda bulunan bir resim yeni medya sayılırsa bu resmin bir kağıt haline dönüştüğünde neden yeni medya sayılmasın” diye sorar. Aslında yeni olan her medya tekniği yeni medya sayılır, ancak “Dijital Medya” sayılabilmesi için mutlaka bir cihaz, dijital veya sanal ortamda bulunması lazım. Böylelikle çıktılar dijital medya içinde değil, yeni medya içinde yer alabilir.

Medya ve iletişim tarihinde belki yüzlerce senedir kabul edilen kavram ve anlayışlar yeni medya çağında kökten ve ilginç şekilde değişmiştir. Artık izleyici, gönderici, gazetecilik vb. kavramlar ve terimler aynı anlam taşımamaktadır. Yeni medya çağında “Vatandaşın Gazeteciliği” denilen gelişmenin ortaya çıktığı ve alıcı kitlesi mantığının değiştiği bir çağdır. Kitle “İzleyici”den “kullanıcı”ya dönüştü, tüketici ise üretici konumuna geçti. Ayrıca izlenen ekran taşınabilir ve küçük oldu (Lister VD. 2009: 9-10). Bu temel gelişme ve değişiklikler, bu yeni ortamın özelliklerini araştırmaya itmiş.

Yeni medyanın farklı özellikleri vardır. Yeni medyadan bahseden çeşitli eserlerde çok detaylı ve uzun anlatılan bu özelliklerin bir kısmını sadece başlık olarak anabiliriz. O özellikler arasında; yeni medyanın depolama kapasitesi, etkileşimsellik, zaman-uzam sınırının ortadan kalkması, geleneksel medyadaki eşik bekçisi mekanizmasının ortadan kalkması, katılım ve ifade için para ve zaman maliyetini azaltması, İnternet’in etkileşimsellik ve kullanıcı türevli içerik üretimidir. Bunlar gibi özellikler, yurttaşın kamusal ifadesi ve katılımındaki olumlu rolüne dikkat çekmiştir (Binark, 2011: 15). Bu ilginç özellikler, bireyler, örgütler, toplumlar için büyük fırsatlar ve geniş ifade olanakları sağlamakta geleneksel medyanın imkânlarını aşmaktadır.

Yeni medya ve sosyal medya hemen hemen bu özellikleri paylaşmaktadır ancak ikisi aynı değil arasında farklar bulunmaktadır. Yeni medya, sosyal medyadan daha geniş ve kapsamlıdır. İlki, ikinciye içermektedir. Sosyal medyanın en önemli özelliği etkileşimsellik ve kullanıcı tarafından içeriğin üretilmesi ve paylaşılmasıdır. Nitekim normal sitelerde kullanıcı ve okuyucu tarafından ciddi anlamda etkileşim ve içerik üretimi yoktur. Normal haber siteleri mesela kendi kendine haberleri üretip yayınlamaktadır. Okuyucu (bazen yorum yazma dışında) hiç müdahale etmeden üretilen haber ve içeriği okumaktadır. Sosyal medyadaki durum farklı olup herkes İnternete bağlanıp kendi hesabına ya da sayfasına giriş yapıp istediği içeriği yayınlatabilir; kendi çektiği fotoğraf, video, hayatta karşılaştığı olaylar hakkındaki yazılı yorumları da buna dahildir. Sosyal medya özetle; “kullanıcıların birbirleriyle bilgi, duygu, ilgi alanları ve düşüncelerini paylaşarak etkileşim ve iletişim kurmalarına olanak sağlayan online araçlar ve web ortamına denilir” (Onat, 2010: 105).

Sosyal medyanın devreye girmesini olumlu olarak değerlendiren araştırmacı Mehmet Genel, bu gelişmeyle birlikte geleneksel medyaya alternatif bir mecra olan “vatandaş gazeteciliği”nin doğmuş olduğunu ifade eder. Genel’e göre “Bu sayede vatandaş, kurmuş olduğu interaktif iletişim sayesinde “haber kaynağını” seçebilmekte veya kendine sunulan bir haberi anında doğrulayacak ve yanlışlayacak mekanizmalara sahip olabilmektedir (Genel, 2014: 50). Kıaca, sosyal medya kavramının geniş olan yeni medya kavramından temel farkı sayılabilmektedir.

Yeni medyanın etkisiyle ilgili Arap Baharı’ndan birçok örnek verebiliriz. İnternet ortamlarında kendi kendilerini çağıran yeni ve sosyal medya gençleri ve aktivistler bir devrim yapmasalar da birkaç Arap ülkesinde gerçekleşen devrimlerin başarısına yardımcı olmuş, devrimlerin devam etmesine neden olmuş, sokaklara çıkan halkı

tahrik etmiş ve yönlendirmiştir. Bu ilginç ortamda üretilip paylaşılan mesajlar gayet etkili olmuştur. Son yıllarda dünyanın farklı ülkelerinde düzenlenen yürüyüş, protesto ve gösterilerde bu faaliyetlerden önce yeni medya, etkili bir medya tekniği ve önemli bir güç olarak görülmüştür. Bu medya platformlarında yayınlanan mesajların etkisi, bu teknolojiyi ve taşıdığı mesajları yeniden düşünmeye iten bir şeydir. Mesaj güçlü bir imge, bir şarkı, bir metin ya da bir sözcük olabilir. İmge, iktidar konumunda olanların tiksinti verici davranışların anında kaybedilmesiyle elde edilebilir. Küçük bir SMS ya da Youtube'a eklenen bir video bir kaç insanın içinde yaşadığı daha geniş güvensizlik ve aşağılama bağlamından bahsederek bazı insanların ya da genel olarak toplumundan teline dokunabilir. Castells'e göre, ağlara dayalı kitlesel iletişim dünyasında bir ulağın taşıdığı bir mesaj "dünya küçük" etkisiyle binlerce kişiye, muhtemelen yüz binlerce kişiye ulaşabilir. Ayrıca mesaj dağıtma biçiminin ağlara dayalı olması önemlidir; çünkü her alıcı önceden programlanmış adres defterini ya da olağan yazma ağını kullanıp cep telefonuyla birçok başka alıcıya yayın yaparak gönderici haline gelirse, alıcı bilinen bir kaynaktan geldiği tanımını koyar (Castells, 2016: 393). Çoğu örnekte bu durum mesajın kişisel olarak güvenilir bir kaynaktan gelmesi anlamına gelir. "Cep telefon ağları güven ağları haline gelir, bu ağlarla aktarılan güven de mesajın zihinsel işleme sürecinde empati doğurur, cep telefonu ağları ve güven ağlarından, belli bir hedefe karşı seferberliği teşvik eden direniş ağları doğar"(Castells, 2016: 394).

Diğer önemli husus ise, bugünkü çağdaş toplumlar bu yeni teknoloji kültürüne düşkün gibi bir hale gelmiştir. Dijitalleşmiş bir toplumda özellikle genç kesimleri yeni medya tekniklerinden ayrılamayacak veya dengeli yaşayamayacak bir hale gelmiştir. Hatta "Chicago Üniversitesi tarafından 2012'de yapılan bir araştırma, sosyal medyanın sigaradan daha fazla bağımlılık yaptığını ortaya koymuştur. Sürekli sosyal medya

hesaplarını gözden geçirmek, e-postaları kontrol etmek ve yazışmalar yapmak; uyumak ve boş vakit geçirmenin ardından üçüncü sıraya yerleşmiştir” (Gökmen, 23.07.2014). Bu bağlamda sosyal medya siteleri müthiş bir alan ve uzaya ulaşabildiği, habercilik konusunda bile ciddi rakip ve alternatif olduğu görülmektedir. “Facebook, Twitter, Snapchat, Google gibi sosyal medya devleri, haber okurlarının yaşamında kendilerini zaruri kılmayı başarır. Günlük ziyaretçi sayıları artık milyarlar ile ifade edilen bu platformlar, en köklü medya organizasyonlarının hayal dahi edemeyeceği bir dağıtım gücüne sahiptir. Az sayıda platform; haber endüstrisinde tek söz sahibidir. Zekice kişiselleştirilmiş haberler, okuyucuların anlık lokasyonlarına, tercihlerine, kullandıkları cihazlara ve ilgi alanlarına göre pek çok farklı formatta hazırlanır ve sunulur” (Kılıç, 03.10.2015).

Ayrıca yeni medya demek, geleneksel medyanın çok gerilediği ve zayıflandığı demektir. Bununla ilgili yeni medya alanında araştırmacı ve Aljazeera Turk’ta baş editör Şükrü Kılıç şunları ifade eder: “Bugün Gazeteler, okur kaybetmeye devam ediyor. Birçok gazete kâğıda veda etmek zorunda kalarak yoluna sadece dijitalde devam ediyor. Doğrulama süzgecinden geçirilmeden sunulan haberler, okurların gazetecilere duyduğu güveni zedeliyor. Hükümetlerin medya sektörü üzerindeki etkisi tartışılıyor” (Kılıç, 31.07.2015). Bu bağlamda sayısı üç milyara yaklaşan kullanıcıya sahip Facebook örneğine bakarsak aklımıza şu soru gelmektedir; dünyanın bütün geleneksel medya ve iletişim araçları arasında bu rakama ya da yarısına kadar ulaşan izleyici sahibi bir medya kuruluşu var mı? Elbette yoktur. Öyleyse uzun yıllar boyunca devam eden medya sisteminin dengelerini sarsan yeni medya hakkında yeniden düşünmemiz ve araştırmamız gerekmez midir? Bizim “mobil telefon abonesi sayısının 7 milyar olup dünya nüfusunu geçtiğini” (Aljazeera Turk, 10.06.2015) duyunca

geleneksel medyadan geriye ne kaldığını sormamız gerekmez mi? Bunlardan dolayı bu noktada yeni medya seçilip bu doktora tezi araştırmasında örgütlerin (Hamis) bu ilginç ortamı nasıl kullandığı incelenenecektir.

Yeni medyayı kim niçin kullanmaktadır? Yeni medya belirli bir kesime mahsus değildir. Herkes ve her grup serbest şekilde kullanabilir. Ancak yeni medya ortamlarından daha fazla faydalanan ve geleneksel medya sorunlarını çözmek için fırsat bulan gruplar ve kesimler vardır. Direnişçi ve devrimci hareketler, sivil toplum örgütleri, terör örgütleri, toplumsal ve siyasal hareketler için bu medya ortamı farklı bir anlam ve önem taşımaktadır. Yeni medyayı kullanan Siyasal hareketler ve Sivil toplum örgütleri, kendilerini tanıtmak, propagandalarını yaymak, eylemlerini organize etmek, bu eylemleri duyurmak ve örgüte destekçi ve gönüllü bulmak için giderek daha yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Hamas'ın yeni medya kullanımına bakarsak da bu çerçeve dışına çıkmadığını görebiliriz. "Örneğin, e-gruplar üzerinden siyasal bir örgütlenme tartışmaları şekillendirilebilmekte, e-postalar üzerinden eylemler duyurulabilmekte, eylem görüntüleri video paylaşım ağları olan Dailymotion veya Youtube'a yüklenerek, bunların çevrimiçi dünyada yaygınlaşması sağlanabilmektedir" (Binark, 2011: 15). Hamas gibi, dünyaya açılmaya ve sesini ulaştırmaya çalışan bir hareket, uluslararası ilişkilerini güçlendirmekte yeni medyadan nasıl faydalanabilir? Kluver yaklaşımı bu soruya cevap olabilir. Yeni medya formatının uluslararası meselelerde etkisini savunan Kluver bu etkinin şu yönlerde olduğunu altını çizer; Yeni medya anlatsal çerçevenin yaratıldığı bir formata sahiptir. Yeni medya kullanıcıları istediği zamanda istediği bilgileri yayma imkânına sahiptir, ayrıca yeni medya müzakereyi teşvik eden bir ortamdır(Kluver, 2002: 500).

Yeni medyayı en etkin kullananlardan siyasal partiler ve sosyal hareketlerdir. Hamas hareketi bu ilginç özelliklerden faydalanan ve onları dikkate alan önemli ve aktivist bir topluluk sayılabilmektedir. Hamas, kendini tarif etmek ve reklam yapmak, kamuoyunun desteğini ve tarafları kazanmak, halkı ve topluluğu istediği yöne yönlendirmek, propaganda yapmak, düşüncelerini ve ilkelerini yayınlamak için ve daha da önemlisi İsrail işgaliyle çatışmasında direniş aleti olarak yeni medyayı kullanmıştır. Bu kapsamda kendi hedeflerini gerçekleştirmeye çalışan sosyal hareketlerden söz etmek önemli ve gereklidir. Bu hareketlerin yapısı, hedefleri, metotları ve arasında ki ortak özellikler ne ve nasıl değerlendirilmektedir? Aktivist ve sosyal hareketler bir toplum ya da bir ülkede ortaya çıkınca belli bir hedef grubu ve malum bir sebep için oluşup doğmaktadır. Örneğin; mazlum bir toplumsal sınıf, haklarını istemek ve savunmak için düzenli bir örgüt ya da oluşum kurabilir. Feminist ya da kadın cemaatler da olabilir. Zor ya da uygun olmayan bir durumu değiştirmek isteyen bir taraf da olabilir. “Toplumsal hareketlerin ve STÖ’lerin yeni medya ortamlarını baskıcı hükümetlerin ifade özgürlüğünü sınırlayan düzenlemelerini ve ana akım medyanın egemen söylem çerçevelmelerini aşmak için kullanabileceklerini söyleyebiliriz. STÖ’ler daha geniş bir kitleye daha kolay, daha hızlı, daha az maliyetle erişerek seslerini duyurabilir, yayılım gösterebilir” (Binark, 2011: 16).

Bugün dünyada ortaya çıkan ve hızla gelişen sosyal hareketler ve isyanlar; Arap Baharı’ndan İspanyol’daki İndignadas hareketi ve ABD’deki Wall street hareketine kadar, birbirine benzeyen sosyal hareketler arasında çok alanlarda önemli farklar vardır. Ama bu hareketler arasında ortak olarak önemli bir şey vardır, o; İnternet ve kablosuz iletişim yardımıyla her hareketin bağımsız ve kendine ait özel bir iletişim ağı kurmasıdır (Castells, 2012). Aynı kural ve durum Hamas hareketini de kapsamaktadır.

O da kendine özel medya ve iletişim ağılarını kurup kullanmıştır. Bu çalışma Hamas'ın medya ve iletişim ağılarını keşfetmeye çalışır. Ayrıca hareketin yeni medyaya ortamlarını kendi propagandasını yaymak için nasıl kullandığı değerlendirecektir.

Geçen kısımda kuram ve pratik olarak propagandadan bahsedilmiştir. Bu kısımda ise yeni medyanın anlayışı, özellikleri, etkisi, önemi, tarihçesi, sosyolojisi ve yaklaşımları tartışılmıştır. Ancak bu sırada sorulması gereken asıl ve önemli soru; propaganda aracı olarak yeni ve sosyal medya ortamı nasıl kullanılabilir? Geçen sayfalarda gördüğümüz gibi günümüz dünyasında hakim olan medya yeni medyadır. Bu durum, propagandanın taşıyıcısı, ortamı ve kullanım meydanının değişmesini gerektirmiştir.

Son yüz yılda propaganda kullanımı takip edilirse, iletişim araçları, teknikleri ve ortamları değişince propagandanın bitmediği, bilakis yeni ortamlara geçtiği ve taşındığı görülür. Daha önce gazete, radyo, sinema ve televizyonda yoğunca kullanılan propaganda bugün ise, çok yaygın ve yoğunca kullanılan dijital medya ortamlarında yoğunca kullanılır. “Bu değişim, siyasal propaganda yapımcılarının ve yöntemlerinin de değişmesini beraberinde getirmiştir. Bugün sosyal medya her ne kadar toplumsal hareketler bağlamında ön plana çıksa da azımsanmayacak bir oranda siyasal propaganda aracı olarak da kullanılmaktadır” (Köseoğlu ve Al, 2013: 103). Son 15 yıl içerisinde geleneksel medya işleyiş ve anlayışını değiştiren İnternet, insanları birbirine bağladığı ağ sayesinde siyasi kampanyaların yürütülmesinde, politikacılara önemli fırsatlar sağlamıştır. İnternetin siyasal iletişimde etkin olarak kullanımı, her geçen gün artarken İnternet içerisinde de siyasal iletişime yeni katkılar sağlayacak, yeni mecralar ortaya çıkmıştır (Artmaz, 2014: 181). Bu süreçte siyasal propaganda da, gerek propaganda yapımcılar ve gerekse hedef kitleler tarafından sosyal medya alanına taşınmaktadır. Politikacılar, politikalarını, hedeflerini, vaatlerini, icraatlarını internet

vasıtasıyla hedef kitlelere ulaştırmaya çalışmaktadırlar (Köseoğlu, 2013: 112). “Mühim bir siyasal iletişim alanı olan siyasal propaganda da iletişim yöntemlerinde yaşanan farklılıkların tesiriyle değişen bir alan olarak ortaya konmuştur. Özellikle bilişim çağı olarak adlandırılan çağımızda, iletişimin yeni bir boyutu olarak ortaya çıkan sosyal medya da, bu manada, bir siyasal propaganda mecrası ve yöntemi olarak sık kullanılır hale gelmiştir” (Köseoğlu ve Al, 2013: 121). Dünyanın en önemli sosyal gruplarından olan siyasi örgütlerin de Facebook yoluyla siyasal iletişimde önemli çalışmalar yaptığı gözlemlenmektedir (Artmaz, 2014: 182).

Bu bağlamda, siyasal iletişimi tanıtmak gerekir. Akademisyen Aysel Aziz, *Siyasal İletişim* kitabında siyasal iletişimi şu şekilde tarif etmiştir; “belli ideolojik amaçlarını, toplumda belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek, uygulamaya koymak üzere siyasal aktörler tarafından çeşitli teknoloji tür ve tekniklerinin kullanılmasıyla yapılan bir iletişimdir” (Aziz, 2003: 3). Önceki kısımlarda propagandayı tartışırken benzeri anlamlara vardık. Hamas önemli bir siyasi aktör olarak siyasi hedeflerine hizmet etmek için hem siyasi iletişimi kullanır hem de propaganda yapar. Bu propagandalar, siyasal ve ideolojik amaçlar daha önce geleneksel kitle iletişim araçlarıyla yayınlanırdı. Ancak teknolojinin gelişimiyle ortaya çıkan yeni teknik ve platformlar, propagandanın yeni adresi olmuştur.

Köseoğlu ve Al’a göre Facebook, Twitter ve YouTybe gibi sosyal medya ağları, Arap Baharı’ndaki örgütlenme ve halk hareketler tarafından bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bu tekniklerde insanların sokaklara akması, hareketleri dünya çapında duyurulması ve meşrulaştırmasında önemli rol üstlenmiştir (Köseoğlu ve Al, 2013: 112). “Politik amaçlı sosyal hareketler için gerçekleştirilen bu tarz sosyal medya

faaliyetlerinin yanında, sosyal medyanın doğrudan seçimler için kullanımı da artık oldukça sıkça karşılaşılan bir uygulama haline gelir”(Köseoğlu ve Al, 2013: 114).

Yeni ve sosyal medyanın bir siyasal propaganda aracı olarak kullanımında dikkat çeken önemli bir nokta da “günümüz siyasal sisteminde aktif kullanım yoğunluğudur. Artık hemen hemen bütün siyasi partiler ve oluşumların sosyal medyada aktif bir hesabı bulunmakta ve partilerin bütün siyasi programlarını bu hesaplar üzerinden sürdürmektedir. Hatta siyasi partilerin halkla ilişkiler faaliyetlerinin önemli bir yekûnu bu portallar üzerinden yürütülmektedir. Siyasi partiler; günlük faaliyet programlarını, siyasi fikirlerini, rakip partilerle olan çekişmelerini hep bu hesaplar üzerinden seçmen ya da güncel deyimle takipçilerine duyurmaktadır”(Köseoğlu ve Al, 2013: 115).

YÖNTEM

Çok genel olarak yöntemi, hem eylemsel hem de zihinsel yönü bulunan dinamik bir süreç olarak tanımladığımızda, bilimsel teknikler de bu etkinlik sürecinde kullanılan araçlar olarak ele alınabilir (Hamzaoglu, 2012: 45). Böylelikle yöntem ile teknikler aynı değildir. Yöntem sorunun çözümüne ve soruların cevabına ulaşmak için kullanılan genel bilimsel süreç, çaba ve düşünce biçimidir. Fakat teknikler, verileri elde etmek ve toplamak için yöntem sürecinin esnasında kullanılan araçlardır.

Yöntem de, bir yandan araştırmanın dayandığı genel felsefi yaklaşımları, diğer yandan da araştırmada kullanılan veri toplama ve çözümleme yöntem ve tekniklerini içeren alandır (Şenel, 2012: 49). Bilimsel yöntem, sorunun farkına varılması, kavranması ve sistematize edilmesi, varsayımlar oluşturma, araştırmanın tekniğinin seçimi, veri

toplama tekniğinin belirlenmesi, veri toplanması, verilerin çözümlenmesi, çözümlerin yorumlanması ve rapor yazılması aşamalarını içeren bir süreçtir. Araştırma teknikleri ise bu sürecin bir aşamasında kullanılan araçtır (Hamzaoglu, 2012: 45). Bilimsel yöntemin eylemsel yönünü, gözlem, ölçme ve deney; zihinsel yönünü ise varsayımlarda bulunma, bunlardan gözlenebilir sonuçlar çıkarma ve bu sonuçlardan yeniden olgulara dönülerek doğruluğunu sınaama işlemleri oluşturur. Bilimsel yöntem, diğer düşünce biçimlerinden- sorun çözme yaklaşımlarından farklı olarak doğrulama ya da yanlışlama aşamasına sahiptir (Hamzaoglu, 2012: 46).

Bu araştırmada kullanılan yöntem ve teknikler aşağıda belirtildiği gibi; web sayfalarının ve sosyal medya hesapları için nitel-nicel içerik çözümlemesi, ayrıca nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniğidir.

İçerik çözümlemesi

Bu araştırmada Hamas’a ait olan web sayfaları ve sosyal medya hesapları için içerik çözümlemesi yapılacaktır. Bu arada içerik çözümlemesi nitel ve nicel olarak iki çşittir.

Nitel (veya niteliksel) araştırma sayısal değil, sözel veri toplamayı amaçlayan bir yöntemdir. Bu yöntemle yapılan araştırmanın niceliksel olanlardan daha esnek, araştırma sürecine ve katılımcılara odaklanan ve araştırma sonuçlarından kurama ve kavramlara doğru giden “tümevarımcı” bir yapısı vardır. Nitel araştırmalarda veri toplamak için kullanılan tekniklerden; derinlemesine görüşme, etnografya, katılımcı gözlem, odak grup görüşmeleri, doküman ve metinlerin toplanmasıdır.

Nicel (veya Niceliksel) yöntem ise, kuramdan sonuçlara doğru ilerleyen “tumdengelimci” bir yapısı vardır ve ölçme, nedensellik ve genelleme gibi sorunlarla ilgilidir. Nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama teknikleri de; yapılandırılmış görüşme, anket, yapılandırılmış gözlem, içerik analizi ve resmi istatistiklerdir (Şenel, 2012: 51). İçerik çözümlemesi hem nitel hem nicel olabilmektedir.

Sanal, dijital, İnternet veya yeni ve sosyal medya ortamlarındaki nitel ve nicel içerik çözümlemesi kullanımı diğer sosyal bilimlerdeki kullanımı ile aynı değildir. Arasında çok benzeri ve ortak noktalar olsa da farklar vardır. İnternet çalışmalarında temel yöntemler altı kategoriye ayrılır. Bu araştırmalarda nicel ve nicel yöntemlerin kategorileri sayılır; nicel yöntemler, çevrimiçi veya çevrimdışı anket uygulamasından, web kullanım bilgisi vb. ölçen laboratuvar deneylerinden, siyasal enformasyon kaynaklarının veya meta-enformasyon olarak arama motorlarının içerik çözümlemesinden oluşmaktadır. Nitel yöntemler ise, çevrimiçi veya çevrimdışı derinlemesine görüşmelerin yapılmasından, dijital etnografi olarak da adlandırılabilir katılımlı gözlemin yapılması ile söylem analizi ile tarihsel ve estetik eleştiriden oluşmaktadır (Jensen, 2011: 48).

İçerik çözümlemesi nasıl yapılır? sorusuna gelince İçerik çözümlemesi medya metinlerini sistemli bir biçimde analiz etmede kullanılan tekniklerden biridir (Çomu ve Halaiqa, 2014: 37). Olguları anlamak için, toplumsal alışkanlıkları, gelenekleri ve ilişkilerinin boyutlarını sebepleri açıklamak için veya ideolojileri, söylemleri ve propagandayı kavramak için söylem analizi yöntemi gibi faydalı ve uygun değildir.

Başka bir deyişle, içerik çözümlemesi, içeriklerin üretilişi ve izleyicilere etkisi konusunda bilgi edinmeye yardımcı olmaz (Geray, 2011: 151). Bunun bu tekniğin

eksiklerinden biri olduğuna dikkat ederek her araştırma için değil belirli araştırmalar için kullanıldığını bilmek gerekir. Peki, çözümlenecek medya içeriği veya metni ne ve nasıl olabilir? Aslında içerik veya metin çözümlemelerinde seçim alanına aldığımız metin sadece yazılı metin değildir. İçerik görsel veya işitsel de olabilmektedir. Böylelikle haber, söyleşi, köşe yazısı, manşet, simge, reklam, afiş, öykü, film, şiir, roman, resim, fotoğraf, müzik olsa metni en yüzeysel düzlemden en derin düzleme kadar inerek çözümlenebilmektedir (İnceoğlu ve Çomak, 2009: 19). Bütün bu içerik çeşitleri için içerik çözümlemesi tekniği geçerlidir. İçerik çözümlemesi de, büyük metinlerin anahtar özelliklerinin incelenmesi ve belirlenmesi için oldukça uygun olup, medya haberlerindeki uzun süreli değişikliklerin ve trendlerin planının sistematik olarak çıkarılmasına olanak sağlamaktadır (Çomu ve Halaiqa, 2014: 38). İçerik çözümlemesinin amacı bir metin içinde geçen karakteristiklerin ne sıklıkla tekrar ettiğini, hangi tutumla sunulduğunu araştırmak ve mesajların biçimsel özelliklerini saptamaktır. İletişim çalışmalarında içerik çözümlemesi resmetme, sahiplik politikaları, gerçek dünya ile karşılaştırma, temsil ve medya etkisi araştırmalarına destek amaçları doğrultusunda sıklıkla kullanılmaktadır. İçerik çözümlemesinin temel özellikleri açık içeriğinin çözümlenmesi, sistematik bir araştırma tekniği, nicel betimleme ve nesnelliktir (Geray, 2011: 152). Bazılarına göre de, içerik çözümlemesinin amacının kamusal alana yönelik üretilen ve kurgulanan metinleri çözümlenektir (Gökçe, 2006: 20).

Tez araştırmasının bu kısmında içerik çözümlemesi yapmak üzere şunlar incelenecektir;

- Hamas'ın resmi ve destekçi Websiteleri

- Hamas'ın resmi sosyal medya hesapları ve sayfaları
 - Hamaslı liderlerin resmi sosyal medya sayfaları ve hesapları takip edilerek verilere ulaşılabacak ve elde edilen verileri içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenecektir. Ondan sonra ulaşılan sonuçları listelenecek ve yorumlanacaktır.
- Bu şekilde bu Doktora tezi tamamlanmış olacaktır.

İçerik çözümlemesinde birimlerin tanımlaması işlemsel olmalıdır; diğer bir deyişle hangi göstergenin ne anlama geldiği açık bir şekilde ortaya konmalı ve bunun sonucu olarak oluşturulmuş kategoriler birbirini dışlamalıdır (Çomu ve Halaiqa, 2014: 38). İçerik çözümlemesinin sağlıklı veriler ortaya koyabilmesi için barındırması gereken özelliklerin başında nesnellik yer almaktadır. Bazılarına göre de etkileşimli medya metinleri üzerine yapılan içerik çözümlemelerinin, içerik yaratımı, içeriğin aranması, içeriğin arşivlenmesi ve içeriğin kodlanması süreçlerinden oluşmaktadır. İnternet metinleri üzerine yapılan çözümlemelerde de "kod" en temel birimdir (Jensen, 2011: 52). Ağ ortamında yer alan malzemelere içerik çözümlemesi uygulamasında kayıtlama işlemi için gerekli zamanın yanı sıra yüksek arşiv kapasitesine sahip donanım da sahip olunması gerekmektedir. İçerik çözümlemesinin ağ üzerinde bulunan hangi içeriklere uygulanacağı, araştırmanın tasarımının yapılmasında ayrı bir öneme sahiptir. Öyle ki çok fazla etkileşime izin vermeyen, daha kapalı bir tasarıma sahip Web 1.0 içerikler ile kullanıcı etkileşiminin esas olduğu Web 2.0 içeriklere uygulanacak çözümleme yöntemleri farklılaşmaktadır. Web 1.0 ortamında yer alan içeriklerin çoğunlukla profesyonelce hazırlanmış içerikler olduğu, Web 2.0 içeriklerin ise çoğunlukla kullanıcılar tarafından üretilmiş ve bu nedenle çok daha çeşitli olabilen içerikler olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır (Çomu ve Halaiqa, 2014: 40).

Geleneksel metin ile İnternet metni arasında bulunan benzerlikler ve farklılıklara şöyle örnek vermek mümkündür. Geleneksel metin içerikler üzerine yapılan bir çalışmada, örneklem birimi, belirli bir akademik alandaki makaleler olabilirken, web içeriklerinde örneklem birimi, Facebook profilleri, web siteleri, Twitter kullanıcıları (veya Twittlerin kendileri) olabilmektedir. Kayıtlama birimi, geleneksel metinlerde örnekleme alınan makalelerin paragraf veya cümleleridir. Web 1.0 ortamlarında kayıtlama birimi, aynı geleneksel metinlerde olduğu gibi, web sayfasındaki paragraf veya cümleler olabileceği gibi, web sayfasının içerdiği anahtar sözcükler de olabilmektedir. Web 2.0 ortamlara bakıldığında ise, Facebook'ta ki bir kişinin, belirli bir zaman aralığındaki Facebook gönderileri, Twitter'de ki bir kişinin Twittleri veya belirli bir hashtag içeren Twittler olabilmektedir (Ackland, 2013: 35-36). Bu tez araştırmamızda incelemek üzere, Hamas veya liderlerine ait sosyal medya hesapların yanı sıra Hamas'ın en önemli sitelerinden şu yedi site seçilmiştir;

- 1- Hamas'ın Medya Ofisi sitesi; <http://hamas.ps/ar/>
- 2- Filistin Enformasyon Merkezi sitesi (FEM); <http://www.palinfo.com>
- 3- El-Kassam Tugayları sitesi; www.alqassam.ps
- 4- Şimdi Filistin sitesi; www.paltimes.net
- 5- Al-Aqsa Uydu TV sitesi; www.aqsatv.ps
- 6- Alresale Gazetesinin sitesi; www.alresalah.ps
- 7- Çocuklar için Al-Fatih sitesi; www.al-fateh.net/

İçerik analizini yapmak üzere Hamas'ın çeşitli dijital medya platformlarındaki

içeriklerden bir örneklem seçilmiştir. Araştırmacı 10 gün boyunca Hamas'ın haber sitelerini takip ederek haberciliklerinin eğilimlerini analiz etmiştir. 26 Ekim 2017 ile 4 Kasım 2017 tarihleri arasında yer alan sürede 648 haber incelenmiştir. Takip edilip araştırılan siteler, bütün Hamas'ın siteleri değil, hareketin Arapça ile yayın yapan en önemli haber sitelerinden sadece 5'i idi. Onlar; FEM, El-Kassam Tugayları, Şimdi Filistin, El-Aksa TV ve Alresale isimleri taşıyan sitelerdir. Hamas'ın bazı siteleri ise habercilik amaçlı olmadıklarından dolayı bu incelemede seçilmemiştir.

Derinlemesine Görüşmeler

Bu tez araştırması kapsamında ikinci olarak kullanılacak teknik, nitel araştırma yöntemlerinden Derinlemesine Görüşmedir. Bu teknik aracıyla hem Hamas'ın medya yöneticileri hem de Hamas'ın medyasını bilen ve yakından takip eden gazeteci, analist ve yazarlar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu kısımda, Hamas'a çalışan muhabir, spiker, editör, yazarlar, yeni ve sosyal medya ekiplerindeki uzmanlar ve yöneticiler üstelik yayın ve editörlük yapanlar gibi kişiler (yöneticiler) ile yapılan görüşmeler bu tazin derinleşmesi konusunda gayet faydalı olmuştur. Ancak bu bağlamda Derinlemesine Görüşmenin ne olduğunu anlamak gereklidir.

Derinlemesine görüşme, araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına imkan veren, yüz yüze (veya günümüzde teknolojinin gelişimi sayesinde yeni medya teknikleriyle uzaktan), birebir görüşülerek bilgi toplanmasına imkan veren bir veri toplama tekniğidir. Karşıdaki kişinin duygu, bilgi, tecrübe ve gözlemlerine görüşme yoluyla ulaşılır (Tekin, 2006: 101). Özellikle nitel araştırmalarda sık kullanılan görüşme, sosyal

bilimlerin bütün araştırma alanları başta olmak üzere, gazetecilik, hukuk, iş dünyası, tıp gibi birçok alanda profesyonel bir teknik veya yardımcı bir başvuru aracı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca görüşmeci ile görüşülen kişi arasında yapılan ve her ikisinin ortak olarak paylaştığı ve katıldığı karşılıklı bir etkileşimdir (Kahn and Cannell, 1983: v). Derinlemesine görüşmenin nitel yöntemde özel bir yeri vardır ve nitel yöntemin en güçlü tekniklerinden biridir (Tekin, 2006: 102).

Bugün, teknolojinin, sanal ve dijital tekniklerinin inanılmaz gelişimiyle insanlar arasında iletişim kurmak için çok sayıda iletişim platformunun kullanılması mümkün olmuştur. Derinlemesine görüşme gerçekleştirmek için de herhangi bir platformu kullanmamız mümkündür. Yeni medya zamanında kullanılabilecek en önemli platformlardan şunları sayabilmekteyiz; Skype, E-Mail, Messenger, Facebook Chat, Telefon, WhatsApp, İmo ve Line'dir

Ackland, bu teknikleri iki gruba ayırmaktadır. Çevrimiçi araştırmaları eşzamanlı ve eşzamansız olarak iki grupta tanımlar (Ackland, 2013: 31). Eşzamansız görüşmelerde araştırmacı ve katılımcı aynı zamanda araştırmada bulunmak zorunda değildir. Eşzamanlı araştırmalar ise aynı zamanda gerçekleşecek bir etkileşimin olmasını gerektirir. Eşzamanlı çevrimiçi araştırmalar konferans yazılımları ya da Skype gibi uygulamalar aracılığıyla gerçekleştirilebilir. E-posta görüşmelerine göre Skype kullanımının da aralarında bulunduğu eşzamanlı görüşmelerin daha az kullanıldığını belirtir ve bunun teknolojik bazı zorluklardan kaynaklanabildiğine dikkat çekilmektedir (Ackland, 2013: 32). Skype türü eşzamanlı görüşmeler yüz yüze görüşmelere çok benzerler, genelde katılımcıların sosyal olarak kendilerinden beklenen cevabı oluşturacak zamanları yoktur. Skype, odak grup görüşmeleri için de kullanılabilir. Görüşme metninin oluşturulmasında da Skype'ın sohbet (chat) özelliği

kullanılabilir. Ackland'a göre, çevrimiçi görüşmede, araştırmacı görüşülen kişiye araştırmanın amacı, içeriği vb ile ilgili bilgi sunmalıdır. Katılımcılara, görüşme öncesinde araştırmacıların tanıtıldığı bir web sayfasının sunulması yakınlığın geliştirilmesine yardımcı olacaktır (Ackland, 2013: 33).SOR

Araştırmacı, bu tez araştırması kapsamında Hamas'ın medya yöneticilerinin bulunduğu Gazze bölgesine gidemediği için WhatsApp, G-Mail, Telefon ve Facebook gibi görüşme tekniğini kullanarak görüşmeler yapmıştır. Türkiye'ye geçici olarak gelip giden veya içinde ikamet eden sorumlularla ise yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmiştir. Akıllı cep telefonu cihazlarında çalışan WhatsApp uygulamasıyla karşılıklı yazılı mesajlar, sesli mesajlar ve video mesajların direk gönderilmesine imkan sağlamaktadır. Ayrıca bütün multimedya (metin, fotoğraf, video) içeriklerini taşıyabilir. WhatsApp eş zamanlı grubundan sayılır olup WhatsApp eş zamanlı görüşmeleri yüz yüze görüşmelere çok benzemektedir. 2009 yılında kurulmuş olan WhatsApp, Facebook şirketi tarafından sahiplenmiştir. Sürekli (Bu bağlamda bahsedilmesine gerek olmayan) farklı ve gelişmiş özellik ve uygulama ekleyerek hizmetlerini güncellemektedir. Bedava (masrafsız) hizmet sunan WhatsApp İnternete bağlı telefonlardaki özel telefon numaralarına ve resimlere erişmeyi istemektedir. Kabul edilince WhatsApp uygulamasını kullanan arkadaşların bütün numaralarını göstererek listelemektedir. Araştırmacı, Hamas'ın yeni medya birimi üyesi ile ön görüşme yapmak için WhatsApp uygulamasının uygun bir ortam olduğunu görmüş ve onu seçip kullanmıştır.

Çevrimiçi araştırmalarının eşzamansız görüşmelerinde kullanılan en önemli tekniklerden biri de E-Mail (E-posta)dır. Bu teknik yoluyla gerçekleştirilen etnografik araştırmanın ayırt edici özelliği eşzamansızlık ve kişisellik sağlamasıdır: araştırmacı

ve yanıtlayıcı arasında e-posta alışverişine dayanan bir ilişki vardır. Çalışılan konu ile ilgili olarak araştırmacı ve görüşülenin, e-posta alışverişine dayanan görüşme ilişkisiyle birbirine bağlılığını gerektirir (Alyanak, 2014: 147). Araştırmacı bu araştırmada e-postan görüşmeleri tekniğini kullanarak ondan faydalanabilmiştir. Bu tezi tamamlama amacıyla araştırmacı sadece yukarıda açıklanan teknikler değil gerekli bilgilere ulaşmak için gereken her teknik kullanabilir.

Derinlemesine görüşmeye giriş yaptıktan sonra bu yöntem tezde nasıl ve kimle kullanılacağı şöyle açıklanmaktadır; Derinlemesine görüşme yapmak için görüşülecek bazı Hamas'ın medya yöneticileri, kadroları, çalışanları veya bağımsız olup ancak Hamas'ın medyasını bilen ve takip eden kişiler seçilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmacı, ilk başta Hamas medya sorumlularından ve yöneticilerinden 15 kişiyle görüşme yapılmaya hedeflenmiştir. Ancak seçilen ve teklif edilen kişilerin hepsine ulaşma imkanıolamamıştır. Çünkü Hamas'ın büyük liderleri hep meşgul olma

Şekil 1: Filistin'in tarihi haritası. Siyah kısım İsrail tarafından 1948'de turuncu kısım ise 1967'de işgal edilen Filistin topraklarını temsil etmektedirler.

gerekçesiyle kolayca bir araştırmacı ile görüşme yapmayı kabul etmemiş veya araştırmacının mesajına cevap vermemiştir. En önemlisi de, Hamas liderleri ve unsurlarında çok yüksek güvenlik hissi vardır. Nitekim onlar ile iletişime geçen kişilerin İsrail ajanları olabilme ihtimalini düşünerek şüpheli bir şekilde hareket etmektedirler. Yani İsrail istihbaratı, teknolojiyi ve yabancı kişileri kullanarak Hamas'ın bazı liderlerine ulaşabilip öldürmüştür.

Diğer zorluk ise, 1967 yılında İsrail tarafından işgal edilen Filistin topraklarında şimdi iki bölge vardır. Onlar aşağıda bulunan resimde görüldüğü gibi Batı Şeria ve Gazze şerididir. Her birisinde bir iktidar var olup Filistin topraklarında iki iktidar bulunur. Batı Şeria'da hakim olan Fetih hareketine ait olan iktidar Gazze'de ise Hamas hareketine ait olan iktidar olduğu bilinmektedir. İşgal iktidarı İsrail, Filistinlilerin bu iki bölge arasında geçişini yasaklamaktadır. Gazze'dekilerin Batı Şeria'ya veya Batı Şeria'dakilerin Gazze'ye gitme imkanı yoktur. Araştırmacının, Batı Şeria'da oturduğu için Gazze'de bulunan Hamas liderleri, medyası ve medya yöneticileriyle yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirmek için Gazze'ye gitmesi mümkün değildir. Dolayısıyla bu araştırmada söz konusu olan yeni ve sosyal medya teknolojisi ve tekniklerini kullanarak görüşmeler yapmıştır.

Diğer sınırlılık ise Hamas'ın yeni medyası hakkındaki yazı ve kaynakların son derece nadir, basit ve zayıf olmasıdır. Dolayısıyla araştırmacı bu eksikliği gidermek için kendi kendine analizler yapmak ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmek zorunda kaldı. Uluslararası kaynaklarda bile kısa gazete makaleleri ve köşe yazıları dışında ciddi ve derin literatür bulunmamaktadır. Türkçe ile ise bu tür yazılar kesinlikle görünmemiştir. O nedenle Türkçe ile yazılan bir doktora tezini tamamlamak için büyük oranda Arapça ve İngilizce'den çeviriler yapmak son derece gerekli olmuştur.

1. Birinci Bölüm: Hamas'ın Tarihçesi

Hamas, bugün Ortadoğu'da ve dünyada en çok tartışma yaratan örgütlerden biridir. Filistin topraklarında da en etkin ve dikkati çeken siyasi ve toplumsal hareket sayılmaktadır. 1987'de bir kaç kişiden oluşmaya başlayan hareket bugün askeri koluyla (El-Kassam) işgal devleti konumunda İsrail'e karşı en dik ve sert duran, İşgal güçleriyle en şiddetli savaşan, yerel ve genel seçimlerde en çok oy ve yaygınlık kazanmış olan Hamas hareketini incelemek ve araştırmak gayet önemlidir. Ancak Hamas birden oluşmuş bir hareket değildir, Filistin'de oluşmadan önce, kökeni Müslüman Kardeşler hareketine dayanmaktadır.

Bu bölüm beş aşamaya bölünmüştür, bunlar: Filistin'de Hamas'tan önceki Müslüman Kardeşler hareketi, Hamas'ın kuruluşu, iki İntifada'da ilerlemesi ve faaliyetleri, Hamas'ın 2006 genel seçimlere katılması ve ambargoya maruz kalması, Hamas'ın ideolojisi, ilkeleri ve hedefleri ve son olarak Hamas ile benzeri hareketler arası karşılaştırmadır.

1.1. Filistin'de Hamas'tan önceki Müslüman Kardeşler hareketi

Müslüman Kardeşler hareketinin kuruluşu

Bugün Arap ve Müslüman dünyasında en çok yaygın, ünlü ve geniş taban sahibi olan Müslüman Kardeşler hareketi (MK) 1928 yılında Hasan El Benna liderliğiyle Mısır'da 6 kişi üyeliğiyle kurulmuştur. Kökleri Birinci Dünya Savaşı'na dayanmakla beraber İslam (Müslüman Dünyası ve ülkeleri) topraklarında Batılı güçlerin egemenlik

kurması sebebiyle siyasi açıdan örgütlenmeye başladıkları dikkat çeker. MK hareketinin siyasi örgütlenme girişimlerinin merkezi olan Mısır, ilk önce İngilizler ardından da Nasır döneminde Kardeşleri kendi iktidarı için bir tehdit olarak görmüş ve ciddi baskıları uygulamışlardır. Nasır sonrası dönemde de siyasi açıdan hareketin örgütlenmesi engellenmiş, ona rağmen MK hareketi bir gelenek olarak Mısır ve bölgede toplumsal düzeyde başarılı bir şekilde örgütlenmeye yönelmiştir (Ayhan, 2014: 255).

Hasan el-Benna kimdir?

MK'nın kurucusu Hasan El Benna 1920'li yıllarda eğitim görmek amacıyla Kahire'ye gitmiştir. O dönemde İngilizlerin dolaylı kontrolünde krallıkla yönetilen Mısır'daki siyasal tartışmalarla yakından ilgilenmiştir. Okul döneminde *Ezher Üniversitesi*'nden ve okuduğu Darul Ulum yüksek okulundan vaaz ve irşat için bir grup öğrenciyi organize etmiştir. Bu öğrenciler Kahire'deki eğitimden sonra, görev aldıkları ülkenin çeşitli yerlerinde sadece İslam mesajına çağrıyla değil, aynı zamanda MK cemaatinin düşüncesini yaymakla görevlendirilmişler. Benna, Mısır'ın siyasi geleceğinin İslam'da olacağını savunmuştur. 1927 ile 1946 yılları arasında Kanal Bölgesi'nin İsmailiye kentindeki ilköğretim okulunda Arapça öğretmeni olarak çalışmıştır. (Mitchell, 1993: 5-6). Pargeter'e göre, bugünlere kadar El-Benna'ya bu şekilde saygı duyulması yalnızca İhvan'ı kurmuş olmasıyla ilişkili değildir; ayrıca yirminci ve yirmi birinci yüzyıllarda bu denli önemli bir rol oynayacak olan dönemin siyasal İslamcı hareketlerinin tohumlarını da atmıştır (Pargeter, 2016: 15).

MK'nin lideri Benna, hareketin daha fazla genişlemesi için merkezinin başkent Kahire'ye taşınmasına 1932 yılında karar vermiştir. 1940'ta MK ciddi anlamda üye

olanaklarını kazanmış ve siyasal iktidar üzerinde etkinliğini hissettirmiştir. 1940'lı yıllarda İsrail'in kuruluş süreciyle birlikte ortaya çıkan Filistin sorunu, MK'nin faaliyetinin artmasına önemli fırsat sağlamıştır. Munson'a göre, MK'nin Filistin davasına yoğun ilgi göstermesi Mısır toplumunda saygınlık kazanmasını sağlamıştır (Munson, 2001: 488). Bu bağlamda hareketin kurup yönettiği haftalık dergi aracılığıyla kendisini muhalefet hareketi olarak göstermeye başlamıştır. O dönemde hem İngilizlere hem de İngilizlerin etkisinde bulunan Mısır yönetimine karşı dikkat çekici bir muhalefet olmuştur.

Yazar Fethi Osman, İhvan'ın insaat ile gelişme göstermesinin en önemli sebeplerinden biri, karşı çıktığı ve emperyalist olarak nitelendiği İngilizlerin Mısır yöntemi üzerinde ağırlığından kaynaklandığını düşünmektedir (Osman, 1991: 41). Mısır'da 1922 yılında ilan edilen sözde bağımsızlıkla beraber, ülkenin hükümdarı için sultan yeriosmanne kral unvanı kullanılmıştır. Halk üzerindeki ağır ekonomik yük ile birlikte Mısır siyasal yaşamı üzerinde açık ve sınırsız İngiliz müdahalesi, 2. Dünya Savaşı boyunca İngiliz işgalinin halk tarafından hissedilmeye başlamasıyla birlikte İngilizlere karşı ciddi tepki ve hoşnutsuzlukların oluşmasına yol açmıştır. Bu dış etkenin yanında hareketin başarısında Benna'nın liderliğinin etkisi de inkar edilemez (Osman, 1991: 51). Bu dönemde Benna, verdiği vaaz ve konferanslarla MK'nin hedef ve stratejilerini açıklayarak yönetime karşı önemli bir güç olacak şekilde çalışmalarını hızlandırmıştır. Benna'nın kurduğu bu organizasyon sadece tebliğ ve irşat faaliyetlerine dayanmakla yetinmeyip, Filistin'deki işgale karşı direniş için bünyesinde silahlı bir grup da oluşturmuştur. Silahlı eğitimden geçen bu grubun, MK'nin özellikle Filistin davasına olan yaklaşımı üzerinde önemli rolü olmuştur (Hüseyin, 1990: 194).

İhvan hareketi, 1941’de genel seçimleri için aday sunmuştur. Hareket bu kararlarla etkin olarak siyasal arenaya girmiştir. Bu senede büyük çaplı halk gösterileri ve yürüyüşleri organize ederek, sosyal reform ile İngiliz askerlerinin bir an önce ülkeden ayrılması çağrısını yapmıştır. Ortaya çıkan olayların sorumlusunun Benna olduğunu ileri süren İngilizler, Benna’nın Kahire’den ayrılmasını talep etmişler. Aynı yılın Ekim ayında Benna ve diğer MK yetkilileri cezaevine konularak cemaatin gösterileri yasaklanmıştır. (Munson, 2001: 489). MK, kurduğu özel ve gizli paramiliter askeri gücüyle 1948 yılında kurulan İsrail’e karşı Filistin topraklarını kurtarma savaşını vermiştir. Çeşitli tarihsel yazılar, 1948 savaşında MK’nin elemanlarının önemli bir rol oynadıklarını ve ciddi başarıları gerçekleştirdiklerine işaret etmektedir.

MK’nin Düşüncesi ve Demokrasiye Yaklaşımı

Hamas’ın- MK’nin uzantısı olarak- fikrini ve düşüncesini anlayabilmek için fikrinin asıl kaynağına bakmamız gerekmektedir. Zira Hamas’ın ilkelerinin çoğu MK’nin fikrinden kaynaklanmaktadır. Müslüman Kardeşlerin düşüncesi nedir o zaman? MK, İslami aynı zamanda sivil, reformcu, uyanışçı ve kalkınmacı fikir sahibi, demokrasiye inanan ve yapılan seçimlere girmeyi kabul eden aşırı olmayan sivil bir hareket olarak görülür. Fakat demokrasi sürecine katılma için kendi özel şartları ve sınırları vardır.

Genel olarak MK ve onun fikrinin ılımlı olduklarını değerlendirmek mümkündür. MK, Müslümanları Tekfir³ eden aşırı örgütler gibi değildir. “Hakimiyet Allah’ındır” ilkesinden hareket etse de şiddeti reddeden ve farklı fikirlere açık bir hareket görülür. MK, özgül toplumsal ve siyasal koşullarının bir sonucu olarak Mısır’da doğmasına

³- Tekfir, insanları kafir ya da İslam dini dışında saymaktır. IŞİD ve el-Kaide gibi aşırı hareketler tarafından kullanılan bu yöntem MK tarafından kullanılmamaktadır.

karşın, ideolojisi çabuk yayıldı ve diğer ülkelerde kolları ortaya çıkmaya başladı. İlk zamanlarda Suriye ve Ürdün hareketin muhtemelen en önemli kollarıydı ama çok geçmeden MK'nin Ortadoğu'da ki ülkelerin çoğunda kanadı ya da eşdeğeri ortaya çıktı. MK'nin ideolojisinin hızlı yayılma ve kabul bulma sebebini Pargeter şöyle açıklamaktadır; “Bu kadar yayılabilmişti zira zamanın ruhuna tekabül eden ve bölgedeki devasa boyuttaki altüst oluş döneminde iç rahatlatıcı bir işaret fişeğini temsil eden basit bir ideoloji sunuyordu. Gerçekten de "Çözüm İslam'da" gibi sloganları her şeyi açıklıyordu” (Pargeter, 2016: 8). Bryjnar Lia ise, “MK'nin en kökten çekiciliği, İslami kanunlar ve katı toplumsal ahlak gibi gericilik ve geri kalmışlıkla ilişkilendirilen meseleleri, bağımsızlık ve gelişme gibi meselelerle birleştirebilme kabiliyeti” (Lia, 1998: 213) olduğunu savunmaktadır.

Esas olarak toplumsal ve kültürel bir hareket olarak ortaya çıkmışsa da MK, daha doğrudan bir siyasi rol üstlenmiş ve 1950 yılına gelin bölgedeki en güçlü muhalefet akımlarından biri olmuştur. Ayrıca siyasete katılıp içinde bir rol oynamaya bakmaya çalışmaya başlamıştır. Castells, El-Kaide gibi fundamentalist örgütler ile MK gibi Siyasal İslamcılığı temsil eden hareketler arasında mukayese yaparken de şöyle ifade etmiştir. “İslami fundamentalizm, dini kimliğin asallığına dayalı kültürel bir kurgudur. Siyasal İslamcılık ise bu biçimde bir dini kimliğe dayanan bir toplumda ulus devletin iktidarını ele geçirmeyi amaçlayan siyasi bir ideolojidir” (Castells, 2006: 144).

MK'nin iki önemli ve büyük düşünürü vardır; ilki, daha önce bahsettiğimiz kurucu Hassan el-Benna, diğeri ise Seyyid Qutub'dur. Bu iki düşünür hareketin fikrini üretmekte önemli role sahiplerdir. İkisi arasında bazı küçük farklardan bahsedilir. Benna daha fazla örgütlenme ve reform meseleleriyle ilgilenirken Qutub, siyasi bilinç

ve fikre önem vermiştir, Allah'ın şeriatını uygulamak gerektiğinden ve zalim rejim ile mazlum halk arasında ki ilişkiden daha çok bahsetmiştir (Şqir, 03.10.2004).

Seyyid Qutub Kimdir?

Edip, felsefeci ve düşünür olan Qutub, 1906 yılında Mısır'da doğmuş ve üniversiteden sonra eğitimini tamamlamak için ABD'ye gitmiştir. Orada Boulder'de Colorado Üniversitesi'nin konuğu olmuştur. Sonra Müslüman Kardeşler ile tanışmıştır. Hem bu deneyim hem de solla yaşadığı çatışmalı karşılaşma sayesinde (Müslüman Hakikiliği) yeniden keşfeder. Okuduğu Batılı okumalar kendisini siyasallaştırır ve hem Nasır rejimine, hem de Amerikan "sefahat"ıyla Sovyet "materyalizmi"ne karşı devrimci bir İslami cevap geliştirmenin şart olduğunu ikna eder (Bozarslan, 2015: 138).

Qutub, Mısır'a geri döndüğünde Nasır iktidarının kendisine teklif ettiği tüm mevkileri reddetmiş, sonra diğer Müslüman Kardeşler gibi muhalefete geçmiştir. O dönemde Nasır, İslamcılara ve Müslüman Kardeşlere yönelik amansız bir baskı gerçekleştirmekteydi. 1954'te tutuklanmıştır. Bir süre sonra serbest bırakılır ancak Ağustos 1965'te bir daha hapse atılıp idama mahkûm edilir. İdam kararını mutluluk gözyaşları içinde dinler ve Yaradan'a kendisine nihayet şehitlik şerefini bahşettiği için teşekkür eder (Bozarslan, 2015: 138). Böylelikle baskıcı Nasır'ın iktidarı döneminde Qutub, kendi geliştirdiği fikir için hayatını bedel ödemiştir. Bazı gözlemciler Qutub'u şiddet yaklaşımına yakın olmakla suçlamışlar bazısı da haklı olarak ancak zalim rejimlere karşı mücadele etmeye davet ettiğini görür. Başka bir kısım da "olağanüstü baskı ve koşulların onu radikal bir duruş almaya ittiğini öne sürer" (Pargeter, 2016: 157) Nasıl olsa şüphesiz ki Qutub bugüne kadar MK'nin en önemli ve tartışmalı düşünürlerinden biri sayılmaktadır.

Kura'n ve İslam'ın diğer nakli kaynaklarına sıkı sıkıya bağlanan İslam'ın Hanbeli mezhebinin düşüncesine yakın olan MK, öncelikle olarak Mısır üzerindeki yabancı hegemonya, halkın yoksulluğu gibi hem devlet yönetiminde hem de bireysel yaşamda ahlaki değerlerin azalması gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu problemlerin çözümünün ise İslami öğretisi ve anlayışının benimsenmesiyle mümkün olacağına inanan MK, Mısır'ın ancak İslami çizgiyi kabul etmesiyle sömürgeci Batı hegemonyasından kurtulacağını düşünmektedir (Munson, 2001: 489). MK'ya göre, "İslam ülkeleri, başlangıçta İslam'ın kendilerine emrettiği şekilde hareket etmiş olsalardı Batının ekonomik sömürmesine ve askeri işgaline maruz kalmazlardı". Başından beri MK lideri Benna, takipçileri için şu ilkeler belirlemiştir: Allah'ın rızasının nihai gaye olması, Peygamberin önder, Kura'n'ın anayasa olarak kabul edilmesi, yol olarak cihadın seçilmesi, şehitliğin en büyük ideal olarak görülmesi. Bu ilkelerle birlikte "Doğruluk, adalet ve iktidar" sloganlarını sık sık kullanan MK, davasını başarıya erdirmek için "derin iman, mükemmel teşkilat ve sürekli çalışma" anlayışı ile hareket edilmesi gerektiğini öngörmekteydi (Osman, 1991: 43).

MK'nin Demokrasi Görüşü ve Altın Dönemi

MK için karanlık, idam, hapis ve baskıyı temsil eden 1960'lı yıllardan sonra gelen 1970'li yıllar MK için "altın bir fırsat dönemi vaadiyle başlamıştır. Ekim 1970'de iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra başkan Enver Sedat, İslamcılarla yeniden uzlaşma arayışına girmiş ve Müslüman Kardeşler üyelerini serbest bırakmaya başlamıştır. Hapisten çıkan MK lideri grubunun birincil görevi, bir hareketin kabuğu haline gelecek derecede zayıflamış ve parçalanmış olan MK'yi yeniden inşa etmek için çabalamaktı. Bir taraftan enerjilerini devlet tarafından bir şekilde resmen tanınmayı yeniden sağlamaya odaklarken esas olarak, MK'nin boş kalan mevkilerini doldurmak

için yeni üyeler devşirmeye çalışıyorlardı" (Pargeter, 2016: 31 ve 32). MK o dönemde nefes almış ve üniversite öğrenciler arasında fikrini yaymaya ve aktivistleri yetiştirmeye başlamıştır. O alanda çok muvaffak olmuşlardı. Mısır'da üniversitelerin çoğunda öğrenci birliklerine MK'nin öğrenci kolu el-Cemaat el-İslamiye önderlik ediyordu. 1970'lilerin sonunda o kadar güçlenmişlerdi ki, aktivizmlerini kampüs dışına taşıyabiliyorlardı. Kısacası el-Cemaat el-İslamiye, İhvan için kitlesel halk desteğini arkasına alarak Mısır'daki en etkili kitlesel İslami hareketi haline gelmiştir (Pargeter, 2016: 33). Tabi bu aktivist öğrenciler daha sonra MK'nin en önemli liderleri olup hareketi canlandırmakta önemli rol oynamışlardır. Ondan sonra MK dolaylı şekilde parlamento seçimlerine katılmaya başlamış ve bu alanda başarıları gerçekleştirebilmiştir.

MK'nin demokrasiye yaklaşımı, yukarıdaki o ilkelerden soyutlanmış değildir. MK lideri Benna, 1923 tarihli Mısır Anayasası ve sistemiyle ilgili düşüncelerini açıklamıştır. Çeşitli boyutlarıyla kişi özgürlüğünün korunması, şura ve egemenliğin kaynağının halk olması, yöneticilerin halka karşı sorumlu olması, devlet otoritelerinin sınırlarının belirlenmesi gibi ilkelerin İslam'ın öğretisi ve kurallarıyla uyduğunu ileri süren Benna, bu şekilde oluşacak anayasal hükümet sisteminin İslam'a en yakın sistem olacağını ve başka bir sistemi buna tercih etmeyeceklerini açıklamıştır (Osman, 1991: 19-21). MK'ye göre İslam topluluğu oy sandığında doğal olarak İslam liderlerini seçecek ve bu yolla kendi yönetimini kuracaktır. Demokrasinin kaynağı halktır (Leiken and Brooke, 2007: 110).

Sonuç olarak, Mısır'da iktidarın tekeli alan Hüsnü Mübarek rejiminin Müslüman Kardeşler'e yönelik tutuklamaları hareketi her ne kadar ılımlı çizgisinden uzaklaştırmasa da MK'nin kitle partisi olması yönündeki çabalarını olumsuz

etkileyebilmiştir. Uzun süreden beri yasaklı durumunda olan MK'nin gerek bağımsız gerekse başka partilerle ittifak kurmak suretiyle seçimler yoluyla yönetime katılmaya çalışması, hareketin uzun dönemde ılımlı çizgide kalmasını sağlamıştır (Dalar, 2010: 69). Dalar gibi yazarlar, Mısır'daki siyasi iktidarın MK'ye yönelik şiddet politikasının artış göstermesinde etkili olmuştur. MK'ye yönelik bu uygulamalarının MK'nin ılımlı çizgisini bırakıp radikal bir yöne kayması için bilinçli olarak yürütüldüğü düşünülmektedirler. Çünkü iktidarın şiddete dayalı politikalarının meşru bir zemin bulması için MK'nin radikal bir harekete dönüşmesi gerekecektir. İktidarın kendisine yönelik bu davranışlarına rağmen MK ılımlı yanını sürdürdükçe halk nezdinde daha fazla meşruiyetini kazanacağı şüphesizdir (Dalar, 2010: 70).

2011'de bir kaç Arap ülkesinde patlayan Arap Baharı'nın rüzgârları Mısır'a da ulaşmıştır. 25 Ocak 2011'de başlayan Mısır devrimine önce gizlice 3 gün sonra açıkça katılan ve destekleyen MK devrimin başarısına katkıda bulunmuştur. MK'nin ilk başta devrime katıldığını ilan etmekte tereddütlü olma, bireyselce ve gizlice katılma sebebinin Pargeter şöyle düşünmektedir. "eylemcilerin rejimi hakikaten alaşağı edecek kadar uzun süre ısrarcı olacak cesaretleri olup olmadığından şüphe ediyordu, ondan dolayı geçen onlarca senede elde ettiği kazanımları kaybetmesine yol açacak herhangi bir eyleme girişme riskini üzerine almak istemiyordu. Rejimin sert bir şekilde misilleme yapacağından ve kendisinin de kaybedenlerin en büyüğü, olan bitenin günah keçesi olacağından korkuyordu. Yıllarca süren baskıdan kendini korumayı MK'nin en önemli meşguliyeti haline getirdi" (Pargeter, 2016: 178). Ayrıca senelerdir halk arasında ve dış dünyada MK'den korkutan ve ikaz eden Mübarek rejimi ilk başta MK'nin ülkeyi tahrip etmeyi ve yıkmayı ardından iktidarı ele geçirmeyi istedikleri gibi propaganda yapıyordu ve bu bahane ile devrimi ezmeyi planlıyordu. O yüzden MK zahir olmayı

ve dikkat çekmeyi tercih etmeyip arkada kalmış ve üyelerini bireysel olarak göndermiştir. Ancak devrimin geri dönmeyeceği bir noktaya geldiğini görünce 28 Ocak'ta gösterilere alenen ve resmen katıldı ve eylemlere desteklediğini ilan etti. Eylemlere katılan “Müslüman Kardeşler üyeleri, Tahrir Meydanı'na çadır görevi görecek plastik bezler gerdi, yemek getirdi, gösterici yoldaşları için sıcak çay tedarik etti, battaniye dağıttı ve meydanda acil ilk yardım kliniği kurdu. En önemlisi de onlarca göstericilere yağdırılan mesajlar üzerinde denetimi veren meydandaki ilk mikrofonları hemen kurmuşlardır. İhvan üyeleri, diğer muhalefet gruplarıyla birlikte giriş ve çıkış noktalarını denetleyerek eylemcileri korumaya çalışmışlardır” (Pargeter, 2016: 180).

MK, Mısır'da en büyük ve en düzenli muhalefet hareketi olarak halkı yönlendirmek ve devrimin devam etmesini sağlamak açısından önemli rol oynamıştır. Halk arasında geniş taban sahibi olan MK, Mübarek rejimi düştükten sonra gerçekleşen parlamento ve başkanlık seçimlerine katılıp zaferle çıkmıştır. Ancak MK'nin iktidarda bulunmasını kabul etmeyen liberal, solcu veya layıklar, ülkede sürekli gerginlerin çıkmasına sebep olmuşlardır. Sürekli yürüyüşler, protestolar ve şiddet olayları düzenleyerek MK'nin iktidarı bırakmasını ve İhvacı başkan Muhammed Mursi'nin istifa etmesini isteyerek isyanlarda bulunuyordular. Son olarak askeri kurum ile işbirlik yaparak 60 senedir ilk kez gerçekleşen demokratik seçimler yoluyla iktidara ulaşan Mursi'ye karşı darbe yapmışlar ve MK'nin ilk iktidar dönemine son vermişler. Ondan sonra ülke çok karışık bir duruma girer ve Mısır'ın her tarafında protestolar başlar. Meydanlarda toplanan MK'liler meşruiyetin geri dönmesini, demokrasiyi kurtarmayı ve kaçırılan Mursi'nin serbest bırakılmasını istemişlerdir. Şiddete başvurmadan taleplerini ve meşru haklarını duyurmaya devam eden MK protestoyu bitirmek için o şartları belirlemişler. Rabia meydanında toplanan yüz binlerce Mursi destekçilerine konuşan MK lideri

Muhammed Bedi'i, MK'nin taleplerini isterken şiddeti kullanmayacaklarını göstermek için bir çok televizyon ve medya aracının kaydettiği meşhur ifadesini şöyle açıkladı; "Barışçı ve sivil olmamız kurşunlardan daha güçlüdür". Ancak o barışçı ve sivil protestoya kulak vermeyen darbeciler bir kaç gün sonra Rabia ve Ennahda meydanlarında toplanan MK destekçilerine karşı ciddi bir katliam gerçekleştirir ve sadece bir kaç saat içerisinde onlardan binlerce kişiyi öldürür. MK'nin iktidarda olmasından korkusunu ifade eden ABD ve AB gibi atılılar o atliam karşısında susarak ciddi bir tavırda bulunmamışlardır. Sonra iktidara el koyan darbeci rejim ile işbirlik yaparak farklı ticari ve askeri anlaşmaları imzalatmışlardır. Bu bağlamda Mısır'da gerçekten enteresan ve dikkat çekici olan, MK'nin bugüne kadar Rabia katliamında öldürülen binlerce lideri ve üyesi için intikam almaya kalkmaması ve o katliamı gerçekleştiren asker ve polisler karşı hiç bir şiddet operasyonunda bulunmamasıdır. Tam tersi "onlar suçsuz çocuklarımız ve kardeşlerimizdir, onları zorlayan darbeci rejimdir" gibi ifadelerde bulunuyordular.

MK ve Filistin

Yukarıda geçen bu son kısımda Müslüman kardeşler hareketinden kısaca bahsedilerek hareketin kuruluşu, kısa tarihçesi, ilkeleri, fikri ve demokrasi görüşü gibi eksenlere odaklanmıştır. Böylece Hamas'ı, politikasını, pratiklerini ve ideolojisini anlamak daha olanaklı hale gelecektir.

Bu bağlamda anılması gereken noktalardan biri MK'nin Mısır'da kalmayıp yayılmasıdır, MK'nin fikri ve yöntemi Mısır'dan çıkıp farklı coğrafyalara ulaşmış, Arap ve Müslüman dünyasında hızla kabul görmüş ve yaygınlaşmıştır. MK bugün uluslararası bir hareket haline gelmiştir. Arap ülkelerinde bulunmanın yanı sıra Avrupa

ve Farklı Asya bölgelerinde bulunur. Ancak geniş yerde bulunsa da (İhvan'ın Uluslararası Örgütü) denilen şey bir çok araştırmacıya göre "gerçek olmayan bir efsanedir, o kavram MK'den korkutmak için Batılar ve farklı hasımlar tarafından kullanılır" (Pargeter, 2016: 87). MK'nin vardığı ve çok ilgilendiği coğrafyalardan biri Filistin'dir. Benna'nın fikrinde Filistin meselesi önemli yer almış, yoğun ilgi bulmuştur. Benna Filistin meselesini maddi, manevi, askeri ve siyasi olarak desteklemiştir. "Filistin, MK'yi ilk kez bir araya toplayan uluslararası davalardan birisi olmuştur ve pek çok İhvacı savaşa katılmak için yarışmıştır" (Pargeter, 2016: 166).

1931 yılında Benna, Filistin müftüsü Amin El-Hüseyni'ye bir mektup göndermiştir. Mektup içinde Filistinlilerin Siyonistlere ve İngiliz işgaline karşı yaptıkları cihadı ve gösterdikleri çabaları överek yanlarında durduğunu vurgulamıştır. "MK, 1936 Filistin ayaklanması sırasında Filistinliler lehine faaliyeti yürütmüştü. Kudüs müftüsü, El-Banna'yla düzenli iletişim halindeydi. MK ayrıca, İngiltere'yi protesto etmek ve Filistin davasını savunmak amacıyla el-Banna'nın başında olduğu özel bir heyet kurmuş ve bir avuç İhvacı da ayaklanma sırasında Filistin'deki Yahudi yerleşmelerine düzenlenen silahlı saldırılarda yer almıştı (Abu Amr, 1994: 2). Benna 1948'de Filistin'i ziyaret etmiştir. Gazze'de Filistinlilere yönelik önemli bir hitap ve konuşma yapmıştır. Bu hitap, Filistinlileri tahrik ederek Siyonistler ve İngilizlerin tehlikesinden kurtulmak için Cihada katılmaya teşvik etmiştir. Benna yanında Filistin'i desteklemek için Mısır'da hazırladığı silahlı bir grubu da getirmiştir (MK'nin Vikipedi'si, 28.05.2011).

1948'de Mısır İhvanı'ndan mücadeleye giden Mısırlı ihvancılar'ın yönlendiren Said Ramazan'ın da dahil olduğu üç tabur savaşımaya gitmiştir. Ürdün İhvanı da kendi taburlarını göndermiştir, hakeza Suriyeliler de (Pargeter, 2016: 166). 1948 ile 1967 arasında, Mısır ve Ürdün'ün denetimlerindeki Filistin bölgelerinde, Müslüman

Kardeşler'in 25'tan fazla şubesi faal durumundadır; siyasal faaliyet değil sadece toplumsal alanda faaliyet sürdürmektedirler (Bozarslan, 2015: 281).

Bu MK şubelerinin açılması amacıyla Benna, kardeşi Abdulrahman el-Benna'yı Filistin'e göndermiştir. Arap-İsrail Savaşının başlamasından bir yıl önce, 1947 yılına gelindiğinde şube sayısı 27'ye ve üye sayısı ise 20 bine ulaşmıştır. 1. Arap- İsrail Savaşı'na katılan örgüt Faluca Cebi bölgesinde kuşatma altına alınan Mısır ordusunun kurtarılmasında önemli bir rol oynamıştır (Ayhan, 2014: 258). MK El-Kassam Devrim'ini desteklediğinden dolayı da Filistin halkı için cazip ve çekici bir hareket olmuştur. Böylelikle MK, Filistin'de kamusal, etkili ve çok ünlü bir hareket olmuştur. Ona katılanlar dindarlık ve muhafazakârlık özellikleriyle tanınıyorlardı. 1968 yılında açık sözlü, aktif ve MK üyesi olan şeyh Ahmed Yasin Filistin'deki MK'nin lideri olarak seçilmiştir. Şeyh Yasin MK'nin yapısını inşa etmeye başlayıp İslami Derneği kurmuştur ve bugün önemli olan İslami Üniversitenin inşa edilmesinde önemli bir rol oynayıp askeri etkinlikler ve eylemler düzenlemeyi düşünmeye başlamıştır. Ancak MK'nin İsrail'e karşı askeri faaliyetleri bu sürede gecikerek 1. İntifada'ya kadar ertelenmiştir ve bu süre zarfında hareket Filistin'de sosyal işlere ve hayır işlerine odaklanmıştır.

Filistin'deki MK kendi sivil toplum dernekleri aracılığıyla ancak sosyal, ekonomik, kültürel faaliyetleri, eğitim, yardım ve hayır faaliyetlerini yürütmekteydi. İslami sivil toplum derneklerinin faaliyetlerinden doğrudan on binlerce kişi yararlanırdı. MK'nin Gazze'de kurduğu İslam Merkezi ise, dolaylı olarak da yüz binlerce Filistinlinin yaşamasını etkileyecek – hastahaneler ve eğitim kurumları gibi – çalışmaları yürütmekteydi (Ayhan, 2014: 261). MK bu sosyal faaliyetleri yaparken silahlı ve askeri faaliyetlerden uzaktı, bu yüzden ona farklı taraflar, takipçiler, yazarlar ve direniş

örgütleri tarafından sert eleştiriler yapılmaktaydı. Fakat MK'nin başka bir planı, hedefi, stratejisi ve gerekçeleri vardı; bu hedef daha sonra şöyle ortaya çıktı.

Müslüman Kardeşlerin birincil amacı İslami öğreti temelinde toplumsal dönüşümü sağlamaktır. Toplumsal dönüşüm tamamlandıktan sonra ve İslami yaşam tarzı toplum ağırlıklı kesim tarafından benimsendikten sonra Cihat aşamasına geçileceği tezini savunmaktaydılar. İslami bir öğreti de Kudüs'ün kutsallığı başlı başına politik bir duruşu beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla Hamas'ın kurucu kadrosunun dini eğitim programlarında zaten politik duruşları vardı (Ayhan, 2014: 262). Böylelikle Hamas adlı silahlı direnişçi bir hareket doğup ortaya çıkmaktadır. Ancak MK, Hamas kurulduktan sonra da Filistin davasını desteklemekte yavaşlamadı.

1.2. Hamas'ın Kuruluşu ve İki İntifada'da Etkinliği

Hamas hareketi, Ahmed Yasin başkanlığıyla, Abdülaziz Er-Rantisi ve Mahmud Ez-Zahhar gibi üyelerle, 1987 yılı sonunda gerçekleşen birinci Filistin İntifadası (ayaklanması) sırasında kurulmuştur. Adını İsrail'in çeşitli kentlerde gerçekleştirdiği saldırılara karşı yapılan fedakârlıklarla ve verilen şehitlerle duyurmuştur. *Hareket el-muqawame el-islamiyye* (İslami Direniş Hareketi) Hamas, Mısır'da kurulan Müslüman Kardeşler hareketinin Filistin'deki bir kolu olarak kabul edilmektedir. Hamas sadece bir silahlı direniş hareketi değil, ekonomik ve sosyal kanatlarının yanı sıra, silahlı kanadı da olan Filistinli bir harekettir. Hamas, İsrail'e yönelik düzenlediği silahlı saldırılarından dolayı İsrail, Amerika ve Avrupalılar tarafından terörist örgüt olarak ilan edilmiştir (Dalar, 2009: 106). Hamas, MK ile ilişkisini şöyle açıklamaktadır; “İslami Direniş Hareketi, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Filistin

kanadını teşkil eder. Müslüman Kardeşler Hareketi cihanşümul bir harekettir. Yaşadığımız asırda ortaya çıkmış İslami Hareketlerin en büyüğü durumundadır. Derin fikri yapısı ve hayatın çeşitli yönleriyle ilgili İslami kavramları getirdiği ince, etraflı izahlanıla farklılık arz eder. Fikir, inanç, siyaset, ekonomi, eğitim, toplum, hukuk, tebliğ, öğretim, kültür-sanat, gizli ve açık alem konularında ve hayatın diğer yönleriyle ilgili konularda etraflı açıklamalarda bulunmuştur” (Hamas Misaqı, madde: 2). Ancak, MK'nin bir uzantısı olarak sayılmasına rağmen Hamas'ın kendi bağımsız politikaları ve stratejileri vardır.

Hamas'ın kurucusu Ahmed Yasin 1983 yılında İsrail tarafından esir alınmıştır. Silah saklamak, gizli bir örgüt oluşturmak ve insanları İsrail'e karşı tahrik etmek gibi etkinliklerle suçlanarak 13 sene hapse mahkum edilmiştir. Ancak 2 sene sonra yapılan bir esir değişimi sürecinde serbest bırakılmıştır. Şeyh Yasin çıktıktan sonra Gazze'de MK'nin fikrini taşıyan altı İslami aktivist ve MK üyeleriyle birlikte buluşup anlaşarak (İslami Direniş Hareketi- Hamas) adı altında İslami bir organizasyon kurmaya karar verdiler. Aralık 1987'de Hamas'ın ilk beyanı çıkartılıp dağıtılmıştır. İnsanlar yeni bir hareket kurulduğunu fark ettiler. Ağustos 1988'de de Hamas'ın Misaqı "tüzüğü" ortaya çıkmıştır. Birinci İntifada'da Hamas'ın silahlı kolu El-Kassam Tugayları, çok sayıda, şiddetli ve etkili operasyonlar düzenlemiştir, 2000 yılında gerçekleşen ikinci İntifada'da da El-Kassam daha fazla ve daha etkili operasyonlar organize etmiştir (MK'nin Vikipedi'si, 28.05.2011). Bu günlerde yaygın isim sahibi El-Kassam Tugayları ise 1992 yılında kurulmuştur. “1993'te bir otobüse karşı gerçekleştirilen bombalı saldırı bu tugayların ilk eylemidir” (Bozarslan, 2015: 282). Ondan sonra özellikle 1996'dan sonra, örgütün geliştirdiği ve çok kez düzenlediği *İstişhad*(şehit olma) saldırı stratejisiyle meşhur olmuştur.

Müslüman Kardeşler'in kurucusu olan Hasan el-Benna'nın esas üç temel öğretisinin Hamas'ı kuran Filistinli liderler tarafından benimsendiği görülmektedir. Bu üç temel öğreti "dini eğitim, uyanış ve örgütlülük" olarak ifade edilmektedir. Benna, bir İslami devletin kurulması sürecinde önceliğin, askeri mücadeleden ziyade toplumsal yapının İslamiyet bilinci çerçevesinde yeniden yapılandırılmasını öngörür (Ayhan, 2009: 109).

Hamas'ın örgütlük yapısı MK'nin örgütlük yapısına çok benzer, Hamas- MK olduğu gibi- önce bireyleri yetiştirmeye ve öğretmeye başlar sonra hiyerarşik sistemini kullanarak uygun yerlere yerleştirir. Ayrıca bireylerden başlayarak (salih veya iyi birey yetiştirmek) aileden geçerek (salih veya sağlam aile kurmak) salih bir topluma ulaşmaya kadar süren inşa ve örgütlenme süreci vardır. Hamas da İslam temellerinden Şura (danışma) sistemini kullanmaktadır, yaklaşık 70 kişiden oluşan kendi Danışma Kurulu vardır. Üstelik Hamas'ın bütün kurumlarında ve bütün düzeylerinde baştan son kişiye kadar iç seçimleri vardır; liderleri ve kadroları seçilerek görevlerini alırlar, yani Hamas da demokratik ve seçime inanan hareketlerden biridir. Hamas'ın Dava (tebliğ) kanadı vardır ve bu kanat en önemli kanatlarından sayılır, çünkü taraftarları kazanmaya, insanları ikna etmeye ve direniş işine çekmeye çalışan bir kanattır. Bu kanat özellikle camilerde aktif olarak insanlara dini, kültürel ve siyasi dersler ve vaazlar verir, aynı zamanda broşürler, posterler, afişler ve dergiler gibi medya materyalleriyle ilgilenmektedir.

Birinci İntifada

1987 İntifadası'yla doğan Hamas, 1988 yılında, Ürdün Nehrinden Akdeniz'e kadar İsrail tarafından işgal edilen bütün coğrafyada Filistin Devleti kurulması için cihat ilan

etmiştir. Böylece FKÖ'nün halkın tek temsilcisi olduğunu iddia eden bir kuruma karşı güçlü bir alternatif çıkmıştır (Burhan, 2008: 115). Birinci intifada 8 Aralık 1987'de başlamıştır. Başlamasına sebep olan olay bir İsrail tankının Gazze'deki Filistinli çiftçilere çarpıp onlardan dört kişiyi öldürmesidir. "İsraili bir iş adamının Filistinliler tarafından öldürülmesinden sadece iki gün sonra gerçekleşen bu kazayı kamuoyu örtülü bir misilleme olarak kabul eder ve sokaklara iner" (Bozarslan, 2015: 208). Bu İntifada'da direnişe katılan sadece yeni doğan Hamas değil, halk yanında bir çok örgüt de direniş operasyonları ve etkinlikleri düzenlemiştir. İslami Cihad ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi onlardan iki örnektir. Birinci İntifada'nın insani kayıplar bilançosu oldukça ağırdır: İsrail ordusu taşlara karşı gerçek mermiler kullanmaktadır. "241'i çocuk, 1162 Filistinli öldürülür, 18 bin kişi yaralanır ve 175 bin kişi tutuklanır. Kayıtlara geçen 23 bin işkence vakası kötü muamelenin haline geldiğini göstermektedir. İki bin Filistinli ev işgal güçleri tarafından yıkılır. Filistinliler ise 140 İsrailiyi öldürmüştür" (Bozarslan, 2015: 209). İsrail tanınması konusunda olumlu işaretler göstermeye başlayan FKÖ 1. İntifada'nın ilerlemesinin karşısında aciz kalmıştır. Filistinlilerin nihai referansı olarak gösterilse bile, kendiliğinden gelişen İntifada süreci üzerinde hiç bir zaman denetim kuramamıştır. Böylelikle halk İntifadası devam ediyor ancak bu İntifada 1993'te Oslo süreciyle başlayan barış görüşmeleriyle son erecektir. Uzun senelerdir nihai amacı (Filistin'in tamamını kurtarmak) olan FKÖ (Geri alınmış her toprak parçası üzerinde bir ulusal iktidar kurma) fikrini kabul eder; bunu kurtuluş projesinde bir ara evre olarak görür; buradan hareketle, Batı Şeria ve Gazze'de bağımsız bir Filistin devleti kurulmasını öngören programa doğru evrilir (Bozarslan, 2015: 210). Böylelikle kurulduğundan 1980'li yılların ikinci yarısına kadar silahlı direnişe ve radikal diline kapanan ve başvuran FKÖ, tamamen siyasi sürecine

geçerek ciddi iç dönüşümler geçirmektedir. Oslo'dan önce Yaser Arafat İsrail başbakanı Rabin'e bir mektup yazar, içinde “FKÖ, İsrail'in güvenli sınırlar içinde varoluş, barış ve güvenlik hakkını resmen tanımaktadır” açıklar (Bozarslan, 2015: 211). Ardından 1993'te Fetih liderliğiyle FKÖ, Oslo anlaşmasını imzalatır. Hamas ve İslami Cihad Oslo'yu tamamen reddeder ve FKÖ'ye sonsuz eleştirileri sunmaktadırlar. İki hareket anlaşmayı “İhanet anlaşması” olarak görür, FKÖ'yü Filistin'in kutsalları, hakları ve topraklarından büyük bir parçadan taviz vermek ile suçlamışlardır. Ondan hareketle direnişe devam edeceklerini vurgulamışlardır.

İkinci İntifada

1993– 1994'te umut uyandıran Oslo sürecinin başarısız olması, 2000'de ikinci İntifada'nın başlamasına en önemli sebeplerden biridir. İsrail, Oslo'nun getirdiği Filistin Otoritesini saymayarak anlaşılan yetkileri kullanmasına fırsat vermemiştir. “İsrail, 1967'de işgal edilen Filistin topraklarının %60'ı üzerindeki doğrudan denetimini sürdürür ve geri kalan %23'ünün Filistin Otoritesi'yle ortaklaşa yönetirken, 1993'te 110.000 olan İsrailli yerleşmeci sayısı 2001'de 213.000'e yükselmiş, bu gelişme Filistin toprak bütünlüğü perspektifini her geçen gün biraz daha yok eder hale gelmiştir. O Filistinli topraklarda sürekli yerleşim bölgelerinin İsrail tarafından ele geçirilmesi Filistinlileri giderek topraksızlaştırmaktadır” (Bozarslan, 2015: 270). Oslo süreci, İsrail'in güvenlik stratejisinde hiç bir şeyi değiştirmemiştir. Bu strateji ana hatlarıyla baskıcı özelliğini korumuştur. Filistinlilerin vardığı ümitsizlik ve yaşadığı Oslo hayal kırıklığının sonucu olarak yeni bir İntifada'nın patlaması kaçınılmaz bir meseleydi. Castells bunun gibi durum hakkında şunu kaydetmektedir:

“Tarih boyunca öfke; protestoların, direnişin hatta çilden çıkarıcı bir olayla başlayıp yaralar ve hareketler birden tahammül edilmez hal alınca sorumlu makamın reddine kadar vararak devrimin kıvılcımını çakmıştır. İsyanlar ve toplumsal hareketlerin kaynağında özgürleşme ideallerinden çok, ekmeğin fiyatı, büyücülük şüphesi ya da yöneticilerin adaletsizliği yatar sıklıkla” (Castells, 2016: 392).

İşte burada yeni İntifada’nın itici sebebi Castells’in düşündüğü gibi ekmeğin fiyatı olmasa da “direnişin bir olayla başlayıp yayılması” düşüncesi bu örnekte kuvvetlice mevcuttur. Ki; 28 Eylül 2000’de yanında 1500 polis ve muhafız olduğu halde İsrail başbakanı Ariel Sharon, sadece Filistinliler için değil bütün Müslümanlar için kutsal olan Mescidi Aksa’ya zorla basmıştır. O olayla birlikte ikinci intifada başlamıştır. Gerek Kudüs’te, gerekse işgal edilmiş bütün Filistinli topraklarda (Batı Şeria ve Gazze’de) tepkiler ve protestolar çıktı. Ertesi günde İsrail işgal güçlerinin, o protestocu Filistinlilere karşı uyguladığı sınırsız baskı ve şiddetle yedi Filistinli öldürülmüştür. Ondan sonra yüzlerce, ardından binlerce Filistinli katledilmiştir. O durumda “Filistinliler şiddete şiddetle cevap verme noktasına sürüklenmişler: madem ki beni öldürecekler, bari elimde bir tüfekte öleyim” (Bozarslan, 2015: 272) algısı oluşmuştur.

2000 yılında II. İntifada’nın başlamasıyla Hamas eylemlerini hızlandırmıştır. “II. İntifada’nın başlamasıyla birlikte 2006 yılı sonuna kadar Hamas, İsrail’e yönelik 153 şehitlik saldırısında bulunmuştur” (Burhan, 2008: 117). Birinci İntifada ile mukayese yapılırsa, sayısı daha az olsa da Hamas’ın gerçekleştirdiği *İstişhad* “intihar” saldırılar diğer Filistin örgütlerine göre en fazla ve önde gelmektedir. 1993 ve 1998 yılları arasındaki dönemde, toplam 120 İsrailli kişinin canına mal olan 37 *İstişhad* “intihar” saldırısının 24’ü Hamas, 13’ü İslami Cihat tarafından düzenlenmiştir”

(Bozarslan, 2015: 274). Bu bağlamda Hamas, İsrail için en tehlikeli, güvenliği ve huzurunu bozan Filistinli örgüt olduğu görülmüştür.

2004 yılında Hamas'ın en büyük iki lideri öldürülmüştür. Kurucusu Ahmed Yasin'ın 22 Mart 2004 tarihinde öldürüldükten sonra hareketin liderliği için seçilen ikinci lider Abdulaziz El-Rantisi de 17 Nisan 2004'te öldürülmüştür. Liderlerin ikisi bir ay içerisinde İsrail'in savaş uçakları tarafından hedeflenerek suikast edilmişlerdir. Hem birinci hem ikinci İntifada'da Hamas'ın gerçekleştirdiği başarılar, sunduğu fedakarlık ve kurbanlar sayesinde hareketin meşhurluğu ve yaygınlığı genişlemeye ve artmaya başladı. O yüzden 25 Ocak 2006 günü yapılan parlamento seçimleri Hamas'ın büyük zaferiyle sonuçlanması sürpriz değildi.

Bugüne kadar devam eden ikinci İntifada'nın insani kayıpları ve hasarları çok ağırdı. Birinci İntifada kurbanları bin fazlasıyken ikinci İntifada'da öldürülenlerin sayısı 10.000'i geçmiştir. İsrail'in 2008, 2012 ve 2014 yıllarında düzenlediği büyük üç savaş binlerce kişinin öldürülmesiyle sonuçlanmıştır (Bozarslan, 2015: 2332). Bir de 2. İntifada Filistin Otoritesini yerle bir etmiştir. Son aşamada da, özellikle 2017 başında Donald Trump ABD başkanı olduktan sonra ABD dahil bütün uluslararası toplumunun kabul ettiği ve desteklediği “biri İsrail biri Filistin olarak iki devlet” çözümü artık zor ve imkansız gibi olmuştur. Zira bunu reddeden artık sadece İsrail değil Trump'ın liderliğiyle yeni ABD de bunun doğru çözüm olduğunu görmemektedir. Hatta ABD başta olmak üzere bütün dünya ülkelerinin işgal altında olduğunu saydığı Kudüs şehrinde hiç bir ülkenin büyükelçiliği yer almamaktadır. Ancak Trump, ABD başkanlığına seçilmeden önce ABD büyükelçiliğini Tel Aviv'den işgal edilmiş Kudüs'e taşıyacağına dair vaatler ve sözler vermeye başladı ve hala vermeye devam etmektedir. Bununla yetinmeyip Aralık 2017'de Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak

tanıdığını açıklamıştır. Böylelikle, Filistinlilerin en düşük seviyede ki umutları bile kırılmış olur ve bir çok gözlemciye göre bu durum yeni bir İntifada'ya sebep olabilmektedir. Çünkü Filistinlilerin güveneceği ve dayanacağı bir şey kalmamıştır.

1.3. 2006 Seçimleri

2004 yılında Filistin Otoritesi başkanı Yaser Arafat vefat etmiştir. Ardından başkanlık, yerel ve genel seçimlerinin yapılmasına karar verilmiştir. 2004 ve 2006 yılları arasında Filistinliler, Hükümet İşleri Bakanlığı'na bağlı olan 900 yerel meclis koltuklarını doldurmak için belediye seçimlerine katılıp oy kullanmışlardır. Belediye meclisleri, altyapıyı (su, kanalizasyon, inşaat, yollar) geliştirmek, şehir planlaması, kırsal-kentsel arasında gelişim boşluğu için köprü olmak gibi görevler ile ilgilenmektedir. Bu seçimler, 1976 yılından bu yana ilk kez Filistin belediye seçimleri yapılmış olup parlamento seçimlerinin habercisi olarak ve kamuoyu için bir ölçer olarak kabul edilmektedir. Bu belediye seçimlerinin Hamas'ın büyük zaferiyle sonuçlandığı görülmektedir. Hamas'ın öne çıkmasının, kendi meclis seçimlerinde zaferi için bir öncü ve gösterge olduğu anlaşılmaktadır.

Hamas, Filistinlilere sosyal hizmeti sunma geleneğinden yararlanarak, yerel belediye düzeyinde halkı Fetih'i dışı seferber başardı. Ayrıca bazıları şunu iddia etmektedir; “Hamas'ın Fetih yönetim deneyimine yoksun olmasına rağmen, yerel etkinlikler ve halk yaklaşımı başarıyla uyguladığı gibi, parlamento gibi büyük yönetim kurumlarında da başarıyla uygulayabilmektedir. Diğerleri ise, Hamas'ın yerel sosyal ihtiyaçlarının ötesini geçip etkili bir büyük ulusal yönetim stratejilerine yönelik taşıyabileceğini şüphe etmektedirler” (Pina, 2006: 9). Ancak araştırmacıya göre, Hamas'ın bu zaferi

kazanmak için dayandığı ve faydalandığı en önemli iki unsur; İsrail'e karşı gerçekleştirdiği direniş operasyonları ve saldırıları, FKÖ'nün verdiği tavizleri vermeyi kabul etmemesi ve o tavizleri sürekli reddetmesi ve eleştirmesidir.

Filistin'in siyasi ve sosyal sahasında önemli aktör olan Hamas kendi özel durumlarına göre başkanlık seçimlerini boykot etmiştir. O yüzden Filistin Otoritesi kurulduğundan 2006'ya kadar iktidarda tek bulunup iktidarı ve bütün kurumlarını tek elden yöneten Fetih hareketi, ciddi ve güçlü bir rakibi olmadığı için başkanlık seçimini kolayca kazanmıştır. Onun adayı Mahmut Abbas iktidar (otorite) başkanı olmuştur.

2005'te başkanlık seçimlerini boykot eden Hamas, yerel ve genel seçimlere uzun iç görüşmeler, danışmalar ve değerlendirmelerin sonucunda katılmaya karar vermiştir. Ancak o karar kolay olmamıştır ve sınırsız eleştirilere sebep olmuştur. Bozarslan bu konuda diyorki: "Hamas'ın o seçimlere katılması,kendisini dayanılmaz bir çelişki içine sokmuştur"(2015: 283). Bu karar şunun gibi tartışmacı sorulara yol açmıştır; Hamas, silahlı direnişçi bir hareket olarak reddettiği Oslo anlaşmasının getirdiği iktidara ve siyasi sürece girmeyi nasıl ve neden kabul eder? Oslo anlaşması sürecinde Filistinlilerin bir çok hakkından feragat ve taviz edilmiştir, o durumda Hamas'ın ilkelerinden "Ürdün nehrinden Akdeniz'e kadar bütün topraklar Filistin'indir" ilkesine çelişen Oslo anlaşmasını kabul edecek mi?

Fetih, yapılan yerel seçimler ve 2006'da yapılan parlamento seçimlerinde büyük bir başarısızlık ve kayıpla uğramıştır. Yeni ve sıcak kanla sıcak seçimlere katılan Hamas ise yerel seçimlerinde belediyelerin çoğunluğunu kazanmış ardından Kudüs dahil Batı Şeria ve Gazze'de eş zamanlı yapılan parlamento seçimlerini de büyük bir çoğunlukla elde etmiştir. Hem birinci hem ikinci İntifada'da Hamas'ın gerçekleştirdiği başarılar,

sunduğu fedakarlık ve kurbanlar sayesinde hareketin meşhurluğu ve yaygınlığı artmaya başladı. O yüzden 25 Ocak 2006 günü yapılan parlamento seçimleri Hamas'ın büyük zaferiyle sonuçlanmıştır. Halkın çoğunluğu Hamas'ın adaylarına ve grubuna oy vermiştir. Böylelikle Hamas belediyeler ve ondan daha önemli olan Parlamentonun başkanlığını elde etmiştir. Filistin topraklarında yeni bir dönem başlamıştır. Bu sonuçlar Filistin meselesinde de tarihi bir olay, ciddi bir değişiklik ve merkezi bir nokta olarak değerlendirilmektedir. Seçimlerden sonra çok değerlendirmeler ve analizler yapılmıştır ancak Hamas'ın seçimleri kazanmasında beş önemli sebep saymak yeterlidir;

- 1- Hamas'ın dini bir söylem kullanması; halbuki Filistin halkının çoğunluğu muhafazakar nitelenmektedir. Dolayısıyla dini hitaplar ve söylemler onları etkileyip çekmektedir. Diğer partiler farklı logo ve sembolleri kullanırken Hamas Kura'an ayetleri ve Hadisi şerifleri getirerek "Çözüm İslam'dır" sembolünü kullanmaktaydı.
- 2- Hamas'ın fesat, rüşvet ve yolsuzluk ile mücadele kampanyası ilan etmesi. Fetih hareketi liderliğiyle yönetilen Filistinli Otoritede sınırsız yolsuzluk, fesat ve bozukluk vardı; Filistinli vatandaşlar bu duruma kızarak ve kabul etmeyerek, karşı çıkmayı çok isterdiler, ancak ellerinden bir şey gelmezdi. Bu nedenle Hamas bu yolsuzluk mücadelesini ilan edince vatandaş Hamas'ı uygun bir alternatif olarak algılamıştır ona oy vermiştir.
- 3- Hamas'ın uzun yıllardır düzenlediği sosyal programlar, hayır ve yardım programlarıdır. Bu programlar Hamas kurulmadan önce MK tarafından

yapılmaktaydı. Hamas gelince de devam etmiş ve yüz binlerce insan bu programlardan faydalanarak Hamas'a destek ve taraftar olmuştur.

4- Seçmen ve vatandaşın arzusuna ve isteğine göre siyasi söylem kullanmak. Hamas seçimlerden önceki kamuoylarına ve anketlere bakarak seçmenin isteğini ve ihtiyacını değerlendirerek kendi seçim söylemini düzeltmekteydi (Hüseyin, 2015: 5).

5- Ancak araştırmacıya göre en önemli etken Hamas'ın İşgale karşı dik duruşudur. Hamas'ın seçimleri zaferle kazanmak için dayandığı ve faydalandığı en önemli iki unsur; İsrail'e karşı gerçekleştirdiği direniş operasyonları ve saldırılarıdır. Yapılan bir araştırma, Filistin halkının çoğu İsrail'e karşı direniş operasyonlara desteklediğini göstermektedir. "Özerkliğin başında (1993 ve 1994) Filistin toplumunun bünyesinde silahlı direnişe desteğin oranı %20 olduğu, Camp David görüşmelerinin başarısızlığından önce (2000) %52'ye yükseldiği, nihayet 2001'de %86'ya ulaştığı görülmektedir" (Bozarslan, 2015: 280). Hamas, direnişte birinci sırada geldiğinden dolayı bu toplumsal eğilimden faydalanarak siyasi zafer gerçekleştirebilmiştir. Rakibi olan Fetih hareketinin destek oranı düşerken Hamas'ın yıldızı güçle yükselmekteydi. Fetih lideri "Yaser Arafat'ın Oslo süreci boyunca %60 altına düşmeyen popülaritesi, 2001'den sonra %21'e iner" (Bozarslan, 2015: 280).

Hamas 2006 genel seçimlerinde *Etteghyir we El-islam* (Değiştirme ve İslah) adlı bir grupla seçimlere katılmış ve bu grup artık Hamas'ın meclisteki grubu/ partisi olmuştur. Hamas'ın adaylarının çoğunun- öbür partilere göre- çok kaliteli ve yüksek eğitilmiş,

seçkin kişiler oldukları görülmektedir. Hamas mecliste 132 koltuktan 74 koltuk, Fetih ise 45 koltuk kazanmışlardır. Bağımsız ve diğer küçük partiler de 13 koltuğu paylaşmışlar. Hamas'ın kazanmış meclis üyelerinden 19 üye (25,7%) Doktorası olan, 22 üye (29,7%) yüksek lisansı olan ve toplumdan 90% üniversite bitirmiş olan üyeler oldukları görülmektedir. Fetih hareketi bu konuda Hamas'a göre çok az ve geri gözüküyor. Ayrıca Hamas'ın üyeleri daha genç (30'lar ve 40'lar) ve çoğu ilahiyat alanlarından mezun kişilerdir. Fetih ise üyelerinin 68% fazlası 50'ler ve 60'larda bulunuyor (Barghouthi, 2009: 202, 232, 257). Merkezi Seçim Komitesine göre, 25 Ocak 2006 meclis seçimlerinde seçmen oranı 77% üstüne geçti (1,273 milyondan 980.000 seçmen oy kullanmıştır). Seçim, 17.268 yerli gözlemci yanında 900 uluslararası resmi gözlemciler tarafından denetlenmiştir. Seçimin yürütülmesi yaygın ve birçok kurum tarafından özgür, şeffaf ve adil olarak kabul edilmiştir. (Pina, 2006: 10). 19963'te Gazze'de doğmuş, edebiyat öğretmeni İsmail Haniye, başbakanlık pozisyonuna atanıp hükumeti kurmaya kalkar. Ancak hükumete katılmaya davet edilen diğer Filistinli partiler (özellikle Fetih) reddetmektedirler. Fetih de gerçek iktidarı ve hükumet kurumları yeni hükumete teslim etmeyi de kabul etmemektedir.

Özgür bir seçim olmasına rağmen uluslararası tarafların çoğu, sonuçlara yönelik olumsuz tepkilerde bulunmuşlardır. ABD ve Avrupa birliği, sonuçları sözle kabul etse bile uygulamada reddetmiştir. ABD Başkanı George Bush Amerika'nın Hamas'a yönelik tutumunu şöyle özetlemiştir: İsrail'in yok edilmesini isteyen bir partinin bizle anlaşması olmaz. Bir ülkenin yıkımını savunan bir partinin barış içinde bir ortak olabileceğini görmüyorum". 30 Ocak 2006'da, Dörtlü (ABD, AB, Rusya ve BM) Filistin seçimlerini tartıştılar. Yaptıkları bir açıklamada, bu dörtlü Filistin Otoritesine yönelik gelecekteki tüm yardımların durdurulacağını işaret etmişlerdir. Ancak Filistin

yeni hükümeti, direnişten vazgeçmeyi, İsrail'i tanımayı ve Yol Haritası dâhil olmak üzere önceki (FKÖ ile olan) bütün anlaşmaları ve yükümlülükleri kabul etmeyi taahhüt ederse farklı bir karar alınabilmektedir. Avrupa'nın duruşu da bundan uzak değildi. İsrail de sert bir şekilde sonuçları reddetmiştir(Pina, 2006: 11- 12). Yeni hükümete bütün parasal kaynaklar engellenir. “Tamamen Avrupa-Amerika yardımına ve İsrail tarafından bloke edilen ayda 50 milyon dolarlık gümrük gelirlerine bağımlı bir hale gelmiş Filistin mutlak bir yoksulluk içine düşer. 2005'te yoksulluk sınırı altında yaşayanların oranı %44 iken 2006'da bu oran %67'ye yükselmektedir” (Bozarslan, 2015: 332).

Diğer taraftan, Pina'ya göre “İslamcılık ve demokrasiden korkan laik ve diktatör Arap rejimler tam benzeri bir tutumda bulunmasa da sonuçları dolaylı olarak kabul etmemiş ve Hamas'a yönelik dolaylı ambargo uygulamışlardır. Böylelikle Hamas tarafından teşkil edilen Filistin hükümeti sert bir boykota maruz kalarak zor bir duruma düşmüş, ciddi bir maddi (parasal) kriz ile karşılaşmış ve devlet memurlarının maaşlarını temin etmekte zorlanmış” (Pina, 2006: 11- 12). Hedef, farklı gözlemcilere göre Hamas'ı iktidardan düşürmektir. Ancak yaptırımlar Filistin hükümetinin yanı sıra Filistinlilerin toplu olarak cezalandırılması gibi bir sonuç ortaya çıkartmıştır. “ABD, AB ve İsrail tarafından yapılan yaptırımların temel amacı aslında Hamas'ın politik duruşu ve Filistin sorununa bakış açısından kaynaklanmaktadır” (Ayhan, 2014: 277- 279). Bütün bu yaptırım ve ambargo Hamas'ı düşürmekte başarısız kaldığı gibi tam tersi Hamas'ın bu zor durumlardan geçtiği ve daha fazla güçlendiği kabul edilmektedir.

Hamas, genel seçimleri kazanıp iktidara geçmesiyle birlikte yeni ve farklı bir aşamaya geçmiştir. Hamas'ın mecliste çoğunluk olunca bir hükümet kurması gerekiyordu, bu nedenle kendi askeri ve siyasi çerçevesinden biraz uzaklaşıp dünyaya seslenmek için

yeni bir medya ve siyaset söylemini geliştirmesi lazımdı. O bağlamda medyayla ilgilenerek daha açık olmaya başladığı fark edilmiştir.

1.4. Hamas'ın İlkeleri, Hedefleri ve İdeolojisi

Hamas, siyasi, dini, toplumsal fikirleri olan bir harekettir. Bunlar birbirinden ayrı olmayıp birbirini beslemektedir. Siyasi düşünceден söz edilecekse Hamas'a göre İsrail tarafından gerekse 1948 gerekse de 1967 yılında askeri güçlerle işgal edilen bütün Filistin topraklarının Filistinlilere geri verilmesi ve İsrail işgalinden kurtulması gerekmektedir. Başka bir sözle Hamas, İsrail'i hiç tanımayıp İsrail varlığının mahvedilmesi ve ortadan kaldırılmasının gerektiğine, İsrail'in katliamları sebebiyle toprağından kaçmak zorunda kalan milyonlarca Filistinli mültecilerin vatanına, köylerine ve toprağına geri dönmesinin gerektiğine inanmaktadır. Barış görüşmeleriyle kurtulma yöntemine ise güvenmemekte ve hiç inanmamaktadır. Bir de Hamas, El-Fetih tekelli FKÖ ve Filistin Otoritesinin İsrail ile yaptığı güvenlik işbirliğini şiddetle reddetmekte, kınamakta ve Filistin davasına karşı hain bir işbirliği olarak kabul etmektedir. İşgalden kurtuluş için silah ve direniş yöntemini başarılı yol olarak belirlemektedir; çünkü 30 yıldır süren barış görüşmeleri, İsrail, Filistin haklarını itiraf etmediğıinden dolayı hep başarısız kalmıştır. Ama ona rağmen Hamas siyaset sahasında ki mücadelenin önemini de göz ardı etmemektedir. Bazıları, Hamas'ı genel çerçevede şu şekilde tanıtmaktadır;

Hamas, Filistin'in tamamının kurtarılması gerektiğine inanan ve bunu hedefleyen Filistinli bir İslami harekettir. Aynı zamanda milli ve ulusal bir harekettir. Tek düşmanı işgalci İsrail'dir. Onun savaş, mücadele ve çatışma

sahası sadece Filistin toprağıdır ve bu alanda sınırlıdır. Hamas'ın silahı sadece işgale yöneliktir ve hep öyle olacaktır. Hamas, Kur'an ve Sünneti esas alarak ana referans olarak edinmektedir. Ancak Filistin'deki İslami olmayan diğer hareketler ve partilerle bir arada buluşmaktadır. Hareket özgürlük, demokrasi gibi değerlere dayanarak barışçı iktidar değişiminin gerektiğini düşünmektedir (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015).

Bu kapsamda mantık olarak, Hamas'ın ilkeleri ve hedefleri bilinmek istenirse Hamas'ın Misakı'na bakmak gerekmektedir. Hamas hareketin Misakı nedir acaba? Hareket, 18 Ağustos 1988'de tüzükleri niteliğinde bir temel metin "Misak" yayınlayarak burada örgütün stratejik zihniyetini açıkça ortaya koymaktadır. 5 bölüm ve 36 maddeden oluşan Misak'ın birinci bölümünde hareketin temel ilkeleri, ikinci bölümde örgütün hedefleri, üçüncü bölümde İsrail işgaline karşı izlenecek stratejiler ve yöntemler, dördüncü bölümde yapılması gerekenler ve son bölümde Filistin'in tarihi gelişimi anlatılmaktadır.

1988'de açıklanan yayınlanan Hamas'ın Misakı'nın önsözünde geçen hüküm, MK'nın ilkelerine atfen İslam'ın kendisinden önceki hükümleri iptal ettiği gibi İsrail'i de ortadan kaldıracağını ve bu devletin İslam'ın kendisini yok edeceği tarihe kadar varlığını sürdüreceğini belirtmektedir (Hamas'ın Misakı, önsöz). Hamas ilkelerinde de; Filistin ülkesinde İslami esaslara dayalı bir yönetimin oluşturulacağı, "Siyonist işgalin" ortadan kaldırılarak diğer dinlerle barış içinde yaşamayı öngören bir yönetimin kurulacağı açıklanmaktadır.

Hamas'ın, kültürel, psikolojik ve dini değer dünyasının tarihi birikimini Müslüman Kardeşler örgütü ve onun ideolojisi oluşturmaktadır. Daha önce anlatıldığı gibi

Müslüman Kardeşlerin esas üç temel öğretisinin (dini eğitim, uyanış ve örgütlülük) Hamas tarafından benimsenmektedir. Bir İslami devletin kurulması sürecinde önceliğin, askeri mücadeleden ziyade toplumsal yapının İslamiyet bilinci çerçevesinde yeniden yapılandırılmasını öngörmek MK'nin ilkelerinden de sayılır. İsrailli araştırmacı Mishal'a göre "Hamas, Misak'ta laik olan Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)'nün değerleri ve ulusal kimliğini kullanmıştır. Ancak Hamas bu değerleri ve düşünceleri İslami bir çerçevede anlamış, yorumlamış ve çevirmiştir. İslami terimleri ve İslami inanç sistemi içerisinde kullanmıştır" (Mishal, 2000: 43). Böylelikle Hamas ile FKÖ arasında çok ortak noktalar vardır. Ancak siyaset sahasında temel ihtilaflar bulunur. İsrailli iki yazar "Shaul Mishal ve Avraham Sela" bir yazısında İslami hareketlerle ilgili şunu iddia etmektedirler:

İslamcı hareketler iktidara gerek yasal gerekse şiddet yollarıyla ulaşmaya çalışmaktadır. Bu hareketler devrimci ve reformcu olarak iki çeşide ayrılmaktadır. İkisi de iktidara geçme yoluyla devlet aracını kullanarak toplumu İslamlaştırmayı hedeflemektedirler. Reformcu İslami hareketler ise İslam devleti ya da İslam Ümmetinin gerçekleşmesinin eğitim, öğretim ve sosyal işler yoluyla olabilme imkânına inanmaktadır" (Mishal, 2000: 28).

Misak'a tekrar gelindiğinde Hamas'ın kendisine belirlediği hedeflerden de şunlar görülür;

- 1- Vatanları asıl sahiplerine vermek, camilerin minarelerinde okunan ezanı aynı zamanda İslam devletinin hakim kılındığını ilan eden bir unsur haline getirmek, insanları ve eşyaları asıl mekanlarına döndürebilmektir.

- 2- Gayesi uğrunda yol alan Hamas güçsüzler için bir destek ve sahip olduğu bütün kuvvetiyle mazlumlara yardımcıdır. Hareket, her yerde sözle ve fiille hakkı hakim kılmak, batılın hakimiyetine de son vermek için sahip olduğu bütün gücüyle mücadele vermektedir (Hamas Misakı, Madde: 9 ve 10).

Hamas'ın İdeolojisi

Kendi isminden Hamas'ın İslami ve direnişçi bir hareket olduğunu anlayabiliriz, demek ki; İslam dinine göre işgale karşı direniş yapan bir harekettir. Nitekim Hamas, İslami ve direnişçi bir ideoloji sahibidir. İslam diniyle ilişkisi hakkında Hamas şöyle anlatır; “İslami Direniş Hareketi'nin yolu İslam'dır, düşünceleri, kavramları, kâinat, hayat ve insan hakkındaki fikirleri İslam'a dayanır. Pratikte İslam'ın hükümlerini esas alır ve istikametini belirlemede İslam'a dayanır” (Hamas Misakı, madde: 1). Hamas da “Allah'a olan ahbine bağlanmış, İslam'ı hayat nizamı kabul etmiş olan ve Filistin'in her karış toprağında Allah'ın bayrağını yükseltmek için çalışan bağımsız Filistin hareketidir. İslam gölgesinde diğer dinlerin mensupları da canları, malları ve hakları güven içinde huzurlu olarak yaşayabilirler. İslam'ın hüküm sürmediği yerlerde çatışma ortaya çıkar, zulüm hüküm sürer, fesat yayılır, çarpışmalar ve savaşlar baş gösterir” (Hamas Misakı, madde: 6).

Hamas'ta ki Dönüşümler

Hamas'ın *Misakı*'nda başlangıçta yer almayan bazı siyasi değişim ve dönüşümler sonradan ortaya çıkmıştır. Bunların arasında; siyaset yapmak, seçimlere katılmak, iktidara gelmek, demokrasiyi bir yönetim biçimi olarak kabul etmek gibi yeni

değişiklikleri saymak mümkündür. Bu bağlamda önemli ve temel bir soru ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; 1988’de yazılan Misak değişti mi? Gelişti mi? dönüştü mü? Askeri ve silahlı bir direniş hareketi olan Hamas nasıl siyasi bir parti/hareket kimliğine bürünebilir? Hem sivil ve siyasi hem de askeri ve direnişçi olmak mümkün müdür? Yoksa silahı bırakıp sivil bir partiye dönüşmesi mi gerekir? Uluslararası topluma karşı nasıl bir tavır takınır ve kendini sunar? İslam İdeolojisinden uzaklaşarak batının şartlarına göre yeni bir dönüşüm geçirebilir mi? Dönüşürse kendi geniş kitlesini kaybeder mi? Orta bir yerde durması mümkün müdür? İslami ideoloji ile demokratik sistem arasında ve direniş ile İsrail ve batı arasında uyum sağlamayı başarabilecek mi? Gibi tartışma yaratan sorular ve sorunlar son dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır.

Aslında Hamas son dönemlerde çok zor bir durumla karşı karşıya kalmış ve ciddi bir alternatif seçenekve çözümler bulmaya çalışmıştır; ancak bulunan seçenek ve alternatiflerin hepsi zor ve hassastır. Siyaset ile askerlik arasında uyum sağlamak imkansız gibi görünmüştür. Hamas’ın bu konuda tam olarak başarılı ya da başarısız olduğunu söylemek mümkün değildir; çünkü Hamas hem siyaset biçimi olarak demokrasiyetercih etmiş hem de direnişten ve İslam ideolojisinden vazgeçmemiştir. Ancak, hareket, içinde ki geniş taraftar kitlesini kaybetmeyecek kadar değişiklik ve dönüşümler yaşamıştır.

Hamas ciddi anlamda demokrasiye inanan bir hareket olarak görülür. Filistin’de düzenlenen parlamento, Yerel Belediyeler ve Üniversite Seçimlerine katılmakta ve demokratik şekilde yapılan bu seçimlerin çoğunu zaferle kazanmaktadır. Bununla beraber; Hamas demokrasiyi sadece Filistin’de iktidara gelmek; meclisi, belediyeleri, çeşitli sendika ve kurumları ele geçirmek için savunmamaktadır; Nitekimbizzat hareketin kendi içinde özel seçimler yapılmakta ve “şura” adı verilen danışma meclisi

üyeleri bu şekilde seçilmektedir. Hamas'ın yeni kadrosunu seçmek ve yenilemek için 13 Şubat 2017 tarihinde düzenlediği iç seçimlerin sonucunda Gazze'deki Hamas lideri *İsmail Heniyye*'nin yerine *Yahya Essinwar* seçilmiştir. *Khalil El-Hayya* ise Essinwar'ın yardımcısı olmuştur. Aynı zamanda Hamas'ın genel lideri *Khalid Mişaal* de liderlik görevi sona erince makamını başka bir kişiye devretmiştir. Bu gelişmeler ve değişiklikler Hamas'ın demokratik bir hareket olduğunu göstermekle beraber bu hareketi yürüten ve işlerini düzenleyen bir sisteminin ve sözleşmesinin de bulunduğunu da ortaya koymaktadır.

Araştırmacı *Amir Shadid*: “Misak artık Hamas’ın yaşadığı gelişmeler ve farklı alanlarda geliştirdiği söyleme uygun değildir; zira Misak, hareketin yaşadığı belirli bir tarihsel bağlama hizmet etmek için yazılmıştır. Bugün ise hareketin yerel ve bölgesel sahalarda yükselişi ile birlikte daha gelişmiş ve uygun bir söylem edinmek zorundadır” (Shadid, 2010: 176). Bu aşamada asıl tartışılması gereken soru şudur: Acaba Hamas geçen 30 senedensonra Misak’ı değiştirmeyi, dönüştürmeyi ya da en azından bazı maddelerini bugünkü durumlara göre düzenlemeyi düşünmemiş midir? Bu meseleyi ele alırken sözü edilen Misak’ın 1988’den bu yana hiç değişmediğini belirtmiştik; ancak 30 sene boyunca değişmeyen Misak’a rağmen Hamas’ın medyatik ve siyasi söyleminde değişiklikler ve dönüşümler yaşanmıştır. Bu arada enteresan bir şey gözlenmiştir. Şöyle ki; Hamas, Misakla ilgili dolaylı düzeltmeler yapmayı planlamıştır. Hamas’ın yeni siyasi anlayışını ve ideolojisini açıklayan “*Yeni Belge*”nin 2017’de kamuoyuna açıklanması beklenmiştir. 2017’de yayınlanan ve Misak’ın dönüşümünü temsil eden “*Yeni Belge*” bir anda değil son senelerde ortaya atılan birden çok çağrıya dayanmaktadır. Geline bu aşamanın öncesinde Hamas’ın birçok lideri, düşünürü veya dışarıdan destekçisi Hamas’ı, Misak’ta yeni gelişmelere uygun

düzeltilmeler ve değişiklikler yapmaya davet etmişlerdir. Bu çağrının nasıl değerlendirildiğini ve karşılık bulup bulmadığını aşağıda değerlendireceğiz.

Hamas'ın Misakı'ndaki Dönüşümler

Hamas'ı inceleyen ve değerlendiren araştırmacılar için *Misak* özel bir anlam taşımakta, bu araştırmacıların ilgisini çekmekte ve temel bir referans noktası teşkil etmektedir. Zira bu Misak, Hamas'ın fikrini, eğilimlerini ve politikasını belirleyen bir çerçeve olarak kabul edilmektedir.

İlk başlarda sert sloganlarla ortaya çıkan Hamas, bugün daha pragmatik, esnek ve diplomatik bir politika ve söylem geliştirdiği görülmektedir. Daha önce hiç kabul görmeyen meseleler bugün hareketin gündeminde tartışma ve eleştiri konusu olmuştur. Sürekli değişen yeni durumlara uyma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Aradan geçen 30 senelik zaman dilimi içerisinde kendi içinde, bölgesel ve uluslararası alanlarda Hamas'ın ilkeleri ve politikalarını değiştirmesini gerektiren gelişmeler meydana geldi.

Hamas'ın önde gelen liderlerinden *İsmail Radwan* 18 Şubat 2017 tarihinde AA ile yaptığı röportajda bu gerçeğin altını çizerek bunun sırrını açıklamıştır. *Radwan*, görüşmeyle ilgili detaylı açıklamalar yapmasa da: “Hamas, son zamanlarda farklı meselelerle ilgili siyasi fikrini taşıyan bir belgeyi hazırlamaya devam etmektedir. Belgenin hazırlığı bittikten sonra yakında yayımlanacak. Yeni belge, Hamas'ın sabit ilkelerini, iç ve dış politikalarını içermektedir” (AA Arapça; 18.02.2017). Buradan anlaşılıyor ki; Hamas, *Misak*'ta bazı düzeltmeler ve değişiklikler yapmanın ne kadar önemli ve gerekli olduğunun farkına varmıştır. Hareketi meşru olarak tanımayan ve

ona karşı sert tutum geliştiren Batı ve bazı uluslararası ve bölgesel güçler için daha ılımlı görünmek amacıyla yapılan bu değişiklikler hareketin %100 değiştiği anlamına gelmese de 1988’de yazılan *Misak*’ın bugün oluşan bütün gelişmelere kayıtsız kalmadığını göstermektedir. Bu konuyla ilgili *Radwan*, Hamas’ın birçok konudaki görüşünü yansıtan yeni belgenin 1988 *Misak*’ının alternatifini olmayacağını ileri sürmüştür. Bu konuyla ilgili *Maan News* ajansından birkaç yetkili ve analistle röportaj gerçekleştirmiştir. Hamas’ın liderlerinden *Yusuf Rizka* ise, *Maan News* ajansıyla yaptığı röportajda yeni yazılacak belgenin Hamas’ın doğal gelişmine uygun olacağını ifade etmiştir. Hamas açısından İsrail-Filistin çatışmasının doğasını belirleyen ve örgütsel açıdan Hamas’ın hiçbir dış ülkeyle veya örgütle bağlantısı olmadığını vurgulayan bir belge niteliğinde olacağını illeri sürmüştür (Maan News, 20.02.2017). Ancak *Rizka*’nın enteresan ifadelerinden biri, Hamas’ın *Müslüman Kardeşler* ile hiçbir örgütsel bağının olmadığını, *İhvan* ile ancak fikri bir bağının bulunduğuna işarettir.

Ezher Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi hocası *Mkhemir Ebusade*, yeni belgenin 1988’de yazılan *Misak* için yeni bir değerlendirme olacağını düşünmektedir. Hamas’ın bölgedeki ülkelerle özellikle Mısır ile ilişkilerini düzeltmek için bu belgenin gerekli olduğunun altını çizmiş, dolayısıyla hareketin *İhvan* ile idari ve örgütsel bağlantısını çözeceğini öngörmüştür. Yazar *İbrahim Almadhun* ise yeni belgenin İsrail’i tanımak, *FKÖ*’nün İsrail ile imzaladığı anlaşmaları kabul etmek veya direnişten vazgeçmek gibi meselelerin Hamas’ın kırmızı çizgileri olduğunu ve bunları içermeyeceğini öngörmüştür (Maan News, 20.02.2017). *Kudüs Üniversitesi* medya alanında Öğretim Görevlisi olan *Ahmed Rafik Awad* ise bu konu ile ilgili şunları belirtmiştir. “Son 20 senede Hamas birçok tarihi tecrübe yaşamış ve birçok hadiselerle maruz kalmıştır. İsrail ile birçok kez çatışmaya girmiş, Filistin’in otoritesini ele geçirmiş ve son olarak

Gazze’yi kendi kontrolü altınaalmıştır. Bu gelişmeler Hamas’ın üslûbunu ve tekniğini değiştirmesini gerektirmiş ve hareket gerçekten ilk senelerde kullandığı sembolik söylemden uzaklaşmış daha yumuşak ve gerçekçi bir söylem edinmiştir” (Filistin Enformasyon Merkezi, 14.12.2014).

Bazı düşünür ve araştırmacılar ise *Hamas’ın* kendi *Misak’ında* değişiklik ve düzeltmeler yapmasına sıcak bakmamaktadır. Zira bu düzeltmeler Hamas’ın kuruluşunda belirlediği ilke ve kuralları aşmış ve bozmuş olacak; ayrıca halk kitlesinin desteğini kaybettirecektir. Araştırmacı *İbrahim Almadhon*: “Hamas’ın *Misak’ına* düzeltmeler yapmak gerekmiyor; çünkü o *Misak* tarihi ve temel bir belgedir,geçirdiği herhangi bir değişiklik onun anlamını yitirmesine neden olabilir” diye ifade etmiştir (Filistin Enformasyon Merkezi, 14.12.2014).

Hamas, geçen 30 senelikzaman diliminde *Misak’ında* herhangi bir değişikliğe gitmemesine rağmen bu *Misak’ın* bütün maddeleri son zamanlarda hareketin politikalarına esas ve temel olmaktan uzaklaşmıştı. Hatta hareket, *Misak’ın* değişebileceğine dair bazı işaretleri vermeye başlamıştı. Örneğin; Hamas’ın *Mekke’de El-Fetih* ile imzaladığı anlaşmada İsrail ile FKÖ arasında imzalanan anlaşmalara saygı göstermeyi kabul etti. Bu Hamas’ın *Misak’ında* olmayan ona aykırı bir tutumdu. Üstelik Hamas’ın *Aziz Edwek* ve *Nasireddin Eşşair* gibi bazı liderleri *Misak’ın* Kutsal bir metin olmadığını ve değişebileceğini ima etmişlerdir (Hüseyin, 2015: 17). Belki de Hamas, ilk döneminde kitlesini kaybetmemek için *Misak’ı* değiştirmeyi öncelik olarak ele almamıştır. Dolayısıyla buna dair uygulamalı kararlar değil işaret ve imalar vermeye devam etmiştir ve hareket şartların uygun olduğuzamanda *Misak’ı* yeniden düzenleyen bir belge ilan etmiştir.

Yeni Belgenin Doğuşu

1 Mayıs 2017 tarihinde *Katar*'ın başkenti Doha'da yapılan bir basın açıklamasıyla Hamas'ın "Yeni Vizyonu ve Siyaset Belgesi" ilan edilmiştir. *Musa Ebumarzuk* gibi Hamas'ın birkaç önde gelen liderinin de katıldığı ve birçok basın kuruluşunun dayer aldığı salonda belge, "*İlkeler ve Genel Politikalar Belgesi*" adı altında Hamas'ın (o dönemki) Siyaset Birimi Başkanı *Halid Meşal*'in konuşmasıyla ilan edilmiştir. 42 maddeden oluşan yeni belgenin oluşması için Hamas iki yıl boyunca yoğun bir çalışma yürütmüş; ayrıca hareket dört sene önce bu belge için hazırlıklara başlamıştır. Canlı yayında duyurulanyeni belge hakkında Meşal: "Belgenin Hamas'ın düşüncesini ve siyasetini anlamak isteyenler için başvuru kitapçığı olacağına dikkatiçekerek Hamas hareketinin yeniliklere açık olduğunun da kanıtı" olduğunu söylemiştir (Meşal, Aljazeera TV: 01.05.2017).

Açıklanan yeni belgenin detaylarına baktığımızda şu notları görmemiz mümkündür;

- 1- Belgeyle hareket; pratik, diplomatik ve gerçekçi olmayı amaçladığı için belge daha çok siyaset ve daha az ideoloji içermiştir. Batıyı tedirgin ve rahatsız eden slogan, sembol ve söylemlerden uzaklaşarak daha ılımlı, diplomatik ve ikna edici bir söylem geliştirilmiştir.
- 2- Hamas, belgenin 1988 Misak'ının alternatifi olmadığını, onun yerine geçmediğinin ve onu tamamlayıcı ve bütünleyen bir belge olduğunun altını çizmesine rağmen hareketin yeni politik tavrını yansıttığı düşünülmektedir. Yaniönümüzdeki yıllarda hareketin politikasını bu belgeye göre yürüteceği öngörülmektedir.

- 3- Ayrıca 1988 Misak'ı Kur'an-i Kerim ayetlerinden örnekler barındırırken 2017 belgesi Kuran'dan yoksun olup siyaset odaklı bir belge hüviyetindedir.
- 4- Belgede her ne kadar değişiklik yapılsa da Misak'tan ciddi ve radikal bir değişim geçirdiğini söylemek pek mümkün değildir. Zira Hamas'ın kuruluşundan bu yana kendisine belirlediği çizgilerin dışına çıkmadığı, koyduğu ana ilkelere ve temel şartlara bağlı kaldığı görülür. Yani prensiplerinden vazgeçmediği ve temel meselelerde taviz vermediğini söylemek mümkündür.
- 5- Belgeyi değerlendiren Türk yazar Ayşe Karabat'a göre: "Siyaset belgesi yalnızca Hamas'ın duruşunu yeniden tanımlamakla kalmıyor, Hamas'ın *El Fetih* örgütüyle ilişkilerine de yeni bir ivme kazandırmayı amaçlıyor. Ayrıca, Hamas'ın Mısır, Körfez ülkeleri ve Batı ile olan ilişkilerinde de yeni olanaklara kapı aralıyor. Ayrıca Türkiye ve Katar gibi ülkelerin uzun yıllardır Hamas'a tavsiye ettiği gibi pratik anlamda zaten değişmiş duruşunu yazılı bir hâle de getirmiş oluyor" (Karabat, Aljazeera Turk: 02.05.2017)

Ancak yeni belgede en önemli dönüşüm ve değişiklikleri 3 ana eksenle özetlenebilir;

- 1- 1967 yılında işgal edilen Filistin topraklarında geçici olarak bir devlet kurulmasını kabul etmek.
- 2- Düşmanın Yahudiler olmadığı, "işgalci Siyonistler" olduğunu kabul etmek.
- 3- MK ile olan ilişkilerin örgütsel değil fikir ilişkileri olduğunu vurgulamak.

Çok tartışma yaratan bu üç değişiklikle ilgili bazı detayları şöyle özetleyebiliriz; İsrail'in 1967 yılında işgal ettiği Filistin toprakları ile 1948 yılında işgal ettiği Filistin

toprakları Hamas için aynıdır. Hamas’a göre hiçbirinde İsrail’in var olma hakkı yoktur, Filistin bütün olarak Filistinlilere aittir ve topraklarında Filistinli bir devletin kurulması gerekir. Hareketin 1988 yılındaki Misak’ında bu düşünceler gayet açık olarak görülür. Hamas, 1967 yılında topraklarında yabancı bir devletin varlığını kabul etmemiştir. Bu tutum Hamas’a ABD ve Batılılar tarafından çeşitli eleştirilerin yöneltilmesineneden olmuştur. İsrail de: “Hamas, İsrail devletini yok etmeye çalışan bir terör hareketidir” propagandasını yürüterek bütün dünyayı hareketin aleyhine tahrik etmeye çalışmıştır. Hamas’ın 2017 yılındaki yeni belgesinde daha diplomatik ve pragmatik bir dille Filistin topraklarındaki hiçbir parçadan taviz vermemek ve İsrail’i meşru bir varlık olarak tanımamak kaydıyla geçici olarak 1967 sınırları içinde bir Filistin devletin kurulmasını kabul ettiğini açıklamıştır. Yeni belgenin 20. maddesinde şu ifade yer almaktadır: “Hamas, 4 Haziran 1967 sınırları içinde başkenti Kudüs olan bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını, mültecilerin çıkarıldıkları yurtlarına dönmeleriyle birlikte ortak ulusal uzlaşma formülü olarak görmektedir. Bu durum kesinlikle Siyonist oluşumun tanınması ve Filistin’in haklarından ödün verilmesi anlamına gelmemektedir” (Hamas’ın yeni belgesi, Madde: 20). Aslında daha geniş bir açıdan değerlendirilirse ve maddenin ayrıntılarına inilirse, Hamas’ın politikasının genel çerçevesinden çıkmadığı ve ciddi bir dönüşüm geçirmediği anlaşılabacaktır. Dolayısıyla hareket, İsrail’in elinden bir kozu almaya çalışmış ve aynı zamanda taviz vermeyerek kendi kitlesini muhafaza etmiştir.

Hamas’la ilgili bir diğer nokta da Yahudilik ile Siyonizm konusunu birbirinden ayırmasıdır. 1988 Misak’ının giriş bölümünde ve 7. maddesinde savaşın Yahudilerle olduğundan bahsetmiştir. 15. maddesinde ise “Filistin’i işgal edenlerin Yahudiler olduğununu ve onlara karşı cihat yapılması gerektiğini” ifade eder. Bu gibi ifadeler,

Hamas'ın "Semitizm Düşmanlığı" veya "Anti-Semitizm" ile suçlanmasına neden olmuştur. Yahudilerin 2. dünya savaşı sırasında gördükleri baskıdan dolayı İsrail'e sınırsız destek sunan Batı ise Yahudilerle dayanışma göstererek bu yaklaşımından dolayı Hamas'ı hep eleştirmişlerdir.

Hamas, 2017 yılındaki *Yeni Belgesi*'nde bu hassas meseleyi dikkatle ele almış ve bir siyasi manevra ile asıl savaş ve çatışmanın Yahudilerle olmadığını, Yahudilerle din eksenli mücadele edilmediğini, Yahudilerin *Yahudilik* dolayısıyla düşman olmadığını ve asıl savaş ve çatışmanın saldırgan ve işgalci Siyonistlerle olduğunu açıkça ifade etmiştir. Belgenin 16. maddesinde bu konu şöyle özetlenmiştir: "Hamas, çatışmanın dinleri nedeniyle Yahudilerle olmadığını, Siyonist projeyle olduğunu vurgulamakta ve Yahudi oldukları için onlarla bir çatışma yürütmemektedir. Sadece Saldırgan işgalci Siyonistlerle mücadele etmektedir. Durum böyleyken işgalin liderleri çatışmalarda ısrarla Yahudilerin ve Yahudiliğin söylemlerini kullanmaktadır" (Hamas'ın yeni belgesi, Madde: 16). Ayrıca şunu da ekliyor "Hamas, bir din olarak Yahudilik ile Siyonist proje ve Siyonist rejimin farklı olduğunu düşünmektedir. Siyonist projeyle mücadele, Yahudilerle dinlerinden dolayı mücadele değildir".

Üçüncü mesele ise *Müslüman Kardeşler* ile olan ilişkileridir. Hamas, 1988 Misak'ında "Hamas, Müslüman Kardeşler'in Filistin'de ki kanatlarından biri" (Hamas'ın Misakı, Madde: 2) olduğunun altını çizirken 2017 belgesinde *Müslüman Kardeşler*'den hiç bahsetmemektedir. Hatta bilakis hareketin örgütsel açıdan hiçbir dış ülkeyle veya örgütle bağlantısının olmadığını vurgulamıştır. Mısır'da ilk kez demokratik bir seçimle başa gelen *İhvan* mensubu başkan Muhammed Mursi'ye karşı gerçekleştirilen askeri darbenin ardından darbeci rejimin *İhvan* hareketine karşı uyguladığı sınırsız baskı, şiddet ve dışlama operasyonları sonrasında *İhvan* o rejim tarafından terörist ilan

edilmiştir. Mısır’la olan Rafah kapısı dışında kara geçişi olmayan Gazze’nin durumu daha da zorlaştı. Sonraki süreçte Hamas, darbeci rejimle çatışmaktan mümkün olduğu kadar uzak durmaya çalışmış ve İhvan’la olan ilişkisini ön plana çıkarmamaya çalışmıştır. Ancak yeni belgeyi açıklayan *Meşal*, *İhvan*la ilgili bir soruya şöyle cevap vermiştir; “Hamas fikri açıdan Müslüman Kardeşler ekolünün bir parçasıdır ve biz geçmişimizi unutamayız ve inkâr edemeyiz. Ancak biz nihayetinde bağımsız bir Filistin örgütüyüz” (Meşal, Aljazeera TV: 01.05.2017). Bu cevap bir açıdan Müslüman Kardeşler’e bir vefa, diğer açıdan ise kimsenin hassasiyetini uyandırmayacak bir diplomatik söylemdir.

Bağımsız yazar *Sari Orabi* yeni belgeyi değerlendirmiş ve Misak’tan farkını yorumlarken, Hamas’ın önceden FKÖ’ye yönelik sert bir tutum sergilediğini ve örgüte katılmayı kabul etmediğini, şimdi ise daha açık bir duruş sergilediğini ileri sürer; ayrıca yeni belgenin maddelerinin daha net, belirgin ve yasal iken *Misak*’ın maddelerinin daha ideolojik ve sembolik olduğunu ifade eder. Bu belgede *Misak*’ın sorunlu içerik ve formülünden uzaklaşmıştır. Üstelik *Misak*’ta İhvan’ın ismi altı defa zikredilirken yeni belgede İhvan’ın ismi hiç anılmamaktadır. Bu da hareketin *İhvan*’dan tamamen ayrıldığını ortaya koyar. (Orabi, Sari. Aljazeera net; 02.05.2017).

Diğer görüş ise, özellikle İslamcı kişiliği bilinen birçok kişi tarafından Hamas’a ve yeni belgesine dair sert eleştiriler getirilmiştir. Hareketin hainlik yaptığını, İslam’dan uzaklaştığını, Filistin’in hali hazırdaki haklarından vazgeçtiğini iddia edenler olmuştur. Hamas’ı Filistin’in ideallerinden ve mevcut haklarından vazgeçmekle suçlayan birçok

İslamcı yazar, yorumcu ve analist Hamas'ı eleştirmiştir.⁴ Her ne kadar destekleyen, reddeden veya eleştirenler olsa da sonuçta Hamas'ın yeni siyaset belgesi çıktı ve gelecek dönemlerde hareket politikalarını ona göre yürütecek ve belirleyecektir. Yukarıda değerlendirilen üç noktanın dili ve üslubu dışında belgenin 1988 *Misak*'ından önemli bir farkının olduğu söylenemez.

Genel olarak “Hamas Batı tarafından genellikle *yekpâre* ve *statik* olarak değerlendirilmiştir. Ancak, dikkatli analiz edilirse, hareketin esnek ve akışkan bir yapısının olduğu ortaya çıkacaktır. Aslında Hamas, kendi kimliğinin oluşması için sürekli değişen bir çerçeve geliştirmiştir. Hareket kendi söylemini bu bakış açısına göre oluşturmaktadır. Hamas'ı sadece "terörist" bir örgüt olarak değerlendirip etiketlemek ve nitelemek, sadece kapsamlı bir analiz imkanına zarar veren önyargılı bir bakış açısı değil, aynı zamanda hareketi sadece eylemleri ve *Misak*'ının doktrinlerine (inanç) indirgeyerek değerlendirmektir” (Waymire, 2009: 66).

Hamas- diğer İslami hareketlerde olduğu gibi- ahlak sahibi aile yapısına dayalı bir toplum inşa etmeye çalıştığı için Hamas'ın toplumsal cinsiyete bakışını kendi dini ideolojisinden ayırmak mümkün değildir (Jad, 2005: 174). Hamas için hareketin beslendiği MK, İsrail işgalinden kaynaklanan mevcut koşullarda uygun ve pratik bir toplum örneği sunmuştur. Hareket- İslami açıdan- İdeallere ve ortak kültürel

⁴ - En sert eleştirmenlerden olan İslamcı yazar Muhammed Asad Beyyud Attamimi'nin Aljazeera TV'de yayınlanan Aletticahul Muakis adlı programda dile getirdiği düşüncelerini şu şekilde özetliyoruz; “Hamas'ın bu belgeyi çıkarmaktaki hedefi, ABD ve İsrail'in hareketi FKÖ yerine bir siyasi görüşmeci olarak kabul etmesi ve muhatap olmasıdır. Bu durum da Filistin'i satmak için Hamas ile FKÖ arasında bir rekabet ve yarışmanın doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu belge de siyaset ve inanç açısından Hamas'ın bir “Riddet” veya “mürtet”lik içinde olduğunu gösterir. Misak Kur'an'dan kesitlerle doluyken bu belge Allah'ın isminden bile yoksun sanki komünist veya laikler tarafından yazılmıştır. Hamas bu belgeyle kendisini ana hareketten (MK)'dan hatta İslam dininden koparıp İsrail, ABD ve Sisi gibi muhataplarına mesaj göndermek istemiştir. Bu utanç belgesi ile birlikte Hamas artık İslami bir hareket olmaktan çıkmıştır” (Attamimi; Aljazeera TV; 09.05.2017).

deneyimlere davet ederek zamanın koşullarında sosyal huzursuzluk giderilmesi adına faydalı bir çözüm ortaya koymuştur (Hammami, 1990: 25).

1.5. Hamas İle Benzeri Hareketler Arasında Karşılaştırma

Bu kısımda dünya ölçeğinde Hamas'a benzeyen birkaç hareket ve örgütten bahsedilecektir. Hamas'ın medya kullanımının bu örgütlerden farkını anlamak için, bu hareketlerin medyayı niçin, nasıl ve hangi strateji ile kullandığını ortaya koymak için ve dolayısıyla bu hareketlerin medyayı ne kadar başarılı, zayıf veya profesyonel şekilde kullandığını keşfetmek amacıyla bu kısımda karşılaştırma ve mukayese yapılacaktır. İncelenecek ve üzerinde durulacak hareketler şunlardır:

- Kuzey Amerika ülkesi Meksika'daki *Zapatista* hareketi
- Türkiye'de İslami, Sünni ve aynı zamanda Kürt kimliği olan *Hizbullah* hareketi
- Radikal olarak bilinen *El-Kaide* örgütü
- Lübnan'da varlık gösteren ve İsrail'le savaşan *ŞiiHizbullah* örgütü
- Dünyadaki diğer örnekler

Hamas ve Zapatista Hareketi: Benzerlikler ve Farklılıklar

Aslında Hamas ile Zapatista'yı veya diğer hareketleri karşılaştırmak çok doğru bir yöntem olmayabilir; çünkü her hareketin durumu, ortaya çıktığı ve bulunduğu şartlar farklıdır. Zapatista kendi ülkesinde ezilmiş bir grup ve haklarını elde etmek için mevcut hükümete karşı ayaklanmış bir örgüt olarak bazı başarılar

gerçekleştirmiştir. Hamas'ın durumu bundan farklı olarak, Amerika ve Avrupa başta olmak üzere uluslararası toplum ve güçler tarafından terörist sayılmaktadır. Ayrıca 68 yıldır Filistin topraklarını gasp eden İsrail, başka bir coğrafyadan gelip devlet kurduktan sonra bu topraklardan çıkıp gidecek sömürgeci ülkelere gibi de değildir. İsrail başka bir halkın topraklarında zorbaca bir devlet kurmuş ve Filistin topraklarıyla, diliyle veya kültürüyle hiç ilişkisi olmayan kişileri dünyanın her tarafında bir araya getirerek onları İsrail halkı olarak isimlendiren işgalci bir devlettir. Bundan daha önemlisi, Batının Ortadoğu'daki projesi olan İsrail, dünyanın her yerinden sınırsız destek almaktadır. Hatta ABD, İsrail'in güvenliğini kendi güvenliğinin bir parçası olarak görmektedir. Ancak İsrail'e sınırsız ve çeşitli destek veren uluslararası toplum yaklaşık bir asırdır mağdur durumundaki asıl toprak sahibi, silahsız ve devletsiz Filistin halkını, davasını ve haklarını tanımamakta ve mevcut durumu değiştirmek için hareket etmemektedir. Filistinli bir oluşum ortaya çıkıp halkın haklarını, topraklarını ve kutsallarını savunmaya kalktığı zaman da hemen onu terörist ilan etmektedirler. Bu muameleye önceleri *El-Fetih* bugün ise Hamas maruz kalmaktadır. Kısacası Hamas hareketinin durumu bazı ortak noktalar olsa da dünyadaki hiçbir hareketin durumuyla benzeşmez. Fakat örgütlerin ortaya çıkış amacı, hedefleri, maruz kaldıkları mağduriyet ve savunmaya çalıştıkları haklar ve medya stratejileri açısından karşılaştırma yapmakta fayda vardır. Bundan dolayı *Hamas*'ı bazı hareketlerle mukayese edeceğiz.

Zapatista Hareketi

Zapatista, Kuzey Amerika ülkesi Meksika'nın Chiapas bölgesinde 1994 yılında adını duyurmuştur. EZLN (Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu) olarak adlandırılan bu silahlı örgüt yerli halkın haklarını savunmak hedefiyle hareketler. "Zapatista'nın

neoliberalizme karşı olan mücadelesi 1994'te Chiapas eyaletinin San Cristobal de las Casas kentinde NAFTA'nın (Kuzey Atlantik Serbest Ticaret Antlaşması) kabulü ile kendini duyurdu" (Oktay, 30.09.2014). NAFTA antlaşması; antlaşmaya üç taraf ülke olan ABD, Kanada ve Meksika'nın arasındaki ticari ilişkilerin liberalleşmesini öngörmektedir. Ancak bu antlaşmadan dolayı, EZLN örgütü ve taraftarları sömürüleceklerini düşünerek büyük rahatsızlık duyup, bu antlaşmanın etkisiyle bölge halkının daha da fakirleştirileceğini düşünmüşlerdir. Bu düşüncelerle yola çıkan Zapatistalar'ın "Ya Basta!" (Artık Yeter) söylemi de geniş yankı uyandırmıştır.

Meksika halkının, tarih boyunca kimi zaman başka ülkeler tarafından kimi zaman kendi yöneticileri tarafından özgürlükleri kısıtlanmıştır. Özellikle son yıllarda Meksika hükümeti, Chiapas'ı bir iç sömürge hareketi olarak kullanırken eyaletin zenginliklerini sömürüyor, bölge halkını her zamankinden daha fazla yoksullaştırıyordu. Chiapas; zengin ile fakir arasındaki uçurumun fazla olduğu şehirlerden biridir. NAFTA antlaşmasının 27. maddesine göre halka ait topraklar özel mülk sayılacak, satılmaya ve diğer yatırım stratejilerine uygun hale getirilecekti (Siyasal Hayvan, 26.05.2014).

İşte Zapatista tüm bu haksızlıklara NAFTA'nın kabul edildiği gün olan 1 Mart 1994'te 12 gün boyunca sürecektir silahlı çatışma ile başkaldırdı ve buradaki halkın uluslararası sesi oldu. "Yeter Artık" söylemi ile yola çıkan hareket bu 12 günlük süreçten sonra, silahlı örgütler listesinde bulunmasına rağmen, silahlı eylemde bulunmamış ve bu yönüyle büyük sempati toplamıştır (Oktay, 30.09.2014). Zapatistalar (EZLN), bir grup aydının gerilla hareketi oluşturmak üzere 1980'lerde bir araya gelmesiyle başladı. Meksika ve dünyada tanınmaları 1 Ocak 1994'ün ilk saatlerinde 3000 Maya yerlisinin ayaklanma başlatmasıyla oldu. Zapatista'nın savundukları sadece belli bir ırk veya din değil; ezilen ve sömürülen halkın hakkını elde etmesidir. Bu hareket, çok fazla destek

gördüğü zamanlarda bile kendini halkın sözcüsü olarak görmemiş, sadece yaşama haklarını geri isteyen halkın, dürüstlüğü ve adaleti benimsemiş olanların sesi olmuşlardır(Dulkadir, 2008: 80).Zapatista 1996 yılında Meksika hükümeti ile San Andreas olarak adlandırılan görüşmelere başlamış ve anlaşma imzalamıştır. Ancak hükümet hiçbir zaman bu antlaşmaya uymamış, mecbur kaldığı dönemlerde de değişikliğe gitmiş ve yerli halka yönelik saldırılarına devam etmiştir. EZLN yine halka danışarak 2001’de hükümet ile tüm görüşmelerini kesme ve kendi öz yönetimlerini kurma kararı almıştır. Bunun ardından da ‘Zapatur 2001’ adını verdikleri, Mexico City’de son bulan uzun bir yürüyüş gerçekleştirmişler ve medyada da büyük yankı uyandırmışlardır. Bu yürüyüş sırasında 600 polis görevlisi, 1500 eyalet ve belediye polis görevlisi, 3500 federal polis görev almış, yürüyüşü 300 yabancı gözlemci ile 200 civarında yerli yabancı gazeteci izlemiş ve yürüyüş 31 yerli dilinde milyonlarca dinleyiciye aktarılmıştır. Zapatista gerillaları yürüyüşe katılırken yola silahsız çıkmıştır. Ancak bunun gibi faaliyetler Meksika hükümetinin mevcut politikalarınıdeğiştirememiştir.

EZLN neleri gerçekleştirebilmiştir?

EZLN yerli halkın haklarını savunurken aslında bunu sadece Meksika halkı için değil diğer tüm sömürülen, esir edilen halklar için de istemiştir. Zapatistler henüz istediklerine ulaşamamış olsa da devrim yapmayı başarmış, yerli halka yapılanların farkında olunmasını sağlamış ve arkasına yerlilerin desteğini almayı başarmışlardır. Hükümetten istediklerini alamazlar da hükümete istediğini vermemiş, hükümetin çoğu yaptırımlarına engel olmayı başarabilmişlerdir. Hükümetin sefil olarak gördüğü

halk, EZLN'nin barışçıl yolla gösterdiği çaba, Marcos'un zekası ve üslubu ile uluslararası niteliğe sahip olmayı başarmıştır.

Zapatistalar'ın İletişim Stratejisi: İnternet ve Medya

Zapatistalar'ın başarısının arkasında büyük ölçüde iletişim stratejileri yatmaktadır; hatta ilk enformasyonel gerilla hareketi olarak tanımlanabilirler. Zapatistalar, bir yandan kanlı bir savaşın içine çekilmemek için büyük bir çaba gösterirken, bir yandan da mesajlarını yaymak için medyadan yararlanmışlardır. Elbette ölümler, gerçek silahlar vardı, Marcos ve yoldaşları ölmeye hazırdı. Fakat stratejileri fiili savaş değildi. Zapatistalar silahlarını bir şey söylemek için kullandılar, sonra da görüşme yolunu açmak ve (kamuoyu yoklamalarının gösterdiği üzere) Meksika toplumunun büyük bölümünde destek bulan makul taleplerini dile getirmek için fedakarlığa hazır olduklarını bütün dünya medyasına gösterdiler. Özerk iletişim yolu Zapatistalar'ın öncelikli hedeflerinden biriydi (Castells, 2006: 110).

Zapatista örneğini tartışan Kluver; teknoloji, politik, sosyal, kültürel söylemin dolaylı anlatım yöntemi olduğunu ifade ederek Uluslararası ilişkilerin kamusal müzakeresinde ve dış politikada diplomatik kültürün oluşturulmasında internetin rolünün bulunduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla Zapatista uluslararası kamuoyunun dikkatini çekme konusunda yeni medyada gücünü gösterdiğini ileri sürer(Kluver, 2002: 515).

Acaba Hamas'ın aynı yöntemi izleme imkanı var mıydı? Hamas'ın örneğinde gerçekte silah kullanmadan bir şey söylemek silahı kaldırmak ne kadar mantıklıdır? Sadece medya yoluyla hedeflerini gerçekleştirmek ve Filistin halkının haklarını geri almaktayardımcı ve faydalı olabilir miydi? Aslında Hamas'ın durumu bu noktada

diğerlerinden tamamen farklıdır. Hamas'ın, İsrail'le savaşa girmekten başka şansı yoktu. Gazze başta olmak üzere bütün Filistin topraklarında gerçekleşen savaşlar ve saldırılar hep İsrail tarafından başlatılıyordu, Hamas ve ondan onlarca yıl önce kurulmuş Filistinli kurtuluş hareketleri saldırılara karşı silahlanıp savaşmak zorunda kaldılar. Bu yüzden Hamas Zapatistalar gibi "sadece bir şey söylemek için silah kullanmış" değildir. Tam tersine Hamas'ın silah kullandıktan sonra medya ve iletişim araçlarıyla ilgilenmeye başladığı görülmektedir. Bu bağlamda verilebilecek ikinci örnek Hamas'ın söylemlerinde medyada sürekli verdiği örnektir; nitekim Hamas, silah kullanmaktan tamamen vazgeçmiş, 30 senedir İsrail ile yapılan barış görüşmelerine katılmış, Batı ve uluslararası toplum tarafından ılımlı olarak kabul edilen Fetih ve FKÖ'nün başarısızlığını öne sürmüştür. Filistin Otoritesi, hala Oslo'yu kabul etmesine ve imzaladığı bütün anlaşmalara sadık kalmasına rağmen ne İsrail ne uluslararası toplum kendisine bir şey sunmamış ve izlediği barışçıl yola verdikleri karşılıksa daha fazla katliam, daha fazla şiddet, baskı, zorla ele geçirilen Filistin topraklarında İsrail işgalinin genişlemesi ve artmasıdır. Bundan dolayı Hamas'ın bu noktada durumu farklılık arz etmektedir.

Ancak Hamas'ın Zapatistalar'a benzediği konulardan biri kitlelerde sempati uyandırması ve yaygınlaşması ardından bütün dünyaya sesini duyurabilmiş bir hareket olmasıdır. Zapatistalar'ın da dünyayla ve Meksika toplumuyla iletişim kurma, halkın ve entelektüellerin zihinlerine girme becerisi; yerel, zayıf bir isyancı grubunu dünya siyasetinde öne çıkarmıştır. Bu anlamda Marcos temel önemdedir. Marcos, iyi kurgulanmış yazılarıyla, mizansenleriyle (maskesi, piposu, söyleşi yapılan ortamlar) medyayla bir iletişim köprüsü kurmakta olağanüstü bir başarı göstermiştir(Castells, 2006: 111).

Zapatistalar'ın hem mesajlarını Chiapas'tan dünyaya taşımakta, hem de Meksika hükümetinin baskıcı amaçlarını resmeden dünya çapında bir dayanışma grubu ağı oluşturmaktadır. Telekomünikasyon teknolojisini, videoları, bilgisayara dayalı iletişimi kullanması bu stratejinin esasını oluşturur. Hamas da İsrail'le katıldığı savaşlarda benzeri medya ve özellikle yeni medya stratejisini kullanmıştır. Bu araştırmanın son bölümüne dikkat edilirse, Hamas'ın savaş sırasında yaşananları aktarmak için, İsrail'in gerçekleştirdiği katliamları ifşa etmek ve dünyaya göstermek için vs. kullandığı medya yöntemleri ve İnternet teknikleri açıkça görülecektir. Castells, kitabında Zapatistalar'ın İnternet kullanımının ardında 1990'lardaki iki gelişmenin bulunduğunu vurgulamaktadır. Bu gelişmelerden biri Meksika ve Chiapas'ta alternatif bir iletişim ağı olan La Neta'nın kurulması; diğeryse La Neta'nın; kadın gruplar tarafından özellikle "De mujer a mujer" (Kadından Kadına) Chiapas'taki hükümet dışı örgütler ve Meksika'daki başka kadın grupların yanı sıra, ABD'deki kadın grupları arasında bağlantı kurmakta kullanılmasıydı (2006: 112). La Neta, Meksika'da Katolik Kilisesi'nin desteklediği hükümet dışı örgütlerle, San Francisco'da bulunan, zamanlarını ve uzmanlıklarını davalara ayıran yetenekli bilgisayar uzmanlarının desteklediği Küresel İletişim Enstitüsü (Institute for Global Communication) arasında 1989-1993 döneminde kurulan bağlantıdan doğmuştu. 1994'te Ford Vakfı'nın yaptığı bağışla La Neta, Meksika'da özel bir İnternet servis sağlayıcısıyla bir bağlantı noktası oluşturdu. La Neta 1993'te, "Bartolome de las Casas" İnsan Hakları Merkezi ve başka örgütlerin de aralarında bulunduğu yerel hükümet dışı örgütleri online kılmak amacıyla Chiapas'ta da bir merkez açtı. Bu yerel hükümet dışı örgütler, Zapatista isyanı sırasında dünyanın bilgilendirilmesinde önemli bir rol oynayacaklardı. İnternetin geniş çaplı kullanımı; Zapatistaların tüm dünyayı anında bilgilendirmelerini, mesajlarını tüm

dünyaya anında duyurmalarını, destek grupları arasında bir ağ kurulmasını sağladı. Ayrıca bu yerel hükümet dışı örgütler, destek ağının; Meksika hükümetinin geniş ölçekli bir baskı stratejisi izlemesini imkansız kılacak biçimde uluslararası bir kamuoyu hareketinin yaratılmasını sağladı. Zapatistalar ve çevrelerinden gelen görüntü ve bilgiler, Meksika ekonomisini, siyasetini güçlü bir biçimde etkiledi.

1994'te Meksika ekonomisi büyük bir güvene sahipti. Güvenin temeli bilginin yönlendirilmesiyle oluştuğundan, bu güven aynı biçimde yok edilebilirdi de. Bilginin en değerli olduğu yeni dünya düzeninde, bilgi kurşunlardan daha etkili olabilir. Zapatistalar'ın başarısının anahtarı buydu. Ekonomiyi bilinçli olarak sabote etmeleri değil. Sürekli medya bağlantıları ve dünya çapındaki, İnternete dayalı ittifakları sayesinde açıktan kendilerine yönelecek baskılardan korunmaları, hükumeti görüşmeye zorlayıp toplumsal dışlanma ve siyasi yozlaşma meselesine dünya kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmalarıydı (Castells, 2006: 113).

Zapatistalar'ın İnternet ve alternatif medya kullanımındaki başarısı, bizim bu tez araştırmamızın esasını teşkil eden “*Hamas'ın yeni medya kullanımı*” konusuna ışık tutmakta ve bu konuyu somutlaştırmamız açısından canlı bir örnek sunmaktadır.

1993'ten beri Zapatista hareketinde “sanal savaşlar”ın yakın olduğu tahmininde bulunan Rand Corporation uzmanları da bu analize katılıyor: “Geleceğin devrimci güçleri, belli bir ulusal kimliği olmayan, sivil toplumdan doğdukları iddiasında bulunan, silah kadar gelişmiş teknolojiyi de iletişim için kullanmaya hevesli saldırgan gruplar ve bireyleri kapsayan, birçok örgütün yer aldığı giderek yaygınlaşan ağlardan oluşabilir. Öyle görünüyor ki, Zapatistalar yeni küresel yapılanma uzmanlarının en korkunç kabuslarını gerçeğe dönüştürmüştür” (Castells, 2006: 113). Rand

Corporation'un öngördüğü geleceğin, Hamas örneğinde gerçekleştiği görülmekte, Hamas'ın sözü edilen yollardan geçtiği ve benzeri yöntemleri kullandığı ortaya çıkmaktadır. Hamas ile Zapatistalar arasındaki (iletişim yöntemi) ortak noktalardan üçüncü bölümde detaylı bir şekilde bahsedilecektir.

Hamas ve Hizbullah Hareketi (Türkiye): Benzerlikler ve Farklılıklar:

Hamas ve Türkiye'deki Hizbullah hareketiSünni ve İslami hareketler olmalarına rağmen ikisi arasında medya ve yeni medya tekniği açısından ciddi farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Hizbullahçılık, medya gücü açısından çok zayıfken Hamas bu konuyla ilgili aktif ve çalışkan görünmektedir. Hizbullah örgütü "uzun yıllar boyunca herhangi bir tüzük ve programa sahip olmamış, dergi veya kitap yayınlamamış, hatta bildiri bile basmamış" (Kurt, 2015: 11) durumdayken Hamas açık ve net bir tüzüğe sahiptir. Gazeteleri, dergileri ve milyonlarca insana seslenen içeriğiyle kitlesel medyayı ve yeni medya sayfalarını yönettiği görülmektedir. Tabi Hizbullah (özellikle 2000 yılından sonra) tamamen bir kapalı kutu olmaktan kaçmaya ve kitlelere açılmaya başlamışsa da bu konuda Hamas seviyesine ulaşamamıştır.

Türkiye'deki Hizbullahçılık Hareketi

Hizbullah, İslami, Sünni ve Kürt bir harekettir. Lübnan'da Şii olan Hizbullah örgütü ile aynı isim paylaşılsa da iki örgüt arasında bağ ve ilişki yoktur. Türkiye'nin özellikle Kürt coğrafyasında, 1990'larda kıyıcı bir şiddet uygulayan Hizbullah birçok araştırmacının kabul ettiği 1980 darbesinden hemen sonra kurulmuştur. Uzun yıllar

boyunca gizli bir örgüt olarak kalmıştır. Hala kapalı bir yapı; dışarıdan bakanlarda genellikle korku uyandıran bir imgesi vardır. Başta şiddete başvuran Hizbullah daha sonra bir sosyal harekete ve siyasi partiye dönüşmüştür. Ancak aynı ırkın çerçevesinden çıkan Hizbullah ile PKK örgütleri arasında ciddi bir ideolojik ihtilaflar ve çelişkiler bulunmasından ziyade arasında uzun yıllar boyunca kanlı ve silahlı çatışmalar yaşanmıştır. “Hizbullah da, 1970’li yıllardan sonra, Türkiye’nin en etkili İslamcı Kürt örgütlenmesi olmuştur. Örgütün kurucusu Hüseyin Velioğlu’dur. Hareketin yaşamında ciddi etkisi olan Velioğlu, 2000 yılında polis tarafından öldürülmüştür” (Kurt, 2015: 11). 1980- 1990 arasında, tıpkı PKK’nın diğer Kürt yapılanmalarıyla ilişkisinde olduğu gibi, Hizbullah tarafından kendi içinde eritilmiş veya faaliyetleri durdurulmuştur. Hizbullah’ın PKK ile olan ortak özellikleri bununla sınırlı değildir. Hizbullah da tıpkı PKK gibi, bir dönem Türk ağırlıklı yapılar içerisinde faaliyet gösteren ve daha sonra onlardan ayrılan kişiler tarafından kurulmuştur (Kurt, 2015: 41). AK Parti hükümetlerinin gölgesinde Hizbullah daha yasal ve açık bir örgüt haline gelip AK Parti’ye kısmen yakın sayılmaktadır. Son zamanlarda da örgütün çizgisinde yasal alanda faaliyet gösteren bir dizi kurum ve kuruluş vardır. Hizbullah’ın politik kolu Hüda-Par Türkiye’de 2014’te düzenlenen yerel seçimlere katılırken farklı yerlerde çok sayıda miting ve kitlesel faaliyet düzenlemiştir. Hizbullah’ın kurulduğu zaman ve koşullardan bahseden Kurt o dönem ve koşulları şöyle nitelemiştir.

“Hizbullah, İhvan etkisinin yaygınlaşmaya başladığı, Milli Görüş çizgisinde oluşumların güçlendiği, İran İslami Devriminin gerçekleştiği, Türkiye’de sağ-sol çatışmasının zirveye çıktığı, PKK’nın ortaya çıktığı, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’nin hemen öncesinde, o dönemde ilçe olan Batman’da kurulmuştur.

Hizbullah'ın kurulduğu dönemde tıpkı irili ufaklı sol örgütler gibi, bölgede çok sayıda İslami örgütlenme ve grup vardır” (Kurt, 2015: 40).

Bu koşullar dikkate alınırca Hizbullah cemaatinin üç referansının ne olduğuna şaşırılmamalıdır. O referans kaynakları; “*İman hakikatleri ve Tevekkül*” konusunda *Risale-i Nurlar*, eylem açısından *İran Devrimi* ve teşkilatlanma/hareket fikri konusunda *İhvan hareketi* olarak ifade edilmiştir (Kurt, 2015: 43). Böylelikle Risale-i Nurların temel referans olduğu Hizbullahçılığın, Hamas’ın asıl referansı olan Müslüman Kardeşler fikrinden çok etkilendiği görülmektedir. Nitekim yapı olarak Hamas ile Hizbullah arasında çok benzerlik bulunmaktadır. Kurt, bu konuda şunları kaydeder; “Kanaatim ve gözlemlerim Hizbullah’ın İhvan ve Hamas benzeri bir yapılanma ve çalışma prensibiyle hareket ettiğidir” (Kurt, 2015: 39).

Hizbullah Medyası

Hamas ve Hizbullah ikisi de silahlı hareketlerdir; ancak Hamas’ın askeri olmakla beraber siyasi olarak da kabul edilir. Hamas siyaset arenasında daha güçlü ve aktifken Hizbullah’ın din ve inanç eksenli olduğu fark edilmektedir. Hamas belli bir siyasi düşman ile savaşır ve mücadele ederken Hizbullah kendisiyle aynı milliyetten ancak farklı görüş ve inanç sahibi PKK’lılarla çatışmaktadır. Hamas siyonist İsraille Yahudi olduğu için değil işgalci ve gasp edici olduğundan savaşmaktadır. Buna delil olarak Filistin’de Filistinli Hristiyanlar ve Yahudilerin yüzlerce sene yaşamasına rağmen Hamas onlara düşmanlık etmemiştir.

Hamasile Hizbullah, İslami, askeri ve Sünni iki hareket olarak arasında medya dillerinde ve söylemlerindeki bileşen ve kavramlarda farklılıklar ve benzerlikler (ortak

noktalar) bulunmaktadır. İki hareket cihat, düşman, şehitlik ve ölüm kültürü gibi kavramlar ve anlayışlarda aynı duruşu sergilemekte ve aynı fikri paylaşmaktadırlar. Ancak Hizbullah'ın söyleminde öteki gruplar mürtet, Yahudi ve tağut (Kurt, 2015: 188) gibi kavramlarla anılırken Hamas'ın söyleminde bunun gibi inançla ilişkili kavram ve terimler bulunmamaktadır. Sadece yeri geldiğinde siyonist düşman, işgalci ve gaspçı gibi kelimeler görülmektedir. Hizbullah, “kendisinden farklı ideoloji sahibi PKK için Mürtet tabirini kullanır. Daha önce Müslüman olup dinden dönmüş kimselere söylenen Mürtede şeriata göre ceza uygulama şekilleri çeşitli olmakla birlikte ölümdür” (Kurt, 2015: 189). Hamas ise ne farklı ideoloji sahipleri için ne dininden dönmüş olanlar için bile ölümü hak ettiklerini düşünmemekte hatta onlara herhangi bir düşmanlık bile göstermemektedir. Sadece gaspçı ve saldırganların saldırılarının bitmesi için mücadele eden bir hareket olduğunu vurgulamaktadır. Hatta gayrimüslüman olanlar için Hamas: "İslam gölgesinde diğer dinlerin mensupları da canları, malları ve hakları güven içinde huzurlu olarak yaşayabilirler" demiştir. (Hamas Misaqı, madde: 6). Hizbullah'ın söyleminde yer alan Tağut ifadesi Hamas'ın söyleminde yer almamaktadır. İslami ilimler literatüründe Allah'ın hükmüyle hükmetmeyen tüm rejimlerin ortak adı olan Tağut tabiri Hizbullah söyleminde Türkiye Cumhuriyeti'nde geçerliken (Kurt, 2015: 191) Hamas, Türkiye dahil herhangi bir rejim ile iyi ilişkiler kurmaktan çekinmemektedir. Hizbullah'ın söylemini ifade eden diğer kaynaklar *hikaye* ve *romandır*. Örgütün üyelerinin ve düşünürlerinin fikirlerini ve söylemlerini bu hikaye ve romanlarda özetlediği görülmektedir. Hizbullah "hikaye ve romanlarındaki anlatılar, geçmişin yeniden inşası ve toplumsal belleğin yeni nesillere aktarılması işlevi görmektedir” (Kurt, 2015: 206).

Hamas ile Hizbullah'ın Fikirlerinde Hapis ve Cezaevi Algısı

Hamas ile Hizbullah'ın hapis ve cezaevi anlamı ve temsillerinde benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. İki hareketin binlerce üyelerinin maruz kaldığı ve iyice tattığı hapis hayatı iki hareketin söyleminde ve medya platformlarında bariz bir biçimde yer almaktadır. İşgal devleti İsrail'in hapse attığı yüzbinlerce Filistinli aktivist ve sivil vatandaşlardan on binlercesinin Hamas mensubu olduklarını söylemek mümkündür. Hizbullahçılık hareketindense: “1990'lardan sonra on binlerce Hizbullah üyesi göz altına alınmış, bunların 300 civarında olanı müebbet hapis cezasına, on bin kadarı ise cami faaliyetleri nedeniyle dört yıldan on yıla kadar farklı sürelerle hapis cezasına çarptırılmıştır” (Kurt, 2015: 201). On binlerce üyesi hapise girmiş bu iki hareket için hapis ne anlama gelmektedir?

Hamas'ın medya, sanat ve siyasi söyleminde “Esirler Davası” meselesi çok önemli bir konumda yer almaktadır. Televizyon ve radyo gibi Hamas'ın geleneksel medya platformlarında esirler için tahsis edilmiş özel programlar vardır, bu programlarda esirlerin hayatları, sağlık durumları, kahramanlıkları ve hapiste karşılaştıkları zorluklardan bahseden ve bu konuları tartışan röportajlar yer almaktadır. Aynı zamanda esirlere “açık dalga” programlarında seslerini ulaştırmak isteyen aileler programı telefonla arayarak konuşabilirler. Bu esir programları da, özgürlüğüne kavuşmuş eski esir, Esirler Davası ile ilgilenen uzman, esirlerin aileleri ve Esirler Davası hakkında konuşmak isteyen siyasi liderleri kabul ederek stüdyolardaki canlı yayına bağlamışlardır. Hamas'ın dergi ve gazetelerinde de esirler meselesine geniş yer verilmektedir. Ancak esirler meselesinin en çok anıldığı ve tartışıldığı platform Hamas'ın yeni ve sosyal medya platformlarıdır. Hamas'ın “Filistin Enformasyon Merkezi” sitesinde esirler için bir köşe ayrılmıştır.

Hamas'ın çeşitli medya platformlarında esirleri öven ve kahramanlıklarından bahseden coşkulu ve ulusal şarkılar yayınlanmaktadır. Bununla beraber şiir, resim, Karikatür ve hikaye gibi sanatlar da yer almaktadır. Hamas'ın liderleri ise hemen hemen katıldıkları her faaliyet ve konuşmada Esirler Davasından bahsetmektedirler. Barış ve siyaset görüşmelerinde de bu mesele önemli yer tutmaktadır. İsrail hapislerine girip çıkanlar *kahraman* olarak algılanmaktadırlar. “*Esirler, Filistin Davası için, bizim özgürlüğümüz için ve vatanı korumak yolunda ömrünü ve hayatını harcamışlardır.*” Algısı halk arasında oldukça yaygın bir algıdır. Esirler fedakar direnişçiler olarak özel saygı görmektedir.

Peki, Hizbullah hapis ve hapse girenleri nasıl algılamaktadır. "Hizbullah romanlarında cezaevini bir medrese-i yusufiye olarak tanımlamakta, Hizbullah koğuşlarının eylem ve davranışlarıyla herkese örnek olduğu belirtilmekte ve bu durum nedeniyle âdete dışarıda olanların cezaevine girmek istediği, içeride olanların ise çıkmak istemedikleri bir yapıdan bahsedilmektedir. On binlerce kişinin hapis cezası aldığı, bunların bir kısmının müebbet olması nedeniyle, oluşturulan literatürün mahpuslar için bir umut ve motivasyon aracı olarak kullanılması anlaşılır bir durumdur" (Kurt, 2015: 202). Bu bağlamda cezaevi literatüründe ortaya çıkan cezaevi temsili ve Hizbullah kimliğinin ceza evi üzerinden nasıl inşa edildiği sorusunu özetleyerek cevap verilmesi gerekiyorsa şöyle de denilebilir; "cezaevi, Hizbullah'ın söyleminde bir medrese olarak görülme eğilimindedir. Hizbullah'ın cezaevi ve mahkum kimliği açısından *Weberyan* bir ideal tip yaratmak istediği açıktır. Bu ideal tipte cezaevi bir medrese ve eğitim yuvasıdır. Dışarıda olanlar dahi cezaevine özenmekte ve mahkum olmak istemektedir" (Kurt, 2015: 205). Bundan anlaşılır ki hem Hamas hem Hizbullah, ikisi de hapsi olumsuz şekilde algılamamaktadır. İkisi de hapse girenleri kahraman veya medrese

eğitimi görmüş gibi görmektedir. Ancak Hamas, dünyaya (özellikle Batı dünyası) seslenirken bu söylemi kullanmamaktadır. Hep esirlerin karşılaştıkları zorluklar ve maruz kaldıkları zulümden bahsetmektedir. Bu meselede, Hizbullah'ın dünyaya sesini duyurabildiği söylenemez. Diğer fark ise Hamas aktivistleri, Hizbullah'ın üyeleri gibi cezaevini özendirip ve mahkumiyeti yüceltmezler. Sonuç olarak hapis veya cezaevi, ikisinin söyleminde de büyük önem arz etmektedir.

Hamas ile Hizbullah arasında ortak iletişim ve seslenme yöntemlerinden biri de, açık veya kapalı alanlarda festival ve miting düzenlemeleridir. Bu tarz kitlesel faaliyetlerde konuşmalar ve gösterilerle halka mesajlar iletmektedirler. Türkiye'de 2014'te düzenlenen yerel seçimlere katılan Hizbullah'ın politik kolu Hüda-Par'ın farklı yerlerde düzenlediği etkinlikler Hamas'ın 2006 da gerçekleşen genel seçimler öncesinde düzenlediği etkinliklere benzemektedir. İki örgütün farklı alanlar ve platformlarda yayınladığı “Şehit” resim ve sembolleriyle ikisinin farklı yerlerde düzenlediği yürüyüşler de, benzeri iletişim yöntemlerinden sayılabilir. Hizbullah'ın *www.huseynisevda.biz* adlı sitesinde Şehitler Albümünün slaytında bir düzine Hizbullah mensubunun fotoğrafı yer almaktadır. Hizbullah'ın yayınladığı fotoğraflarda, ölmüş olan üyeleri; gül, su damlaları, okyanus, ufuk çizgisinin içerisinde tasvir edilmişlerdir.

Grup aidiyeti ve ideolojisinin temsil edildiği bir zemin olarak görsel unsurlar, Hizbullah tarafından önemsenmekte ve pek çok alandada kullanılmaktadır. Kamusal alanda gerçekleştirilen etkinliklerde kullanılan görsellerin grup aidiyetini güçlendirdiği için Hizbullah tabanını genişlettiği sonucuna ulaşan Kurt, o görsellerin kamuoyuna karşı bir sembol ve güç göstergesini temsil ettiğini, içerideyse “otoriter bir tavır” yansıttığını düşünmektedir. İnsan bedeninin görselliğini dolaylı olarak kontrol

eden bu otorite, Hizbullah'ın kimliği için “kabul edilebilir” formların yaygınlaşmasına aracılık etmektedir (Kurt, 2015: 287). Hizbullahçılık hareketi üzerine derinlemesine incelemeler yaparak harekete ışık tutan Kurt, örgütün kullandığı görsellerle ilgili ulaştığı bilgi ve gözlemlerinin bir kısmını şöyle özetlemektedir:

- Görsellik, barındırdığı anlam katmanları ve sosyal mesajlar itibarıyla Hizbullah tarafından önemsenmekte ve kitlesel etkinliklerde kullanılmaktadır.
- Bu bağlamda çeşitli anmalarda yapılan gösteriler ve ortaya çıkan görsellik grup ruhunu güçlendirip canlı tutmakta, bu görseller ortak hafıza ve hatırlatma biçimlerinin oluşması açısından değerli kabul edilmektedir.
- Aynı zamanda görseller grubun kendi iç dinamikleri kadar dışarıya da bir mesaj içermektedir. Hep birlikte söylenen tekbirler, atılan sloganlar, kamusal alanda düzenlenen etkinlikler ve anmalar bir güç ve birlik mesajı verdiği gibi, kutlu doğum etkinlikleri, Hizbullah'ın kamuoyundaki negatif imajının pozitif yönde değişmesi için de bir araç olarak tercih edilmektedir (Kurt, 2015: 269).

Bu bağlamda ilgi çekici olan şeylerden biri Hamas'ın medya kullanımı hedeflerinden bahsedilirken, yukarıda Hizbullah örneğinde geçen hedef, teknik ve araçların benzer örnekler olarak yer aldığı ortaya çıkmaktadır.

Kitle iletişim ve yeni medya yöntemleri açısından eskiden gayet kapalı bir örgüt kimliği gösteren Hizbullah “2000 yılından sonra dışarıya açılmaya başlayarak kitap, dergi, gazete, radyo, televizyon ve İnternet yayıncılığına yönelmiş hatta bu tür faaliyetleri neredeyse esas almıştır” (Kurt, 2015: 11). Harekete ait televizyon kanalı Rehber TV (www.huseynisevda.biz) Hizbullah'ın resmi ve en önemli web sitesi olarak kabul

edilmektedir. Bu tarz medya oluşum ve İnternet sitelerini analiz edebilmek için ayrı bir araştırma gerekmektedir. Ancak bu tezde sadece isimlerini anmakla yetineceğiz.

El-Kaide Örgütü: Medya Söylemi ve Stratejisi

El-Kaide örgütü ile Hamas hareketi arasında bir karşılaştırma yapmak belki pek kolay ve uygun olmayabilir. Zira iki örgüt arasındaki farklılıkların, benzerliklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Eğer iki örgütün ortak noktası olarak ikisinin de İslami ve silahlı birer hareket olmasını sayarsan ikisi arasındaki onlarca farklılıklar zincirini de belirtmek gerekir. Bunların en önemlileri; Hedefler, çalışma ve aktivite alanları, düşünceleri, düşman olarak savaştıkları taraflar ve hareket yöntemleri sayılabilir.

“Haçlılara ve Yahudilere Karşı Cihat İçin Dünya İslami Cephesi” ismi altında 23 Şubat 1998’te kurulan ardından El-Kaide ismini taşıyan El-Kaide örgütü küresel bir örgüt olarak dünyanın birçok bölgesinde varlık gösterirken Hamas yerel bir hareket olarak sadece Filistin topraklarında varlık göstermektedir. Örgütün kurucusu ve lideri (ABD tarafından öldürülen) Usame Bin Ladin olan El-Kaide yapılanması, “Mısırlı İslami Cihat adına Muhammed Rabi’ El-Zevahiri, Cemiyet-ül Ulema-i Pakistan’ı temsilen Şeyh Mir Hamza, Bangladeş Cihat Hareketi’nden Fazlul Rahman ve isimleri saklı birkaç imzacı tarafından kurulmuştur” (Castells, 2006: 145). Ancak El-Kaide’yle benzerlik gösteren fikir, strateji ve örgütlenmeler 1998 yılı itibariyle başlamış değildir. Bu tür örgütlenmeler Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı işgal etmesiyle faaliyet göstermeye başlamıştır. Afganlara yardım etmek amacıyla farklı ülkelere çok sayıda gönüllü Müslüman bu ülkeye akın etmiştir. El-Kaide bu dönemde oluşmaya başlamış ve daha sonra ABD’nin önce Afganistan’ı, müteakiben Irak’ı işgal etmesiyle hızla

gelişmiştir (BİLGESAM, 2015: 1). Bugün ise yaklaşık 65 ülkeye yayılan El-Kaide'nin kuruluşu ve büyümesinde dikkat çeken asıl mesele ise Amerikan istihbaratı CIA'nin örgütü ilk dönemleinde desteklemesi ve finanse etmesidir. Bu desteği verdiği kesim Sovyet rejimi karşıtı Pakistan'daki kamplarda eğitim gören mücahitler olmuştur.

Hamas, Misak'ında ve Yeni Siyaset Belgesinde hareketin ana ve temel hedefinin "Filistin'i kurtarmak ve Siyonist işgalin projesine karşı çıkmak" (Hamas'ın yeni belgesi, Madde: 1) olduğunu belirtirken, El-Kaide'nin hedefi "ümmetin, yani ulus-devletlerin sınırlarını aşan, müminler cemaatinin kurulmasıdır. Müslüman toplumlar şeriata, yani aslına mümkün olduğunca uygun bir biçimde her ülkenin dini otoritesinin yorumuyla Kuran'a ve hadislerle göre yönetilmelidir. El-Kaide'nin öncü liderleri Bin Ladin ve el-Zevahiri'nin İslam yorumunda, her ikisinin de Selefi olmaları gerçeği etkili olmuştur" (Castells, 2006: 146).

Hamas, Yeni Siyaset Belgesi'nde dinlerinden dolayı Yahudilerle değil işgalci İsrail ve Siyonist projeyle savaştığını ifade ederken (Hamas'ın yeni belgesi, Madde: 16) El-Kaide, Yahudileri, ABD'den ayrılamaz bir düşman olarak görmektedir (Castells, 2006: 154). Diğer husus ise Hamas, İslam dinini referans olarak kabul eden ve İslami bir açıdan mücadele eden bir hareket olduğunu ifade ederken (Hamas'ın Misaqı, Madde: 1) El-Kaide "İslam Adına Savaş" sembolünü gösterir ve ilan eder. Müslüman toplumlarında şeriata uygun bir dini otoritenin kurulması gerektiğini savunmaktadır.

Hamas'ın düşman ve hedefi sadece İsrail ve Filistin topraklarında gerçekleştirilen işgal iken El-Kaide için; Amerika, onun müttefikleri ve hatta Müslüman dünyasında seküler rejimler ve Batılı güçlere tabi olan rejimler yer almaktadır. Burada Hamas'ın farkı açık ve net görülmektedir. Hamas, Arap ve Müslüman dünyasındaki recimlere veya seküler sistemlere düşman olarak bakmamaktadır. Tam tersi Türkiye'deki iktidar ile olduğu

gibi birkaç ülke ve rejimle güçlü ilişkilere sahiptir.

İşte El-Kaide'nin mantığına göre “Dünya çapında Müslümanları bastıran rejimlerin, kutsal mekanları Haçlılar'ın eline teslim eden Suudi kraliyetinin dahi devrilmesi gerekir. Gerçek İslam toplumuna giden yolu bu açacaktır. Fakat Müslümanların karşısındaki asıl düşman ve gerçek tehdit, ABD'nin başını çektiği, dünya çapında İslam'a karşı kurulmuş komplodur. Hain Müslüman rejimler ve baskıcı seküler rejimler, nihayetinde ABD'nin ve onun vekili İsrail'in temsil ettiği Haçlı-Siyonist gücüne dayanmaktadır. Bin Ladin ve El-Kaide, bir dünya gücünü, Sovyetler Birliği'ni Afganistan'da yenilgiye uğrattıklarından, bugün düşman olarak tanımladıkları ABD'ye karşı, onu eninde sonunda Müslüman topraklardan çekilmeye zorlayacakları, o zaman bu toprakların da murtet yöneticilerden kurtulacağı düşüncesiyle mücadele bayrağı açmışlardır” (Castells, 2006: 150). Ayrıca El-Kaide için Siyonizm de düşman sayılmıştır, çünkü Kudüs'ü işgal etmekte, Filistinlileri bastırmakta ve Arapları tehdit etmektedir. Bir de dünyada tüm devletler Müslümanları bastırmakta, sömürmekte ve öldürmektedir (Castells, 2006: 148).

Aslında Hamas ile El-Kaide ve onun içinden doğan IŞİD arasındaki fark ve ihtilaflar sadece bunlarla sınırlı değildir. İhtilaf, eleştiri ve farklılıklar bu temel ayrım noktasından doğup gitgide daha farklı boyutlara ulaşmıştır. IŞİD tarafından yayınlanan birçok videoda Hamas murtet, kafir ve hatta savaşılmaması gereken bir düşman olarak ifade edilmektedir. El-Kaide ise, Filistin'i işgalden kurtarıp İsrail devletini yıkmayı, örgütün hedefleri arasında ilan etse de, “Bin Ladin, Filistin milliyetçiliğini hiçbir zaman gerçek bir İslami hareket olarak görmemiş; Filistin milliyetçiliğinin gelecekte bir Filistin devleti kurulması için İsrail'le anlaşma sağlanması halinde barışa yanaşacağını düşünmüştür” (Castells, 2006: 159).

Yukarıda açıklandığı üzere Hamas ile El-Kaide arasında birçok konuda ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Peki, fikir, hedef, yöntem ve ideoloji konularında iki örgüt arasında bu kadar farklılık bulunmaktayken El-Kaide'den niçin bahsedilmektedir? Sorusuna cevap vermek gerekirse; çünkü burada sadece medya stratejisi ve teknikleri konusuna odaklanarak El-Kaide'in medya strateji ve tekniğinden faydalanmak amaçlanmıştır.

El-Kaide ve Medya

El-Kaide'nin dünyaya seslenebilen kitle ve geleneksel medya kurumları bulunmamaktadır. Bunun nedeni El-Kaide'nin bir ülke veya devlet kurumlarına sahip olmamasıdır. ABD ve müttefikleri tarafından her yerde hedef gösterilen El-Kaide elemanları, kuruluşları ve çeşitli hedefleri sürekli bombalanmaktadır. Bu durum El-Kaide için ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Ancak El-Kaide bu duruma teslim olmamış, ABD'ye, Batıya, Araplara ve çeşitli kitlelere seslenmek ve propagandasını yayınlamak için alternatif yöntemlere yönelmiş ve ilginç çözümler bulmuştur. Bu noktada El-Kaide'nin en önemli çözüm yöntemlerinden biri dünya çapında küresel ve bağımsız haber şebekesi olarak tarif edilen Aljazeera kanalına gönderdiği kaset ve videolardır. El-Kaide'nin açıklamaları, bilgilendirmeleri ve Bin Ladin başta olmak üzere liderlerinin konuşmalarını içeren bu video ve kasetler Katar merkezli kanal tarafından yayınlanır ve çeşitli uzmanlar tarafından analiz edilirdi. Bu kayıt ve içerik yayılır yayınlanmaz çok kısa süre içerisinde dünyanın farklı ajans, haber şebekeleri ve kanalları tarafından aktarılır ve geniş çaplı olarak tartışılırdı. Hatta NATO ve ABD'deki Beyaz Saray temsilcilikleri tarafından buna ilişkin açıklama ve yorumlar gelirdi. Böylelikle El-Kaide, hiç sahiplenmediği medya kurumları ve platformları

üzerinden istediği propagandayı sızdırmayı ve yayınlamayı başarmıştır.

Aslında Aljazeera sadece El-Kaide için değil, dünyada sesi kısılan birçok örgüt için dolaylı veya dolaysız şekilde yayın yapan bir platform olmuştur. Propagandasını yayınlamakta Aljazeera'den faydalanan örgütlerden biri de Hamas hareketidir. Hamas bir çok kez bu uluslararası haber platformunu istismar ederek Gazze'deki ofis ve muhabirlerine özel ve hassas bilgileri gönderip dünyaya ulaştırmalarını sağlamıştır. Ancak Hamas'ın bu platformu kullanma konusunda El-Kaide'den farkı onun bir stratejik yönteminin olmamasıdır. Zira Hamas çok geniş bir kitle ve yeni medya platformuna sahiptir. Aljazeera'ya gönderilen ve 20 Eylül 2001 tarihinde yayınlanan El-Kaide'nin video kasetinde Usama Bin Ladin'e ait bir konuşma yer almaktadır. Arapça'dan çevrilen o konuşmadan bir kısmında şu ifadeler yer almaktadır:

Tamamlamış olduğumuz görev, "ümme"i Amerika, İsrail ve onların müttefikleri aleyhine kutsal savaşa teşvik etmektir. Müslüman halkın, bölge ülkelerinin hiçbir bağımsızlığı olmadığını anlama zamanı gelmiştir... Düşmanlarımız serbestçe, gamsızca denizlerimizde, topraklarımızda, semalarımızda dolanıyor. .. Kimseden izin almadan vuruyorlar. .. Ben diyorum ki, çatışmanın iki tarafı var: Bir taraf, Amerika, İsrail ve Britanya'nın başını çektiği Yahudi Siyonizmiyle işbirliği içindeki uluslararası haçlı hareketidir. Diğer tarafsız, Müslüman dünyadır. Böyle bir çatışmada, karşı tarafın saldırganlık göstermesi, topraklarımıza ve kutsal mekanlarımıza girmesi, Müslümanların petrolünü çalması, sonra da direnişle karşılaşınca, Bunlar terörist'demesi kabul edilemez (Castells, 2006: 142).

Aljazeera'ya gönderilen kasetlerin El-Kaide'nin birinci yöntemi olduğunu belirtmiştik. İkinci yöntem ve çıkış noktası ise, herkese açık, kimsenin kontrolü altında

olmayan, medya ambargosuna maruz kalan örgütler için özgür bir platform özelliği gösteren sosyal medya ortamı ve İnternet teknolojisidir. El-Kaide ve elemanları bu ortamı yoğunca kullanmış ve binlerce video, ses kaydı, resim, metin ve çeşitli içerikler üretilip yayınlamıştır. Bir kısmı, NATO, ABD ve müttefiklerinin katıldığı savaşlar ve sonuçları, bir kısmı ise adı geçen bu güçlere tehdit bir kısmı küresel çatışma ve bölgenin geleceğiyle ilgili konuları içermektedir.

“El-Kaide, İnterneti ABD hükümetinin iddia ettiğinden -bu da İnternette sansürü haklı kılmak için ileri sürüldüğü belli bir kılıftı- daha az kullanmaktadır. Ama e-posta, cep telefonları, terör örgütlerinin iletişimde temel bir öneme sahiptir. İnternet seferberliği başlatan bir araç, bir örgütlenme ve tartışma biçimi, militanların küresel bileşik kurumların dışlayıcılığının, yalıtımının karşısına koyduğu tabandan, açık, demokratik toplumun bir örneği olarak küreselleşme karşıtı hareketin özüdür” (Castells, 2006: 212-213). Bu arada El-Kaide’nin, sadece dünyaya seslenmek için değil kendi kanatları ve şubeleri arasında irtibat kurmak için de iletişime ihtiyacı vardı. El-Kaide’nin Afganistan’daki komuta merkezi 2001 yılında yerle bir edildikten sonra yerel mücadelede ağ oluşturma’nın önemi iyice fark edildi. Ülkeler bazındaki örgütlenmeler, kendi ülkelerinde gerçek Müslümanları bastıran devletlere karşı mücadele verirken, İletişim faktörü de, iletişim teknolojilerinin sunduğu gelişmiş altyapı sayesinde güçlendirilmiştir. Bu arada elbette internetin önemi öne çıkmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak İnternet ve dijital ortamlar yaygın olarak kullanılmaktadır, özellikle de kodlama teknolojisinin kullanıldığı elektronik posta (İnternette bedava indirilebilen PGP). Ve cep telefonları da küresel haberleşmeyi kolaylaştırmıştır; tabi ki önceden belirlenmiş şifrelerin kullanılması kaydıyla. Fakat devletler, haberleşmede İnternetin önemini vurgulasa da en önemli temaslar yüz yüze gerçekleşmiş, en önemli

mesajlar elden verilmiştir. Bu bağlamda hükümetlerin İnternet üzerinden serbestçe haberleşmeyi denetlemek için yeni bir gerekçe de ürettiklerini hatırlatmak lazım. Bunun gerçekleşebilmesi için asıl etkili olan, herhangi birinin gerekli vizeye sahip olması halinde hava yolunu kullanarak bir başkasıyla temas kurmasını sağlayan küresel hava ulaşım ağıdır (Castells, 2006: 179).

Böylece görülmektedir ki, “teknolojik gelişmeler; cep telefonları, bilgisayar ve İnternet sistemleri insanların hayatını kolaylaştırdığı kadar teröristlerinkini de kolaylaştırmakta ve terörün yeni boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Siber teknoloji, bilgisayar teknolojilerini ve İnternet sistemlerini kullanarak kurumların ve ülkelerin güvenliğini tehdit edebilmektedir” (BİLGESAM, 2015: 12). Ancak El-Kaide gibi siber terörizm hareketleri bilgisayar teknolojisini yalnızca savaş tekniği olarak değil, propaganda ve taraftar toplama aracı olarak da kullanır (BİLGESAM, 2015: 13). Bu durum El-Kaide örneğinde gayet net görülür.

Bu noktadan hareket ederek çeşitli medya platformlarındaki söylem, propaganda ve anlatı konusuna gelelim. Terör örgütlerini araştıran akademisyen Akil Awan dikkat çekici bir konuya değinmiştir. Awan; “El-Kaide’nin söylemi günümüzdeki tüm uyuşmazlıkları saldırgan bir Siyonist-Haçlı ittifakı tarafından İslam ve Müslümanlara karşı, Haçlı Seferlerinden başlayıp Avrupa sömürgeciliğine uzanan küresel bir taarruz olarak kurgulamaktadır. Bu saldırıya karşılık El-Kaide kendisini tüm İslam dünyasını durumdan haberdar eden ve cephe hattında İslam toplumlarını savunan bir fedai olarak sunmaktadır (Awan, 2017: 2). Aslında bu dikkat çekici semboller, IŞİD örneğindeki halifelik sembolünde olduğu gibi yeni savaşçı gençleri toplama ve yanına çekme amaçlıdır. Bu nedenle bu durum, El-Kaide’nin medya söylemi ve anlatısında yoğunca tekrarlanır. Ancak dijital ortamlarda yer alan bu propaganda, anlatı ve söylemden

etkilenen gençlerin genelde eğitimsiz ve bilgisiz olduklarına dikkat çeken birçok araştırma olmuştur. Nitekim “dini motifli terör örgütleri, dünyanın birçok ülkesine yayılan ağ uzantılarını, İnterneti ve sosyal medyayı etkin olarak kullanarak, İslam ile yeni tanışan heyecanlı ancak yeterli bilgiye sahip olmayan ve çoğunlukla kişilik sorunu yaşayan gençleri, radikal Selefi yorumla doktrine ederek eleman ve destek kazanmaktadır” (BİLGESAM, 2015:32).

Bu bağlamda medya El-Kaide için o kadar önem görmüştür ki, “El-Kaide’nin aşırı düzeyde şiddet içeren taktikleri de küresel iktidarın en güçlü sembollerini hedef alır: Dünya Ticaret Merkezi, Pentagon, Müslüman sulara seyreden Batılı gemiler, Bali'deki disko barlar ya da Afrika'daki turizm merkezleri gibi, yoz dejenere kültürün sembolleri. Öyle görünüyor ki, yeni protesto hareketleri, enformasyon toplumuna damgasını vuran sembolik siyaset biçiminde mesajlarını verip, taleplerini yansıtmaktadır. Medya yöntemleri, bu hareketlerin temel mücadele araçları; manifestoları ve silahları ise haber yapmaya değer bir olay yaratmaya yönetilir”(Castells, 2006: 212).

Castells El-Kaide’nin stratejisiyle ilgili görüşünü açıklarken İslami küresel ağların örgütsel esnekliğe dayanarak, eylemlerinde iki temel taktiği benimsediklerini savunmaktadır. Bunların terör ve medya siyaseti olduğunun altını çizerek. İlki terördür: ABD halkı ve kurumlarının, onları destekleyen devletlerin korku içinde yaşamasına sebep olacak şekilde zarar verici eylemler düzenlenir; yerin ve zamanın önemi yoktur. İkinci taktikse medya politikasıdır. Sonunda eylem insanların zihinlerine yönelik ve bilinci dönüştürmeyi amaçlayan bir iştir. Küresel ve yerel medyalar, kamuoyunun zihin yapısını şekillendiren iletişim araçlarıdır. Dolayısıyla eylemin medyaya odaklı, seyirlik olması, iyi görüntü vermesi gerektiği düşünülmektedir ki mesaj bütün dünyaya

ulaştırılabilsin. Fakat eylemlere dikkat çekmeye ya da sorumluluklarını üstlenmeye gerek yoktur; ABD’li ve Batılı uzmanların temel hatası budur. El-Kaide eylemlerinin sorumluluğunu ancak çok sonra üstlenir, sorumluluğu üstlenmenin artık hiçbir fayda vermeyeceği anda sorumluluğu üstlendiğini belirtmektedir (Castells, 2006: 181). Batılılara göre El-Kaide, zihinleri değil kalpleri hedefler. Eylemler onların anlaması için değil, korkması içindir. Korku, görünmeyen kaynaklardan geldiğinde daha da ürkütücüdür. Müslümanlarla iletişim kurmanın bir yolu olarak medya, El-Kaide'nin başlıca silahlarından. Düşmanın zayıflığını göstermek, yenilmezliğine dair efsaneyi paramparça etmek ve İslam'ın genç aslanlarının zihinlerindeki, kalplerindeki korkuyu silip atmak için, düşmanı tam kalbinden vurmak. Amerika'daki her büyük terör eylemi, Allah'ın inayetinin yeryüzünün en büyük gücü üzerinde kazandığı bir zaferdir (Castells, 2006: 181). El-Kaide'nin ABD'ye sızan intihar grubu, insan hayatlarına en büyük zararı vermeyi, daha da önemlisi ABD'nin emperyal gücünün küçük düşürülmesinin medya üzerinden aktarımıyla, Müslüman kitleleri güçsüzlük duygusundan kurtarmayı hedefleyen oldukça basit bir planı yalnızca küçük birkaç hatayla uyguladı (Castells, 2006: 183). El-Kaide, esnek ağlar oluşturmaya, medyaya odaklı siyasete ve asimetrik çatışma stratejisine dayanarak, bilgiyi, ileri teknolojiyi ve muhtemelen kitle imha silahlarını kullanarak büyük ulus-devletlerin gücüne karşı koymanın, örgütsel ve operasyonel anlamda mümkün olduğunu göstermiştir (Castells, 2006: 186). Yukarıda ki açıklamalar El-Kaide'nin medya stratejisini özetlemektedir. Sonuç ve özet olarak El-Kaide medya ve iletişim alanındaki hedefini gerçekleştirmek için üç teknik ve ana platformu kullanmaktadır. Hedefi; farklı ülkelerdeki kolları, elemanları ve şubeleri arasında iletişim kurmak, özellikle Batılılara ve dünyaya propagandasını yaymak ve çeşitli saldırı ve eylemleriyle kitlelerin zihinlerini

dönüştürmektir. Teknikleri ise, Aljazeera gibi uluslararası bir kanala içeriklerini ulaştırmak, şifreleme teknolojisinden yararlanarak İnternet teknikleri ve dijital ortamları yoğunca kullanmak ve küresel haberleşmeyi kolaylaştıran cep telefonlarını da kullanmaktır.

Lübnan’da Şii Hizbullah Örgütü ve Medya

Hamas hareketiyle mukayese edilebilecek en yakın örnek Lübnan’daki Hizbullah örgütüdür. İki örgütün, hem medya pratiği, hem siyasi durum hem de askeri mücadele gibi alanlarda son derece benzerlikleri bulunmaktadır. İki hareket de düşman olarak savaştıkları İsrail’e karşı mücadelede hemen hemen aynı stratejileri uygulamaktadır. Şii Hizbullah hareketi, Türkiye’deki Sünni Hizbullah hareketiyle aynı ismi paylaşıp da iki örgüt arasında herhangi bir bağlantı veya ilişki yoktur. İsrail’in 1982 yılında Lübnan’ın başkenti Beyrut’a askeri müdahalesiyle birlikte ortaya çıkan Hizbullah, bu tarihten 3 sene önce (1979) İslam Devrimi’ni gerçekleştiren İran cumhuriyeti tarafından büyük destek almıştır. Özellikle Şii kesimlerin yoğun olarak yaşadığı Lübnan’ın güneyinde örgütlenmeye başlayan örgüt İsrail’e karşı şiddetli ve etkili saldırıları sayesinde kısa bir süre içerisinde ün kazanmıştır. 2002 yılında İsrail’in Güney Lübnan topraklarından çekilmesinde ana ve esas rolü oynamıştır. Ancak örgüt en büyük taraftar kitlesi, sempati ve desteğini 2006 yılında İsrail’le gerçekleşen savaş sonrasında kazanmıştır. İsrail’in tarihinde kaybettiği ilk savaş olan 2006 savaşından sonra Hizbullah’ın ismi Arap dünyasında herkes ve her medya platformu tarafından sıkça tekrarlanan bir zafer sembolü haline gelmiştir. Örgüt yıllardır biriktirdiği askeri gücüyle Lübnan bölgesinde birinci askeri güç haline gelmiş ve bu güç İsrail için endişelendirici bir güç olarak görülmektedir; ancak bu büyük askeri güce sahip olan

Hizbullah buna paralel olarak siyaset meydanında önemli bir rol ve pozisyona sahip olmuştur. Askeri güç siyasette önemli bir rol oynamasına yardımcı olmuştur. Örgütün Lübnan Parlamentosu'nda grubu ve hükümette de birkaç bakanı bulunmaktadır. Hizbullah'ın bugünkü statüsünü değerlendiren araştırmacı Abdulgani Bozkurt: “İran çizgisinde yürüyen Hizbullah, sadece Lübnan'da değil aynı zamanda bölgedeki en önemli güçlerden biridir. Örgütün gücü tesadüf değil, 1982'den beri düzenli bir programla etkinliklerini sürdüren Hizbullah'ın bu gücü, yıllardır titiz bir şekilde devam ettiği siyasi ve askeri çalışmaların bir sonucudur” (Bozkurt, 2014: 559) diye belirtmektedir. Hizbullah'ın statü ve durumundaki ciddi değişim ve büyük sarsıntı; örgütün Arap halk, kitle ve medya ortamlarındaki kazandığı sempati, popülerite ve taraftar kitlesini, 2011'de Esed rejiminin yanında yer alarak Suriye halkına karşı katliamlara katıldıktan sonra büyük bir oranda kaybetmesi olmuştur. “Suriye'de hala devam eden kriz karşısında Hizbullah, birtakım kaygılardan dolayı Suriye rejimiyle yan yana hareket etmeye başlamıştır. Suriye sorununu bir varlık mücadelesine çeviren Hizbullah, popüleriteyi kaybetmeye başlamıştır” (Bozkurt, 2014: 623).

Savaş Dönemlerinde Bir Silah ve Seferberlik Aracı Olarak Hizbullah'ın Medyası

Hizbullah, Lübnan'da kendisine kurduğu askeri ve siyasi gücün yanı sıra çeşitli kültürel, ekonomik ve sosyal kurum ve oluşumlar da oluşturmuştur. Medya alanında da etkili bir güce ve geniş bir medya ağına sahip olmuştur. Nitekim hem geleneksel hem yeni ve sosyal medya alanlarında aktif biçimde bir takım kuruluş ve sayfaları yönetmektedir. Bu kısımda Hizbullah'ın bazı medya platformlarından özetle bahsedilecektir. Ancak örgütün en önemli, güçlü ve etkili kitlesel medya kuruluşu *Al-Manar* Uydu Kanalı daha detaylı açıklanacaktır.

Hamas örneğinde en önemli kitlesel medya kurumu olan Al-Aksa kanalı ise Hizbullah örneğindeki Al-Manar kanalının muadili olarak görülebilir. Tabi daha geniş imkanlara ve deneyime sahip olmasından dolayı Al-Manar'ın, Al-Aqsa TV'ye göre daha gelişmiş ve profesyonel bir medya ve habercilik anlayışına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca hem içerik hem kadro açısından deneyimli ve profesyonel olan Al-Manar kanalı, özellikle 2006 savaşında Hizbullah'ın İsrail'e karşı gerçekleştirdiği savaşlarda en etkin medya ve propaganda aracı olmuştur. Bu bağlamda dikkat çekici olan durum, kanalda İsrail karşıtı içerikler, Hamas'ın İsrail'le savaş dönemlerinde kullandığı medya içeriğine büyük oranda benzemektedir. Al-Manar kanalında İsrail'e karşı tehdit, korkutma ve kaygı verici içeriklerin yanı sıra Hizbullah savaşçıları güçlü ve metanetli olarak gösterilmiş ve örgütün askeri gücü abartılarak savaştan olumsuz etkilenmediği iddia edilmiştir. Karşı tarafta öldürülen veya esir alınan İsrail askerleri, yok edilen tank ve askeri araçlar ve İsrail sığınaklarında saklanan İsrail yerleşimcilerinin videoları sıkça yayınlanmaktadır. İsrail'e karşı uygulanan operasyonlar, direniş ve İsrail'e atılan gelişmiş füzelerin görüntüleri de ekranda sürekli yer almaktadır. Dikkat çekici asıl meseleyse, İsrail karşıtı bu içeriklerin büyük bir kısmı İbranice alt yazısıyla yer almaktadır. Yukarıda açıklanan bu içeriklerin en önemlisi ise, Hizbullah'ın baş lideri ve genel sekreteri Hasan Nasrullah'ın konuşma ve açıklamalarıdır. Nasrullah, güvenlik gerekçesiyle genelde düzenlenen etkinliklere direkt olarak katılmamakta, ancak bir ekran üzerinden kalabalıklara seslenmektedir. Bu ekran mutlaka Al-Manar kanalının ekranı olmakta ve dünya üzerinde bu konuşmaları aktarmak veya tartışmak isteyen her hangi bir medya kurumu veya platformu mutlaka Al-Manar'ın ekranından almak zorunda kalmıştır. Bu durum Al-Manar kanalına daha büyük yaygınlık ve geniş izleyici kitlesi kazandırmıştır. Nasrullah'ın konuşmaları Al-Manar için önemli bir

reklam unsuru olmuştur. Dikkatle bakılırsa bahsedilen bu medya ve habercilik yöntemi Hamas'ın Al-Aqsa kanalı örneğindekiyle son derece benzerlikler içermektedir.

Lübnan'da Hizbullah'ı en çok destekleyen gazetelerden biri olarak Essefir Gazetesi de sayılabilir. Özellikle Suriye'deki iç savaşta Hizbullah'a ve Beşşer Esed'in rejimine büyük destek verip propagandasını yapan gazete Mart 1974'te kurulmuştur. "sesi olmayanların sesi" sloganıyla yayımlanan gazete özellikle Suriye'de rejime karşı devrime katılan muhalefeti ve farklı yerlerdeki destekçilerini terörist olarak lanse etmiş ve bu yönde sert bir propaganda yürütmüştür.

Al-Manar kanalı ve Essefir gazetesinin üstlendikleri aynı rolü Suriye devriminden hemen sonra kurulan Al-Mayadin uydu kanalı da üstlenmiştir. Al-Mayadin'in genel müdürü Ghassan Benjeddu, kanalın Hizbullah'a ait olmadığını iddia etse de örgüte, Esed rejimine ve İran'a sınırsız desteği ve onların lehine propagandalarını yaptığı açık bir biçimde izleyicinin dikkatini çekmektedir.

Al-Manar TV başta olmak üzere Hizbullah'ın çeşitli medya platformlarında Filistin davasına büyük ve geniş yer verilmektedir. Ayrıca (Hamas örneğinde olduğu gibi) Hizbullah'ın direniş projesi, sloganı ve siyasi ideolojisine yoğun ve geniş bir biçimde yer verilmektedir. Al-Manar kanalı, yerel yayınına 1991, uydu yayınına 2000 yılında başlamıştır. İki yayını 2014 yılında birleştirmiştir. Kanalın sloganlarından biri de "Arap ve Müslümanların Kanalı" sloganıdır.⁵

⁵ - Al-Manar kanalı, websitesinin "Hakkımızda" kısmında kendisin şöyle ifade eder:

"Vizyonumuza göre Al-Manar kanalı; gelecek yıllarda, özellikle işgal edilen Filistin davası başta olmak üzere bölgede bütün sıcak gelişmeleri takip etmek, yansıtmak ve tartışmakta öncü ve gelişmiş bir rol üstlenen bir kanal olacaktır. Gasp edilen Filistin halkının hakları savunulacak ve işgal, sömürge ve zulüm projelerine karşı çıkılacaktır. Ayıca kibir ve Siyonizm projelerine karşı İslam ümmeti tahrik edilecek, mağdur ve zayıf halklara destek olunacaktır. Al-Manar da, 2000 kurtuluş savaşından başlayarak 2006 zaferi ve bütün direniş zaferleriyle yakından ilgilenmektedir. Al-Manar kanalı, - Allah'ın yardımıyla- kısa bir sürede Arap medyasında çok önemli ve gelişmiş bir yer kazanmış ve hem Arap dünyasında hem gurbet ülkelerinde ikamet eden geniş bir kitle ve yeni izleyicilere ulaşabilmiştir".

Medya ve Yeni Medya: Strateji ve Teknikler

Araştırmacı Jenine Dallal, Hizbullah'ın hem Lübnan hem Arap dünyası üzerinde gerçekleştirdiği akım ve başarılarında faydalı aktörlerden biri olarak yeni medya bilgi teknolojisinin olduğunu savunmuştur. Dallal'a göre bu Hizbullah'ın yeni medyayı kullanıma biçimi çarpıcı ve göz alıcıydı. Örgüt medyasının ürettiği materyaller, etkili konuşmalar, videolar, göz alıcı resimle özellikle seçim bölgeleri ve uluslararası kamuoyunu etkilemiştir (Dallal, 2005: 232). Hizbullah medyasını inceleyen Yelena Osipova (2011: 95) araştırmasında, örgütün çok iyi tasarlanmış bir medya stratejisine sahip olduğunu düşünür. Hizbullah'ın medya stratejisi, hedef kitlesini mümkün olduğu kadar büyütebilecek ve genişletebilecek kaynak ve altyapıya sahiptir. Ayrıca örgüt hem yerli hem uluslararası medyanın dikkatini çekmeyi başarmıştır. Abdelal'a göre (2016: 6) Hizbullah, kendi medya söyleminin Lübnan sınırlarını aşır bölgesel ve uluslararası alanlara ulaşmasını sağlamış ancak bu süreçte büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Üstelik örgüt medya stratejisini küreselleştirmeye ve yaygınlaştırmaya çalışmaktadır; ancak bunu tam olarak başaramamıştır. Suriye'deki gelişmelerin bu hedeflerin ertelenmesinde büyük etkisi olmuştur. Bu arada Hizbullah'ın hala başaramadığı bir meseleyi Hamas başarabilmiştir. Şöyle ki Hamas, 2008 yılından itibaren söyleminde küreselleşmeyi başarmıştır. Bu başarı, hareketin daha uzak bölgelere ulaşmasını ve "Hamas" isminin bütün dünyada mutad ve bilinir bir hale gelmesini sağlamıştır. Aynı zamanda Batılı devletlerin de Hamas'la ilgili olumsuz algılarının azalmasını ve hareketin Filistin'in siyaset sahnesinde faal bir aktör olarak kabul edilmesini de sağlamıştır. Dallal, Hizbullah'ın İnternet stratejisinin, iletişim, temsil veya diyalogda değil, genel olarak sunum ve performans terimleri üzerinde olması gerektiğini düşünmektedir (Dallal, 2005: 233). Bunun iki sebebi vardır; ilki Hizbullah'ın kitlesinin

artık yerel veya uluslararası destekçi ve taraftar sınırına ulaşmasıdır. Hizbullah medyası bugün daha geniş ve yeni kitlelere ulaşmaya ve seslenmeye çalışmaktadır. Örneğin, Batılı devletler, İsraililer ve İsrail hükümeti, müslümanlar, gayri müslümanlar ve Lübnan'daki çeşitli siyasi ve dini oluşum mensupları yeni kitleler arasında yer almaktadır. İkinci sebep ise, Hizbullah'ın hedef kitlesi, kendi örgütü, etkinlikleri, içerikleri veya programlarının hasım veya Batılı kitleler tarafından kabullenilmesi değil, bu kitlelerin hedef kitlesi içinde yer almadığını göstermek ve ispat etmektir. Yani örgüt, Batı veya hasımlarının medyasında bilinen bir karşı enformasyon ve içerik sistemini bulundurmaya çalışmakta ve o kitle ve medya platformlarında, Hizbullah'ın gözardı edilemez bir siyasi aktör olduğunu göstermektedir. Bu konuda yeni ve sosyal medyanın Hizbullah için daha büyük bir önem kazandığı görülmektedir.

Hizbullah'ın sitesindeki söylemler, farklı yorumlar ve farklı kaynaklardan gelen ses, resim, görüş ve bilgiler olağanüstü bir etkiye sahiptir. Bu interaktif sitede belagatli ve açıklayıcı örneklerin çok geniş bir perspektiften yansıtılmasının amaçlanan kitlesi harekete uzak kitlelerden ziyade arzulanan hedef kitlelerdir. Gönderici ve alıcı arasındaki boşluklar yaratıcılık ve teknolojik yeniliklerin hayal edilmesini sağlar ve bu hayale yolları açar. Hizbullah son dönemlerde, küresel ve hakim kültür formlarıyla uyuşmayan ve diyalog kurmayan bir medya formu geliştirmiştir. İsrail'e karşı Filistin intifadasını destekleyen ve teşvik eden Hizbullah'ın sitesi Ekim 2000'de bir saldırıya maruz kalmıştır. Özellikle bu olaydan sonra Hizbullah'ın İnternet şirketleri yeni bir elektronik savaş ve koruma sistemini geliştirmiştir. O zamandan bu yana Hizbullah, daha güvenli sitelere erişim sağlayarak İnternet ortamında daha geniş ve yaygın bir biçimde varlık gösterebilmiştir (Dallal, 2005: 234).

Hizbullah'ın En Önemli Medya Kuruluşları, Websiteleri ve Sosyal Medya Sayfaları:

- 1- Al-Manar Uygu Kanalı
- 2- Al-Mayadin Uydu Kanalı
- 3- Nur Radyosu
- 4- Al-Ahad Gazetesi
- 5- Essefir Gazetesi

Yukarıda ismi geçen kitle medyası kurumlarına ait aktif websitelerinin yanı sıra şu önemli siteler de bulunmaktadır:

- 6- Lübnan'da İslami Direiş sitesi: <https://www.moqawama.org/>
- 7- Al-Ahd haber sitesi : <https://alahednews.com.lb/>
- 8- Al-Manar TV sitesi: <http://www.almanar.com.lb/>
- 9- Al-Mayadin TV sitesi: <https://www.almayadeen.net/>
- 10- Al-Mayadin TV Facebook sayfası: <https://www.facebook.com/almayadeen/>

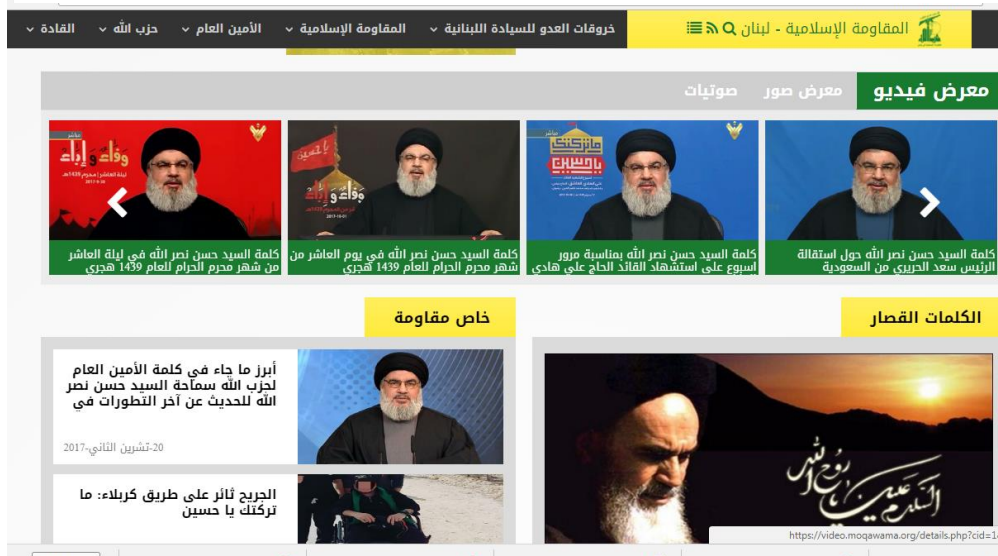
Hizbullah'ın çeşitli medya platformlarında özellikle de dijital medya sayfalarında dikkat çekici bir mesele yer almaktadır. Şöyle ki; Hizbullah'a ait bir site bir başka sitenin dolaylı veya dolaysız bir şekilde reklamını yapmaktadır. Her site diğerini desteklemektedir. Örneğin; Lübnan'da İslami Direniş sitesine (<https://www.moqawama.org/>) girildiğinde alt kısmında “ilgili veya bağlı siteler” adında bir link görölmektedir. Bu işaretle Al-Ahd haber sitesi (<https://alahednews.com.lb/>) ve Temmuz 2006 savaşıyla ilgili (<https://july2006.moqawama.org/aggression/index.php>) gibi sitelerin ismini gösteren

link yoluyla ziyaretçilerin girişini teşvik etmektedir.

Lübnan’da İslami Direniş sitesi, bazı güncel ve önemli haberleri gösterse de haber sitesi olarak görülmemektedir. Bu Site Hizbullah’ın arşivleme ve tanıtma sitesi olarak nitelendirilebilir. Ana sayfasında *İslami Direniş*, *Hizbullah’ın Genel Sekreterliği*, *Hizbullah’ın Kimliği ve Liderler* gibi kategoriler yer almakta ve Hizbullah’ın tarihçesi, ideolojisi, yapısı, şehitleri, gerçekleştirdiği başarıları ve elde edilen zaferlerinden bahsedilmektedir. Aşağıdaki resimlerde görüleceği üzere örgütün genel sekreteri Hasan Nasrullah’ın bütün konuşmaları ve açıklamalarının videosu yer almaktadır.

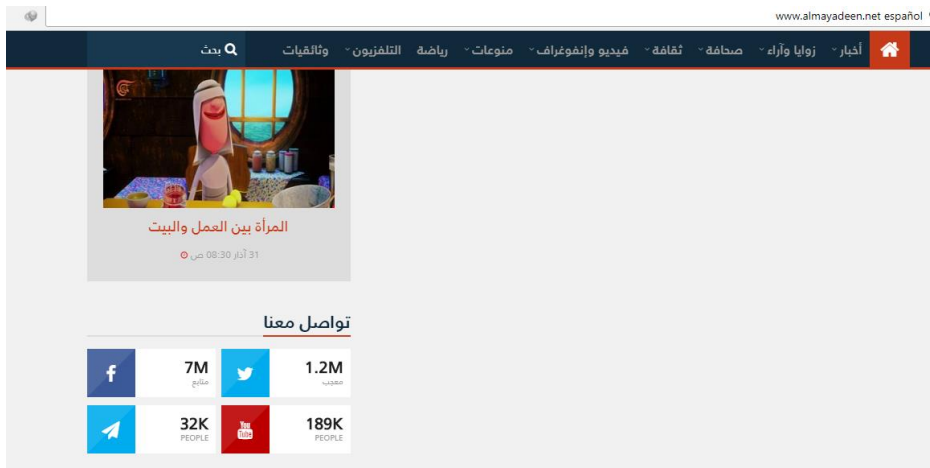

Şekil 2: Lübnan’da İslami Direiş sitesinden alınan bir resim. Çekilme tarihi: 4 Aralık 2017

İslami Direniş sitesine bağlı olan ancak İsrail'in Temmuz 2006'da Lübnan'a karşı açtığı savaşa tahsis edilmiş Temmuz Savaşıyla ilgili yayın yapan sitesindeyse, (<https://july2006.moqawama.org/aggression/index.php>) bu savaşla ilgili bütün gelişme, operasyon, istatistikleri vs. yansıtarak tartışmaktadır. Al-Manar kanalının sitesi (<http://www.almanar.com.lb/>), diğer sitelerde üretilen içeriklerden daha güçlü ve aktif bir haber sitesidir. Sitede yayınlanan aşağıdaki resmin çeşitli medya platformlarında ikon ve linkleri yer almaktadır. Site ziyaretçilerine sanki “sadece sitemizi değil bütün sosyal medya hesaplarımızı da ziyaret edebilirsiniz” mesajı vermektedir.

Hizbullah'ı en çok destekleyen TV kanalı Al-Mayadin'in hem websitesi <https://www.almayadeen.net/> hem sosyal medya sayfaları son derece aktif platformlardır. Al-Mayadin'in Facebook sayfasında 7 milyon takipçi ve beğenisi bulunmaktadır (<https://www.facebook.com/almayadeen/>). Twitter sayfasında ise bir milyon 200 bini aşkın takipçisi bulunmaktadır. Youtube'de 189 bin katılımcı ve takipçisinin yer aldığı görülür. Al-Mayadin sitesinden alınan aşağıdaki fotoğraf birkaç sosyal medya sitesindeki takipçi sayısını ve o sayfalardaki linklerini gösterir.

Şekil 3: Al-Mayadin TV sitesinden alınan bir resim

Bu noktada belirtilmesi gereken bir husus bulunmaktadır; Batı özellikle de ABD

menşeli yeni ve sosyal medya teknolojilerinin sahipleri ve yöneticileri, Hamas’a karşı uyguladıkları ambargo, kısıtlama ve sayfaları kapatma vb. davranışları Hizbullah’ın dijital platformlarına karşı da uygulamaktadır. Örgüte ait birçok Facebook, Twitter ve YouTube sayfası kapatılmıştır. Hizbullah da bu davranışlar karşısında çeşitli platformlarında kınama ve eleştiri mesajları yayınlamıştır. Sonuç olarak Hamas’ın medya stratejisi, politikası ve kullanımının büyük bir bölümü Hizbullah örneğindekiyle benzer göstermektedir.

Dünyada Diğer Örnekler

Sonyıllarda, yeni medya tekniklerini kullanarak dünya çapında ciddi değişim yapmayı ve önemli sonuçlara ulaşmayı başarmış hareketler ve etkinliklerden dünya genelinde oldukça örnek bulunmaktadır. 2000’li yıllarda çeşitli biçimlerde kablosuz iletişim dünya çapında yayılırken kendiliğinden sosyopolitik bu iletişim yöntemi hükümet ve ana akım medyaya karşı özerkliklerini güçlendirmekte kullanılmıştır. Birkaç ülkede protestocu ve “daima bağlı” kalmalarını sağlayan cihazlarla donanmış eylemciler bu iletişim yöntemini toplumsal protestolardaki etkinliklerini arttırmak için kullanmıştır. Bazı örneklerde devrimi harekete geçirmiş, direnişçi beslemiş, başkanlık adaylarına güç kazandırmış, hatta hükümetleri ve siyasal rejimleri devirmiştir. Castells *İletişim Gücü* kitabında birçok örnek vermiştir. Bunlardan bazıları; cep telefonlarının kullanılması 2001’de Filipinler’de Başkan Estrada’nın düşmesini sağlayan “Halkın gücü” hareketinde; Kore Başkanı Moo-Hyun’un 2002’de seçilmesinde; 2005’te Ukrayna’nın “Turuncu Devrimi”nde; 2005’te Ekvador’da Başkan Gutierrez’in koltuğundan inmesine neden olan *Los Forajidos* hareketinde; Tayland’da Başbakan Şinawatra yönteminde (telekom sektöründe baş gösteren) tahammül edilmez

yolsuzluklara karşı 2006’da çıkan, nihayetinde rejimin temizlenmesini amaçlayan bir askeri darbenin kıvılcımını çıkaran isyanda; 2007’de Nepal’de halk protestolarının polis tarafından bastırılmasına neden olan, serbest seçimlerin yapılması için bastıran monarşinin son bulmasıyla sonuçlanan direnişte; Burma’da 2007’de yapılan, askeri diktatörlüğü sarsan ve uluslararası camianın cuntaya olağanüstü bir baskı uygulamasını sağlayan uluslararası bir dayanışma hareketini teşvik eden demokrasi yanlısı gösterilerde etkili olmuştur (Castells, 2016: 394).

Hamas tam olarak bu hareketler gibi rejimi düşürmeyi amaçlayan bir hareket olmasa da sonuçta işgale karşı direnişçi ve devrimci bir hareket sayılmaktadır. Kendi stratejik hedefine ulaşmak için bu teknikleri kullanmaktadır. Bu tekniklerin kullanılması, bazen zamansız etkinlik ve hareketlerin meydana gelmesine neden olmuştur. “Bu kadar ciddi olmayan koşullar açısından değerlendirildiğinde, cep telefonları, Fransız banliyölerinde polisle çatışan eylemci gençlerden tutun Şilili öğrencilerin “Penguen hareketi” ne varıncaya dek dünya çapında toplumsal protestoların örgütlenmesi ve seferber edilmesinde kilit bir bileşen haline gelmiştir” (Castells, 2016: 394) 2015 Ekim ayında başlayan Filistin ayaklanması bu örnekle benzerlik göstermektedir. On binlerce İnternet kullanıcı ve aktivisti üçüncü İntifadanın başlatılmasını desteklediklerini ifade ettiler. Filistinli genç Muhanned Elhalebi’nin iki İsraili askere yönelik gerçekleştirdiği bıçaklama olayıyla başlayan bu İntifada esnasında bütün İsrail’i sarsan yüzlerce bıçaklama olayı veya bıçaklama girişimi düzenlenmiştir. Bu olayların ardından İsrail yeni medya yapılanması ve sosyal medyanın bu İntifadada büyük etkisi olduğunu düşünerek Filistinli sosyal medya aktivistlerine yönelik “Sosyal Medya Operasyonu” düzenlemiştir.

2. İkinci Bölüm: Hamas'ın Medya Yolculuğu

Bu bölümde Hamas'ın medya tarihçesi ve medya stratejisine odaklanılacaktır. Hamas'ın medya kullanım tarihçesini üç döneme ayırmakta fayda vardır. 1987- 1993 yılları birinci intifada dönemidir. Bu dönemde Hamas çok basit ve ilkel iletişim ve medya yöntemlerini kullanmıştır. Oslo anlaşmasının imzalanmasıyla ortaya çıkan Filistin Otoritesi ise ikinci intifada dönemidir. 1994- 2005 yıllarını kapsayan bu aşamada Hamas, dergi, gazete, yerel radyo ve televizyon gibi basit kitle iletişim araçlarını kullanmaya başlamıştır. Üçüncü dönem ise 2006 yılında düzenlenen parlamento seçimlerinden zaferle çıkmasının ardından iktidara geçmesiyle başlayıp günümüze kadar gelen dönemdir. Hamas bu dönemde hem geleneksel hem yeni medya alanlarında ciddi bir sıçrayış gerçekleştirmiş ve dünyanın her tarafına seslenebilecek medya stratejisi geliştirmiştir. Burdan anlaşılan şudur ki; Hamas'ın medya gelişim ve stratejisi, kendi sosyo-politik durumuyla, bölgesel ve uluslararası sahalardaki gelişmelerle yakından ilişkilidir. Bu bölümde şu ana başlıklar ele alınacaktır; Hamas'ın İlk Medya ve İletişim Yöntemleri, Hamas'ın Kitle İletişim Kuruluşları, Hamas'ın Medya Anlayışı ve Stratejisi

2.1. Hamas'ın Medya Tarihçesi

Hamas bugün, dünyanın her tarafına seslenebilecek medya kurumlarına sahiptir. Savaştığı İsrail'i ve İsrail kamuoyunu ayaklandırabilecek kadar medya strateji, üslup ve tekniklerine vakıftır. Şimdilik gazete, radyo, televizyon ve uydu kanallarının yanı sıra gelişmiş yeni medya sistemini kurmuştur. Ancak Hamas, ortaya ilk çıktığı zaman

çok basit medya yöntemleri kullanmıştır. Hatta ciddi anlamda “ Hamas Medyası” denebilecek bir medya yapılanmasının olmadığı görülmektedir. “Ancak Hamas her alandaki gelişimini medya alanında da gerçekleştirmiştir. Başlangıç safhasında medyanın önemini fark edip Filistin’in kuruluşu ve işgalle mücadele konularında ne kadar gerekli ve etkili bir araç olduğunu anlamıştır” (Filistin Enformasyon Merkezi, 17.12.2014). 21. Yüzyılın ilk yıllarına kadar Filistin'deki çoğu medya kurumunun sahibi Fetih iken Hamas sadece basit bir gazeteye sahipti. Bu medya zayıflığının üç sebebi bulunmaktadır; Filistin Otoritesini sahiplenen Fetih hareketinin bütün Filistin'deki medya kurumlarını tekeline alması, Hamas'ın imkanlarının sınırlı olması ayrıca Hamas'ın medyaya önem vermeyip diğer organlarını örgütlemek, unsurlarını yetiştirmek, silahlanmak ve İsrail ile mücadele gibi konulara ağırlık vermesidir. Bazı araştırmacılara göre Hamas'ın medya alanındaki zayıflığının sebebi hem İsrail hem de Fetih hareketi iktidarı tarafından uygulanan baskıdır.⁶

Ancak Hamas’ın medya alanındaki zayıflığı hareketin medyayı tamamen ihmal etmiş olduğu anlamına da gelmemelidir. Hamas mevcut imkanlarıyla elinden geldiğince kitlelere seslenmekteydi. Gazze’nin bütün bölgesinde İsrail askeri noktaları bulunmasına rağmen Hamas elinde bulunan her imkanı kullanmıştır. Hamas'ın o zamanki medya uzmanlarının imkanları çok sınırlı olmasından medya ve iletişim konusunda fazla zorlukla karşılaşmıştır. Üstelik Hamas medyası İsrail tarafından birçok engelle maruz kalmıştır. O dönemde medya faaliyetleri çok tehlikeli ve İsrail’e

⁶ - Hamas medya yöneticilerinden Adham Ebu Salmiya o zamanki durumu şöyle nitelemektedir; “İşgalci İsrail tarafından Hamas’a uygulanan baskı ve takip bulunmaktadır. Bu; Hamas, medya ve iletişim yoluyla kendi mesajlarını ve düşüncelerini iletmeye ve ulaştırmaya çalışırken normal, kolay ve uygun şartlarda çalışmıyor anlamına gelmektedir. Diğer yandan El Fetih tekeliindeki Filistin İktidarı da Hamas’a çok baskı uygulamış, özellikle 1996 yılında Hamas liderlerinin ve aktivistlerinin çoğunu hapisanelere atmıştır. Dolayısıyla Hamas hem İsrail işgali hem Filistin iktidarı tarafından hedef alınarak yakalanma riskine maruz kalıyor ve çeşitli baskılar görüyordu” (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015)

göre suç sayılmaktaydı. Medya çalışanları da tutuklanıp cezalandırılırdı. Hamas'ın başlangıçta kullandığı temel iletişim yöntem ve metotlarını şu şekilde özetleyebiliriz;

a- Duvar medyası metodu:

Duvarlara yazı yazmak, birinci Filistin İntifadasının 1987'de patlamasıyla birlikte Hamas'ın temel iletişim aracı olarak ortaya çıkmıştır. Yazılar; Kur'an ayetleri, Hadis-i şerifler, yaygın İslami şarkı ve şiirlerden alıntılar gibi logo ve sembollerden oluşmaktaydı. Hepsi de İsrail'e karşı halkı tahrik eden, Hamas'ın reklamını yapan, Filistin milli davası ve bulunduğu kritik durumla ilgili insanları bilinçlendiren yazılardı. Ancak duvarlara yazı yazmak, İsrail askeri araçları Filistin sokaklarında sürekli denetim yaptığı için tehlikeli bir iş olarak görülmekteydi. İsrail'in farklı sokak ve mahalledeki ajan ve casusları, bu işi çok zorlaştırmışlardır. Bu alanda faaliyet gösteren "Ebu Muhammed" adlı Hamaslı bir aktivist bu işi şöyle nitelemektedir; “Duvara yazı yazma grupları

Şekil 4: Gazze'nin bir sokağında yer alan bir duvara yazılmış Hamas'ın ismi ve bir sloganı. (Kaynak: Filistin enformasyon Merkezi. Erişim tarihi: 11.03.2016)

üç kısma ayrılır. Birincisi duvarı beyaz bir boya ile boyar. İkincisi gözlemcilerdir; onlar casuslar veya İsrail askerleri beklenmedik şekilde geldiğinde hazırlıksız yakalanmamak için ve çalışanların güvenliği için yüksek noktalarda ya da sokakların başında durup her hareketi izleyerek kontrol ederler. Üçüncü kısım ise duvara yazıları yazar” (Arabid, 07.12.2012). Özellikle 1987 ile 1994 yılları arasında kullanılan bu üslubun yanında yürüyüş ve protesto yöntemini de kullanırlardı. Hamas’ın o dönemde kullandığı sembol ve sloganların içeriği devrimci ve Filistin davasına destek içeriklidir. Hamas’ın bu yöntemlerle kendisini, başarılarını ve gerçekleştirdiği faaliyetleri tanıtmada konusunda başarılı olduğu (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015) iddia edilir.

Şekil 5: Maskalı Hamas aktivistleri hareketin bazı sembollerini çizmek için bir duvarı boyayıp yazı yazmaya çalışırlar. El-Risaleh Gazetesi web sayfası. 13.12.2010

b- Kumaşa yazma:

Hamas medyası gelişerek duvarlara yazma yönteminden kumaşa yazma metoduna geçmiştir. Hamas Filistin'in farklı bölgelerinde İsrail'e karşı

düzenlediği yürüyüşlerde kullanılabilen afişler hazırlamıştır. Duvarlara yazmanın yanı sıra kumaşa yazma üslubunu geliştirmiştir.

c- Kâğıtlı Broşür (Bildiri) Kullanımı:

1987 yılında kurulmuş olan Hamas, kuruluşunu dağıtılan broşürlerle ilan etmiştir. 14.12.1987 tarihinde Hamas isimli halkı işgale karşı direnmeye çağıran bildirilerin dağıtılmasıyla Filistinli Müslüman Kardeşler, kendi parti ve programlarını hayata geçirmiş olmaktaydılar (Ayhan, 2009: 109). Kağıt broşürü üslubu Hamas için önemli bir iletişim aracı olup başlangıçta yoğun bir biçimde kullanılırdı. “Hareketin, o dönemde kuruluş felsefesini anlatmak, hedeflerini tarif etmek, kitlelere seslenmek için gayet faydalı olmuştur” (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015). Ancak kağıt broşürlerin yayınlanması ve dağıtılması kolay değildi; çünkü bunlar başlangıçta elle yazılırdı. Sonra Gazze'ye ilk manüel (otomatik olmayan) el matbaa (el çıktı makinesi) getirilmiştir. Çok önemli bir gelişme olarak sayılan bu makine Gazze'de sadece bir tane olup Hamas'ın resmi beyanlarının yayınlanmasını kolaylaştırmıştır. İki yıl sonra beyanları basmak için bilgisayar kullanımı hizmete girmiştir. Bilgisayar yoluyla çıkartılan tek nüsha alınıp basit bir fotokopi makinesiyle çoğaltılıp dağıtılmaktaydı. Bu alet İsrail tarafından yasak ve tehlikeli bir makine olarak görülüyordu. Hamas, imkanları sınırlı olduğu için intifada gelişmelerini arşivleyip kağıt beyanlarını yer altında saklamaktaydı "toprakta arşivlemek" (Arabid, 07.12. 2012).

d- Üniversite Medya Platformu:

Şekil 6:2009'daBirzeit Üniversitesinde düzenlenen öğrenci seçimine Katılan "El-kutle El-islamiye" İslami Kitle'nin destekçi kız öğrencileri (Araştırmacı tarafından çekilmiş bir resim)

Hamas'ın farklı kolları bulunmaktadır. Bunlardan; siyasi, askeri, sosyal, vaaz ve dava, istihbarat ve öğrenci vb sayılabilir. Özellikle üniversiteli gençlerden oluşan öğrenci kolu Hamas için son derece önemlidir. Filistin üniversitelerinde "El-kutle El-islamiye" İslami Kitle ismiyle adlandırılan Hamas'ın öğrenci kolu, kültürlü ve eğitilmiş bir sınıf olduğundan Hamas için önemli bir medya platformu sayılmış olup ona odaklanılmıştı. Nitekim bu kol Hamas için yedek bir güç ve gelecek için hedeflenen eğitimli lider grubunu teşkil etmektedir. Ayrıca bilinçli bir sınıf olduğu için toplumda etkili bir biçimde Hamas'ın fikrini yaymakta ve yeni taraftarlar kazanmasında çok faydalı olmaktadır. Hamas'ın öğrenci kolu üniversitelerde çok çalışkan ve aktiftir. Sürekli faaliyet düzenleyip mevcut medya ve iletişim imkanlarını kullanırdı. "Mantık Dergisi" gibi üniversitelerde duvar dergileri oluşturmuşlardı. Ayrıca festivaller de düzenlemişlerdir (Filistin Enformasyon Merkezi, 17.12.2014).

e- Açık Alanda Saha festivali organizasyonu:

Hamas'ın başlangıçtan günümüze kadar en profesyonel olduğu kabul edilen iletişim metodu halk festivalleridir. Bu yöntem Hamas için stratejik bir yöntem sayılmıştır. Hareketin düzenlediği bazı festivallere bir milyona yakın insan katılmıştır. Hamas festivallerde halka istediği mesaj, propaganda ve düşünceleri direkt olarak ulaştırabilmektedir. Festivallerde gerçekleştirdiği ilginç gösteri, tiyatro, oyun ve coşkulu konuşmalarla izleyicinin dikkatini çekerek onları doğrudan ve hızlı bir biçimde etkilemektedir. Bu iletişim metodu şimdiye kadar her fırsat ve gelişme esnasında kullanılmıştır. Özellikle El-Ketibe meydanında Hamas'ın her yıl kuruluş yıl dönümü bir milyona yakın insan tarafından kutlanmaktadır.

f- Camilerin Kullanımı:

Camiler, Hamas için gerçekten önemli bir medya platformu ve iletişim aracı olmuş ve hala kullanılmaya devam etmektedir. Hareket, Filistin halkının çoğunluğunun muhafazakar olmasını değerlendirmekte özellikle kalabalık bir insan topluluğunun bir araya geldiği Cuma günlerinde Hamaslı hatipler ve konuşmacılar minbere çıkıp Cuma hutbelerini yapmaktadırlar. Dinleyenleri direnişe ve İsrail'e karşı teşvik etmeleri yeterli görülür. Ayrıca hatiplerin çoğunun Hamaslı olduğu bilinir. Böylelikle hatipler insanları İsrail'e karşı direniş ve Cihad'a katılmaya teşvik etmekte ve davet etmektedir. Filistin gibi muhafazakar bir toplumda dini söylemler gayet etkili olmaktadır.

Bu konuda bir noktayı belirtmek gerekirse Filistin üniversitelerinin ilahiyat fakültelerinde okuyan öğrencilerin çoğu da Hamaslıdır. Bu üniversitelerdeki öğrenci seçimlerinde ilahiyat fakültelerindeki oyların %90'ından fazlasını Hamas'ın aldığı görülmektedir. Ayrıca Hamas kendi üyeleri ve unsurlarını camiler üzerinden seçmektedir ki camilere sürekli gelen gençler Hamas tarafından izlenmekte, harekete katılmaya teşvik edilmekte harekette örgütlenme adayı olma fırsatı artmaktaydı. Üstelik insanları yürüyüş gibi faaliyetlere katılmaya davet etmek için camiler ve camilerdeki büyük ses cihazları Hamas tarafından kullanılmıştır.

g- İç Duvar Dergisi (Pano) Metodu:

İlk sosyal ve siyasal duvar dergisi (panosu) Hamas'ın Cami Gençlerinin çabalarıyla ortaya çıkmış ve camilerin duvarlarına asılmış. Derginin elle yazılan sayfalarında casuslarla ilgili bilgiler ve detaylar, farklı siyasi, dini ve

sosyal konular yayınlanmıştır. Sonrasında bu dergi yöntemi Batı Şeria ve Gazze'nin bütün camilerinde yaygınlaştırılmıştır. Her bölgede "Cami Gençleri" adıyla örgütlenen gruplar oluşturulmuş ve ciddi şekilde takip edilmişlerdir.

h- Yürüyüşler ve Mikrofon:

Hamas'ın kitleler ile iletişim kurmak ve onları teşvik etmek için kullandığı metotlardan biri yürüyüştür. Bu yürüyüşler esnasında ses cihazları kullanılır. Elleriyle ses cihazları tutan bir grup sokakları dolaşarak insanları toplanmaya, grev yapmaya, yürüyüşe katılmaya veya herhangi faaliyete katılmaya davet etmişlerdir. Özellikle İsrail'in gerçekleştirdiği katliam ve saldırılara karşı sürekli yürüyüş tertip edip sokağa çıkmışlardır. Basit bir yöntem olmasına rağmen hala sıkça kullanılan yöntemlerden biridir.

Şekil 7: Hamas'ın 29. Kuruluş Yılı dönümünde yürüyüş ve faaliyetler. (Kaynak: Anadolu Ajansı. Tarih: 13.12.2016).

Görüldüğü gibi bu yöntemlerin çoğu temel ve basittir. Hamas hareketini Filistin halkına anlatmış ve hareketin reklamını yapmıştır. Ancak Hamas'ın küresel çevrelerde tanınmasını sağlayan ve harekete uluslararası çapta ün kazandıran gelişme; 1992'de dört yüzden fazla Hamas yöneticisinin İsrail tarafından yurtdışına (Lübnan'ın

Güneyine) sürülmesidir (Filistin Enformasyon Merkezi, 17.12.2014). Sürgün edilenlerin tam olarak sayısı 415 olup bunların çoğu (380) Hamas üyesi kalan kısmı ise İslami Cihat hareketinin üyesidir. Bu Hamas üyeleri Lübnan'ın Mercî Zühur köyünde (kış aylarında karlı havada açık alanda elbisesiz, yemeksiz, susuz, yataksız) ıssız bir yere bırakılmışlardır. Hamas'ı daha önce yeterince tanımayan uluslararası toplum, uzaklaştırılanların bırakıldığı yere hemen ulaşan medya kuruluşları ve elemanları sayesinde hareketi tanımış oldular. Kızıl Haç, BM, Güvenlik Konseyi gibi uluslararası kurumlar bu meseleyle yakından ilgilenip işin aslına ulaşmışlardır. Hamas'ın o dönemdeki Arap dili sözcüsü Abdülaziz El-Rantisi ve İngiliz dili sözcüsü Aziz İdwek gibi iki profesyonel sözcüden bilgi edinmişlerdir. Grup bu iki medya sözcüsü sayesinde sesini ve kendisine uygulanan baskıyı bütün dünyaya duyurabilmiştir. O bölgeye giden onlarca yabancı ve Arap medyası mensubuna bu iki profesyonel medya sözcüsü dışında kimse demeç vermezdi. Her ikisi de yüzlerce açıklamada bulunup taleplerinin çıkartıldıkları şehir ve köylerine geri dönmek olduğunu ısrarla belirtmişlerdir. Bir sene boyunca Hamas grubunun gerçek durumunu aktarmaya çalışan uluslararası medya kurumları kendi haberlerinde sürekli Hamas ismini tekrarlayarak hareketin reklamını uluslararası çapta yapmışlardır. Hakiki manada bir medyası olmayan Hamas, bu olaydan çok yararlanmış, bu olay sayesinde kendisini ve Filistin davasını bütün dünya kamuoyuna duyurabilmiştir.

2000 yılında ikinci Filistin İntifadası "El-Aksa İntifadası" baş göstermiştir. Hamas'ın askeri kolu (Şehit İzzeddin el-Kassam Tugayları) Birinci İntifada'da olduğu gibi yine öne çıkmıştır. İsrail'in saldırılarına karşı çok şiddetli operasyonlar “şehitlik ve fedakarlık” olarak adlandırılan eylemler gerçekleştirerek diğer Filistinli askeri direniş kolları ile beraber etkili bir direniş hareketi gerçekleştirmiştir. Direniş hareketi gittikçe

ilerlemiş ve şiddetlenmiştir. Bu arada El-Kassam Tugayları, gerçekleştirdiği operasyonları belgelendirmek ve filmleştirebilmek için bir formül (bölüm) geliştirmeyi düşünmüştür. 2001 yılında El-Kassam Medya Ofisi düşüncesi ortaya çıkmış ancak bu önemli proje 2004 yılında gerçekleşmiştir (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015). El-Kassam Tugaylarının ilk lideri Salah Şihada, direniş için oldukça gerekli ve önemli gördüğü medyayla ilgilenen bir bölüm kurmak için talimat vermiştir. İşte 08.03.2004 tarihinde El-Kassam Medya Ofisi bu gelişmelerin ışığında doğmuştur. Ofisin en önemli görevleri; bildirileri ve askeri beyanları yayınlamak ve medya konferansları yapmaktır. Yeni doğan ofis, Hamas ve El-Kassam'ın askeri medya oluşumunu geliştiren ve işgale karşı Filistin direnişine katkıda bulunan ve yardım eden bir ofis olarak faaliyet göstermiştir. Ofiste kapsamlı ve profesyonel bir medya ekibiyle işgal saldırılarına direnen Filistin direnişin iç yüzünü ve başarılarını bütün dünyaya duyurmayı başardığı (Arabid, 07.12.2012) düşünülmektedir.

2.2. Hamas'ın Kitle İletişim Kuruluşları;

Hamas, Filistin'de en büyük parti ve hareket teşkil etmesine rağmen Filistin'deki medya kuruluşlarının çoğu elinde olmayan veya harekete karşı kuruluşlardır. 2015'te Ramallah'ta Filistin Medya Bakanlığı tarafından hazırlanan rapora göre Filistin'de 224 yerel, Arap ve Uluslararası medya kuruluşu çalışmaktadır.⁷ Yerel olarak Filistin'de yaklaşık 8 uydu kanalı, 15 yerel televizyon ve 55 radyo istasyonu bulunmaktadır.

⁷- Bu rakam sadece bakanlık tarafından kayıtlı ve ruhsatlı olan kurumları kapsamaktadır. Ruhsatsız olarak çalışan kurumlar vardır. Ayrıca 2015'te kaydedilen kuruluşların sayısı 2018 kesinlikle artmıştır. Diğer husus de, bu rapor Filistin'de sayısı bilinmeyen web siteleri ve sosyal medya sayfalarını içermemektedir.

Bunun yanı sıra 19 haber ajansı ve farklı televizyonlara hizmet sunan 8 adet yayın hizmet şirketleri vardır. Filistin Medya Bakanlığında kayıtlı yabancı medya kuruluşları ise 2015'te 78'e ulaşmıştır (Filistin Medya Bakanlığı, 2015: 11). Doğrudan veya dolaylı bir biçimde Hamas'a ait olup faaliyet gösteren onlarca medya kurumu bulunmaktadır. Ancak biz burada Hamas'ın bütün medya platformlarından bahsetmeyip sadece gazete, radyo ve televizyonlarına birer örnek vereceğiz.

Alrisaleh Gazetesi

Hamas muhalif bir hareket olarak, iktidar partisi El-Fetih'in çeşitli engellemeleriyle karşılaşmıştır. Medya başta olmak üzere hareketin bütün faaliyetleri yasak ve kısıtlamalara maruz kalmıştır dolayısıyla Hamas'ın ciddi manada kitle iletişim kuruluşları o dönemde neredeyse hiç yoktu. Bu yüzden Hamas, kendini Filistinlilere ve dünyaya tanıtmak ve sesini duyurabilmek için yeni bir kitle iletişim aracı oluşturmaya karar vermiştir. Buna bağlı olarak 11.02.1997 tarihinde Alresaleh Gazetesi ortaya çıkmıştır. El-Fetih iktidarda yer alan bir hareket olarak çok fazla medya aracına sahipken Alresalah Gazetesi Hamas'ın ilk ve tek kitlesel medya aracıydı. Bu gazete kısa sürede on binlerce okuyucu sayısına ulaşmıştır, 2002 yılında gerçekleştirilen ikinci Filistin İntifada'sında direnişi savunan ve çok aktif bir gazete kimliğine bürünmüştür. Olayları sığağı sığağına takip ve analiz ederek vatandaşları bilinçlendirmiştir (Alresaleh Gazetesinin sitesi, Hakkımızda köşesi).

Alresalah Gazetesi İsrail ve Filistin iktidarının birçok engellemesiyle karşılaşmıştır. Kurulduktan altı ay sonra hukuksuz ve keyfi bir biçimde Filistin polisi tarafından kapatılmıştır. 1999 yılında bir kez daha kapatılmıştır. 15.12. 2001 tarihinde bütün

mallarına el konulup merkezi kapatılmıştır. 2003 yılında da aynı süreç tekrar işletilmiş, ayrıca yayın editörleri Gazi Hamad ve Salah Bardawel ve gazetenin yazar ve muhabirleri tutuklanmışlardır. 2004 yılında Gazze’de bulunan merkezi İsrail uçaklarıyla vurulmuş, gazetenin Batı Şeria’ya taşınması da İsrail tarafından engellenmiştir. Alresalah’le birlikte 16.09.2006 tarihinde Hamas’ı destekleyen, politik yayın yapan günlük Filistin Gazetesi ortaya çıkmıştır (Alresalah Gazetesinin Arşivi). Bugünse Alresalah gazetesi ve diğer medya organları yeni medya arenasında websiteleriyle güçlü ve aktif bir şekilde faaliyet yürütmektedirler. Sosyal medyada da boy göstermekte ve takipçileri tarafından izlenmektedirler.

Alresaleh gazetesi gittikçe gelişmiş ve 2004 yılında web sitesi faaliyete girmiştir. Ardından sitenin İngilizce sayfası erişime açılmıştır. Ayrıca Alresaleh SMS hizmetiyle üyelerine son dakika haberleri de göndermeye başlamıştır. Son olarak Alresaleh gazetesi “Alresaleh Medya Kurumu”na dönüşmüş ve Alresaleh İnternet radyosu gibi birçok alanda faaliyet göstermeye başlamıştır.

El-Aksa’nın Sesi Radyosu

2003’te kurulan El-Aksa Radyosu da Hamas’ın en önemli kitlesel iletişim kuruluşlarından sayılır. Bu radyo kendisini; İslami, dini, sosyal, kültürel, politik, eğitici, gerçekçi, tarafsız ve Filistin’in bütün meseleleriyle ilgilenen kitlesel bir haber radyosu olarak tanıtmıştır. Bu radyonun kuruluşunun temelinde İslami değerler yer almaktadır. Siyaset arenasında siyasal İslam kavramlarını kullanmaya, yayınlamaya ve izleyicilerini de bu doğrultuda harekete geçirmeye çalışmaktadır. Buna ek olarak Hamas’a ait başka radyoların varlığından da söz edebiliriz. Örneğin; Kura’n-ı Kerim

Radyosu bunlardan biridir. Bu noktada Hamas medyasının dini literatür ve söylemi kullanarak halkı etkili bir biçimde yönlendirmeyi ve kamuoyunun desteğini kazanmayı amaçladığının önemle üzerinde durulması gerekir.

El-Aksa Uydu Kanalı

El-Aksa uydu kanalının, Hamas'ın en önemli medya kuruluşlarından biri olduğu kabul edilmektedir. Hamas hareketi, Filistin'de 2006 yılında düzenlenen parlamento seçimlerini halkın büyük çoğunluğunun⁸ desteğini alarak kazandıktan sonra, uluslararası topluma seslenmeye daha da ihtiyaç duymaya başlamıştır. Dolayısıyla medyaya daha ciddi bir biçimde eğilmeye başlamıştır. Uzun bir dönemdir, resmi Filistin televizyonu ve diğer resmi medya kurumları El-Fetih Hareketi'nin tekelindeydi ve o medya kuruluşları sadece El-Fetih propagandasını yaymaktaydı. Hamas, iktidara gelmesine rağmen Filistin'in resmi medya oluşumlarında hareketin kendi politikasını seslendirmesine izin verilmemekteydi. Buna bağlı olarak Hamas sesini tüm dünyaya duyurabilmek ve Filistin halkını yönlendirebilmek amacıyla uydu yayını yapan bir televizyon kanalı kurmaya karar vermiştir. Hamas liderlerinden Fathi Hammad'ın öncülüğünde bir adım atılmış; ancak bu adım El-Fetih ve başkan Mahmut Abbas tarafından bir engelle karşılaşmış; fakat nihayetinde her şeye rağmen kurulmuştur. El-Aksa kanalı, uydu yayını yapan bir Filistin televizyonu olarak, Kasım 2006'da Gazze'de kurulmuştur. Hamas hareketine bağlı ve Hamas adına yayın yapan

⁸-2006 Ocağında yolsuzluklar, iç iktidar mücadelesi ve İsrail'in askeri saldırılarının Fetih iktidarını zayıflattığı bir dönemde yapılan parlamento seçimlerine katılım yüksek oldu. Seçimlere İsrail'le ve yolsuzluklarla mücadele propagandasını kullanarak ciddi bir şekilde hazırlanan Hamas 132 sandalyeli Filistin Meclisi'nde 74 sandalye kazanarak, hükumeti tek başına kurma çoğunluğunu elde etti. Yaklaşık 50 yıldır Filistin toplumunun önderliğini yapan Fetih ise ancak 45 sandalye kazanabilmişti.

bir kanaldır. Filistin'in iç işleriyle yakından ilgilenmektedir. Açık bir biçimde İslami ve direnişçi söylem kullanarak Filistin medyasında yeni bir model geliştirmiştir. Kanalin ismi ve logosundaysa, bütün Müslümanlar için kutsal olan ve ilk kıbleyi temsil eden Mescid-i Aksa'dan esinlenilmiştir. Gün boyu devam eden haber bültenlerinin yanında kanal, tartışma programları, belgesel, şarkı, çizgi filmler vb. içerikler yayınlanmaktadır. Bu da kanalın Siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal, tarihsel ve dini konuların da yer aldığı geniş çeşitli içerikli bir kanal olduğunu göstermektedirler.

El-Aqsa kanalı geniş çaplı bir izleyici kitlesi tarafından izlenerek takip edilmiş, Filistin toplumunda ve uluslararası alanda etkili yayınlar yapmış ve ciddi bir tartışma konusu olmuştur. Ne kadar izlenmiş ve takip edilmiş olsa da, neden olduğu değişim ve getirdiği yeni medya modeli nedeniyle çeşitli engellere maruz kalmıştır. Birçok kesimden gelen itiraz ve tepki kanalın kısıtlamalara maruz kalmasına sebep olmuştur. İsrail, Fetih iktidarı, ABD ve Avrupa gibi resmi otoriteler yeni yayın hayatına başlayan kanalı eleştirmiş ve önüne engeller koymuşlardır. İsrail ise bu kanalın kurulmasına çok itiraz etmiş. Özellikle savaş döneminde İsrail karşıtı etkili yayınları nedeniyle 28.12.2008 tarihinde İsrail, savaş uçaklarıyla El-Aksa kanalının yayın binasını bombalamıştır. Buna rağmen kanal aralıksız yayın yapmaya devam etmiştir. 14.06.2010 tarihindeyse Fransa, İsrail ve Amerika'nın baskısı sonucunda, El-Aksa kanalı *Eutelsat* uydusundan çıkarmıştır. 18 Mart 2010 tarihinde Amerika Hazine Bakanlığı, El-Aksa kanalına Hamas propagandası yapması bahanesiyle yaptırım uygulamaya karar vermiştir. Batı Şeria'da El-Fetih tarafından yönetilen Filistin otoritesi de 2007 yılında El-Aksa kanalından rahatsızlık duymuş ve kanala çeşitli kısıtlamalar getirmiştir. Kanalin bütün ofisleri kapatılmış ve Batı Şeria Ofisi müdürü Mohammed Shtewy ile kanalın kameramanını hapse atılmıştır. Ardından kanalın Batı

Şeria'da çalışması tamamen yasaklanmıştır. Şubat 2015'te de İsrail, El-Aksa'ya Batı Şeria'da sert yasak ve engeller koyarak kanal için çalışmayı suç teşkil eden bir iş saymış ve kanal için çalışan birçok muhabir ve kameramanı tutuklamıştır. El-Aksa televizyonu birçok saldırıya maruz kalmasına rağmen özellikle sıcak savaş dönemlerinde çok önemli, temel ve kilit bir rol üstlenmiştir. Kanalin websitesi de Filistinliler ve Filistin davasına ilgi duyanlar için önemli bir site olmuştur. El-Aksa kanalı için son 10 yıllık süreç içinde Hamas medyasında devrim yapan bir medya kuruluşu olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Hamas'a ait veya harekete destek veren birçok medya kuruluşu bulunmaktadır. Bunlardan biri de Lübnan'da yayın yapan *Al-Quds Uydu Kanalı*'dır. Gurbette birkaç Filistinli tarafından 2008'de kurulan bu kanalın Hamas'a ve onun davasına verdiği desteği anlamak için çok fazla çaba göstermeye gerek yoktur. Direnişçi ve İslami içeriğiyle beraber kanalda profesyonel haber ve tartışma programları yer almaktadır. Ekranında Kudüs, mülteciler, esirler ve kimlik problemi önde gelen konulardandır. Yayınlarının çoğu Filistin ve onun çeşitli meseleleriyle yakından ilgilidir. Bu kanal da Batı Şeria'da Filistin Otoritesi tarafından çeşitli kısıtlamalara maruz kalmıştır.

Gazze'de Hamas tarafından yönetilen *Islamic University*'e ait olan *Al-Kitab Uydu Kanalı* 2010 yılında kurulup yayın hayatına başlamıştır. Özellikle eğitim, öğrenim ve kültür konularına odaklanan kanal Hamas materyalleriyle yayın yapmaktadır. Bunun yanında sosyal konular, bilimsel yarışmalar ve yerel haberler de yer almaktadır. Kanalin kendisine belirlediği hedefler arasında; Tüm dünyadaki Filistin halkına, Arap ve Müslüman kitlelere ulaşmak, kapsamlı sosyal kalkınmanın gerçekleşmesine katkıda bulunmak, kültür ve eğitim düzeyini yükseltmek, Filistin davasına ve tarihsel gerçeklere ışık tutmak, Filistin toplumuna hizmet etmek, vatan sevgisi ve vatana

aidiyet duygularını güçlendirmek, bilimsel araştırmaları desteklemek ve teşvik etmek, diyalog kùltürünü güçlendirmek.

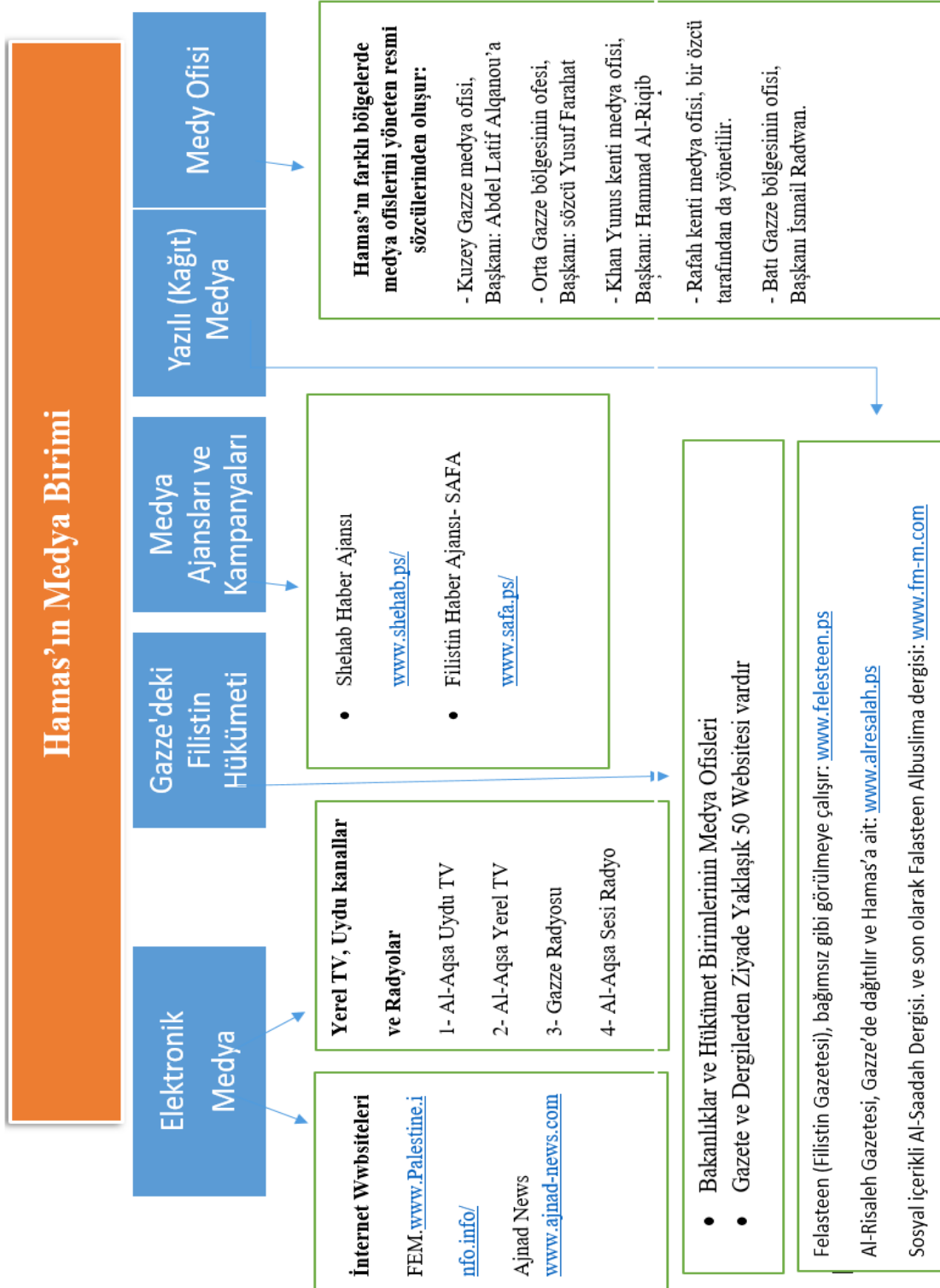
Hamas'ı destekleyen medya kurumlarından *Filistin Gazetesi* de siyasi, çeşitli ve kapsamlı yayın yapan günlük bir gazetedir. Gazze'de yayımlanmakta ve medya ve yayıncılık şirketi *Alwasit* şirketinin mülkiyetindedir. Gazeteye 10.09.2006 tarihinde Filistin Medya Bakanlığı tarafından kuruluş izni verilmiştir. Ancak ilk sayısı 3 Mayıs 2007'de çıkmıştır. Hamas'ın söylemlerini yansıtan gazete, Filistin davasını derin, bilimsel ve bilinçli şekilde araştırarak Filistinlilerin düşünce ve bilgi düzeyini yükseltmeyi amaçladığını ifade etmektedir. Medyanın etik sınırları içinde yayın yapmaya çalıştığını vurgulayan gazete farklı görüşlere saygı gösterdiğini, diğer kesimleri karalamadığını, dürüstlük ve doğruluk ilkelerinden hareket edip iddialarını delillerle ispat ettiğini ileri sürmektedir. Hamas yanlısı diğer medya kuruluşları ve gazeteleri gibi Filistin Gazetesinin de Batı Şeria'da yayınları Filistin Otoritesi tarafından yasaklanmıştır. Ancak websitesi aracılığıyla bu yasağı delebilmiş ve bu site halen aktif bir şekilde sadece Batı Şeria'da değil, dünya çapında yayınlarını sürdürmektedir. Günlük yayınları 32 sayfadan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal, ekonomik ve spor ekleri de yer almaktadır. Gazeteye ait bir Eğitim ve Araştırma Merkezi yer alır. Bu merkezde medya alanında uzman kadrolar eğitim vermektedirler.

Tablo 1: Hamas'ın en önemli geleneksel medya kurumları

Kurumun adı	kuruluş tarihi	Tipi	Dili	Bulunduğı yer	Mülkiyet	İçerik doğası
El-Aksa Kanalı	2006	Uydu Kanal TV	Arapça	Gazze	Hamas	Haberci ve çeşitli

Al-Quds Kanalı	2008	Uydu Kanal televizyonu	Arapça	Lübnan	Hamas destekli iş adamları	Haberci ve çeşitli
Al-Kitab Kanalı	2009	Uydu Kanal televizyonu	Arapça	Gazze	Islamic University	Eğitimsel, kültürel
El-Aksa Televizyonu	2004	Yerel Televizyon	Arapça	Gazze	Hamas	Haberci, sosyal ve çeşitli
El-Aksa Radyosu	2003	Yerel Radyo	Arapça	Gazze	Hamas	Haberci, sosyal ve çeşitli
Alresaleh Gazetesi	1996\ 1997	Yerel Gazete	Arapça	Gazze	Alresaleh Medya Kurumu	Haberci, sosyal ve çeşitli
Filistin Gazetesi	2006\ 2007	Yerel Günlük Gazete	Arapça	Gazze	Medya ve Yayın Şirketi- Alwasit	Siyasal ve kapsamlı

Şekil 8: Hamas'ın Medya Birimi. Bu şekil, Wael Abdelaal kitabından alınmış ancak araştırmacı tarafından çevirilip geliştirilmiştir (Abdelal, 2016: 183).

2.3. Hamas'ın Medya Anlayışı ve Stratejisi

Hamas'ın medya ile çok önceden ilgilendiğini belirtmiştik. Kurulduğundan itibaren bu alana ne kadar önem verdiğini ve hareket için medyanın ne anlama geldiğini açıklamak için Misak'ında medya ile ilgili metinleri incelemekte fayda vardır. Hamas, medyayı bütün bir projenin parçası olarak görmektedir. Bu proje; fikir, inanç, siyaset, iktisat, toplum hayatı, hukuk, iktidar, dava (tebliğ) eğitim, sanat ve medyayı kapsayan geniş çaplı bir projedir. Medyaysa Filistin davasına yönelik bilinçlendirici bir araç olarak görülmektedir (Hamas'ın Misaqı, madde: 2). Hamas'a göre Filistin'i işgal eden İsrail ile olan mücadele sadece askeri bir savaş değil, iki boyutlu bir mücadeledir bu; bilinç (İdeoloji) ve askeri boyutlardır. Nitekim medya bir direniş aracıdır. Buna göre "düşman", bir toprak parçasını gasp ettiği zaman düşmana karşı kitleleri cihada ve direnişe çağırarak ve tahrik etmek için medya ve yayın araçlarına önemli bir rol ve sorumluluk düşmektedir (Hamas'ın Misaqı, madde: 15). Böylelikle Cihad ve direnişin düşmana karşı sadece silah kullanmak anlamına gelmemesi gerektiğini ileri süren Hamas, medyayı fikirsel alanda mücadeleyi içeren daha geniş bir anlayış olarak görmeye davet eder. Bu anlayış çerçevesinde güzel bir söz, iyi bir yazı, faydalı bir kitap, bir makale vb. bütün bunlar eğer Allah'ın bayrağının en yüksekte olması için halis bir niyete dayanırsa Allah yolunda cihattan sayılır. Bu yüzden edipler, aydınlar, medya ve iletişim elemanları, hatipler, eğitim-öğretim alanında çalışanlar, Arap ve İslam dünyasındaki diğer farklı meslek sahiplerinin hepsi direnişçi ve mücahit olabilirler. Dolayısıyla Hamas bütün bunları, Siyonist saldırının azgınlığına birçok ülkedeki bozgunculuğuna, maddiyata ve iletişim araçlarına, dünya ülkelerinin çoğunda bunlarla ilgili diğer mülkiyetlerine bakarak insanları sorumluluk üstlenmeye

ve görevlerini yerine getirmeye çağırılmaktadır (Hamas'ın Misakı, madde: 30). Bundan yola çıkarak Hamas'ın direniş mücadelesinde medyaya, ideolojik ve fikirsel mücadeleye ne kadar önem verdiğini anlamak mümkündür.

Medyanın başka bir görevi de Hamas'a göre, toplumda en önemli sınıflardan ikisi kadınlar ve çocuklarla ilişkilidir. Onları yetiştirmek veya sapkın fikirlerden korumak açısından medya önemli rol üstlenmektedir. Kurtuluş mücadelesinde çok önemli rol oynayan, direniş sahasında erkeklere eşlik eden ve yoldaşı olan kadınlar düşmanlar için bir hedef olarak görülmektedir. Düşmanlar da rolü erkeğin rolünden geri kalmayan, çocukların yönlendirilmesi ve eğitilmesinde gayet önemli rolü olan kadını medya ve iletişim araçları, filmler, diziler ve bozuk eğitim sistemlerini kullanarak İslam'dan uzaklaştırmaya ve yönlendirmeye çalışmaktadırlar (Hamas'ın Misakı, Madde: 17). Bu yüzden İslamcı yazar ve medya mensuplarının bu sinsi emelleri engelleme rolünü üstlenerek görevlerini yerine getirmesi gerekmektedir. Çocukları ve yeni nesilleri yetiştirmek yolunda da aynı şey geçerlidir. Onlar İslami bir eğitim görmeli, İslam değerlerine, tarihine ve kültürüne uygun olarak yetişmeli, “düşmanların” imkanlarını bilmeli ve doğru ve sağlam bir inanç eğitimi alması gerekmektedir (Hamas'ın Misakı, Madde: 16). Buradan anlaşılacağı gibi fikir, ideoloji, kültür, bilinç ve eğitim gibi meseleler Hamas'ın anlayışında gayet hassas ve önemli meselelerdir. Dolayısıyla medya ve bilinç aşılayan araçlara ağır sorumluluk düşmektedir. Hamas’a göre de Müslüman toplumlarına sızan kültür savaşına karşı durmak için, müjdecî ve müsteşriklerin (oryantalist) yoluyla yayınlanan yıkıcı ve sömürgeci fikirleri engellemek için bilinçlendirme sürecine eğitim, öğretim, medya ve kültür adamlarının katılması gerekmektedir. Bu kültür savaşından zaferle ayrılmak için de öğretim ve ders programlarında düzeltme ve değişiklikler yapmak lazımdır

(Hamas'ın Misaqı, madde: 15). Özellikle bu kültür savaşı noktasında Hamas ile Müslüman Kardeşler'in aynı görüşü paylaştıkları görülmektedir. Misak'ın 15. maddesine göre de, kutsal olan ve Mescidi Aksa gibi kutsalları içeren Filistin davasını Müslüman nesillerin akıllarına dini bir dava olarak kazımak gerekmektedir. Burada çok enteresan ve dikkat çekici bir durum vardır; Hamas'ın medyanın rolü ve üstlenmesi gereken görevleri hakkında 30 sene önce Misak'ında yazdığı yazıların çok fazla değişmiş olmasıdır. Hatta Misak'tan sadece 7 sene sonra Hamas'ın görüşü ve söylemi değişmeye başlamıştır. Hareketin, medyayı hala bir direniş aracı olarak gördüğü doğrudur ancak medya kullanımı hakkında "Allah'ın bayrağının en yüksekte olması eğer halis bir niyete dayanırsa Allah yolunda cihattan sayılır" gibi ifadelerden uzaklaşarak daha siyasi ve pragmatik söylemlerle siyasi ve pragmatik hedefler için çalışmaktadır.

Bu aşamada Hamas'ın stratejik hedeflerini anlamadan medya stratejisini anlamak zordur. Hamas'ın kendisine esas edindiği ve belirlediği stratejik hedef/hedefler nelerdir? gibi sorulara cevap vererek hareketin diğer konulardaki duruşuna cevap vermek mümkündür. Aslında Hamas'ın bütün literatür ve söyleminde belirlediği ve sürekli kendisi için stratejik hedef olarak gördüğü şey Filistin'i işgalden kurtarmak, gasp edilen Filistin haklarını geri almak ve Ürdün Nehrinden Akdeniz'e kadar uzanan bütün tarihi Filistin topraklarında bir Filistin devleti kurmaktır. Bu yolda kendisine direniş yolunu en başarılı ve faydalı yol olarak seçmiştir. Ancak "Bu hedefe ulaşmaya çalışırken iktidarda bulunmak dahil yaptığı bütün küçük hareket ve davranışları sadece bu stratejik hedefe ulaşmak yolunda yardımcı yöntem ve teknikler olarak saymaktadır" (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015). Buna dayanarak medya faaliyetleri dahil hareketin bütün etkinliklerinin "Filistin'in Kurtuluşu" projesinde araç olarak

kullanıldığı sonucuna ulaşmamız mümkündür. Bu stratejik hedefi gerçekleştirmek yolunda Hamas'ın yardımcı hedeflerinden biri de "İlımlı ve dengeli İslam dininin prensiplerine ve ilkelerine göre Müslüman bir nesil yetiştirmektir" (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015). Hareketin İslami prensiplere uygun davranması, hatta onun medya diline bile yansımaları gayet açık görebilmekteyiz. Bu yüzden Hamas'ın medya dilinde ve söylemlerinde yoğun bir biçimde İslami anlayış ve kavramları kullanmasına şaşırılmamak gerekmektedir. Dolayısıyla Hamas silahlı direniş yoluyla "Filistin'i Kurtarmak" hedefine ulaşmak için medyayı bir araç olarak kullandığından medyayı bir yandan bir direniş aracı diğer yandan gerçek silahlı direnişe bir destekçi olarak görmüştür.

Burada Direniş "*Muqawama*" kavramı ve terimi öne çıkmaktadır. Hamas'ın dayandığı en önemli temellerden biri olan direniş projesi ve yöntemi, Hamas'ın ideolojisinde büyük bir yer tutmaktadır; nitekim medyada da yüksek bir sesle bunu dillendirmektedir. Hareket, propagandayla Hamas'ın isminde bile "İslami Direniş Hareketi" olarak geçen direniş terimini sürekli kendisine ait bir terim olarak göstermeye çalışmaktadır. Filistin halkının çoğu tarafından desteklenen direniş seçeneği, sanki sadece Hamas'a aitmiş gibi bir algı oluşturmaya çalışır. Bu yüzden Hamas'ın söyleminde sürekli (Direniş Medyası, Direniş Hükümeti, Direniş Kahramanları, Direniş Silahı, Direniş Operasyonları) gibi ifade ve kavramlar geçer.

Hamas'ın medyanın etkisini ve önemini erken fark ettiğini ispat eden göstergelerden biri Hamas'ın 1980'lerin sonundan itibaren düşmanların medya gücünü takip etmesi ve onları büyük medya kurumlarından ikaz etmesidir. Bu durum Misak'ın 22. maddesinde şöyle geçmektedir;

Düşmanlar, kendi hedeflerine ulaşmak için uzun zamandır plan yapmış ve muazzam şekilde maddi ve manevi güç toplamışlardır. Topladıkları bu muazzam ve etkili servetler sayesinde dünyanın büyük medya kurumlarını ve basını kontrol altına alabilmişlerdir. Nitekim büyük Haber Ajansları, gazeteler, yayın evleri ve radyolar kendi ellerindedir (Hamis'in Misağı, Madde: 22).

Hamis da, kurtuluş mücadelesinde sadece kendi medya kurumlarının rol oynamasını değil İslam ve Arap dünyasındaki bütün medya kurumları ve teşkilatlarının çeşitli alanlarda desteklemelerini istemektedir. Bu Arap ve Müslüman örgüt ve teşkilatların Hamis'a insani, maddi, medya gibi alanlarda destek vermesi ve Müslüman halklardan harekete destek ve yardımın gelmesini sağlamalarını beklemektedir. Dolayısıyla dayanışma konferansları düzenleyerek, broşürler hazırlayarak, makale ve kitapçıklar yayınlarak diğer toplumları Filistin davası, Filistin'in karşı karşıya bulunduğu durum ve aleyhinde düzenlenen oyunlar konusunda bilinçlendirmek gibi görevlerin bu teşkilatların üzerine düştüğüne inanmaktadır (Hamis'in Misağı, Madde: 29).

Bu kuramsal çerçeveden ve Hamis'in Misak'ında anlatılan medya anlayışından hareket ederek çağdaş ve güncel anlayış ve stratejisine geçiyoruz.

2.3.1. Hamis'in medya yoluyla seslendiği ve hedeflediği kitleler

Bu kitleleri sekiz kısma ayırabiliriz;

A- Hamis'in özel üyeleri ve kadrosu

B- Hareketin destekçi ve taraftarları

C- Filistin halkı

D- Diğer siyasi oluşum ve rakip hareketler

E- İbranice konuşan İsrail cephesi (Ordusu, Devleti, Halkı..)

F- Arapça konuşan Arap dünyası

G- Arap olmayan Müslüman dünyası

H- Batı ve uluslararası toplumu

Bunlardan her bir kitleye karşı farklı dil ve söylem kullanılmaktadır. Hamas'ın yeni medya birimi üyesi Ebu Salmiya bu noktayı şu örneklerle açıklamaktadır. “Filistin halkına cihat, şehitlik ve direnişin önemi, faydası hakkında mesajlar iletirken dünyaya Filistin halkının maruz kaldığı tarihi zulüm ve mağduriyet hakkında, Filistin'in zor durumu ve orada yaşanan acı gerçekler hakkında, onlarca yıldır işgalci İsrail'in uyguladığı baskıyı, suçları ve cinayetleri ifşa eden bilgileri iletmeye çalışır. Hamas'ta bu anlayış sabittir ve her kitleye özel ve ayrı bir dil ve söylem ile seslenmesi gerektiğini düşünür” (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015). Hamas mesajlarını iletmede bu ayrımı yapmış olsa dahi, hedef kitleler kimi zaman iç içe geçebilir.

Tablo 2: Hamas, hangi kitlelere ne iletişim aracıyla seslenir?

Kitle	Özel Üyeler	Destekçi	Filistin halkı	Siyasi Rakipler	İsrail	Araplar	Müslüman Dünyası	Uluslar arası
Yöntem								
Özel Toplantılar, Görüşmeler, İç Bildiri, Gizli Mesaj	•							

Cami Platformu	•	•	•	•				
Açıklıkta Festival	•	•	•	•				
Salonlu Konferans	•	•	•	•		•	•	
Kağıt Broşürleri	•	•	•	•				
Yürüyüşler	•	•	•	•	•			
Yerel Gazete, Radyo ve Televizyon	•	•	•	•				
Basın Açıklaması	•	•	•	•	•	•	•	•
Uydu Kanal	•	•	•	•	•	•	•	
Dış Faaliyet						•	•	
Yeni Medya	•	•	•	•	•	•	•	•

Tablo (2)'de Hamas'ın farklı iletişim yöntem ve araçları görülmektedir. Bu tablo içindeki verilerle ilgili şu notlar kaydedilmektedir;

1. Siyah nokta (•) evet veya yöntem/teknik bu kategoride geçerli olduğu anlamına gelmektedir.
2. Hamas, medyayı kullanırken ve kitlelere seslenirken yabancı dil eksikliğinin büyük bir engel teşkil ettiğini göstermektedir ki Arapça bilmeyen kitlelerin Hamas'ın mesajını anlama şansı düşüktür.
3. Hamas'ın, yeni medyasıyla bütün dünyaya seslendiği ve ulaşabildiği görülür. Hareket, dijital ve yeni medya teknolojisinin “coğrafik sınır engelini kaldırma” avantajından faydalanarak daha önce ulaşamadığı alanlara ulaşmıştır.

4. Hamas'ın en çok seslendiği kitle Filistin kitlesidir. Bu kitleye hem ilkel, hem geleneksel hem de yeni medya yöntemleriyle seslenmektedir. Geleneksel medya ve temel metotların hala geçerli olduğu ve kullanıldığı da görülmektedir.
5. Hamas 2016'da oluşturduğu en önemli platformlardan El-Aksa kanalı yoluyla esas olarak Arapça bilen Filistin ve Arap kitlelere yönelik içerik üretip yayınlamaktadır. Bu önemli kanalı yoluyla Avrupa ve Arapça bilmeyen kitleler için her gün bir saatlik İngilizce haber bülteni hazırlayıp öğle saatlerinde yayınlanmaktaydı; ancak Fransa, İsrail ve Amerika gibi ülkelerin baskısıyla Al-Aksa kanalı Eutelsat uydusundan çıkarıldıktan sonra kanalın Avrupa kitlesi ortadan kaybolmuştur. Bu gelişmenin devamında İngilizce bülteni iptal edilmiştir.
6. İsrail cephesine El-Aksa kanalının içeriği iki şekilde ulaşmaktadır. “İsrail hükümeti ve istihbaratı tarafından Arapça yasaklanmış olsa da El-Aksa kanalı sürekli 7\24 takip edilmektedir (Ebu Jarad, Görüşme: 20. 12. 2016). Halk ve askerler için El-Aksa ekranında İbranice çok kısa videolar hazırlanmıştır. Bir dakikadan fazla sürmeyen bu videolar, tehdit, korkutma veya İsrail hükümetinin kendi halkından sakladığı kayıp bilgilerini ifşa mesajları ve görüntülerini içermektedir.
7. Önemli ve hassas konular hakkında Hamas liderleri veya sözcülerinin gerçekleştirdiği basın açıklamaları, dünyanın her tarafına seslenen Hamas'ın en önemli iletişim araçlarından biri sayılmaktadır. Açık alanda veya kapalı bir konferans salonunda yapılan bu açıklamalar esnasında dünyanın her tarafından

katılan ve farklı dillerde konuşan medya kurumları yer alırken Hamas'ın bir konuşmacısı gelip bilgiler vermekte ve soruları yanıtlamaktadır. Ardından Filistin'de muhabiri bulunan Uluslararası medya kurumları bu açıklamaları çevirmekte ve görüntüleri ana kanala aktarmaktadır. Bu yüzden Hamas bu yönteme özel önem vermektedir.

8. Hamas, kendisini destekleyen veya faaliyetlerini yasaklamayan ülkelerde bazı etkinlikler düzenlemektedir. Yemen, Sudan, Katar, Fas ve Türkiye gibi ülkelerde Filistin davasına destek toplamak için hem Hamas'ı hem Filistin'deki durumu anlatmak için konferans vb. çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu yöntem Batılı ülkelerde pek fazla yer bulamamaktadır.

Yukarıda sıralanan kitle görseline dayanarak Hamas'ın medya hedeflerini sıralamamız faydalı olacaktır.

2.3.2. Hamas'ın medya kullanımının hedefleri

“Hamas medyayı nasıl kullanıyor?” Sorusuna cevap vermeden önce Hamas'ın medyayı niçin kullandığını bilmemiz gerekmektedir. Bunu anlamak için hareketin kullanım hedefleri ve asıl itici sebeplerini açıklamak lazımdır. Araştırmacı, Hamas'ın medya kullanım hedeflerini incelerken farklı sonuçlara varmış ve aşağıdaki listede görüldüğü şekilde sıralamıştır;

- Hamas, medyayı kendi fikir ve ideolojisini yayınlamak,
- Taraftar kazanmak ve toplamak,

- Propaganda yapmak,
- Filistin'in uğradığı mağduriyetleri dünyaya çeşitli örneklerle anlatmak,
- İsrail hükümetinin Filistin baskı politikasını dünyaya örneklerle teşhir etmek,
- İsrail'in Filistin halkına yönelik işlediği katliam, uyguladığı ambargo ve gerçekleştirdiği zulümleri uluslararası topluma ifşa etmek,
- İsrail hükümetinin Filistin sorunu ile ilgili eksik ve yanlış iddialarını yalanlamak ve Filistin davası hakkında dünyaya sunduğu hatalı bilgileri düzeltmek ve doğrulamak,
- Filistin halkı arasında milli birlik ve bütünlük duygusunu oluşturmak,
- Filistin halkını belli kutsal değerler etrafında bilinçlendirmek,
- İsrail ordusuna yönelik kaygı verici içerik üretmek,
- Dünya halklarından Filistin Davası için destek toplamak,
- Arap ve Müslüman dünyasına seslenmek, Filistin meselesini güncel gelişmeleri değerlendirmek ve bu davayı sürekli gündemde tutmak,
- Sürekli savaş altında yaşayan ve büyük zorluklar çeken Filistin halkına manevi bir güç vermek ve umut aşılama,
- Mescid-i Aksa ve Kıyamet Kilisesi gibi Filistin'deki İslam ve Hristiyan mabetlerini savunmak,
- Hamas hakkında yeterince bilgisi olmayanlar için bilgi vermek ve özellikle batı dünyasında Hamas hakkındaki yanlış algıları düzeltmek, Hamas'ın terörist bir

hareket olmadığını, uluslararası hukuka uygun meşru bir direniş hareketi olduğunu, mağdur Filistin halkı tarafından demokrasi yoluyla seçilen bir siyasi hareket olduğunu anlatmak için kullanmaktadır.

2.3.3. Chomsky-Herman'ın Propaganda Modeli Temelinde Hamas'ın Medya Stratejisi

Herman-Chomsky Propaganda modelinin süzgeçleri, daha önce anlatıldığı gibi birbirinden bağımsız veya ayrı değildir. Aksine birbirlerini tamamlayıcı ve destekleyici niteliktedir. Nitekim bir medya olgusunda haberlerin yönünü etkileyen bir kaç süzgeç geçerli olabilmektedir. Aynı zamanda herhangi bir örnekte bütün süzgeçlerin aynı anda geçerli ve uyumlu olması şart değildir. Bazen bir örnekte bazı süzgeçler geçerli olmayabilir. Gazze'deki Hamas medya pratiğiyle ABD'deki medya pratiği aynı şartlarda değildir. Örneğin; ABD'deki medya şirketlerinde çok etkili olan reklam olgusu Hamas'ın resmi medya kuruluşlarında yer almamaktadır. Zira bu kurumlar reklam yayınlamamaktadır. Diğer önemli bir husus da, onlarca yıl önce yazılmış bu propaganda modeli ve habercilik süzgeçleri geleneksel ve kitle medyası için tasarlanmıştır. Bu nedenle araştırmacı, yeni ve dijital medya devrimi çağında bu süzgeç ve modellerin doğruluğu, geçerliliği ve etkisinin aynı olmadığını düşünmektedir. Sözü edilen etki, herkesin kolayca ulaşabileceği yeni medya teknikleri ve ortamları döneminde çok fazla olumsuz etkilenecek zayıflamıştır. Ancak bu modelin hiç öneminin olmadığını söylemek de doğru değildir.

Halkın vermesi istenen izne (göstermesi istenen rıza) gelince şu soru ortaya çıkar, Hamas gerçekten halkın rızası doğrultusunda mı medyada propaganda yapmaktadır?

Bu sorunun cevabı şüphesiz ki evet olacaktır. Herman ve Chomsky'nin “*Rızanın İmalatı*” kitabında bahsettikleri rıza Hamas medyası tarafından nasıl alınmış ve sağlanmış? Hamas hem kendi halk kitlesi için hem de Arap ve Müslüman kitleleri için rızanın alınması yönünde çok fazla çaba göstermektedir. 2017 yılı Ocak ayının ortasında Gazze'de vatandaşlar “Elektrik İstiyoruz” sloganıyla yürüyüş ve protesto gösterileri düzenlemişlerdir. Gazze'de Hamas'a yakın Filistin polislerinin, şiddete başvuran bazı eylemcilere karşı şiddet uygulamaları ve kısıtlamaları medyada geniş çaplı yayılmış, tartışılmış ve Hamas'ın iktidarına yönelik eleştirilere neden olmuştur. Halkın rızasını kazanmaya çalışan Hamas ve onun medya platformları, benzeri olaylarda da şöyle bir politika izlemektedir. Öncelikle kusurlu olan polislerden hesap soracağını söyleyip, daha sonra talimatla veya talimatsız gerçekleştirilen polis davranışlarını kınamakta ve böyle olaylarla ilgili soruşturmalar açılacağını vurgulamaktadır. Eş zamanlı olarak kusurlu eylemcilerin kusurları ve işledikleri yasa dışı şiddeti gösteren görseller varsa onları yayınlayarak göstermektedir. Son olarak Gazze'deki elektrik krizinin asıl sebebinin Batı Şeria'daki El-Fetih iktidarı olduğunu vurgulayarak Arap ve uluslararası camianın o krizi çözmek için müdahale etmelerini talep etmiştir. Halkın rızasını kazanmak Hamas iktidarı için çok önemli bir görevdir. Harekete ve Gazze'deki iktidarına karşı sürekli benzer protestoların tekrarlanmaması için ve halkın desteğini özellikle direniş sürecinde kazanmak için halkla zıtlaşmamaya çalışmaktadır. Halkın çabalarını överek, hep yanında durduklarını vurgulayarak ve ilgi duydukları konulara odaklanarak onları razı etmeye çalışmaktadır. Bunun için Hamas'ın çeşitli medya platformlarında propaganda üretilip sunulmaktadır. Halkın çoğunun sevdiği ve desteklediği direniş projesi Hamas'ın propaganda söyleminde hep mevcuttur ve önde yer almaktadır. Nitekim Hamas hep direnişin yanında olacağına ve

bu kurtuluş projesini muhafaza edeceğine söz vermektedir. Bu noktada Hamas bir manada, kendisine karşı çıkanları vatana ve “kutsal” direnişe karşı çıkmış gibi dolaylı şekilde eleştirmiştir. Dolayısıyla onların rızasını almak, Hamas medyasının önemli görevlerinden birini teşkil etmektedir.

Mülkiyet; meselesiyse bu noktada önemli bir rol oynamaktadır. Bir kişi, kurum veya örgüt tarafından kurulan bir medya kuruluşunun şüphesiz ki sahibine karşı veya ona zarar verecek şekilde çalışmayacaktır. Bilakis sahibine hizmet ederek onun reklamını yapacaktır. Hamas medyaları da aynı rolü üstlenmişlerdir. Hareket tarafından kurulan ve onun sahibi olduğu farklı medya platformları hareketi en güzel ve olumlu şekilde sunmaktadır. Hareketin başarılarını göstermekte ve onun direniş projesinin en doğru ve faydalı proje olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda Hamas’ın her alandaki politikalarını savunmakta ve hatalarını gizlemektedir. Ancak Hamas örneğinde mülkiyetle ilgili enteresan ve ilgi çekici bir detay vardır ki; Hamas’ın (özellikle kitle) medya kurumlarının sahipleri ABD’de olduğu gibi büyük işletmeler veya varlıklı aile ve iş adamları değildir. Hamas medyası hareketin toplu mülkiyetindedir. Bu kurumlar hareket tarafından ve onun parasıyla anonim bir şekilde kurulmuştur. Dolayısıyla Hamas’la anlaşarak ve onun sağlamış olduğu ayrıcalıkla habercilik yapan iş adamları bulunmamaktadır. Ancak bu, durum açısından çok şey değiştirmemektedir. Sonuçta Hamas mülkiyetindeki medya Hamas’a hizmet etmekte ve onun istekleri doğrultusunda haber yapmaktadır. Mülkiyet süzgeci olarak kastettiğimiz etki bunu ifade etmektedir.

Bu bağlamda *Chomsky* modelinin ifade ettiği *muhalafetin marjinalleştirilmesi* meselesi Hamas örneğinde geçerli değildir. Zira Filistin topraklarında egemen olan medya El-Fetih tekelindeki Filistin Otoritesi ve İsrail’e ait olan medyadır. Uzun yıllar

boyunca muhalif pozisyonunda olan Hamas'ın medya kurumları ve kadroları marjinalleştirilmiş hatta kısıtlanmışlardır. Hamas medyası hala egemen ve rakip medya karşısında tepki verme yöntemiyle işini gerçekleştirmektedir. Bu nedenle Hamas medyasının başka medya kuruluşlarını marjinalleştirdiğini söylemek mümkün değildir. Aksine Hamas'ın medya etkinlikleri hep baskı, engelleme ve tehdit altında kalmışlardır. Bu da : “Tam bir dürüstlük ve iyi niyetle çalışan, işçi sınıfını temsil eden, objektif ve meslek değerlerini esas alan medya haberciliği” anlamına gelmektedir. (Herman ve Chomsky, 2012: 73) Oysa ABD ve diğer demokratik ülkelerde kısıtlamalarla karşılaşmaktadır.

Reklamcılık;süzgecine gelince bu süzgeç Hamas örneğinde geçerli değildir. Zira Hamas'ın (özellikle resmi olan) medyası reklam almamakta ve medya faaliyeti reklam gelirlerine dayanmamaktadır. Bu yüzden reklam veren kuruluşlara ihtiyacı olmamakta ve kuruluşlara ait reklamları yayınlamamaktadır. Peki Hamas medyası reklam almamasına rağmen kanal finansmanını nasıl temin etmektedir? Kanal masraflarını kim karşılamaktadır? gibi sorulara cevap ararken hareketin kendi parasıyla bu ihtiyacını karşıladığı sonucuna ulaştık. “Ancak hareketin bu konuda ciddi sorun yaşadığını ve ciddi maddi kriz içinde olduğunu da öğrenmiş olduk. Hatta Gazze’ye uygulanan ambargo dolayısıyla bazı çalışanlarının ve gazetecilerinin maaşlarını temin etmekte zorlanmaktadır”(Ebu Jarad, Görüşme: 20.12.2016).

Haber Kaynakları;süzgeci de Hamas medyasının haberciliğinde etkin bir faktördür. Bunu anlamak için iki faktörü birbirinden ayırmamız gerekmektedir. Bunlar; bir İktidar partisi olarak Hamas ve toplumsal, sivil ve direnişçi bir hareket olan Hamas'tır. Filistin’de 2006 yılında düzenlenen genel seçimleri kazanarak iktidara gelen Hamas, sadece Hamas medyası için değil birçok taraftar, rakip ve özel medya kaynağı için

önemli bir haber kaynağı haline gelmiştir. Bu da göstermektedir ki sayısı artmaya başlayan Hamas'ın medya kurumlarına öncelik verildiğini göstermektedir. Hükümette yer alan Hamas mensubu bakanlar ve onun büyük kadroları Hamas'ın medyasına daha fazla çıkıp özel bilgiler vermeyi, açıklamalar yapmayı ve planlı propaganda yayınlamayı tercih etmişlerdir. Bunun sebeplerinden ilki; Hamas medyasına güç vermek, ona güven ve doğruluk sağlamaktır. Diğer sebepse Hamaslıların, Fetih'in tekeline aldığı resmi Filistin Televizyonu'nda yer alamamalarıdır. Ancak Hamas iktidara gelmeden önce ve geldikten sonra haberler için önemli bir kaynak özelliği teşkil etmiş ve birçok konuda El-Aksa kanalında yayınlanan içerikler çeşitli Filistinli, Arap ve Uluslararası medya kurumları tarafından canlı yayınlanmıştır. Bunlar özellikle El-Kassam Tugayları sözcüsü Abu Obeida'nın önemli gelişmeler hakkında yaptığı basın açıklamaları ve benzeri nitelikteki Hamas kaynaklı açıklamalardır. Hamas ve El-Kassam bazı içerikleri açıklamak için özellikle El-Aksa Kanalı üzerinden yayın yapmakta ısrar etmiş ve Filistin'deki gelişmelerle ilgilenen bütün medya organlarını o kanaldan aktarım yapmaya zorlamışlardır.

Bu gelişmeler ışığında Hamas medyası zaten hareket tarafından yönetildiği için hareketle ilgili bilgilere ihtiyaç duyulduğunda mutlaka hareketin arzu ettiği yönde habercilik yapacaktır. Dolayısıyla Hamas medyası da iktidardaki parti ve bir hareket olarak varlığını devam ettiren Hamas'ın önemli bilgilerine ulaşmak ve onları yayınlamakla mükellef olduğundan haber içeriklerini hareketin bakış açısından yansıtmak zorundadır.

Peki, Hamas medyasının, Hamas'ı, kurumlarını ve bakanlıklarını eleştirme imkanı var mıdır? Sorusunu Hamas'ın en önemli TV kanalında çalışan spiker Ebu Jarad'a sorduğumuzda: “Bazen ekranda Hamas liderlerine utandırıcı, sıkıştıran, eleştirel ve

hassas sorular sorardık, eksiklerini ve hatalarını eleştirirdik ve vatandaşın aklından geçen soruları ve yaşanan sıkıntıları iletirdik, Hamaslı konuklar bu soruları nezaketle karşılayarak rahatça cevap verirdi” (Ebu Jarad, Görüşme: 20. 12.2016) demiştir.

Tepki üretimi ve zorlayıcılar; Hamas medyası örneğinde *Tepki üretimi ve zorlayıcılar* süzgeci de etkili ve faaldir. Gazze başta olmak üzere diğer Filistin bölgelerinde baskı uygulayabilecek kesim ve organizasyonlar bulunmaktadır. Gazze hükümeti başta olmak üzere diğer siyasi partiler, cemaatler, gruplar ve sivil toplum örgütlerine kadar birçok oluşum Hamas medyasını etkileyebilmektedir. Hamas medya kuruluşları mümkün olduğunca bu oluşumların eleştirilerinden uzak durmaya çalışır. Kimsenin olumsuz tepki vermesine neden olmak istememektedir. Kısaca rahatsız edici içeriklerle kimsenin eleştirilerine maruz kalmak istememekte ve kendisine zarar verecek haberleri yer vermemektedir. İsrail’e karşı üstlendiği tahrik ve düşmanlık söylemi bahsi geçen üslup ile çelişmemektedir. Zira Hamas'a göre düşman olduğu için İsrail’le alakalı her türlü rahatsız edici yayın yapılabilir. Bu durum beşinci süzgeç olan "Anti-Siyonizm"de açık bir biçimde görülecektir. Bu bağlamda Hamas medyasının, eleştirmekten kaçındığı taraflardan biri de Filistin dışındaki Arap kitleler ve rejimlerdir. Gazze’ye uygulanan ambargo ve kuşatmanın faillerinden darbeci Mısır rejimi, Hamas medyasında sert bir biçimde eleştirilmemekte ve olumsuz gösterilmemektedir. Tabi ki bunun temel nedeni, Hamas'ın özellikle Ortadoğu'da güç sahibi ve Gazze meselesinde etkili olan bütün kesimlerle uzlaşma yapmaya ve barışçı bir ilişki kurmaya çalışmasıdır. Bu yüzden Hamas bu tarafları tahrik etmeye değil rızalarını kazanmaya çalışır.

Bu mantığa göre Hamas medyası, Hamas hareketi ve hükümetini kötüleme, kızdırma veya aşırı eleştirme çabasında bulunamamaktadır. Zira bu medyanın arkasında duran

Hamas'ın çeşitli kanatları bu medya kurumlarına tepki gösterebilir ve çizgiden çıkan gazeteci, medyacı veya herhangi sorumluyu sorgulayabilir. Başka bir örnek olarak, İslami ideolojiye sahip olan Hamas, Filistin ve özellikle Gazze'de yaşayan Hristiyanlara karşı olumsuz bir söylem veya medya söyleminde bulunmamıştır. Aksine onlara hep sıcak yaklaşmış ve onlar için "Hristiyan kardeşlerimiz, bizim vatan ortaklarımız, toplumumuzun yapısından önemli parça" ifadelerini kullanmıştır. Bu durum, birbirlerini sosyal medyada örgütleyen ve çeşitli meydanlarda yürüyüş ve protesto düzenleyen diğer muhalif, sivil toplum kuruluşu ve rakip örgütler için de geçerlidir.

Anti-komünizm; konusu ise, daha önce anlatıldığı gibi “Anti komünizm” süzgeci ABD ile Sovyet Birliği arasındaki 1980’li yılların sonunda baş gösteren Soğuk Savaşı dönemlerinde kullanılmaktaydı. Daha sonra bütün düşmanlara karşı kullanılmaya başlandı. İşte biz bu tez araştırmasında Hamas örneğinden bahsettiğimizden süzgecin isminin “Anti-Siyonizm” olmasını uygun gördük. Hamas medyasında Anti- Siyonizm algısı ve söylemi çok büyük bir yer işgal etmektedir. Siyonist hareketin uzun yıllar boyunca planları ve çabalarının sonucunda Filistin topraklarında oluşturulan İsrail’e karşı söylem ve propaganda biçimleri her haber bülteninde ve her habercilik platformunda açık bir biçimde görülür. Bu nedenle bu süzgeci Hamas örneğinde en net ve açık bir süzgeç olarak saymak mümkündür. Hamas’ın çeşitli medyalarında İsrail’e karşı tahrik, silahlı direniş, siyasal propaganda ve nefret söylemi kimsenin inkar edemeyeceği açıktır. Hamas medyası, İsrail’i kötülemekten, işlediği katliamlardan, uyguladığı baskı ve zulümden bahsetmekten vazgeçmemektedir. Aslında bu metot ve üslup Hamas’ın medyasına mahsus bir şey değil hemen hemen bütün Filistin ve Arap medyasında hatta Türk ve diğer İslam dünyası ülkelerinin medyalarında benzer bir

şekilde işlenmektedir. Ancak yakından işgal ve ambargoya maruz kalan Hamas hareketinin medyasında daha net ve keskin bir şekilde (Anti komünizm olarak) görülmektedir. Öyle ki, Filistin’de İsrail’e karşışes çıkarmayan medya ve medya temsilcilerini hainlikle suçlanabilir. Böylece hiçbir Hamaslı veya Filistinli medyanın İsrail’i hoş gösterme şansı bulunmamaktadır. Bunu yapmak toplumsal ve siyasal eleştiri ve protestoya maruz kalmak anlamına gelir.

Amerika’nın Vietnam’da sürdürdüğü savaşta ABD için “düşman” olarak sayılanların can ve nüfus kayıpları ve ABD ordusunun işlediği katliamlar, ABD medyasında çok önemle gösterilmemiş, ölülerin hikayeleri, detayları ve ailelerinin çektiği acılar da yer almazdı. Ancak “düşmanların” katlettiği Amerikalı bir asker dahi yoğun bir şekilde işlenmiştir. Bu ölü asker kahraman olarak gösterilmekten ziyade ismi, hayatı, özellikleri, ailesi, çocukları gibi bilgiler yansıtılmıştır. Anti-Siyonizm kapsamında Hamas medyasında da benzer şeyler gözlenmektedir. İsrail’in öldürdüğü Filistinli (özellikle Hamaslı) kişiler ana haber olarak gösterilir. Bu kişilerin detaylı bilgileri ve kahramanlığından bahseden haberler, hikayeler ve annesi, babası ve çocuklarıyla duygusal röportaj, trajedik ve hüznölü belgesel ve içerikler yayınlanmaktadır. Karşı taraftaki kayıplar ise mutlu bir şekilde değilse de en iyi ihtimalle sadece sayı olarak yer almaktadır. İsimleri ve detayları önemli değildir. Ancak özellikle savaş dönemlerinde Filistinli direnişçilerin gerçekleştirdikleri direniş operasyonları ve öldürdükleri İsrail askerleriyle ilgili haberleri büyük bir gururla yayınlamışlardır.

2.3.4. Hamas'ın Medya Stratejisinde Gelişmeler ve Dönüşümler

Hamas'ın medya stratejisini birbirine paralel iki yönde geliştirdiğini söyleyebiliriz. Bunlar teknik ve içeriktir. İçerikle alakalı stratejisi de iki kısma ayrılmaktadır. Bunlar siyasi ve ideolojik söylemlerdir. Siyasi içerikli söylem, Hamas medyasında gittikçe güçlenirken ideolojik/dini söylem zayıflamış ve gerilemiştir. Bunlar şöyle açıklanmaktadır; Hamas, medya stratejisine paralel şekilde hem teknik hem de içerik alanında geliştiğini söylerken hareketin zamanla bu alanlarda da ilerlediği gözlemlenmiştir. Hamas, ilk kurulduğunda cami, duvar ve kumaşlar gibi çok basit teknik ve ilkel yöntemleri kullanmıştır. Ancak ulaştığı her yeni aşamada bu teknik ve yöntemleri geliştirerek sınırlı ilkel yöntemlerden uzaklaşmıştır. Sürekli bütçesini genişleterek yeni teknikler edinmekte ve yeni medya kurumları kurmaktadır. Bugünlerdeyse ciddi manada geniş medya ağı, geleneksel ve yeni medya alanında çok sayıda medya kurumuna sahip olmuştur. İkinci bölümün ilk kısmında Hamas'ın teknik açıdan medya stratejisini ve yöntemlerini detaylı bir şekilde açıklamış ve tarihsel açıdan ona ışık tutmuştuk. Ancak bu kısımda söylem ve içerik açısından Hamas'ın gelişen medya stratejisini ciddi bir şekilde analiz etmeye çalışacağız.

Hamas, içerik konusunda dikkat çekici bir sıçrama yaşamıştır. Hareket ilk başta farklı kitlelere plansız bir şekilde seslenip, daha sert, keskin ve ideolojik ifadeler kullanırken, bu durumun günümüzde çok farklılaştığı görülür. Bugünkü söylemi ve medya stratejisi daha siyasi, diplomatik, pragmatik, pratik, geniş kitlelere daha açık görünmektedir.

Araştırmacı *Wael Abdelal*'ın, farklı tarihsel aşamalara ve farklı bağlamlara göre gelişen Hamas'ın medya stratejisi konusunda önemli katkısı olmuştur. Abdelal'a göre "Hamas'ın 1987 yılından beri çeşitli bağlamlara (kontekstlere) uyan bir medya

stratejisi vardır. Bu bağlamlar tarihsel, düşünsel ve siyasal gelişmeleri kapsamaktadır. Nitekim iç ve dış gelişmeler ve değişiklikler doğrudan veya dolaylı bir şekilde özellikle ilk dönemlerde hakim ve baskın medya ile mücadeleye tesir etmiştir. Hamas'ın medya kurumları kurulmaya başladığında biri İsrail işgalinin elinde diğeri FKÖ'nün elinde olan iki hakim kültürel çevre bulunmaktaydı. Hamas medyası böyle bir ortamda doğmuştur. Hamas bu şiddetli ideolojik ve kültürel rekabet ortamı içinde bir medya platformu kurmaya çalıştı. Bu durum hızlı bir gelişim süreci ve karşı tez oluşturmayı gerekli kılmıştır. Hamas'ın alternatif bir medya çerçevesi ve yeni hakim bir medya platformu oluşturması gerekiyordu" (Abdelal, 2016: 192).

Araştırmacı Amir Shadid ise, Hamas söyleminin 2006 genel seçimlerinin öncesi ve sonrasında değişimiyle ilgili bir çalışma hazırlamıştır. Araştırmasında elde ettiği sonuçlardan "Hamas gibi hareketlerin düşüncelerini İslami ideolojiden alan hareketler olmasına rağmen aynı zamanda pragmatik hareketlerdir. Bu pragmatik anlayış, yaşanan mevcut duruma ve değişen şartlara uygun siyasi bir söylem sunmaları konusunda yardımcı olur. Bu hareketleri inceleyen araştırmacılar bu hareketlerin entelektüel inziva ve siyasi kilitlenme yaşadığını iddia etseler de hareketlerin siyaset pratiği ve tarihi bunun tersini göstermektedir. İslami hareketler, değişen ve farklı durumlara göre gelişebilir, dönüşüm geçirebilir ve yeni duruma uyum sağlayabilirler. Ancak Arap toplumlarında açıklık, katılımcı siyaset ve çoğulcu siyasal sistemin bulunmaması veya zayıf olmasından dolayı bu hareketlerin kitaplara konu olması, sempozyumlarla sınırlı kalmasına ve ona indirgenmesine neden olmuştur" (Shadid, 2010: 184).

Hamas'ın özellikle 2006'dan sonraki tavrı ve iktidardaki tecrübesi, ılımlı İslamcılarının da başarılı siyaset yapabileceklerini ve ona uyum sağlayabileceklerini ispat etmiştir.

Hamas'ın 2006'da iktidara yükselmesinden sonraki süreçte büyük ideolojik sloganları gerilemeye, siyasi program ve ulusal menfaatlere odaklanan yaklaşımlarını artmaya başladığı görülür. Bu dönemde yine hareketin hamasi ve dini söylemi gerilerken daha gerçekçi bir siyaset tarzı geliştirdiği ve Filistin'in ulusal menfaatlerine uygun bir tavır takındığı görülmektedir. Nitekim farklı meselelerde önceki döneme kıyasla daha “gelişmiş ve pragmatik bir söylem sunduğu ve daha ılımlı yeni yaklaşımlar sergilemeye hazır olduğu görülmektedir”(Shadid, 2010: 184).

Bu değişikliği Hamas medya mensubu Ebu Jarad şöyle ifade eder; “Hamas, iktidara gelmeden önce Filistin Otoritesine çok eleştiri yönelterek kötü bakardı. Ancak iktidar sürecinde eleştirilen konumda olup insanların eleştirileri karşısında söylemini değiştirmek ve geliştirmek zorunda kalmıştır. Bazı sabit ve ideal siyasi konularda hareketin bütün konuşmacıları ve sözcülerinin belirli sınırlar içerisinde kalmaları ve belirli standartları uygulamaları gerektiği doğrudur; ancak Fetih hareketine yönelik olan söylemi vb. konularda söylemini geliştirmesi gerekmektedir”(Ebu Jarad, Görüşme: 20. 12. 2016).

Kısaca Hamas'ın 2006 öncesi ile sonrası dönemdeki söylemi ve medya stratejisi aynı değildir. 2006'dan sonra ciddi ve dikkat çekici bir sıçrama, değişim, gelişme ve dönüşüm geçirdiği ortadadır. Ancak araştırmasında Shadid: “Hamas ne kadar yumuşama veya değişiklik göstermiş olsa da her değişimin kendine ait sınırları bulunmaktadır. Değişime kapalı ve imkanı olmayan bazı konular vardır ve bunları aşmak ve atlamak mümkün değildir. Dolayısıyla Hamas için sabit ve değişken denklemler bulunur ve bu denkleme göre hareket etmektedir” (Shadid, 2010: 176).

Hamas, son yirmi yılda dört ana usnura dayanarak belirli bir medya stratejisi geliştirdiğini savunan, Abdelal dayanakların; 1- Medya Söylemi 2- Hedeflenen kitle

3- Hedefler 4- Medya Altyapısı olduklarını belirtip her birini ayrı ayrı ele almıştır. Bu incelemelerden şu önemli sonuçlar elde edilmiştir;

İlkolarak; Hamas'ın medya söyleminin “İslami Direniş” olan ana düşüncesine odaklanmasıdır. Nitekim söylem ile İslami Direniş konseptinin ilişkisi, Hamas'ın ana ve temel kurucu düşüncesini temsil etmektedir. Böylelikle Hamas medyası “direniş söylemini” hareketin bütün aşamalarında ve çeşitli fırsatlarla kullanmaktadır. Örneğin; Hamas kendisini ilk İntifada'da gizli direniş hareketi, Oslo antlaşması döneminde direnişçi muhalif, iktidara geçtiğinde ise direniş hükümeti olarak sunmuştur. Hareket bu tarihsel süreç içerisinde bir değil birden çok şekle bürünmüştür. Dolayısıyla söylem hem bağlam tarafından şekillenmiş hem de o bağlamları bizzat oluşturmuştur (Abdelal, 2016: 192). Bu tespit, Hamas'ın medyasındaki direnişin iki boyutu (siyasi ve ideolojik/dini boyutlar) incelendiğinde net anlaşılmaktadır ki; ideolojik/dini söylem 2006'dan sonra en düşük seviyeye gerilemiştir. Bu da göstermektedir ki Hamas, pragmatik ve stratejik şekilde söylemini yaşanan gelişmelere göre düzenlemiş ve şekil vermiştir. Bu durum (direniş söylemi), Hamas için öyle bir yeni ve özel terminoloji yaratmıştır ki, sanki direniş sadece Hamas'a ait ve ona bağlıdır (Abdelal, 2016: 193).

İkinci sonuç ve dayanak; Hamas'ın son 20 yılda hedef kitlesini kademe kademe genişletmeye çalışmasıdır. Böylelikle yerelden dünya arenasına ve ulusal sınırlardan bölgesel alanlara taşınmıştır. Bu arada Hamas medyasının beş hedef kitlesi vardır; Hamas'ın üyeleri ve taraftarları, bütün Filistin halkı, Arap ve Müslüman kitlesi, Uluslararası kamuoyu ve son olarak İsrail cephesidir. Hamas, bu hedef kitlelerin her birinin özelliklerini dikkate alarak ona uygun söylem geliştirir. Bu strateji Hamas'ın daha yüksek siyasi ve ideolojik kazançlar elde etmesini sağlar (Abdelal, 2016: 193).

Üçüncü sonuç ve dayanak ise hedeflerle ilgilidir. “Hedefler” Hamas medya stratejisinin üçüncü temel noktasıdır ve en önemli unsurlarından biridir. Bu hedefler özellikle iki bölüme ayrılır: ilk bölüm kısa vadeli taktiksel hedeflerden oluşur. Bu hedefler metin ile ilgili olup belirli bir bağlamda belirli hedeflere hizmet etmek için söylemlerden yararlanır. Bu da Hamas’ın kendi söylemini meydana gelen durumlara uyum sağlayacak şekilde düzenlemesi anlamına gelir. İkinci bölüm ise uzun vadeli stratejik hedeflerden oluşmaktadır. Bunlar zaten Hamas’ın stratejik hedefleri olup üç hedef olarak şöyle sıralanmaktadır:

1- Birinci hedef, Hamas direnişini meşrulaştırmak ve İsrail işgalinin meşru olmadığını ortaya çıkarmak

2- İkinci stratejik hedef, Hamas’ın propagandasına uygun kitleleri çekmek, toplamak ve taraftar kazandırmak

3- Üçüncü hedef, Psikolojik savaş üslubunu kullanmak. Hamas Psikolojik savaş tekniğini profesyonel bir şekilde kullanmıştır. Hem Filistin kitlesi için genel seferberlik ve morali güçlendirmek gibi amaçlarla kullanmış hem de İsraillilere yönelik korku verici şekilde kullanmıştır. İki hedef de birbirine bağlıdır ve Hamas projesinin tüm hedeflerine hizmet etmektedir. Bu savaş tekniğiyle ilgili Hamaslı bir spiker 2014 savaşından örnek vermiştir. “Asıl savaş psikolojik kökenlidir çünkü işgal güçleri bütün medyatik imkanları profesyonelce kullanır, ancak biz işgalin kara propagandasını önlemeyi hep başardık ve başardığımızda işgalciler kanalımızı uçaklarla bombalar veya engel olurlardı” (Ebu Jarad, Görüşme: 20. 12. 2016).

Son olarak, dördüncü kademe olarak yaşanan gelişme ve atlamaları saymak mümkündür. Bu alandaki devrimler bugün “Hamas’ın Medya İmparatorluğu” vasfını

hak etmektedir. Zira 1987 yılında patlak veren 1. İntifada ile birlikte gelişmeye başlayan Hamas medyasının altyapısı özellikle son 20 yılda çok üst düzeye yükselmiştir. Bu altyapı, Hamas'ın siyasi liderliğinin talimatlarına göre çalışan Hamas'ın medya bölümü tarafından yönetilmektedir. Bu bölüm Hamas'ın bütün medya kurumları ve oluşumlarından sorumludur. Nitekim Hamas ilk başta (duvarlara yazmak, broşür dağıtmak ve camiler gibi) ilkel ve basit tekniklerle başlamış, daha sonra gazeteler gibi basılı medyaya organlarına geçmiş, ardından radyo, TV ve İnternet gibi elektronik ortamları kullanmaya başlamıştır. Bir de Hamas risklerden kurtulmak için “bağımsız medya” ismi altında bazı medya kurumları kurmuştur. Üstelik Hamas kendisine ait olmayan bağımsız medya kurumlarıyla anlaşarak onların hizmetlerinden de faydalanmaya çalışmıştır. Bunların arasında bazı Uluslararası medya kurumları bulunur. Son olarak özellikle Arap Baharı'ndan sonra sosyal medyaya çok fazla yönelmeye ve önem vermeye başlamıştır. (Abdelal, 2016: 194).

3. Üçüncü Bölüm: Hamas ve Yeni Medya

Bu bölümde Hamas'ın çeşitli yeni ve sosyal medya platformlarını inceleyerek o platformlarda üretilen metinler analiz edilmektedir. Bir de Hamas'ın “Yeni Medya Stratejisi” diyebileceğimiz bazı yöntemler ortaya konacaktır.

Hamas yeni medya ortamlarında ne kadar aktif ve çalışkan olsa da benzeri diğer teşkilat ve örgütlere göre biraz geride olduğu gözlemlenmektedir. IŞİD gibi bir örgütle mukayese yapılırsa IŞİD'in yeni ve sosyal medyayı ilginç ve dikkat çekici bir şekilde kullandığı ortaya çıkmaktadır. Ancak Hamas'ın bu alanda tamamen beceriksiz ve başarısız olduğunu söylemek de doğru değildir. Zira birçok durum ve konumda dikkat çekici başarılar gerçekleştirmiştir. Hamas'ın yeni medya stratejisi ve örneklerini tartışacağımız ve inceleyeceğimiz bu bölümün girişinde, rakamlarla Filistin'deki İnternet verilerine kısaca değineceğiz. Bu teknolojinin kullanım şekli, yaygınlığı ve önemini kavramak araştırmamızda dikkatli ve mantıklı bilgileri değerlendirme yapmamıza yardımcı olacaktır.

3.1. Filistin'de İnternet Kullanımı ve Durumu

Arap Baharıyla birlikte Arap Dünyasında aktif ve yoğun şekilde kullanılmaya başlanan İnternet ve yeni medya ortamları Filistin'de de bir o kadar önemle ve yoğunlukla kullanılmıştır. Filistin'deki yeni medya alanıyla ilgili yapılan araştırmalardan biri IPOKE kurumunun araştırmasıdır. Genel olarak Filistin halkının büyük çoğunluğu medyayı takip etmektedir. “2011'de Gazze'de gerçekleştirilen bir araştırmaya göre

üniversite öğrencilerinin %92'si Filistinli medya kurumlarını izler ve takip eder (Talip, 2011: 967). Ancak dijital medyayla alakalı yeni araştırmalar dikkat çekici gerçekleri ortaya koymaktadır. 2016'da Filistinlilerin Sosyal Medya Kullanımı" başlığını taşıyan IPOKE'nin araştırması Filistin'de sosyal medya kullanımı hakkında gayet önemli bilgiler ve detaylı veriler sunmaktadır. Filistin'de en çok ziyaret edilen siteler, en çok kullanılan sosyal paylaşım ağları, İnternet kullanan Filistinlilerin oranı, bu kullanıcıların hangi yaşlarda olduğu ve hangi saatlerde kullandıkları vb. bilgileri ve istatistikleri içermektedir. Ancak nicelik yönünden yapılan bu araştırma propaganda, söylem ve medya kullanım hedefleri gibi konularda eksik kalmıştır. Ayrıca Hamas ve yeni medya kullanımı ile ilgili direkt ve doğrudan bir bilgi vermemektedir. Buna rağmen araştırmada bulunan veriler ve istatistiklerden bu tez araştırmasında faydalanmak mümkündür. Sunulan niceliksel veriler nitelik yönünden sonuçlara ulaşma açısından yardımcı olabilmektedir. Dolayısıyla Filistin'de bu kadar büyük bir kitlenin İnternet kullanması; Filistin kitesinin bu direniş ortamında aktif rol alan bir kitle olduğu anlamına gelmektedir. Nitekim Hamas'ın bu medya çeşitliliğine büyük önem vermesi gayet mantıklı ve gerekçelidir.

Filistin halkı genel olarak İnternet ortamlarında çok aktif bir halk kitlesi olarak görülebilir. Diğer Arap ve Ortadoğu toplumlarına göre sosyal medya kullanımında da ön sıralarda yer alır. Yapılan bir araştırmaya göre sadece sosyal medya platformlarını kullanan Filistinlilerin oranı %56'yı geçmiştir. Batı Şeria, Gazze ve İsrail'deki Filistinliler arasında 3 Milyon Facebook kullanıcısı bulunmaktadır. Bu kullanıcıların %53'ü erkek %47'si ise bayandır. Ancak Filistin'de İnternet kullanıcılarının sayısı 4 milyonu (4,117,000) aşmıştır (IPOKE, 2016: 9 ve 10). Bu bağlamda şaşırtıcı verilerden biri de; Filistinli İnternet kullanıcılarının %60'ı ancak cep telefonu üzerinden sosyal

medyaya giriş yapmakta, kullanıcıların %30'u ise hem bilgisayar hem cep telefonu üzerinden kullanmakta ve sadece %10'u bilgisayar üzerinden kullanmaktadırlar (IPOKE, 2016: 11).

Bu rakamlar gösteriyorki televizyon ve diğer geleneksel medyanın gerilemesinden sonra İnterneti kullanmak için bilgisayar da gerilemeyi yaşamaktadır. Hızlıca ve aralıksız gelişen bir çağdaş dünyada taşıyıcı da değişir ve gelişir. Bu dönemin medya taşıyıcısı büyük ekrandan küçük ekrana taşındığı açıkça görülür. Yatarken bile 24 saatte İnternete bağlayarak girebilecek günümüz insanı artık akıllamaz medya ortamlarına ulaşmayı tercih eder ve o imkanı sağlayan teknoloji vardır. Bu olguyu araştırmak ve gözlemek için burada imkanı olmayan ayrı bir araştırmaya ihtiyaç vardır. Filistinli İnternet kullanıcıları çok çeşitli platform, ağ ve uygulamaları kullanmaktadır. Ancak en çok kullandıkları sosyal medya platformu arasında Facebook ile WhatsApp önde gelmektedir. IPOKE'ye göre Filistinlilerin %51'i Facebook ile WhatsApp, %38'i YouTube, %33'ü Instagram, %30'u Viper, %19'u SnapChat, %18'i Twitter ve %17'si Google Plus kullanmaktadırlar (IPOKE, 2016: 12). Bu platformların en çok kullanıldığı vakit 17:00 -21:00 saatleri arasındır. Bu kullanıcıların kullanım sebepleri ve motivasyonları da değişkendir. Araştırmaya göre, kullanıcılardan %35 insanlarla iletişim kurmak için, %38 son haberleri takip etmek için, %17 müzik, resim ve video izlemek için, %6 boş zamanları doldurmak için ve %4'ü ise başka amaçlar için kullanmaktadır (IPOKE, 2016: 13).

Bu arada Filistin'de İnternet kullanımının tamamen serbest olduğunu söylemek doğru olmaz. Rahatsız edilen, sınırlandırılan ve takip edilen kullanıcıların sayısı gittikçe artmaktadır. 2016'da Filistinli gençlerin %19'u kendi görüşlerini ifade ettikleri için İsrail güçleri, Batı Şeria veya Gazze'deki Filistin otoriteleri tarafından sorgulamaya ve

soruşturmaya maruz kalmıştır. IPOKE'nin araştırmasına göre Batı Şeria'daki gençlerin %35'i, İsrail kontrolü altında 1948, Filistinli bölgelerde ise gençlerin %11'i ve Gazze'deki gençlerin %9'u sorgulanmış ve soruşturulmuştur. Bir de Filistinli gençlerin %8'i sosyal medya ağlarında tehdit veya şantajlara, onların %20'si ise saldırı veya tacizlere maruz kalmıştır (IPOKE, 2016: 14). Burada dikkat çekici olan, bu rahatsız edici ve baskıcı durumlardan en düşük oran Hamas yönetimi altındaki Gazze'de görülmektedir. En yüksek oransa El-Fetih kontrolündeki Batı Şeria'da ondan sonraysa İsrail'in kontrolündeki Filistin bölgelerinde görülmektedir. Yani sosyal medya ağlarında tehdit veya şantajlara maruz kalan Filistinlilerin oranı Batı Şeria'da %19 iken Gazze'de %2, İsrail'de ise %11 bulunmuştur. Bu veriler Gazze'deki iktidarın diğer kesimlerden daha fazla ifade özgürlüğüne şans tanıyan bir iktidar olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Filistin'de sosyal medyada paylaşım özgürlüğünün kısıtlandığı ve engellendiği yüzlerce örnek vardır. Batı Şeria'da sosyal medya paylaşımlarından dolayı tutuklanan ve cezalandırılan Filistinli kullanıcıların sayısı gittikçe artmaktadır. Ancak bu kullanıcılar için en tehlikeli ve saldırgan taraf İsrail güçleridir. IPOKE'nin raporuna göre Kasım 2015'ten Aralık 2016'nın sonuna kadar uzanan sürede (15 ay) İsrail, Facebook'taki paylaşımlarından dolayı 250 Filistinli kullanıcıyı gözaltına alarak hapse atmıştır (IPOKE, 2016: 15). Bu rakamlar Filistin'deki dijital medya kullanımındaki zorlukları gösterir. Diğer taraftan bu verilerden anlaşılacağı üzere Hamas İnternette aktif ve faal bir topluma sahiptir ve bu alanda hareketin elinde sesini ulaştırabileceği ve propagandasını yayınlayabileceği önemli bir ortamı vardır.

3.2. Yeni Medya Birimi ve Arap Baharı'nın Etkisi

Hamas'ın yeni medyayı biraz geç kullandığı fark edilmektedir. Hamas medya yöneticileri, Facebook, Twitter ve Youtube gibi siteler ve platformları bireysel veya kurumsal olarak erken kullanmış olsa da düzenli ve planlı bir şekilde kullanma konusunda geç kalmıştır. Bu platformların bazısı oluşturulduktan ancak on sene sonra Hamas'ta önemli bir karşılık bulabilmiştir. Hamas'ın yeni medya yöneticilerinden Ebu Salmiya bu gecikmeyi şu sebeplere bağlamaktadır:

“Direniş ve kurtuluş hareketleri, yeni icat edilen tekniklerden ve teknolojilerden başlangıçta endişelenir ve korkarlar. Bu bir gerçektir çünkü bu hareketler, yeni teknolojinin kendisine (özellikle güvenlik açısından) zarar verebileceğini düşünür. Bu yüzden bu alanda aktif ve etkin olma konusunda gecikmişlerdir. İkinci sebepse, Hamas ve direnişçi hareketlerin, asıl hedef olarak silahlı direniş, siyasi ve sosyal etkinlikleri görmeleriydi; bu yüzden medya işine öncelik verilmemiş, önemli ve acil ihtiyaçlardan biri olarak değerlendirilmemiştir (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015).

Ancak Hamas yeni medya tekniklerine şüpheyle yaklaşmasına rağmen yeni medyayla ilgilenen bir birim oluşturmuştur. Hareketin 2012 yılında “Yeni Medya Birimi” adı altında kurduğu bu birim, geç de olsa bu tür medyanın etkisinin ve öneminin farkına vardığını göstermektedir. Belki de 2010'da patlayan Arap Baharı'nın devamına sebep olan ve devrimlerin genişlemesini sağlayan sosyal medya teknikleri ve etkileri Hamas'ın dikkatini çekerek bu ortamlara yoğun bir biçimde dahil olmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, 2010 yılında başlayan ve “Arap Baharı” olarak literatüre geçen Arap coğrafyasındaki halkların baskıcı ve totaliter yönetimlerinden kurtulmasını

amaçlayan ayaklanmaların ve hak arayışlarının sosyal medya aracılığıyla düzenlendiği bilinmektedir. Arap Baharı örneğinde sosyal medyanın kitleleri harekete geçirme, bilinçlendirme, sevk ve idare etmede önemli katkıları olmuştur. Bu tarihi olaylarla beraber “Twitter ve Facebook v.s. gibi dijital platformların kitlelerin organize edilmesinde ve haberleşme noktasındaki etkisi bu süreçle birlikte daha da önem kazanarak kitlelerin mobilize olmasının önünü açmış ve örnek teşkil etmiştir” (Genel, 2014: 50). Ancak Hamas sadece 2012'den itibaren yeni medyayı kullanmaya başlamış değildir. 2000 yılındaki ikinci Filistin İntifadası'yla birlikte başladığı görülmektedir. Hareket, o hassas aşamada kendi medya kurumlarını ve yöntemlerini geliştirmenin büyük bir ihtiyaç olduğunu fark etmiştir. Hamas, o İntifada'nın ilk yıllarında Filistin Enformasyon Merkezi, Bayan Merkezi ve Filistin Diyalog Ağı (Şebeketül Filistin Lilhiwar) vb. bazı websiteler kurmuştur. 2004 yılında ise El-Kassam Tugayları'nın Medya Ofisi adlı sitesi inşa edilmiştir. Bu siteler Hamas'ın diğer geleneksel kurumlarıyla paralel ve eş zamanlı olarak ortaya çıkmaktaydılar.

Hamas, özellikle 2006'da genel seçimleri kazanıp iktidara geldikten sonra kendisine ait birçok haber sitesi ve haber ajansı kurmuştur. Bunlardan bazıları Shehab ajansı, Şimdi Filistin (Filistinül An) ajansı, Safa ajansı, Omama ve Ajnad gibi ajans ve haber siteleridir. Bu siteler Hamas hakkında çeşitli bilgiler paylaşarak yayın yaparlardı. Hamas'ın sosyal medyayı ciddi bir biçimde kullanımı ise, 2010 yılında Arap Baharı'nın Tunus'ta patlak vermesiyle yoğunlaşmıştır. Yeni ve sosyal medyanın büyük öneminin Arap ülkelerinde ardarda görülen rejim değişiklikleriyle ortaya çıkmasıyla birlikte Hamas, yeni medyanın kullanımına daha fazla önem verilmesi gerektiğini fark etmiştir. Bu yüzden Yeni Medya Birimi fikri ortaya çıkmıştır. Bu birim, Hamas'ın genel medya biriminin bir parçası sayılmaktadır. Birimin temel hedefini Ebu Salmiya

şöyle özetler; “Filistin’de Hamas aktivistlerinin ve medya kurumlarının yeni medya işlerini düzenlemek ve organize etmenin yanı sıra kaosla değil bilimsel yollarla iletişim kurmak ve yeni medya yayını yapmak, Hamas’ın hedeflerini anlatmaya devam etmek ve daha geniş bir kitleye ulaşarak gerek dünyaya; gerek İslam âlemine gerekse Avrupa veya diğer uluslararası toplumlara seslenmektir” (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015).

Dolayısıyla Hamas’ın, sosyal medyayı yoğun bir şekilde Arap Baharı başladığından itibaren kullandığı görülmektedir. Bu medya türünün Arap dünyasının gençleri tarafından yoğun bir şekilde kullanılmasıyla birlikte Hamas mensupları ve aktivistler de kullanmaya başlamışlardır. Nitekim Hamas gençleri bu yeni Arap eğilimi ve hareketinin bir parçasıydılar. Yeni medya birimiyle sosyal medya ağlarında medyanın düzenli ve organize bir şekilde yürütülmesi gerektiğini idrak etmiştir. Hareketin gençleri ve aktivistleri bu yeni medya tekniğiyle plansız bir şekilde Hamas’ın mesajını yayımlayabileceğini zannetmişlerdir. Ancak bu medya tekniğinin düzenli, planlı ve bilimsel olması gerektiğini sonradan anlamıştır. Hamas, özellikle kendisine İsrail işgali ve Filistinli siyasi rakipler tarafından yönlendirilmiş ve düzenlenmiş medya kampanyaları ve kara propagandaya maruz kaldıktan sonra bu tarz medyanın gerekliliğini kavramıştır. Hamas, bu yeni medya tekniklerini kullanarak Filistin hakkındaki gerçekleri çarpıtmaya çalışanları ve Hamas’a saldıranları fark ettikten sonra, Hamas yeni ve sosyal medyanın önemini anlayarak Yeni Medya Birimi’ni kurmuştur. Bu birim Hamas’ın, iç veya dış kitlelere iletmek istediği mesajları düzenleme görevini üstlenmektedir. Bir de *Askhamas* vb. propaganda kampanyaları düzenlemekte, çeşitli iç ve dış meseleler hakkında sosyal medya eğilimlerini, yorumlarını ve etkileşimleri takip etmektedir. Bu birim Hamas’ın geleneksel ve sınırlı

kitleler yerine hareketin yeni ve daha geniş kitlelere seslenişinin penceresi olarak sayılmaktadır.

3.3. İnternet’te Hamas

Bu kısımda, Hamas’ın en önemli websiteleri ve sosyal medya sayfaları hakkında kısa açıklamalar sunulmaktadır. Önce dijital medyada Web 1.0 olarak bilinen websiteleri sonra Web. 2.0 olan etkileşimsel sosyal medya sayfaları gösterilir;

3.3.1. Hamas’ın (Web. 1.0) Websiteleri

3.3.1.1. Hamas’ın Medya Ofisi sitesi; <http://hamas.ps/ar/>

Hamas’ın Medya Ofisi sitesi, Hamas’ın resmi sitesi sayılmaktadır. Günlük sadece 3 ile 5 arasında haber yayınlayan bu site haber amaçlı olmayan, Hamas adına konuşan ve bilgi veren bir sitedir. Hareket bu site üzerinden sadece haber değil farklı konular hakkındaki görüşlerini ve değerlendirmelerini yayınlamaktadır. Üstelik bu site Hamas’ın ideolojisini, tarihini ve stratejik hedeflerini yansıtmaktadır. Hamas’ın ne olduğunu yansıtan bu site en yüksek Siyasi Politik Profilli başkan, üye ve sözcüleri hakkında bilgiler sunmaktadır. Hamas’ın diğer sitelerinde olduğu gibi sitenin İngilizce versiyonu da vardır. Bu sitenin içerikleri ve paylaşımlarından iki örnek verelim; Balfour Deklarasyonunun 100. Yıl dönümü münasebetiyle Hamas 31.10.2017 tarihinde bir bildiri yayınlamıştır. Hamas’ın resmi sitesinde yayınlanan bildiri (Balfour Deklarasyonu) İngiltere’nin özür dilemesi, tazminat vermesi ve hatasını düzeltmesini

gerektiren “Yüzyılın Günahı” başlığını taşımıştır ve bu (<http://hamas.ps/ar/post/8120>) linkte yer alır. İngiltere’nin sahibi olmadığı Filistin topraklarında Yahudilere bir milli vatan kurma hakkını veren ve Filistinlilerin felakete sürüklenmelerine neden olan Balfour Deklarasyonu Hamas tarafından kınanmıştır. Hamas bu bildiriye İngiltere’den hatasını düzeltmesini, Filistinlilerin haklarını itiraf etmesini ve özür dilemesini istemiştir. Diğer bir örnek olarak, İsrail’in Gazze sınırlarında bombaladığı bir tünelde hayatını kaybeden Filistinli gençlerin haberi verilebilir. Bu saldırının ardından Hamas, 30.10.2017 tarihinde resmi sitesinde resmi bir bildiri yayınlamıştır. (<http://hamas.ps/ar/post/8110/>) linkte yer alan yazılı açıklamada “şehit” ailelerine başsağlığı dilemiş, onların direnişin “kahraman şehitleri” olduklarını ifade ederek hareketin direniş ve şehitlik yolunda devam edeceğinin altını çizmiştir.

Şekil 9: Hamas'ın Medya Ofisi sitesinden alınan resim

Böylelikle, Hamas'ın Medya Ofisi sitesinin bir haber sitesi olmadığına farkına varılmaktadır. Sitede “şehit” ve esirlerin özgeçmişlerini içeren bir köşe bulunur. Bu Köşede İsrail’e karşı etkili saldırılar düzenleyen ardından öldürülen veya uzun yıllar boyunca esir olarak düşen Filistinli direnişçiler hakkında detaylı bilgiler verilmektedir.

Hamas medyasında kahraman olarak sunulan bu kişilerin hikayeleri, direniş yolculuğu ve gerçekleştirdikleri operasyonlar hakkında materyal ve paylaşımlar yayınlanmaktadır. Sitede dikkat çeken eklerden biri bu linkteki (<http://hamas.ps/en/contact>) iletişim köşesidir. Hamasla etkileşimi sağlamak amacıyla eklenen o köşede hem Arapça hem İngilizcede şu ifade yer almaktadır;

“It gives us great pleasure to receive your notes, comments and questions related to Hamas, and we will be keen on responding to your queries in time”.

“Farklı alanlarda Hamas'la ilgili notlarınızı, yorumlarınızı ve sorularınızı almaktan büyük mutluluk duymaktayız. Soru ve eleştirilerinize zamanında cevap vermeye son derece önem vereceğiz”.

Bu mesaj, Hamas'ın kitle ve internet kullanıcılarıyla iletişim ve etkileşim kurmaya ne kadar önem verdiği ve bu konuda ne kadar istekli olduğunu göstermektedir. Her yıl açılan ünlü Hamas hashtagi #AskHamas çok fazla etkileşim oluşturmuştur. Bu hashtag'a gelen sorular cevaplanmıştır. Ayrıca bu linkte (<http://hamas.ps/en/page/13/FAQ#FAQ1>) Hamasla alakalı en çok sorulan sorular ile cevapları beraber gösterilmektedir.

3.3.1.2. Filistin Enformasyon Merkezi sitesi (FEM);<http://www.palinfo.com>

Bu site Hamas'ın en önemli sitelerinden biri olup sekiz dilde hizmet vermektedir. 1997 yılında kurulan bu site, Hamas'ın resmi sitesi olmasa da hareketin politik görüşünü yansıtan bir site olarak görülmektedir. Hamas'ın bütün faaliyetleri, düşünceleri ve ilkelerinin reklamını yaparak, sekiz dilde (Arapça, Türkçe, İngilizce, Fransızca, Farsça, Urduca, Rusça, Endonezce) bütün dünyaya seslenmektedir.

Şekil 10: Filistin Enformasyon Merkezi sitesinden alınan resim

Tasarım ve yapı olarak siteye ilk bakıldığında cazip ve ilgi çeken yapısı görülür. Site, mavi rengi esas almakta ve sayfanın başında (Filistin'in Dünyadaki Sesi) cümlesini slogan olarak kullanarak ana sayfada da haber listesini göstermektedir. Biraz aşağıda yeni haberler yer almaktadır. Sol ve sağ yanlarda farklı köşeler; esirler, makaleler, resimler, röportajlar, kitaplar ve araştırmalar gibi köşeler vardır. Her ne kadar Arapça versiyonu Türkçe'den farklı olsa da temel konular ortaklık göstermektedir.

“Hakkımızda” linkine tıklayınca Filistin Enformasyon Merkezi sitesinin kendisini tarif ettiği görülür. Kendisini: “Biz, Müslüman ümmetinin tarihteki en önemli ve tehlikeli meselelerinden birinde uzman ve özel bir siteyiz. Cihat ve direnişin dili ve Mescidi Aksa’da namaz kılmayı isteyenlerin dili olan bir site olmakla gurur duyuyoruz. Bu site Filistin’e bir kapı, Arap ve Müslümanların beklentilerini karşılayan, İsrail’in, Filistinlilere karşı işlediği suçları ifşa eden, Müslümanların ortak düşmanı İsrail’in ne olduğunu bilimsel araştırmalar ve çalışmalar yaparak açıklayan; video, resim, değerli analizler, röportajlar ve makaleleri paylaştan bir haber sitesidir (Filistin E. M. sitesi.

<http://www.palinfo.com/site/pic/aboutus.aspx>). Bu sitenin seslendiği kitlelerin oranlarını keşfetmek için aratırmacı Ekim 2017’de on günlük inceleme ve takip yapmıştır. FEM sitesinin Arapça nüshasında yapılan inceleme 193 adet haberi kapsamaktadır. Bir haber birden fazla kitleye seslendiği için bu 193 haber 522 hedef kitlesine seslenmiş olmaktadır. Bu 193 haberin çoğu (%90’dan fazlası) Filistin, Arap ve Müslüman kitlelere seslenirken haberlerin %58’i dış dünyaya ve % 18’inin ise İsrail’e yönelik olduğu görülmektedir. Elbette bu site Türkçe veya İngilizcesi incelenmiş olsaydı bu sonuçlar tamamen farklı olacaktı. FEM’in incelediği 193 haberi ve yansıttığı bilgileri açıklayacak olursak bunların aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi 17 ana konu ve kategoriye ayrıldığı görülmektedir. En çok yayınlanan haber türü ise İsrail tarafından Filistinlilere yönelik saldırılar ve yaptırımların yanı sıra Filistin direnişiyle alakalı haberlerdir. FEM sitesinin incelediği 193 haberde 334 mesaj, konu ve içerik tespit edilmiştir. Başka açıdan bakıldığında, Kuran Ayetleri ve Hadis-i Şerifler açık bir şekilde sitenin farklı paylaşımlarında görülmektedir. FEM’in sitesi de diğer Hamas medya platformlarının maruz kaldığı saldırı ve zorluklara maruz kalmıştır. Site kurulduğundan bu yana İsrail tarafından susturma amaçlı tehdit mesajları gelmiştir. İsrail istihbaratı Mossad siteye karşı korsan yazılım ve nüfuz oluşturma girişimlerinde bulunmuştur. Ancak aynı zamanda siteye Arap ve Müslüman dünyasından birçok destek mesajları gelmiştir.

3.3.1.3. El-Kassam Tugayları’nın sitesi; www.alqassam.ps

El-Kassam Tugayları Hamas’ın askeri koludur. Hareketin başka siyaset, istihbarat, sosyal ve öğrenci kolları bulunduğu gibi İsrail’le savaşta etkin ve aktif bir askeri güç olarak El-Kassam Tugayları oluşturulmuştur. Hamas direniş hareketi olarak, düşman

saydığı İsrail işgaline direnmek için silahlı bir kol kurmuştur. El-Kassam, seksenlerin ikinci yarısından itibaren İsrail'i en çok sarsan ve ona karşı en şiddetli saldırıları düzenleyen Filistinli bir örgüt haline gelmiştir.

Şekil 11: El-Kassam Tugayları sitesinden alınan resim

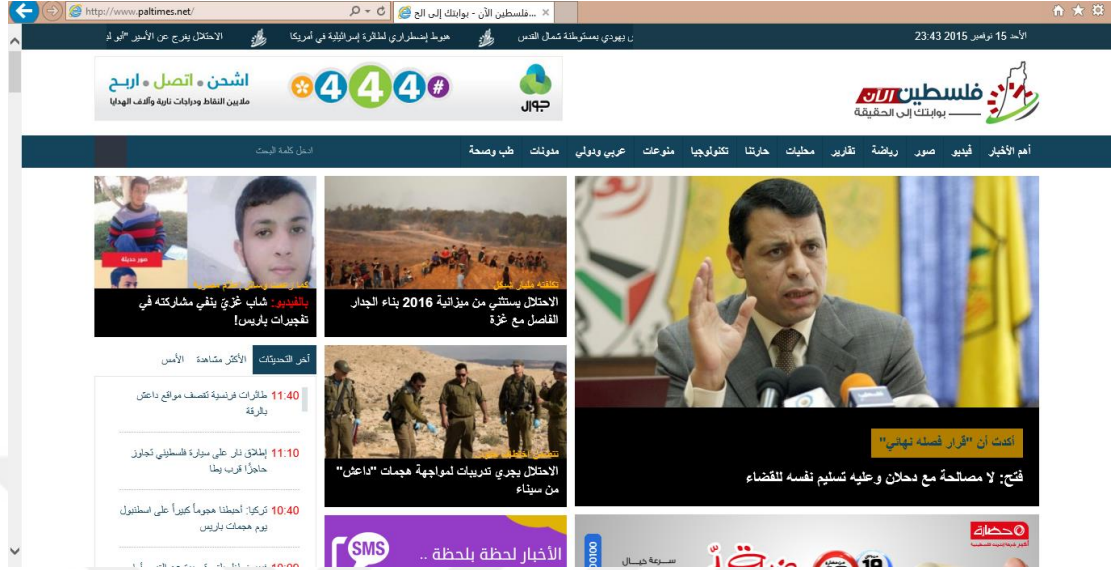
El-Kassam Sitesi; www.alqassam.ps ise El-Kassam Tugaylarının kimliğini, nasıl çalıştığını, hedeflerini, başarılarının ne olduğu gibi soruları cevaplamaktan ziyade El-Kassam'ın İsrail'e karşı gerçekleştirdiği saldırı ve operasyonlar hakkında bilgi vermek için yayın ve paylaşımlar yapmaktadır. Site dünyaya, Arap dünyasına, Filistin halkına ve İsraillilere seslenmektedir. Bu site İngilizce, Arapça ve İbranice olmak üzere üç dilde yayın yapmaktadır. Bu dillerden yola çıkarak hangi kitlelere seslendiği anlaşılabilir. Arapça bölümündeki ana sayfasına ilk baktığımızda sitenin askeri bir site olduğunu kolayca fark edebiliriz. Nitekim profesyonelce tasarımı yapılmış resimler ve grafikler sürekli El-Kassam'ın silahlı unsurlarını etkileyici şekilde resmetmektedir. Ayrıca silah ve direniş operasyonları hakkında resimli başlıklar ve haberler gösterilmektedir. Bu site önceden bahsettiğimiz Filistin Enformasyon Merkezi

sitesinde olduğu gibi din, direniş ve cihat kavramları kullanarak bildiri ve açıklamalarında Kuran Ayetleri ve Hadis-i şerifler bulundurur.

El-Kassam Sitesi de, Hakkımızda sayfasında kendini ve El-Kassam Tugaylarını şöyle tarif etmektedir; “Biz El-Kassam Tugayları olarak Hamas hareketinin askeri koluyuz, bütün Filistin topraklarını kurtarmaya ve Filistinlilerin haklarını geri almaya çalışıyoruz. İşimizi ve faaliyetlerimizi ancak işgal edilen tarihi Filistin sınırları içinde yürütmekteyiz. El-Kassam, Filistin’i kurtarmak için cihat ve silahlı direniş yolunun en başarılı ve faydalı yol olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle elinden gelen bütün güç ve imkanlarıyla çeşitli silahları bu hedef için kullanmaktadır” (El-Kassam Sitesi. <http://www.alqassam.ps/arabic/about.php>).

Tabi El-Kassam’ın sitesi tasarım açısından güzel ve profesyonel bir görünüme sahip olup montaj ve grafik tekniklerini yoğun bir biçimde kullanır. “Şehitler”, esirler ve İsrail haberleri gibi köşeler sitede yer alır. Tabi İsrail saldırıları, esirler, şehitler ve direniş konulu haberler sitede en çok yansıtılan haberlerdir. Ancak buna rağmen El-Kassam’ın sitesi haber sitesi sayılmamaktadır. Hamas’ın Medya Ofisi sitesi gibi bildiri, taziye, açıklama ve El-Kassam Tugaylarının farklı gelişmeler hakkındaki tavrı ve görüşü vb. içerikli paylaşımlar yayınlamaktadır.

3.3.1.4. Şimdi Filistin sitesi; www.paltimes.net

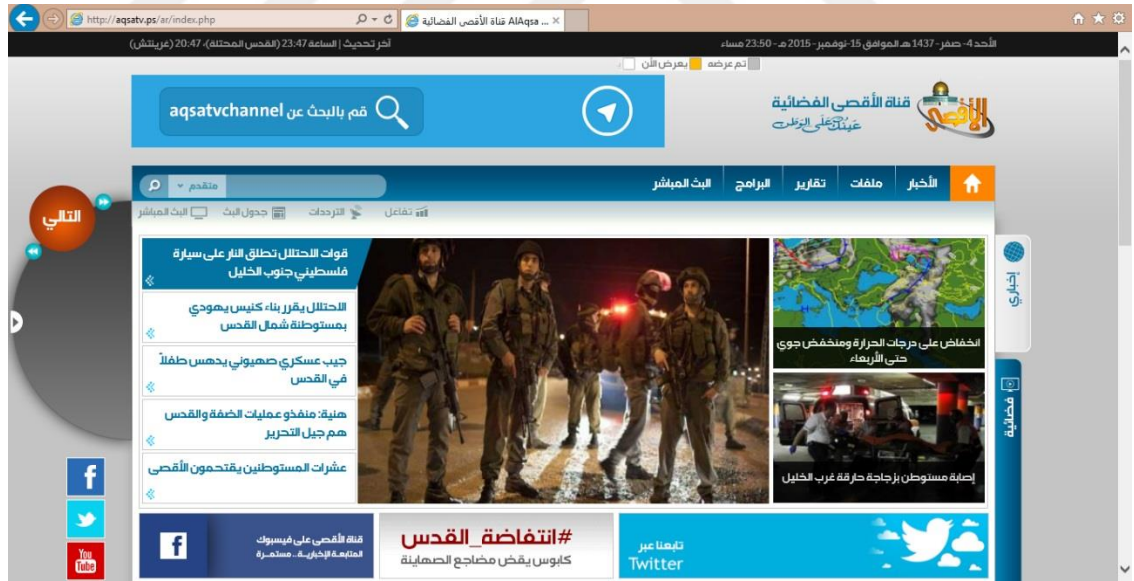
Şekil 12: Şimdi Filistin sitesinden alınan resim

Filistin Al'an (Şimdi Filistin) sitesi, Hamas'a yakın önemli haber sitelerinden birisidir. Habercilik konusunda aktif olan Şimdiki Filistin sitesi, Filistinle alakalı bütün konu ve gelişmelerle ilgilenen, yakından takip eden, bunları anbean yansıtan sitelerden sayılmaktadır. Filistin meselesinin yanı sıra Arap ve uluslararası haber ve gelişmelere önem vererek dikkat, doğruluk ve objektifliğe dayandığını vurgulamaktadır. Merkezi Gazze'de olan Şimdiki Filistin haber sitesi, kendisinin bölgesel ve uluslararası alanda çok izlenen ve ünlü bir site olduğunu iddia eder. Ayrıca sitede onlarca gazeteci ve editörden oluşan büyük bir ekip bulunmaktadır.

Site "Hakkımızda" kısmında kendisini şöyle tarif eder; "Şimdiki Filistin sitesi, okuyucusunu memnun edecek şekilde güzelce tasarlanmış ve içeriği medya kurallarına uygun oluşturulmuş ilk Filistinli ve Arap sitelerden biridir. Ayrıca sitemiz, basılı medya organlarından farklı olarak İnternet gazeteciliğine uygun ve özellikleri dikkate alan habercilik ve editörlük tarzına önem veren sitelerden biridir. Filistin ve bölgedeki

olayların saf gerçeklerini tüm detaylarıyla yansıtan ve tartışan bölgede ilk sırada gelen websitesi olmaya çalışmaktayız”. Aynı kısımda mesaj ve hedeflerinden bahsederken site şu ifadelerle yer vermiştir; “sitemiz hızlı habercilik hizmetini sunmaya, Filistin’in farklı meselelerine odaklanmaya, İsrail işgalinin Filistinlilere karşı işlediği suçları ve işkenceleri ifşa etmeye çalışan bir sitedir. Ayrıca Filistin’in kutsal değerlerini, ideallerini ve prensiplerini korumaya ve okuyucuların akıllarına kazımaya çalışmaktayız. Bunun yanı sıra sitenin diğer hedefleri direnişin Filistin’i yeniden inşa etme sürecindeki rolünü ortaya koymaya gayret ederken halkın bu direnişe nasıl sahip çıktığını yansıtarak direnişi itibarsızlaştırmaya çalışan akımları da ikaz etmektir”.

3.3.1.5. El-Aksa Uydu TV sitesi; www.aqsatv.ps

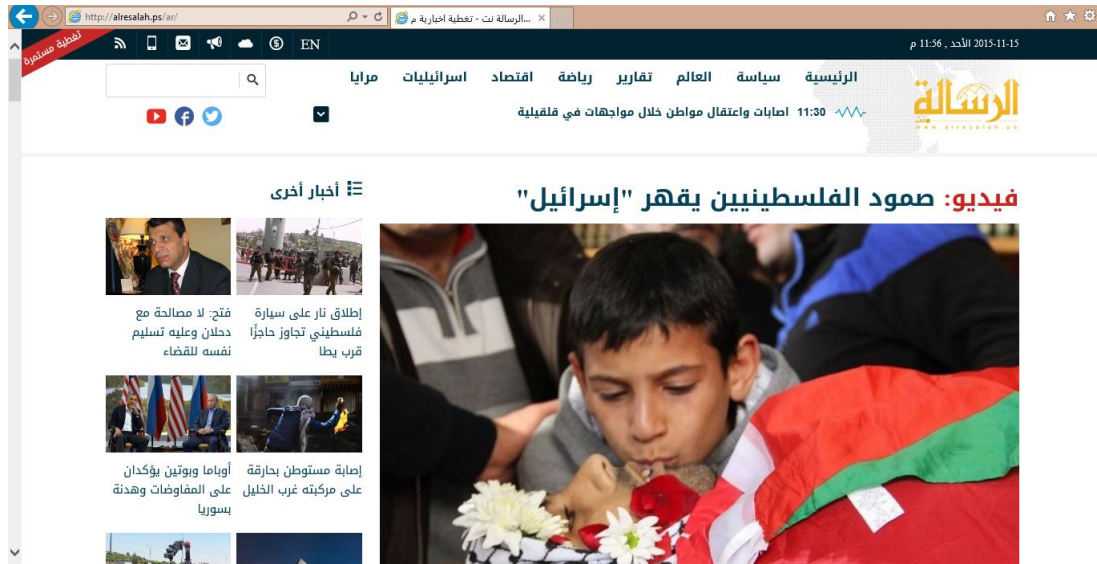
Şekil 13: El-Aksa Uydu TV sitesinden alınan resim

Aktif şekilde çalışan Al-Aksa TV Kanalıyla birlikte ona paralel olarak Al-Aksa'nın websitesi de çalışmaktadır. Kanalı tarif eden site, televizyon kanalında yayınlanmış veya yayınlanacak program, haber ve diziler hakkında bilgiler sunmaktadır. Aynı

şekilde ana haberlerin detaylı metinleri, köşe yazıları ve röportajları yayınlanmaktadır. Çeşitli program ve haber bültenlerinin saatlerini belirtmekten ziyade programların içeriklerini ve gelişmeleri açıklamaktadır. Üstelik geniş çaplı yerel ve bölgesel haberlerin metinlerini, resimlerini ve videolarını yayınlamaktadır.

3.3.1.6. Alresalah Gazetesinin sitesi; www.alresalah.ps

Alresalah'ın websitesi, 1997 yılında Gazze'nin ilk gazetesi olarak kabul edilen haftada iki kez yayınlanan Alresalah gazetesine ait bir sitedir. Hamas'ın ilk kitlesel ve geleneksel medya kurumu olan Alresalah gazetesi Ağustos 2004'te bu websitesini kurmuştur. Ardından sitenin İngilizce sayfası da açılmıştır. Ayrıca Alresalah'ın sağladığı SMS hizmetiyle kullanıcılara son dakika haberleri gönderilmeye başlanmıştır. Son olarak Alresalah gazetesi "Alresalah Medya Kurumu"na dönüşerek Alresalah İnternet radyosu gibi birçok alanda hizmet vermeye devam etmiştir.

Şekil 14: Alresalah Gazetesinin sitesinden alınan resim

Alresalah'ın websitesi, gazetenin Filistinli ve Arap okuyuculara ulaşması konusunda çok yardımcı olmuş ayrıca gazeteye Arap ve uluslararası geniş kitlelerde ün kazandırmıştır. Hamas'ın diğer siteleri gibi Alresalah sitesi Filistin'in önemli meselelerini yansıtmakta ve Hamas'ın propagandasını yaymasına yardımcı olmaktadır. Üstelik site esirler, kudüs, mülteci, direniş vs gibi konularla ilgili sürekli yayın yapmaktadır. Sitenin kendisine belirlediği hedeflerden bazıları şunlardır;

- Filistin Davası'nı duyurmak
- Filistin vatandaşlarına gerçekleri göstermek
- Filistin davasıyla ilgili ulusal bilinci derinleştirmek
- Vatandaşların günlük hayatını ilgilendiren konuları aktarmak
- Sitede Web TV bölümü oluşturmak ve evrensel yayın yapan bir kurum olmak

3.3.1.7. Çocuklar için Fatih sitesi; www.al-fateh.net/

Çocuklara yönelik yayın yapan Fatih sitesi Hamas'ın en dikkat çekici sitelerinden birisidir. Çocukların karmaşık siyaset haberlerini ve meselelerini kavrayamaması durumunda oluşacak sorunları ortadan kaldırmak için Hamas bu yaş grubuna ulaşmak ve seslenmek için ilgi çekici bir biçimde tasarlanmış bu siteyi kurmuş ve çocuklara uygun bir içerik sunmuştur. Dikkat çekici bir diğer mesele ise, sitenin Filistin'e ait olmasına rağmen bütün Arap ülkelerindeki çocuklara yönelik yayın yapmasıdır. Nitekim ana sayfanın başındaki köşede hareketli şekilde yerleştirilen bütün Arap ülkelerinin bayrakları görülür.

Şekil 15: Çocuklara mahsus olan El-Fatih sitesinden alınan resim

Sitede materyal, paylaşım ve içerikler de dikkat çekicidir. Bu içerikler tamamen İslami ve milli açıdan üretilmişlerdir. Sitede Hamas'ın ideolojisi ve dini anlayışını kavramak gayet kolay ve nettir. Örneğin; Müslüman bir çocuk nasıl olmalı ve nasıl davranmalı sorularını yanıtlayan içeriğin yanı sıra Filistin meselesini anlatan içerikler de yer alır. Sitede yer alan çizgi filmler, hikayeler, yarışmalar, şarkılar, oyunlar, fıkralar vb. içeriklerin hepsi aynı yönde olup aynı hedefe hizmet eder. Örneğin; çocuklara sunulan hikâyeler Sahabilerle ilgili bir hikâye ya da İsrail'e karşı etkili bir saldırıda yer alıp "şehit" edilen bir Filistinli genç hakkında olabilir. İsrail'in katlettiği bir çocuğun hikâyesi de olabilir. Hikâyelerde karakterler "Örnek Kahramanlar" şeklinde sunulur.

3.3.2. Hamas'ın (Web. 2.0) Sosyal Medya Alanları

Bu kısımda Hamas'a ait, yakın veya destekleyici bütün sosyal medya sayfaları ve hesaplarını incelemek ve araştırmak mümkün değildir. Bu nedenle en önemli, aktif

veya resmi sayfalar ve hesaplardan bir grup, örnek olarak incelenecektir. (web 2.0) olarak bilinen interaktif ve sosyal medya alanında Hamas'ın kullanım şeklini analiz etmek için ilerideki kısımlarda İsrail'in Gazze'ye yönelik uyguladığı savaşlar süresi örnek olarak seçilip, savaşlar esnasında Hamas'ın medya ve özellikle sosyal medya pratiği incelenmiş ve analiz edilmiştir. Dolayısıyla bu kısımda Hamas'ın bazı sosyal medya platformlarını seçmek ve kısaca tarif etmekle yetinilecektir. Önce Twitter ardından Facebook örnekleri sunulacaktır. Bu bağlamda hatırlatmamız gereken husus, geçen kısımda seçilip incelenen Hamas'ın websitelerinin her birine ait sosyal medya hesapları ve sayfaları bulunmaktadır. Tablo (7)'de Hamas'a ait, yakın veya destekleyici en önemli sosyal medya sayfaları gösterilmektedir.

Tablo 3: Hamas'ın Twitter'de ki en bariz, aktif ve önemli hesaplarından bazıları. Bu hesapların bazıları Hamas'ın liderlerine, sözcülerine veya destekçilerine ait kişisel sayfalardır. Bazıları da kurumsal olarak Hamas'a ait resmi sayfalar veya haber sayfaları.

Hesap Sahibi	Unvanı ve Açıklaması	Takipçi Sayısı	Sayfa Linki
Hamas Hareketi	Arapça Twitter Hesabı	368 Bin	https://twitter.com/hamasinfo
Hamas Movement	Hamas'ın Twitter'de İngilizce Sayfası	63 Bin	https://twitter.com/HamasInfoEn
Filistin Enformasyon Merkezi	Hamas'ın En önemli haber sitesinin Twitter sayfası	227 Bin	https://twitter.com/PalinfoAr
Kudüs TV Kanalı	Hamas'ın en çok destekleyen kanallardan birinin sayfası	435 Bin	https://twitter.com/QdsTvSat

Kudüs Haber Ağı	Hamas'ı destekleyen haber sitesinin sayfası	541 Bin	https://twitter.com/qudsn
Filistin Diyalog Ağı	Hamas'ın en önemli sohbet sitelerinden	279 Bin	https://twitter.com/paldf
Aşağıdaki Kişisel Sayfalardır			
Musa Ebu Marzuk	Hamas'ın en büyük ve birinci sınıf liderlerinden	252 Bin	https://twitter.com/mosa_abumarzook
İzzet Arrişik	Hamas'ın en büyük ve birinci sınıf liderlerinden	213 Bin	https://twitter.com/izzat_risheq
Husam Badran	Hamas'ın sözcülerinden	39 Bin	https://twitter.com/badran_husam
Usama Hamdan	Hamas'ın Lübnan'da ki temsilcisi	27 Bin	Usamah Hamdan https://twitter.com/oshamdan
Khalil Alhayya	Gazze'de Hamas liderinin yardımcısı	36 Bin	https://twitter.com/KAlhayya
Fevzi Barhum	Hamas'ın sözcülerinden	26 Bin	https://twitter.com/FawzyBarhoom
Mosher Almasry	Hamas Milletvekili	19 Bin	https://twitter.com/MosherAlmasry

Salah Albardawil	Hamas Milletvekili ve Medya sorumlusu	20 Bin	https://twitter.com/SalahAlbardawil
İhab Alghusain	Gazze’de içişleri bakanlığının sözcüsü	78 Bin	https://twitter.com/ihabalghusain
Adham Ebu Salmiya	Hamas’ın yeni medya biriminin üyesi	164 Bin	https://twitter.com/adham922
Yasir Zaatreh	Hamas’ı destekleyen Yazar	812 Bin	https://twitter.com/YZaatreh
İbrahim Hamami	Hamas’ı şiddetle savunan ve destekleyen Yazar	124 Bin	https://twitter.com/DrHamami
Lama Khatir	Hamas’ı destekleyen (Bayan) Yazar	45 Bin	https://twitter.com/lama_khater
Omayya Joha	Hamas’ı destekleyen (Bayan) karikatürist	72 Bin	https://twitter.com/omayyajoha
İslam Badir	El-Aksa kanalında spiker	11 Bin	https://twitter.com/islambader1988
21 Sayfanın Toplam Takipçisi		Toplam 3851 Bin (dört milyona yakın)	

Twitter’de Sadece birkaç hesaba baktığımızda 4 milyona yakın takipçi bulduysak şüphesiz ki Hamas’ın binlerce resmi ve destekçi hesaplarının toplam takipçi sayısı bundan çok daha fazla olacaktır. Bu geniş takipçi kitlesi Hamas’ın propagandası ve

mesajlarını almaktan ziyade paylaşmak konusunda da yardımcı olurlar. Bu durum Hamas'ın özellikle Arap kitlelere ve diğer kitlelere geniş bir biçimde seslenebilmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda bu kitlelerin Hamas'ın Twitter'deki mesajlarıyla yoğun bir etkileşim içinde oldukları görülmektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir husus; diğer sosyal medya platformları örneklerinde olduğu gibi Twitter da zaman zaman yüksek takipçi sayısına ulaşan Hamas sayfalarını kapatmaktadır. İlerleyen kısımlarda Batı menşeli yeni medya kurumlarının Hamas'a uyguladığı ambargo ve kuşatmadan örnekler verilecek.

Facebook platformundan bir örnek de, Filistin Enformasyon Merkezi'ne ait Arapça Facebook sayfası, 20 Kasım 2017 tarihinde 4 milyon takipçi sınırını geçmiştir. Site, bu münasebetle bütün dijital platformlarında bu haberi yayınlamış, kitlelere teşekkür etmiş ve başarı olarak saydığı bu gelişme için ustaca tasarlanmış bir grafik resmini yayınlamış ve ana sayfalara yerleştirmiştir.

Şekil 16: FEM'nin Facebook sayfasının kapağına yerleştirilmiş bir resim. Çekilme tarihi: 21 Kasım 2017.

FEM'in sitesinde buna ilişkin yayınlanmış haberde şu ifadeler yer almıştır; “Facebook'ta takipçi ve beğeni sayımızın sadece 8 ay içerisinde 4 milyonu geçmesi mübamebetiyle halkımıza, Arap ve Müslüman kardeşlerimize şükranlarımızı sunuyoruz. Bu gelişme, FEM'in sosyal medya platformlarında gerçekleştirdiği

başarılarından biri sayılmaktadır” (Filistin Enformasyon Merkezi’ 21.11.2017).

3.4. Hamas’n Yeni ve Sosyal Medya Kullanımında Öne Çıkan Anlayışlar ve Düşünceler

Günlük hayat, güncel ve yeni siyasi gelişmeler gibi konuların yanı sıra Hamas'ın söylemlerinde ve medya kullanımında sürekli değinilen meseleler de bulunmaktadır. Bu meselelerin bazıları (direniş ilkesi gibi) Hamas'ın kuruluşundan bu yana değişmeden devam eden bazıları da (ambargo sorunu gibi) seneler sonra büyük olaylarla ortaya çıkan meselelerdir. Hamas'ın yeni ve sosyal medyasını takip ederken sürekli bu meselelerle ilgili propaganda yapıldığını, bu meselelerin sürekli öne çıktığını ve önemli konumda bulunduğunu açıkça görebilmekteyiz. Hatta bu meselelerle ilgili kavramlar sanki Hamas'a mahsus kavramlar, terimler ve ilkeler gibi düşünülmektedir. Hamas'ın geleneksel ve özellikle yeni medya ortamlarında öne çıkan meselelerden bazıları şunlardır: Direniş, iç barış, ambargo, esirler, Kudüs ve Aksa, mülteciler meselesi, Yahudi yerleşimler sorunu, İslamcılık, tavizlere eleştiriler, direnişi övmek ve yüceltmek, halkla gurur duymak, onları sabrettirmek ve onlardan her türlü desteği istemek, İsrail’e tehditler sunmak ve korkutmak, Arap ve Müslüman halklara dayanışma göstermek, bölgesel ve uluslararası haberler, hareketi savunmak ve anlatmak, bilgi düzeltmek veya yalanlamak, dış dünyada Filistin davasını ilgilendiren konular, İsrail’in Filistinlilere karşı saldırıları, günlük hayat gelişmeleri ve olayları ve iç siyasi gündem. Tablo (8)’den sonra bu temel meseleler örneklerle detaylı bir biçimde açıklanacaktır.

Tablo 4: Hamas'ın seslediği kitlelere neler hakkında mesaj yollamaktadır?

Kitle	Özel Üyeler	Destekçi	Filistin Halkı	Siyasi Rakipler	İsrail	Araplar	Müslüman Dünyası	Uluslar arası
Mesaj								
Direnış	•	•	•	•	•	•	•	
İç Barış	•	•	•	•		•		
Esirler	•	•	•	•	•	•	•	•
Kudüs ve Aksa	•	•	•	•	•	•	•	•
Mülteciler Meselesi	•	•	•	•	•	•	•	•
Yahudi Yerleşimler Sorunu	•	•	•		•	•	•	•
İslamcılık		•	•	•		•	•	
Fetih'e eleştiriler	•	•	•	•		•	•	
Halkı övmek ve sabrettirmek	•	•	•	•	•	•		
İsrail'e Tehdit		•	•	•	•	•		
Arap ve Müslüman halklarına dayanışma		•	•	•		•	•	
Ambargo		•	•	•		•	•	•
Hareketi Savunmak ve anlatmak		•	•	•		•	•	•

Bilgi düzeltmek veyayalanla mak		•	•	•	•	•	•	•
Dış dünyada Filistin davasıyla ilgili konular		•	•	•	•	•	•	•
İsrail'in saldırıları	•	•	•	•		•	•	•
Günlük hayat	•	•	•	•				
İç siyasi gündem	•	•	•	•				

Tablo (8)'de yer alan verilere dayanarak şu çıkarımlarda bulunabiliriz;

- 1- Tablo (8)'de sıralanan bu veriler, araştırmacının incelemelerine, yönelttiği sorulara ve Hamas'ın çeşitli yeni ve sosyal medya platformlarını izlemesine dayanılarak elde edilmiştir.
- 2- Daha önce de belirtildiği gibi bu kitleler ve mesajlar arasında keskin ve net sınırlar olmayabilir yani; bir mesaj bir kaç kitleye yönlendirilebilir veya bir alıcı birden fazla kitlenin içinde yer alabilir.
- 3- İslamcılık konusunda Hamas ne Batıya ne İsrail'e ne de uluslararası topluma mesajlar göndermektedir, bu mesajlar sadece Filistin, Arap ve Müslüman

halklarına yöneliktir. Aynı durum Hamas'ın El-Fetih'le yürütülen iç barış sürecinde de geçerlidir ki bu konu ne İsrail'i ne de dünyayı ilgilendirmektedir.

4- Esirler, Mülteciler, Kudüs ve Mescid-i Aksa bu üç konu hakkında istisnasız bütün kitlelere seslenen medya içerikleri sunulmaktadır. Bu aslında üç konuya verilen önemin bir göstergesidir.

5- Hamas, dünyaya seslenirken kendisinin direnişçi bir örgüt olduğunu gizleme ihtiyacını hissetmemiştir; ancak kendisini saldırgan ve terörist olarak da tanımlamamaktadır. Silahla ve askeri imkanlarıyla değil Filistin'in hakları ve maruz bırakıldığı baskı ve mağduriyetle daha çok propaganda yapar.

Hamas'ın yeni ve sosyal medya kullanımında öne çıkan yukarıda sıralanan düşünceler ve önemli meseleler örneklerle şöyle özetlenebilir;

1- Direniş

Hamas, kendisini direnişle özdeşleştirmekten sakınmamaktadır. Her durumda, her alanda ve her fırsatta kendisini direnişçi olarak sunmaya, direnişin önemini göstermeye ve direnişi yüceltmeye devam etmektedir. Hatta birçok durumda direniş sözcüğünün özdeşleştiğini söylemek mümkündür. Ancak Hamas, Batıdan çok Filistin halkına seslenirken direnişin önemini göstermeye çalışmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi Hamas'ın yeni ve sosyal medya yayın ve mesajlarının içeriği hedeflenen kitleye göre değişmektedir. Bu durumla ilgili Ebu Salmiya şunları belirtmiştir;

Hamas, kendi Filistin kitlesine seslenecekse, ilk olarak, direniş konusunda Hamas'ın halka başarılı ve etkili hareket olduğunu söylemeye çalışır. İkinci olarak, Hamas, stratejik hedefine (Filistin'i kurtarmak) ulaşmak için sürekli direnişten başka çarenin olmadığını, Hamas'ın Filistin davasına yakın ve kökten bağlı bir hareket olduğunu vurgulamaktadır. (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015).

Bunun canlı örneği de 14 Aralık 2016'da düzenlenen Hamas'ın 29. kuruluş yıl dönümünde hareketin çıkarttığı basın açıklamasında görülmektedir. Hamas'a ait Alresalah Gazetesinin web sitesinde yayınlanan bu açıklamada sürekli direniş olgusuna odaklanılmıştır. Bu açıklamada yer alan ifadelerden bazıları şöyle özetlenebilir;

“Hamas, hareketin 29. kuruluş yıl dönümünde direniş ve özellikle silahlı direnişin Filistin'i kurtarmak için tek yol olduğunu, direnişsiz kurtuluşun mümkün olmadığını vurgulamaktadır. Ürdün nehrinden Akdeniz'e kadar uzanan toprakların sadece Filistin halkına ait olduğunun altını çizmektedir. İsrail işgalini veya o işgalle ilgili imzalanan ve Filistinlilerin haklarını tanımayan hiçbir antlaşmayı meşru görmemektedir”(Alresalah Gazetesinin Sitesi, ilk, 14.12.2016).

Hamas, yeni medya ortamlarında gururla direnişçi bir hareket olduğunu ilan etmekte ve övünerek gerçekleştirdiği direniş operasyonlarını sürekli yayınlamaktadır. Bu bağlamda Hamas, direnişten bahsederken İsrail tarafından şehit edilen Filistinli ve özellikle Hamas mensubu direnişçilerin haberlerini gururla ve sıklıkla göstermektedir. Bu öldürülenlerle alakalı detaylı bilgiler farklı açılardan ele alınmaktadır. O kişilerin

çocukluk dönemi, medeni durumu, akrabaları, mağduriyeti, eğitim serüveni ve cihadi geçmişi gibi konular Hamas'ın medyasında yer almaktadır.

2- İç Barış Süreci

2007 yılından itibaren Filistin'deki en büyük iki hareket ve siyasi rakip Hamas ile El-Fetih arasında ihtilaflar yaşanmaktadır. Bu ihtilaflar 1967'de işgal edilen Filistin topraklarının bir daha birbirinden ayrılmasına ve iki ayrı parçaya bölünmesine neden olmuştur. Bu ihtilaflar 2006 yılında demokratik seçimlerle iktidara gelen Hamas'ın El-Fetih tarafından kabul edilmemesi ve reddedilmesi, ardından Hamas'ın Gazze'yi kontrolü altına almasıyla baş göstermiştir. İki hareketin arasını düzeltmek için birçok görüşme ve barış zirvesi düzenlenmiş ancak hiçbir istenilen sonuca ulaşmamış ve sürekli başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İki hareket sürekli birbirlerini eleştirerek barış sürecinin başarısız olmasına sebep olmak ile suçlamışlardır. Bu ihtilaf direniş meselesine çok zarar vererek Filistinlileri İsrail'e karşı zayıflatmıştır. Hamas, medya ve yeni medyasında bu ihtilaf sorununu çözmek için gereken her şeyi yaptığını, beklenmeyen tavizler verdiğini ve El-Fetih'le barış yapmak için sürekli hazır olduğunu açıklar. Ebu Salmiya bu konuda şunları kaydetti;

“Hamas, Filistin halkına, iç ihtilafları ve sorunları çözmek için her şeye hazır olduğunu, bu konuda sunabildiği bütün imkanını ortaya koyacağını ve El-Fetih'le barışmaya hazır olduğunu söylemeye çalışmıştır. Bu hedefleri gerçekleştirmek için Eşşati Barış Anlaşmasını kabul ederek imzalamıştır. Bunun devamında Mecliste çoğunluğu teşkil etmesine rağmen Filistin'in iç barışı için

iktidardan vazgeçmiş ve hükümetin tamamen El-Fetih tarafından oluşturulmasına izin vermiştir” (Ebu Salmiya, Görüşme: 21.09.2015).

Hamas, farklı sitelerinde, sosyal medya sayfalarında ve liderlerinin konuşmalarında iç barış sürecinin ne kadar önemli olduğunu, hareketin barışı sabırsızca beklediğini, mümkün olduğu kadar tavizler verdiğini anlatarak bu konu ile ilgili iç propaganda mesajları yayınlamaktadır. Bu platformlarda El-Fetih'i barış sürecini kabul etmeye ve onu gerçekleştirmek için ciddi adımlar atmaya çağırmaktadır. Hamas'ın 29. Kuruluş yıl dönümü dolayısıyla Gazze'de açık alanda düzenlenen festivalde on binlerce kişiye hitap eden Hamas'ın önemli liderlerinden Khalil Alhayya bu konu hakkında şunları kaydetmiştir.

“El-Fetih ve diğer Filistinli hareketleri beraber ulusal bir diyalog kurulmasına davet ediyorum. Birlik ve beraberliği gerçekleştirmek için daha önce imzaladığımız anlaşmalara geri dönmemiz gerekmektedir. Filistin'i kurtarmak ve mültecilerin geri dönmesini sağlamak için yeni, ulusal strateji ve siyasi bir program bulup onda uzlaşmamız elzemdir. El-Fetih'e ve Filistin Başkanı Abbas'a şu mesajı iletiyorum; Filistin'de bölünmüşlüğü bitirme zamanı geldi. İşgale karşı birlikte hareket etmek ve ona karşı çıkmak için mutlaka iç barış sürecini gerçekleştirmemiz gerekir” (Alhayya, El-Aksa Kanalı: 14.12.2016).

Alhayya'nın o uzun konuşması, Hamas'ın çeşitli siteleri, yeni ve sosyal medya platformlarında tamamen veya kısmen yayınlanmıştır. Hamas'ın sayfalarında da Twit'ler atılmıştır. Hem Facebook hem Twitter'de Arapça ve Latince harflerle (#Hamas29) hashtag'ı altında tartışmalar yazılmıştır. Etkileşim sadece Hamas

tarafından değil aşağıda resimlerin gösterdiği gibi çeşitli katılımcılar tarafından yapılmıştır.

Şekil 17: Twitter'de katılımcılar tarafından #Hamas29 hashtag'ı altında yazılan tartışmalar ve yayınlanan resimler.

3- Ambargo

Hamas, farklı taraflarca uygulanan ambargo yoluyla Gazze'nin zulme maruz kaldığını ve mağduriyette olduğunu görür. İsrail ve El-Fetih başta olmak üzere ambargo uygulayan ve para kaynağını kesen tarafların hedefinin Hamas'ı yok etmek ve bitirmek olduğunu düşünür. Bu yüzden Hamas yeni medya yayınlarında şu iki temel noktaya odaklanmıştır; birincisi kendisi ve Filistin halkının maruz kaldığı ambargo ikincisi ise, maruz kaldığı her türlü ambargo ve zulme rağmen direnişte sabit olacağını ve Filistin'i direnişle savunmaya devam edeceğini anlatan düşüncelerdir. Hamas bunları izah etmek için video, resim ve metin gibi bütün medya tekniklerini, multimedyaı ve sanatlarını kullanmaktadır.

4- Esirler Meselesi

Geçen bölümlerde “Esirler Davası” meselesinin, Hamas’ın medyası, sanatı, şarkısı ve siyasi söyleminde ne kadar önemli bir konum işgal ettiğini anlatmıştık. Televizyon ve radyo gibi geleneksel medya platformlarında esirler için tahsis edilmiş özel programların bulunduğu gibi yeni medyanın çeşitli platformlarında da ciddi bir etkileşim, ilgi ve önem bulunmaktadır. Bu tez araştırmasında incelenmekte olan her Hamaslı web sitesinde Esirler Davası için ayrılmış mutlaka bir köşe vardır. Facebook, Twitter ve Youtube gibi sosyal medya ağlarında da esirler için sürekli yayınlar ve materyaller paylaşılmaktadır. Bu köşelerde esirlerin güncel haberleri, hayatları, sağlık durumları, özgeçmişleri, kahramanlıkları ve hapiste karşılaştıkları zorluklar hakkında bilgiler, videolar, resimler, makaleler, röportajlar, grafikler ve karikatürler yayınlanmaktadır. Hamas’ın çeşitli medya platformlarında esirleri öven ve kahramanlıklarından bahseden coşkun ve ulusal şarkıların yanında şiir ve hikaye gibi sanatlar da bulunmaktadır. Hamas’ın liderleri ise hemen hemen katıldıkları her faaliyet ve yaptıkları her konuşmada Esirler Davasından bahsederler. Barış ve siyaset görüşmelerinde de bu mesele hep önem bulur. İsrail’in hapislerine girip çıkanlar kahramanlar olarak algılanırlar. (Esirler, Filistin Davası için, bizim özgürlüğümüz için ve vatanı korumak yolunda ömrünü ve hayatını harcamışlardır) algısı halk arasında oldukça yaygın bir algıdır. Esirler fedakar direnişçi olarak özel saygı kazanır. Dolayısıyla gazeteler ve dergilerde Esirler meselesine ne kadar yer verilse de Esirler meselesinin en çok alındığı ve tartışıldığı platform Hamas’ın yeni ve sosyal medya ortamları sayılır. Hamas’ın “Filistin Enformasyon Merkezi” önemli sitesinde esirler için önemli köşe verilmiştir. Bu site ile diğer Hamas sitelerini gezerken esirler ile ilgili şu meselelerin de tartışıldığını görebiliriz. İsrail Hapisler İdaresi tarafından esirlere

yönelik uygulanan baskı ve işkence haberleri, hangi hapiste düzenlendiği? İşkenceye maruz kalan esirlerin isimleri, zararın büyüklüğü gibi meseleler ile yayınlar yapılmaktadır. Ayrıca İsrail'in bir yerden başka yere taşıdığı esirleri takip eden haberlerin yanı sıra ağır mahkûmiyet alan veya yeni mahkum olanların mahkumiyetlerini anlatan haberler de paylaşılır. Hasta esirler, 67 yıla kadar müebbet yiyenler ve Hamas'ın hapisteki büyük liderleri gibi esirlerin haberleri ayrıca önem bulur. Hamas'ın meclisteki yaklaşık 40 milletvekili İsrail tarafından tutuklanıp hapse atılmıştır. Hamas, yeni medya ortamlarında esirlere dayanışma kampanyalarını düzenlemektedir. Zaman zaman esirlere destek için bütün Filistin topraklarında protestolar ve grevlerin yapılmasını sosyal medyada tavsiye eder, serbest bırakılması için dünyaya seslenen konuşmalar ve basın açıklamaları yapar. O çağrılara kulak veren vatandaşlar meydanlara iner ve açlık grevleri de yapar.

5- Kudüs ve Mescid-i Aksa

Kudüs şehri ve Mescid-i Aksa sadece Hamas'ın Misaqı'nda değil hareketin her yazı, konuşma, münasebet ve medya platformunda yoğun ilgi ve önem sahibi bir meseledir. Sadece Hamas veya Filistinliler için değil bütün Müslümanlar için kutsal olan bu mesele Hamas için en çok hassas ve mühim konulardan biridir. Hem Müslümanlar hem Hristiyanlar için kutsal yerlerin bulunduğu şehir Hamas için de inancın bir parçasıdır. Peygamber Muhammed SAV'in İsrâ ve Miraç ettiği Mescid-i Aksa Kura'n'da anılmıştır. İnanç meselesinden ziyade siyasi açıdan Kudüs, Hamas için işgal altındaki Filistin'in başkenti de sayılmaktadır. Dikkat çekici olan şey, Hamas'ın her şeyinde Kudüs veya Mescid-i Aksa'nın resimleri yer alır. Hareketin bastığı her broşür,

dağıttığı her şehit resmi, düzenlediği her toplantı veya festival, yayınladığı her TV programı Kudüs veya Mescid-i Aksa ile alakalı mutlaka bir logo veya arka plan içerir. Hatta Hamas'ın en önemli uydu televizyonu El-Aksa Kanalı aynı ismi taşımakta ve Mescid-i Aksa'nın resmini logo olarak kullanmaktadır. Kudüs şehrinde olup bitenler Hamas'ın haber ve programlarında hep önde görülür. İsrail'in Mescid-i Aksa'ya ve içinde namaz kılanlara yönelik saldırıları ve baskıları sürekli canlı yayına alınır ve yeni medya platformlarında başta olan ana haber olarak sunulur. Kudüs'te İsrail tarafından öldürülen Filistinliler, tutuklanan esirler ve yıkılan evler de Hamas'ın medyasında bariz bir önem kazanır. Ekim 2015 Kudüs'te başlayan sonra Batı Şeria'da patlayan *İntifadatul Aksa* "Aksa İntifadası'nın" devamını ve genişletilmesini sağlayan sosyal medya ağları olmuştur. Bu yüzden İsrail, "Sosyal Medya Operasyonu" adlı bir operasyon düzenlemiştir. Bu operasyonda sosyal medyada İsrail'e karşı tahrik etme suçuyla yüzlerce Filistinli aktivisti yakalayıp hapislere atmıştır. Bu gerçek, Hamas'ın yönettiği sosyal medya etkinlikleri başta olmak üzere Filistin topraklarında kullanılan bu tekniğin ne kadar önemli, etkili ve hassas olduğunu, İsrail için endişelendirici ve tehlikeli bir ortam olduğunu gösterir.

6- Mülteciler Meselesi

1948 yılında özellikle İngiltere'nin sınırsız desteğiyle kurulan İsrail devleti ile birlikte doğan Filistinli mültecilerin krizi bugünlerde en karmaşık ve trajedik hale gelmiştir. Siyonist çeteler ve İngiliz kuvvetlerinin Filistin'in çeşitli bölgeleri, köyleri ve şehirlerinde düzenlediği katliamlardan dolayı evlerini ve beldelerini terk etmek zorunda kalan Filistinliler çocuklarıyla beraber kaçmışlardır. Büyük kısmı da

siyonistler tarafından zorla çıkarılmıştır. “1948 yılında tarihi Filistin’de yaşayan Filistin halkının %66’sı mülteci olmuştur” (Palestinian Central Bureau of Statistics, 2016: 1). Bu şekilde Filistinlilerin üçte ikisi bir anda sığınmacıya dönüşmüştür. Dünyada benzeri olmayan bu korkunç mülteci oranı dünyaca suskunluk ile karşılanmıştır. Bugün ise sahip oldukları beldelerden mahrum kalarak uzak yaşayan Filistinli mültecilerin sayısı 6 milyonu aşmıştır. Ürdün, Lübnan, Suriye başta olmak üzere dünyanın farklı ülkelerine dağılmış Filistin mültecilerinin çoğu kamplarda çok zor şartlarda yaşamaktadırlar. İnsanlık şartlarından yoksun birçok yerde ikamet eden mültecilerin meselesiyle ilgilenen birçok uluslararası organizasyon onların meselesini çözmek yerine onlara hayatta kalacak kadar insanı yardım toplamakta ve dağıtmakta yarışmaktadırlar. İsrail’in çözülmesini sürekli reddettiği bu mesele, Filistin- İsrail barış görüşmelerinin hep başarısız olmasının önemli sebeplerinden biriydi. Örneğin; “2000’de ikinci Camp David ve Taba konferanslarında Filistinliler, Filistin mültecilerinin geri dönüş hakkını ısrarla istemişti. Ancak İsrail’in bu şartı reddetmesi, o konferansları anlamsız haline getirmiştir” (Bozarslan, 2015: 271). Dolayısıyla hem siyasi hem insani açılardan mültecilerin meselesi, Hamas’ın söyleminde ve çeşitli medyalarında ciddi bir konum işgal etmektedir. Filistin dışında 70 senedir ana vatana dönüş umuduyla yaşayan mültecilerin Filistin’e geri dönmeleri, Hamas için vazgeçilmez, kaçınılmaz ve taviz verilmez bir hak ve sabit hedef olarak sayılmaktadır. Mültecilerin hikayeleri, acı durumları ve siyasi geleceği gibi konuları tartışan tv ve radyo programları, belgeseller, yazılar, fuarlar, resimler, karikatürler ve değişik sanatlar, Hamas medyasında üretilmekte ve yayınlanmaktadır. Yeni ve sosyal medya platformlarında da aynı durum geçerlidir. Farklı web sitelerinde de mülteci köşesi mutlaka ayrılmaktadır.

7- Yahudi Yerleşim Sorunu

İsrail, 1948’de tarihi Filistin topraklarından yaklaşık %78’ini işgal etmekle yetinmemiştir. Sürekli Filistin topraklarını ele geçirmeye devam etmiştir. 1967 yılında ise Filistin’den kalan %22’yi de işgal edip ele geçirmiştir. Bu tarihten sonra özellikle Kudüs, Batı Şeria ve Gazze’de Filistinlilerin topraklarında onlarca yerleşim kurmuştur. Birleşmiş Milletler ve Uluslararası toplum tarafından illegal ve yasadışı olarak sayılan bu yerleşim sorunu günden güne büyür ve gittikçe Filistinlileri topraksızlaştırır. Resmi olan Filistin Merkezi İstatistik Bürosu PCBS’nin 2012 açıkladığı veriler “Batı Şeria’da 2011 yılında 144 İsrail yerleşkesinin bulunduğunu, bu yerleşimlerde yarım milyon fazlası (536,932) yerleşimcinin yaşadığını” göstermektedir. (Palestinian Central Bureau of Statistics, 2012: 15). Kesinlikle 5 sene önce açıklanan bu sayılar ve rakamlar şimdi artarak değişmiştir. Zira yasadışı bu İsrail etkinliği hiç aralıksız devam eder ve var olan eski yerleşimler de genişlemeye devam eder. 1967 yılında yerleşmelerin sayısı bir iken 2011 yılında 144 yerleşkeye yükselmiştir. Dünya çapında sürekli kınanan ve eleştirilen bu yerleşim sorunu Hamas medyasında çok tartışılmaktadır. Toprak haritaları, yerleşimler ve yerleşimcilerin sayıları, yansıtılan tehlike ve zararlar gibi konulara odaklanarak içerikler üretilir ve yayınlanır.

8- İslamcılık

Hamas medyasını takip edenler için Hamas medyalarının içeriğinin muhafazakâr ve İslamcı olduğunu keşfetmek ve fark etmek zor değildir. İslam dininden kaynaklanan değerler Hamas’ın fikrinde olduğu gibi medyasında da önemli yer alır. Bunlar sadece

sunulan dini programlarda değil siyasi, kültürel ve farklı içerikli programlarda da geçerlidir. Hatta kullanılan müzikler, seçilen sözler ve logolar bu yöndedir. Erkek spikerlerin çoğu sakallı, kadın sunucular ise mutlaka tesettürlü görülmektedir. Her bülten başında “Selamün Aleyküm” ifadesi ile başlanmaktadır. Ayrıca Hamas’a ait bir grup terimler ve kavramlar bile vardır.

9- “El-Fetihli” Filistin Otoritesinin İhlal ve Taviz Politikalarına Eleştiriler

Batı Şeria’da El-Fetih tekelli Filistin Otoritesi ve Filistin Kurtuluş Örgütü’ne yönelik Hamas’ın medyasında sayısız ve sınırsız eleştiriler yayınlanmaktadır. Hamas medyasında, FKÖ’nün İsrail ile yaptığı anlaşmalar, Filistin direnişine karşı güvenlik alanında yaptığı işbirliği, Batı Şeria’daki direniş ve Hamas elamanlarına yaptığı takipler, kısıtlamalar, tutuklamalar ve uyguladığı yaptırımlar hep eleştirilmektedir. El-Fetih ve Filistin Otoritesi’nin Batı Şeria’da yaptıkları ve politikaları Hamas’ın medyasında çoğu zamanda "hainlik" olarak nitelenmekte ve algılanmaktadır. Hamas, El-Fetih ve Filistin Otoritesinin İsrail’e verdiği tavizler ve sunduğu yardımları itiraz edip vatana ve Filistin davasına ihanet olarak saymaktadır. 29 Ocak 2017 tarihinde Samir Baniodeh adlı Filistinli bir esir İsrail hapishanelerinden kaçabilmiş. Filistin Otoritesine ait polisler onu takip ederek araştırarak 3 gün sonra Tulkarm şehrinde yakalamışlardır (El-Aksa kanalı Sitesi; 01.02.2017). El-Aksa kanalı başta olmak üzere bütün Hamas medya ve sosyal medya platformları bu olayı ve haberi eleştirerek tartışmıştır. Hemen hemen her gün tekrarlanan Hamas aktivistleri ve üyelerine karşı uygulanan yakalama ve saldırılar da önde yer alır.

10- Halkla Gurur Duymak, Onları Sabrettirmek ve Onlardan Destek İstemek

Hamas, Filistin ve özellikle Gazze halkını hep övmektedir. Bu halkın çok kahraman, sabırlı ve zalimlere taviz vermeyen bir halk olduğu sunulmaktadır. Chomsky'nin "*Rızanın İmalatı*" kitabında geçen rıza bu bağlamda geçerli ve uygun görülür. Zira Hamas bu halkın hep yanında durmasını, hareketi desteklemesini ve zor durumlara karşı eğilmeyip sabırlı ve dik durmasını istemekte ve buna dair iç propaganda yapmaktadır. Hamas için özellikle Gazze'de ki Filistin halkının rızası ve desteği çok önemli olduğu için Hamas'ın medyası bütün imkânlarıyla bu rızayı sağlamaya çalışır.

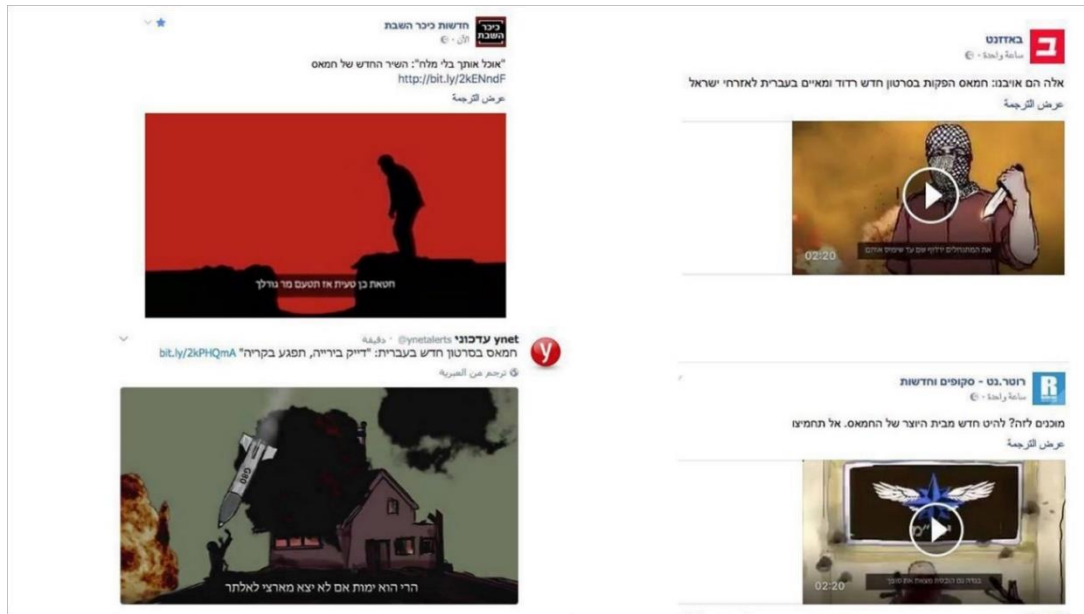
11- İsrail'e Tehditler Sunmak ve Korkutmak

Chomsky'nin Anti- Siyonizm süzgeci kısmında anlatıldığı gibi İsrail'e karşı çok sert içeriklerden oluşan propaganda yönlendirilmektedir. İsrail cephesini sarsmak, İsrail hükümetinin halkına sakladığı gerçekleri ifşa ederek halk ile hükümet arasındaki güveni kırmaya çalışmak ve korku verici içerik ve mesajlar ulaştırmak Hamas'ın medya stratejisinin bazı biçimleridir. Bu stratejiyi uygulayan hareketin çeşitli medyasıdır. Yeni ve sosyal medya, bu konuda çok yardımcı olmuştur. Bu medya stratejisi çerçevesinde Hamas'ın İsrail'e yönelik kullandığı propagandadan şu örneği vermekte fayda vardır. El-Kassam'ın üretilen İsrail hükümeti ve halkına yönelik yayınladığı hem Arapça hem İbranice iki video vardır. Bu iki video, İsrail'in 2014 yılında Gazze'ye yönelik açtığı savaşta esir olarak El-Kassam tarafından alınan İsrailli asker Oron Shaul'un 23. doğum günü münasebetiyle üretilmiştir (El-Kassam sitesi, 31.12.2016). Alay anlamı ve işaretlerini taşıyan videolar grafik olarak profesyonelce tasarım edilmiştir. İsrail hükümetine karşı propaganda yapmayı amaçlayan o videoda

İsrail halkını kendi hükümetine karşı baskıcı yapmak ve Hamas ile bir esir değişimi sürecini gerçekleştirmek için etkili görüntüler bulunmaktadır. İbranice alt yazısı olan videolarda esir asker Shaul'un El-Kassam'ın hapishanesinde doğum günü kutlamaya çalışırken elleri bir sandalyeye bağlı gözüküyor. Sonra İsrail Başbakanı Netanyahu (o hapis hücreğine gizlice sızıp yardım etmek yerine) sadece doğum günü mumlarını üfleyip söndürür ve ortam tam karanlık olur. El-kassam Medya Ofisi, İbranice alt yazısında “Karar, senin hükümetinin elindedir” yazarak esirleri özgürleştirme kararının İsrail hükümetinin elinde olduğunu söylemek istemektedir. Bu iki video sadece Hamas'ın yeni medya platformlarında değil yüzlerce Filistin, Arap sitelerinde ve farklı ülkelerin sitelerinde ve sayfalarında yayınlanmıştır. Hamas bu iki video ile İsrail hükümetine karşı kamuoyunu tahrik ederek etkili bir propaganda yapmıştır.

2017 Şubatın başında Hamas'ın medya kurumları korku verici ve tehdit içeren bir şarkı üretmiştir. 7 Şubat 2017 tarihinde İsrail ordusunun Gazze'ye karşı düzenlediği bombalama ve sınırlı saldırı ardından yayınlanan o şarkı, halk ve ordu başta olmak üzere İsrail'in bütün cephesini hedef almış, İbranice ile üretilmiş ve Arapça ile alt yazı yazılmıştır. “Gazze’de öleceksin” başlığıyla adlandırılan şarkı 3 buçuk dakika sürmektedir. Derin anlamlı ve mükemmel İbranice ile söylenen şarkı videosunun sahneleri Filistinli direnişin Gazze’den İsrail yerleşkelerine yönelik fırlattığı füzeleri göstermektedir. Profesyonel şekilde montajlanmış videoda İsrailli yerleşimcilerin evlerine düşen yüzlerce füzelerin büyük hasar ve haraba sebep olduğu, çok asker ve yerleşimcinin öldüğü görülmektedir. Bunun yanında tanklarıyla Gazze'ye girmeye çalışan İsrailli askerler hem öldürülür hem direnişin eline esir olarak düşerler. Video, Filistinli direnişçilerin çok güçlü ve cesur olduklarını gösterirken İsrailli askerlerin zayıf, korkak olduklarını göstermektedir.

Çeşitli Arap ve Filistinli medyalar tarafından geniş çaplı paylaşılan ve aktarılan o şarkı İsrail’de de çokça paylaşılmış ve ciddi tartışma yaratmıştır (Aljazeera, 10.02.2017). Demektir ki şarkı etkili olmuş ve planlanan hedefi gerçekleştirmiştir. İsrail’de internet ve sosyal medya kullanıcıları şarkı videosundan “screenshot”ları alarak hesaplarında paylaşmıştır. O resimler ile etkileşime girerek yorumlar da yazılmıştır. Resim 24 bazı İsrailli katılımcıların etkileşimleri ve yorumlarını gösterir. Resim (20)’de Hamas’ın

Şekil 18: Hamas’ın İbranice ile ürettiği şarkı hakkında İsrailli İnternet katılımcılarının yorumlarından örnekler. (Kaynak: Aljazeera. Giriş tarihi. 10.02.2017)

İbranice ile ürettiği tehdit şarkısı hakkında İsrailli İnternet sayfaları ve katılımcıların yorumlarından şunlar yer almıştır:

İşte düşmanlarımız bunlardır: Hamas, İsrail halkını tehdit eden İbranice yeni bir film üretiyor.

Seni tuzsuz yiyeceğim.. bu Hamas'ın yeni şarkısı

Siz buna hazır mısınız? Bu Hamas'ın yeni ürettiği ateşli film

Hamas'ın yeni İbranice şarkısında şunu diyor: füzeyi iyice at İsrail savunma bakanlığını vur

Bu gösterir ki Hamas'ın üretilip yayınladığı içerik ile etkileşim yapan sadece Filistinli ve Arap katılımcılar değil İsrailli katılımcılar da etkilenecek yorum yazmakta ve paylaşmaktadırlar. (https://www.youtube.com/watch?v=_OVRu15gFKs) bu linkte görülen şarkı birçok site ve sayfada yayınlanmıştır. Sert tehditler taşıyan bu şarkının bazı sözleri⁹ dipnotta yer almaktadır: Chomsky'nin propaganda modelinde geçen Anti-Siyonizm süzgeci bu videoyu analiz etmekte gayet faydalıdır. İsrail saldırıları ardından ortaya çıkan bu tehdit şarkısı şüphesiz korkutma propagandasını taşımaktadır. Bunun gibi İbranice ile tehdit ve korku verici videolar çok sayıda bulunur. Özellikle 2014 savaşında benzeri propaganda taşıyan onlarca video Hamas tarafından üretilmiştir.

14 Temmuz 2017 tarihinde İsrail güçleri 1967'den beri ilk kez Mescid-i Aksa'yı kapatarak içinde Cuma namazının kılınmasını yasakladı. Bu karar bütün Filistin bölgelerinde büyük bir öfke ve kızgınlık oluşturmuştur ve çoğu yerde sivil Filistinliler ile İsrailli askerler arasında çatışmalara neden olmuştur. Özellikle Mescid-i Aksa etrafında ve kapılarında toplanan kalabalıklardan birçok Filistinli öldürülmüş veya ağır yaralanmıştır. Tabi Hamas ve diğer direnişçi hareketler bu büyük gelişme ve benzersiz saldırı ardından İsrail'e sürekli tehditler sunmuştur. Hamas'ın askeri kanadı El-kassam

⁹ - *Siyonist düşmanım için kendi evine ulaşacak kadar füzeler hazırladım*

Benim vatanımı hemen terk etmezse kesinlikle ölecektir!

Ona acı ve ölüm bardaklarından içireceğim

Gazze'ye ulaştın ey siyonist.. burada öleceksin!

Daha öldürülmediysen eğer mutlaka esir olacaksın

Ey Siyonist! Benim füzelerimden biri senin evine ulaşacak

Sen de her nerede olsan öleceksin

Tugaylarının sözcüsü Ebu-Ubayda da sosyal medya üzerinden İsrail hükümetini uyararak tehdit içerikli mesajları göndermiştir. Ebu-Ubayda, Twitter’de kendi sayfasında (<https://twitter.com/SpokesmanGaza?lang=tr>) aşağıdaki resimlerin gösterdiği gibi şu tehdit eden tweetleri yazmıştır.

Şekil 19: El-kassam Tugaylarının sözcüsü Ebu-Ubayda’nın Twitter hesabından alınmıştır. (Giriş Tarihi: 22.07.2016)

Şekil 20: El-kassam Tugaylarının sözcüsü Ebu-Ubayda’nın Twitter hesabından alınmıştır. (Giriş Tarihi: 22.07.2016)

Siyonistlerin Mescid-i Aksa ve Kudüs’e saldırıları düşmanın rahatını bozup yeni kahramanlıkları patlatacaktır.

Düşmanın Aksa’ya cesareti ve Kudüs’e yönelik savaşı, külin altında ki közü hareket ettirecek ve yeni bir İntifada yakacak.

Görüldüğü gibi 3000 fazlası takipçisi olan Ebu-Ubayda'nın bu hesapla attığı Tweetler de katılımcılar tarafından etkileşim görmektedir. Twitter tarafından zaman zaman kapatılmasına rağmen bu hesaptaki tehdit mesajlarında (yukarıda resimlerin gösterdiği gibi) beğenme, retweet ve yorum yazma gibi yüzlerce etkileşim bulunur.

12- Hareketi Savunmak ve Anlatmak

Hamas'a yönelik atılan karşı propaganda, ithamlar ve iddialar karşısında sürekli açıklamalar yaparak kendisini savunmakta, duruşunu ve görüşünü anlatmaktadır. Özellikle İsrail, rakip olan Fetih veya dünyada herhangi medya kurumu tarafından atılan yanlış iddiaları yalanlayarak doğrusunu açıklamaktadır. Gerek Filistin'de gerek bölgede olup bitenler hakkında nasıl bir tutum aldığını da göstermektedir. Kısacası; Hamas'a ait çeşitli medya platformları, hareketin kararlarını, politikalarını ve yaklaşımlarını savunmakta ve doğru olduklarını anlatmaktadır.

13- Arap ve Müslüman Halklara Dayanışma Göstermek

Arap ve Müslüman dünyasında yaşanan sorunlar, felaketler ve acı durumlarda Hamas o ülkelere ve halklarına dayanıştığını ve onları desteklediğini ifade etmektedir. Örneğin; Hamas, 11 Aralık 2016'da Mısır başkenti Kahire'de bir kilisede gerçekleştirilen ve 26 kişinin hayatına mal olan patlama saldırısını kınamış ve Mısır'a taziyelerini sunmuştur (Filistin Enformasyon Merkezi, 11.12.2016). Benzeri şekilde Hamas, 10 Aralık 2016 tarihinde İstanbul Beşiktaş ilçesinde düzenlenen ve 44 kişinin ölmesine sebep olan iki saldırıyı da kınamış ve Lübnan'daki Türkiye elçisine taziyeler sunmuştur (Filistin Enformasyon Merkezi, 12.12.2016). Türkiye'de 15 Temmuz 2016 gününde düzenlenen darbe girişimini de kınayarak Türkiye halkına, liderlerine ve

demokrasisine hep destek verdiğini ve yanında durduğunu ifade etmiştir. Bununla ilgili Türkiye'yi destekleyen şarkılar, klipler ve karikatürler üretip yayınlamıştır. Hamas'ın çıkarttığı basın beyanında şu ifade yer alır; "Hamas, Kardeş Türkiye halkının demokrasisini hedef alarak bozmaya çalışan çirkin darbe girişimini kınamaktadır. Darbe girişimi ardından kazanılan zaferde rol oynayan Türkiye'deki herkesi de kutlamaktadır" (Alresalah Gazetesinin Sitesi, 16.07.2016). Başka bir rnek; 13 Aralık 2016'da Rusya ile İran'ın sınırsız destekledikleri Suriye rejimi, 5 sene boyunca ambargo ve bombalar altında olan Halep şehrini muhalefetten tamamen ele geçirmiştir. Yerle bir edilen şehrin muhalefet elindeki bölgelerinde sivillere karşı sayısız katliamlar düzenlenmiştir. Hamas, Halep'teki acı gelişmeler için bir basın açıklamasında şunları kaydetmiştir.

"Hamas, Halep sakinlerinin maruz kaldığı acı ve çirkin soykırımı, toplu öldürme ve katliamları derin endişeler ve hüzün ile takip etmekte ve kınamaktadır. Halep'in sivil ve masum insanlarına yönelik düzenlenen bütün öldürme ve soykırım operasyonlarını reddederek insanlarına dayanışarak herkesi sivilleri korumak için müdahale etmeye davet etmektedir" (Alresalah Gazetesinin Sitesi, 14.12.2016).

Hareket, bunlar gibi saldırılar ve acı durumlar için sürekli ayrı basın açıklamalarını yapıp resmi ve çeşitli web siteleri ve medya platformlarında yayınlamıştır.

14- Bölgesel ve Uluslararası Haberler

Yukarıda anlatıldığı üzere Hamas'ın medyasında Filistin haberine mutlaka öncelik verilir ve Filistin'deki gelişmeler ve olayların haberleri kesinlikle ilk sırada

gelmektedir. Ancak bu yöntem bölgesel ve uluslar arası dünyadaki olayları ihmal ettiğini göstermez. Örneğin; ABD’de başkan seçimleri, İran ile Batı arasındaki Nükleer anlaşma, Mısır ve Türkiye’deki darbe olayları, Körfez bölgesindeki Katar krizi vb. gibi büyük olay ve gelişmeleri takip etmekte ve yayınlamaktadır. Websitelerinde günlük 3-5 dış haber yayınlanır.

15- İsrail Saldırıları ve İhlalleri

İsrail’in Filistin topraklarında her türlü saldırı, işkence, katliam veya ihlal haberleri Hamas’ın çeşitli medya platformlarında özellikle yeni ve sosyal medya ortamlarında en çok aktarılan ve yansıtılan haberlerdir. Hamas’a ait bir haber bültenine veya haber sitesine bakılırsa yayının en büyük kısmı İsrail’in öldürdüğü Filistinler, yıktığı evler, kapattığı yollar, tutukladığı esirler, saldırdığı köyler, ele geçirdiği arsalar gibi saldırı ve suçların haberleri görülmektedir. Tabi bu tür içeriğin hedeflerinden bazıları; İsrail’in katliamlarını ifşa etmek, Filistin mağduriyetini anlatmak, bölgesel ve uluslararası toplumların Filistin davasını desteklemelerini sağlamaktır.

16- İsrail Haberleri

Genelde Hamas’ın medyasında İsrail ile alakalı haberler, İsrail’i kötüleyen haberlerdir. Örneğin; İsrail içindeki zayıf noktalar, bozukluk, rüşvet, yoksulluk, fesat, iç siyasi bölünmeler ve tartışmalar içerikli yönlü haberler gösterilir. Ayrıca İsrail hükümetini ve başbakanını eleştiren İsrailli görüşler ve ithamlar yansıtılır.

17- Bilgi Düzeltmek veya Yalanlamak

Zaman zaman Hamas hakkında söylentiler veya yanlış haberler çıkmaktadır. Bazısı İsrail tarafından bazısı meçhul kaynaktan bazısı da rakip partiler tarafından yayınlanır, Hamas bu haberlere karşı medyalara açıklamalar ve bildirimler yapmak zorunda kalmaktadır. Veya geleneksel ve yeni medya platformlarında bu tür haberlerin yanlışlığını ifade eden açıklamalar, paylaşımlar ve haberler yayınlamaktadır. Bazen tam tersi, bir bilgiyi, ispat etmek ve sabitlemek için açıklamalar yapılır. Bazen de yanlış anlaşılan bir liderin sözü veya o lidere iftirayla atfedilmiş bir ifade için düzeltmeler ve açıklamalar yayınlanır.

18- Günlük Hayat Gelişmeleri ve İç Siyasi Gündem

Aslında bunlar iki konudur. İlki genelde siyasi anlam taşımayan konular, gelişmeler ve olaylardır. Diğerisi ise Filistinli siyasetçiler ve iktidar sorumlularının yaptıkları toplantılar, edindikleri duruşlar, düzenledikleri siyasi açıklamalar veya gerçekleştirdikleri müzakereler gibi konulardır. Ancak ikisi de Hamas'ın medyasında yoğunca yayınlanır.

19- Dış Dünyada Filistin Davasıyla İlgili Konular

Filistin dışında olup Filistin davasını ilgilendiren olaylar, gelişmeler, etkinlikler, farklı ülkeler tarafından alınan kararlar veya ifade edilen duruşlar ile alakalı haberler Hamas'ın medyalarında önemli yer tutar. Örneğin, Birleşmiş Milletler'de Filistin'le alakalı verilen kararlar, tartışılan meseleler veya farklı ülkelerde Filistin için düzenlenen etkinliklerin haberleri genelde Hamas'ın medyaları tarafından aktarılır.

Hamas’ın Söyleminde Sık Kullanılan İfade ve Kavramlar

Hamas’ın kendi oluşturduğu ve bütün platformlarda sürekli kullandığı bir takım terim, ifade ve kavramlar vardır. Bu terimler ve kavramlar uluslararası toplumda, Arap medyasında ve diğer yerel medyada kullanılanlardan farklı ve ayrıcalıklı görülmektedir. Örneğin; Hamas’ın sözlüğünde (İsrail) adlı bir kelime yer almamaktadır. Bunun yerine “Siyonist Düşman” ifadesini kullanmaktadır. Dünyanın her tarafında Televizyon kanalları tarafından konuk olarak çağırılan ve ekranlara çıkan Hamas liderleri ve sözcüleri, konuşmalarına mutlaka “Bismillahirrahmanirrahim” (Rahman ve Rahim Olan Allah’ın Adıyla) ayetiyle başlamaktadırlar. Konuşmaları ve kendileriyle yapılan röportajlar esnasında da Kur’an ayetleri ve Hadis-i şerifleri söylemektedirler. Özellikle İsrail’e karşı Hamas’ın söylemi de barışçı olmayıp “Düşmana ağır bedel ödeteceğiz/ topraklarımızı siyonist işgalinden temizleyeceğiz/ siyonistler vatanımızdan defolsunlar/ işgali bitireceğiz” şeklindedir. Aynı zamanda Hamas ve direnişçilerin güç ve imkanlarından bahsederek muazzam göstermeye çalışır. Böyle yaparak İsrail’in zayıflıkları ve başarısızlıklarına odaklanmaktadır. Hamas’ın söyleminde ve çeşitli medya platformlarında gözlediğimiz bazı terimler Tablo (5)’te sıralanır.

Tablo 5: Hamas’ın söyleminde, Medyasında, Konuşmalarında ve Basın Açıklamalarında Bazı Terimler ve Kavramlar

Kast edilen	Fetih ve Arapların Medyası	Hamas’ın Medyası	Arapça Telaffuzu
İsrail	İsrailli İşgal	Siyonist Düşman	El-Adu Essuhyuni

İsraili yerleşimler	Yerleşim	Tecavüzlü (Tecavüz edilmiş veya gasbedilmiş toprak)	Muğtasaba
İsrail'e yönelik saldırılar ve operasyonlar	Mücadele	Direnış	Muqawama
Filistinli Silahlı Savaşçılar	Fedakar, Mücadeleci	Direnışçi, Mücahit	Muqawim, Mucahid
İsrail hedeflerine karşı kendisini patlatan savaşçılar ve onların yaptıkları etkinlikler	Fedakar, Fedai/ Fedakarlık veya Mücadele operasyonu	Şehit, Şehitlikçi, İstişhadi/ Şehit olma operasyonu	İstişhadi/ Ameliye İstişhadiyye

3.5. 2008, 2012 ve 2014 Savaşlarında Hamas'ın Yeni Medya Stratejisi ve Yaşanan Güçlükler

İkinci İntifadanın devamında İsrail ordusu sadece altı yıl içinde Gazze'ye yönelik ilki 2008, ikincisi 2012 ve üçüncüsü ise 2014 yılında olmak üzere üç büyük savaş ilan etmiştir. Bu savaşlarda binlerce Filistinli öldürülmüş ve on binlercesi yaralanmıştır. Bunun yanı sıra on binlerce kişinin mülteci olmasına ve on binlerce hanenin dağılmasına sebep olmuştur. Hamas'ın bu üç savaşta medyayı kullanma şekli birçok araştırmacı ve yorumcunun dikkatini çekmiş ve bu konu hakkında soru sormalarına etkisi olmuştur. Ancak ciddi ve kapsamlı bir araştırma da yapılmamıştır. Tez

araştırmamız bu eksikliği gidermeye çalışmaktadır. Bu bağlamda anılması gereken meselelerden biri Hamas'ın medya ve yeni medya kullanımı bu üç savaşta aynı düzey ve biçimde olmamıştır. Çatışmaların üçü kısa bir sürede gerçekleşmiş olmasına rağmen Hamas'ın medya pratiği ve kullanımı çok gelişmiştir. Bu üç savaş sırasında Hamas'ın medya kullanımı, yönetimi ve üslubuna şu örnekler verilebilir.

3.5.1. 2008 Savaşı:

İsrail, 2008 Aralığının sonundan 2009 Ocağının ortasına kadar devam eden Gazze'ye yönelik yıkıcı bir savaş başlatmıştır. Gazze'nin yönetimi elinde olan Hamas böyle bir savaşı beklemediği için hazırlıksız yakalandı. İsrail, savaşı ilan etmeden 2 gün önce Hamas'ı kandırarak ambargo altında olan Gazze'ye yüzlerce mal ve gıda yüklü kamyonun girmesine izin vermiştir. Hamas bu adımın ışığında yakında bir savaş olabileceğine ihtimal vermemiştir. Bu yüzden savaş Hamas'ı her açıdan şaşırtmış ve zor durumda bırakmıştır. Ancak Hamas teslim olmayıp ciddi bir direniş göstermiştir. Hamas yönetimini düşürmeyi hedef alan İsrail, hedeflerine ulaşamamıştır. Bu savaş esnasında Hamas'ın Filistin halkıyla ve dünyayla irtibatı kesilmemiştir. Hamas'ın en önemli medya kurumu Al-Aqsa kanalı İsrail tarafından birkaç kez bombalanmasına rağmen yayın yapmaya devam etmiştir. Kanalin stüdyoları ve binaları yerle bir edilince yeri açıklanmayan bir yerde yayın yapmaya devam etmiştir.

Ancak dikkat çekici asıl mesele, Hamas'ın alternatif medyayı kullanımıdır. İsrail, Hamas'ın farklı geleneksel medya kurumlarına saldırdıysa da Gazze'nin her noktasında aktif ve geçerli olan internet hizmetini ve dünyanın her tarafına ulaşabilen dijital medya tekniğini engelleyememiştir. 8 dilde yayın yapan Filistin Enformasyon Merkezi sitesi gibi platformlar aracılığıyla dünyaya binlerce mesaj, video ve haber

ulaştırılmıştır. Bundan dolayı dünyanın her tarafında Gazze'yle dayanışma etkinlikleri ve İsrail'e karşı protesto gösterileri sürpriz olmamıştır. İsrail'i savaşı durdurmaya çağıran eylemciler alternatif medya kuruluşları ve platformları üzerinden gerçek bilgilere ulaşabilmişlerdir. Savaşta Hamas'ın medya kullanımı birkaç yazar ve gözlemcinin dikkatini çekmiştir. Bunlardan biri Tel Aviv Üniversitesi Moshe Dayan Merkezi'nde çalışan İsrailli araştırmacı Nir Boms'tur. İsraillilerin Filistin hakkında ne düşündükleri, Hamas'ın medya kullanımına nasıl baktıkları ve medya stratejisini nasıl değerlendirdiklerini görmek açısından İsrailli bir araştırmacının görüşünü anlamakta ve tartışmakta fayda vardır. Boms, İsrail'in 2008-2009'da Gazze'ye açtığı savaşta Hamas'ın medya ve siber (İnternet) stratejisi hakkında bir rapor hazırlamıştır. Raporda Hamas'a karşı çıkararak hareketi terörist saymış olsa da, Hamas, onun medya elemanı ve temsilcilerinin, savaşta web platformlarını kullanırken çok becerikli olduklarına dikkatleri çekmiştir. Bu konuda da Boms şunları yazmıştır:

“Fikir ve medya savaşı da diğer cephelerdeki savaşların olduğu gibi aktiftir ve kesinlikle YouTube gibi video paylaşım sitelerinde ve Facebook gibi çevrimiçi ağlarda gayet etkindir. *Dökülmüş Kurşun*¹⁰ savaşı sırasında genişçe yayılan ve yoğunca paylaşılan birçok yeni videolardan biri, İsrail askerleri tarafından yakalandığını ve bir canlı kalkan olarak kullanıldığını anlatan Filistinli bir genç kızı göstermektedir. O iddiayı kanıtlayabilecek hiçbir delilin yok, ona rağmen, kızın mesajına güven vermek için özenle düzenlenmiş ve montajlanmış ek klip, sahneler ve videolar paylaşılmıştır. O videolar kızın ve İsrail askerlerinin yan yana görüntülerini ve resimlerini içerir" (Boms, 2009: 40).

¹⁰- Hamas, 2008 savaşına "Furkan Savaşı" ismini İsrail ise "Dökülmüş Kurşun" ismini vermişlerdir.

Boms'un bahsettiği örnekteki video gibi özellikle Youtube'de birçok video öne çıkmış ve dünya çapında etkili olmuşlardır. Boms'a göre “Youtube’a eklenen videolar ve kliplerde özellikle İsrail'e karşı kışkırtma ve tahrikler yer almıştır, bu videolar Hamas’ı ve terörizmi yücelten mesajlar ve propaganda işlevi görmüştür. Sitede savaşla ilgili çok klip ve video bulunmaktadır. Söz konusu videolar İsrail’in savaşta yaptıklarını “holocaust” soykırım olarak göstermektedir” (Boms, 2009: 40). Ancak Youtube sitesine eklenen bazı Hamas videoları Amerika menşeli YouTube tarafından silinme veya kaldırılma riskiyle karşılaşmıştır. Peki Hamas bu sorunu nasıl halledebilmiştir? Boms, Hamas'ın bulduğu çözümlere şu örneği verir. "Filistinli Video Sitesi Pal-Tube (<http://www.paltube.org>) gibi güzelce tasarlanan bir site kurulmuştur. Bu platform, YouTube sitesinin sağladığı hizmet gibi kullanıcılara video indirme, ekleme ve paylaşma imkanlarını sağlamaktadır. Benzer şekilde, El-Kassam Tugaylarının resmi web sitesinde kolayca bir şehitler listesi bölümü ve bu şehitlerin cenazelerinden görüntüler bulabilirsiniz. Hamas hareketiyle doğrudan temas ve iletişim kurmak isteyen insanlara ulaşmak için Hamas’ın belirli ve açık bir stratejisi vardır. Bu stratejiyi gösteren ve ortaya koyanlar, El-Kassam web sitesinin içeriğine derin bir analiz yapmaktadırlar. Web sitesinin bir bölümü, sohbet odaları yoluyla, İsrail-Filistin çatışması ile bağlantılı konular hakkında tartışma imkanı sunar” (Boms, 2009: 40).

3.5.2. 2012 Savaşı

Bu savaş 2012 yılında Mısır’da ilk kez demokrasi yoluyla seçilen MK üyesi olan Cumhurbaşkanı Muhammet Mursi’nin iktidarda olduğu bir dönemde gerçekleşmiştir. Bu dönemde Mısır’ın tepkisi ve birçok faktör savaşın en kısa sürede ve en az kayıp ve

hasarla bitmesini sağlamıştır. Diğer iki savaşa göre daha hafif sayılan bu savaş esnasında 162 Filistinli sivil öldürülmüş ve binin üstünde insan yaralanmıştır. Tekrardan kaçmak için bu savaşta Hamas'ın medya kullanımı ve örnekleri diğer iki savaştakiyle hemen hemen benzer durumda olduğunu belirtelim. Nitekim bu konuyu fazla detaylandırmadan 2014 savaşına geçip örnekleri tartışacağız.

3.5.3. 2014 Savaşı

Batı Şeria'da kaybolan 3 İsraili yerleşimcinin cesetleri, 12.06.2014 tarihinde El-Halil şehrinde bulunmuştur. Ardından İsrail hiçbir delil sunmadan Hamas'ı itham etmiş ve başında Filistin Parlamentosu başkanı Aziz Dwek'in olduğu Batı Şeria'da yaklaşık 500 Hamaslı Milletvekili, lider ve aktivisti göz altına alarak hapse atmıştır. Ayrıca İsrail 6 sivil kişiyi katletmiş, aradan uzun zaman geçmeden Gazze'yi bombalamaya ve Hamas'ın aktivistlerini hedef almaya başlamıştır. Bu saldırılar karşısında Hamas başta olmak üzere Gazze'deki direniş örgütleri İsrail'e yönelik yerel ve basit füzelerle karşılık vermeye başlamıştır (Saleh, 2015: 45-48). Bu şekilde elli bir gün süren bu kanlı ve yıkıcı savaş baş göstermiş ve üç savaşın en büyüğü, tehlikelisi ve ağır bedellisi olmuştur. Savaşın sonucunda, yarısı çocuk, kadın ve yaşlı 2322 Filistinli öldürülmüş ve 11 bin kişi yaralanmıştır. Bunun yanı sıra hastane, cami, okul, üniversite, medya kurumları ve vatandaşların özel evleri gibi 40 bine yakın bina ve ev yerle bir edilmiştir. Bu nedenle yüzbinlerce (Yaklaşık yarım milyon) Filistinli evsiz olup açık havada kalmışlardır. Tablo (6) üç savaş hakkında özet bilgileri ve 2014 savaşının diğer savaşlara göre büyüklüğünü ve vehametini göstermektedir.

Tablo 6: İsrail'in Gazze'ye Yönelik Açtığı 3 Kanlı Savaş

Savaşın Yılı	2008 Savaşı	2012 Savaşı	2014 Savaşı
Bilgileri			
Öldürülen Filistinlilerin Sayısı	1436 (Yarısı çocuk, kadın ve yaşlı)	162	2322 (Yarısı çocuk, kadın ve yaşlı)
Yaralanan Filistinlilerin Sayısı	5400	1300	11 Bin
İsrail'in Tamamen Yıktığı Binalar	4100	200 (Hastane, Cami, Ev, Okul, Üniversite, Medya kurumlar)	Yüzbinlerce Filistinli Evsiz olup Açıklıkta kalmıştır
İsrail'in Kısmen Yıktığı Binalar	17000	1500	40 Bin
İsraililerin Ölü Sayısı	13	2	72
İsrail'in Kullandığı Güç ve Silah	Yuranyom ve beyaz fosfor		İsrail, Gazze'ye 60.000 Hava, Kara ve Deniz Saldırısı Düzenlemiştir

Bu savaşta önemli ve ilgi çekici olan Hamas hareketinin yürüttüğü medya stratejisi ve kullandığı propaganda tarzıdır. 08.07.2014 tarihinde savaşın ilk başladığı andan itibaren Hamas, kendisine resmi olarak ait olan, yakın veya destekleyici bütün medya kurumu ve platformlarını aktifçe kullanmıştır. Bu medya kuruluşları, savaşı dikkatle takip etmek, haber yapmak, direnişin amacına ve propagandasına hizmet etmek,

Hamas'ın siyasi ve askeri etkinliği ve başarılarını göstermek için kullanılmıştır. Ayrıca bu medyalar, savaşı durdurmak için Hamas'ın şartlarını yayınlamak, İsraili kitle ve askerlere yönelik psikolojik savaş ilan ederek İsrail'i içerden bozguna uğratmak, ve Filistinlileri teşvik, iltifat, sabır ve manevi destek taşıyan mesajlar iletmek, Arap dünyasına yardım çağrısını iletmek, dünyaya İsrail'in katliam görüntülerini ulaştırarak savaşı durdurmak için müdahaleyi talep etmek gibi rolleri üstlenmiştir.

Bu savaşta da yeni medyanın rolü dikkatleri çekti ve büyük önemi net olarak ortaya çıktı. Yeni medya düzeninin savaş esnasında ciddi ve etkin bir rol üstlendiği açıkça görülür. Hamas bu teknikleri o kadar profesyonel şekilde kullanmıştır ki, bu alanda İsrail'e üstünlük sağladığı ve dijital ortamı istismar ettiği düşünülmüştür. Hamas geleneksel medya alanında İsrail'le rakip olamaz belki ancak yeni medya düzeninde İsrail için ciddi bir rakip olmuştur.

Bu kısımda iki meseleye ışık tutulacaktır. İlki Hamas'ın 2014 savaşında kullandığı genel medya stratejisi diğeri ise yeni ve dijital medya kullanımları ve örnekleridir. Hamas'ın Sami Ebu-Zuhri, Fawzi Barhum, İsmail Radwan, Muşir Almasri ve Osama Hamdan gibi birkaç kişiden oluşan sözcü ve konuşmacı grubu vardır. Bu sözcü ve konuşmacılar savaşın ilk başlatıldığı andan itibaren her türlü medya platformuna katılıp direnişini savundular, hareketin duruşunu anlattılar ve İsrail'in katliamlarından bahsettiler. Ayrıca Arap, Müslüman ve Uluslararası toplumdan yardım talep ederek savaşı durdurmak ve sivilleri korumak için çağrıda bulundular. Bu sözcülerin katıldıkları medya kuruluşları çok çeşitli ve renklidir. Hamas'a ve diğeri oluşumlara ait medya platformları, yerel, bölgesel ve uluslararası medya kuruluşları; radyo, televizyon, gazete ve sosyal medya platformlarının hepsi Hamas konuşmacılarının katıldıkları platformlar arasında yer almıştır. Ancak Halit Maşaal, Musa Ebu-Marzuq,

İsmail Heniyye ve Khalil Elhayya gibi Hamas'ın önde gelen liderlerinin medya kuruluşlarına fazla demeç vermedikleri görülür. Onlar Filistin dışında Mısır, Katar ve Kuveyt gibi farklı ülkelerde toplantılar ve siyasi görüşmelerde bulunmuşlar ve savaşın gelişmelerini en yüksek düzeyde tartışıp farklı uluslararası siyasetçi, diplomatik ve devlet yetkilileriyle görüştüler. Onlardan biri Maşşal'ın Doha'da görüştüğü Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon'dur ¹¹(AA Arapça, 20.07.2014). Fakat bu yoğun gündemler ve sık görüşmeler Hamas'ın büyük liderlerini tamamen medyadan uzaklaştırmamış, onların kitleleri önemli ve hassas konular ve gelişmeler hakkında bilgilendirmek, siyasi görüşme ve çabaların ne aşamada olduğu hakkında bilgi vermek amacıyla zaman zaman sosyal medya üzerinden halkın karşısına çıkmalarına ve onlara seslenmelerine engel olmamıştır. Aşağıda sadece 2 örnek vardır. Birincisi Ebu-Marzuq'a diğeri ise İzzet Arrişiq'a aittir. Ebu-Marzuq, Facebook hesabında "Bazı medya kuruluşlarının ateşkes hakkında yayınladıkları bilgiler doğru değildir" yazdı. Arrişiq'ın Facebook hesabından yaptığı paylaşımında belirttiği şudur; "anlaşma ihtimali zayıftır. Filistinli heyet her an Kahire'den çıkabilir"

الدكتور موسى أبو مرزوق

Just now · 🌐

ما تناولته وسائل الإعلام حول التهدئة منذ ساعتين غير دقيق.

Like · Comment · Share

إيزت الرشيق Izzat Al risheq

5 hours ago · 🌐

احتمالات ضعيفة للتوصل لاتفاق... والوفد الفلسطيني قد يغادر القاهرة في أية لحظة.

Like · Comment · Share

🗨️ 30 Shares

¹¹ - Halit Maşşal, savaşın ilk günlerinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon ile bir araya gelerek savaş gelişmeleri görüştüler. Ondan önce Kuveyt'e gidip aynı konu hakkında oradaki sorumlularla da tartıştı. Ebu-Marzuq ise savaş boyunca Kahire'de kalarak savaşı oradan Mısır sorumlularıyla takip etti.

Hamas'ın Uluslararası İlişkiler sorumlusu Osama Hamdan ise, ileri seviyede konuşabildiği İngilizcesiyle dünyada etkin ve yaygın platformlara konuşmacı olarak katılmıştır. Bunlardan biri 03.08.2014 tarihinde katıldığı CNN'in canlı yayın haber bültenidir. Hamdan o söyleşide İsrail ordusunun Filistinlilere karşı uyguladığı katliamlardan ve öldürülenlerin sayısından bahsederek İsrail'in ateşkesi kabul etmesi halinde Hamas'ın da ateşkesi kabul edeceğinin altını çizmiştir (Hamdan, CNN: 04.8.2014). Savaşın ikinci gününde BBC'nin canlı yayınına katılmış ve o görüşmede spikerin sorduğu "Hamas neden İsrail'e yönelik füzelerini durdurmuyor?" sorusuna tepki göstererek itiraz etmiş ve spikerin taraflı olduğunu ifade ederek "asıl sorulması gereken soru; İsrail neden sivillere karşı bu saldırıları durdurmuyor olmalı" diye söylemiştir (Hamdan, BBC: 10.07.2014). Aynı şekilde savaşın 11. gününde Hamdan Aljazeera World (İngilizce) haber programına katılmıştır. O programda "Hamas direnişi uluslararası hukukuna göre bile meşrudur ve Hamas'ın bir kurtuluş hareketi olarak İsrail'e karşı silah kullanma hakkı vardır" diye belirtmiştir (Hamdan, Aljazeera World: 20.07.2014).

Aslında bu ve benzeri görüşme ve ifadeler, Hamas'ın yaklaşımını ve görüşünü yansıtmaya ve dünyaya sesini duyurma açısından ciddi bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Yukarıda anılan görüşmeler Hamas'ın siyasileri tarafından ifade edilmiştir. Ancak askeri liderlerinin konuşmaları ve medya dili kullanmalarına bakıldığında savaş boyunca sadece iki kişiyle sınırlı kalmıştır. İki temsilciden başka bir asker, konuşmacı olarak medya önüne çıkmamışlardır. Bunlar El-Kassam Tugaylarının genel lideri Muhammed Daif ve El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida. Daif, İsrail'in aradığı kişilerin listesinin başındaki kişi olduğu için elli bir günde sadece

iki kez medyaya çıkıp bilinmeyen bir yerden yüzünü göstermeden iki konuşma yapmıştır. Abu Obeida ise 10'dan fazla konuşma yapmıştır. Genellikle önemli bir gelişmenin ardından yaptığı konuşmalarda konuşmasına hep “Bismillah” ifadesiyle ardından bir Kur'an ayetiyle başlamıştır. Sonra Filistin, Arap ve dünya halklarını selamlamaktadır. Bundan hemen sonra konunun detaylarını açıklamaktadır. Bu konu, El-Kassam'ın İsrail'e karşı gerçekleştiği bir direniş operasyonu veya elde ettiği bir başarı hakkında kesin bir bilgi vermek olabilir. Ayrıca medyada çok söylentili veya tartışmacı bir konu veya bir teklif hakkında El-Kassam'ın duruşu Abu Obeida'nın konuşmalarında açıklanabilir. Abu Obeida'nın hemen hemen bütün konuşmaları İsrail'e yönelik tehditler içermektedir. İsrail'i sivilleri hedef almaya devam etmemesi, Gazze'ye kara harekatı gerçekleştirmemesi veya herhangi saldırı düzenlememesi için ikaz etmektedir. Kırmızı maskesiyle bilinen Abu Obeida geniş bir hayran kitlesine sahiptir. İzleyiciler arasında konuşmaları sabırsızlıkla beklenip, sosyal medyada geniş bir etkileşim oluşturmuştur. “Kırmızı maskeli ne zaman konuşacak?” gibi ifadelerle konuşmalarından övgüyle bahsedip beğenilerini ifade etmişlerdir. Hatta Kasım Najjar gibi Filistinli sanatçı ve şarkıcılar da eserlerinde Abu Obeida'dan bahsedip onu yüceltmişler. Resim (32) askeri üniforması kameralar karşısına çıkan Abu Obeida'yı ve onun beden dilini gösterir.

Savaşın başından itibaren kitlelere seslenmeye başlayan Abu Obeida'nın ilk konuşması savaşın üçüncü günü 10.07.2014 tarihine aittir. Abu Obeida bu konuşmasında İsrail'in dolaylı şekilde teklif ettiği ateşkesi reddettiklerini ifade etmiş ve “İsrail'in başlattığı bu savaşın sorumluluğunu kaldırması gerektiğini ve başlattığı savaşın bitiş zamanı ve şartlarını seçme imkanı olmadığını” eklemiştir. Ayrıca El-Kassam'ın böyle bir savaş ve çatışmaya hazır olduğunun altını çizmiştir (Abu Obeida.

El-Aksa TV: 10.07.2017). İsrail'in savaş bakanının kara savaşı başlatmak tehdidine karşı Abu Obeida mukabelede bulunarak "Gazze'ye girerseniz Gazze'nin çocukları, ölü askerlerinizin kafalarına ayaklarıyla basacak" dedi.

Şekil 21: El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida'nın 2014 savaşı esnasında yaptığı bir konuşmasından alınan resim

Abu Obeida'nın en önemli konuşmalarından biri, İsrail'in, El-Kassam'ın genel liderine düzenlediği başarısız suikast teşebbüsünün ardından düzenlenen konuşmasıdır. İsrail o günlerde geçerli olan mütareke anlaşmasını çiğneyerek Daif'in evini bombalamış eşini ve çocuklarını katletmiştir. 20.08.2014 tarihinde gerçekleşen o

konuşma çok sert ve etkileyicidir. Birçok kanalının canlı yayında aktardığı o konuşmada Abu

Şekil 22: El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida'nın 2014 savaşı esnasında yaptığı bir TV konuşmasından alınan resim

verici ve İsrail'in uyması gereken emirleri veren taraf gibi görülmüştür. Hatta İsrail'de, en önemli uluslararası havalimanında uçuş ve havacılığın yasak olduğunu ifade etti. El-Kassam tarafından vurulacak o havalimanına karşı dünyanın farklı hava yolları şirketlerini iniş ve uçuş yapmamaları konusunda uyarmıştır. Abu Obeida bununla yetinmeyip, sanki İsraililerin hareket saatlerini ve yerlerini belirliyor gibi şu ifadelerde bulunmuştur: “El-Kassam füzelerinin ulaşabildiği yerlerde ve özellikle futbol stadyumları gibi açık sahalarda düşmanların toplanması yasaktır. Bu karar El-Kassam tarafından başka bir açıklama yapılmadığı müddetçe geçerlidir.” Gerçekten bu konuşmada verilen emir veya talimatlar gerçekleşmiş ve ateşkes anlaşmasına kadar geçerliliğini korumuştur.

Teknik ve sanatsal açıdan Abu Obeida'nın konuşmalarında tasarım aşağı yukarı sabit ve aynıdır. Arka plan hep gri ile siyah, Abu Obeida ise hep ekranın sol tarafında, sağ tarafında da hep (Hamis'in sembol olarak edindiği yeşil bayrağı içeren) El-Kassam'ın logosu görölmektedir. Aynı ekranda Hamis'in savaşa verdiğı isim “El-asful makul” yazısı yer alırdı. Bunlar sürekli sabit olarak yer alıyordu; ancak ekranda yazılan Kur'an ayeti, o zamanki gelişmeye uygun olarak değışirdi. Bazen Kur'an ayeti yerine bir resim veya İbranice bir mesaj yer alırdı. Resim (24) Abu Obeida'nın 2014 savaşı esnasında yaptığı bir konuşmadan alınmıştır. O konuşma El-Kassam'ın gerçekleştirdiği en önemli kaçırma operasyonlarından birinden sonra yapılmıştır. Bu operasyonla Gazze'ye yönelik yürütölen savaşıta görev alan bir askeri birime düzenlenen saldırı sonucu İsraili bir asker esir alınmış ve 10 askerden fazlası öldürölmüştür. Bu başarılı operasyon, İsrail'in korkunç katliamlarla yüzlerce sivil öldürmesinden sonra gerçekleşmiştir. Dolayısıyla El-Kassam'ın güçlü ve etkili bir propaganda yapabilmesi için bu operasyon ciddi bir fırsat teşkil etmiştir. Öfkeyle dolmuş Gazze ve Filistin halkı

için önemli bir manevi destek ve moral yükselişini sağlayan bu operasyon, aynı zamanda İsrail cephesine ve ordusuna karşı güçlü bir psikolojik savaş argümanı ve korkutma propagandası aracı olarak kullanılmıştır. Resimde El-Kassam mensubu bir askerin İsrailli bir askeri eliyle tuttuğu görülmektedir. Bu görüntüler ve konuyla ilgili haberler, hem Hamas'ın medya kurumlarında hem vatandaşların sosyal medya hesaplarında geniş çaplı ve yoğun bir şekilde paylaşılmış ve etkileşim görmüştür.

Önceki kısımda Hamas'ın yeni medya dili ve sosyal medya kullanımında öne çıkan anlayış ve düşüncelerden bahsetmiştik. Aynı zamanda Hamas'ın medya kullanımı ve stratejisiyle ilgili örnekler vermiştik. Bununla beraber, bu bölümde özellikle 2014 yılı savaşında Hamas'ın kullandığı bazı metotlar ve izlediği medya stratejisine ışık tutulmaktadır. Bu savaşta kullanılan medya stratejisinin en önemli özelliklerinden bazıları şunlardır;

- 1- İsrail'in propagandasını ve söylemlerini yalanlamak, sahte olduğunu göstermek ve onu takip etmemek. Hamas'ın medyası, İsrail medyasının savaş süresinde ortaya attığı iddiaları yalanlamaya çalışırdı. Bu yalanlamaları net ve kesin bir dille yapmıştır. Örneğin; Hamas, savaş esnasında Sofa Kapısı bölgesindeki İsrailli askerlere yönelik bir operasyon düzenlemiş, İsrail o operasyona katılan silahlı direnişçilerin bir kısmını öldürdüğünü iddia etmiştir. Ardından Hamas operasyonun videosunu yayınlayarak İsrail'in iddiasını yalanlamıştır. Video bütün unsurların sağ salim döndüğünü ispat etmiştir. Bunun üzerine İsrail iddiasından vazgeçmek zorunda kalmıştır. Bunun gibi birçok örnek bulunmaktadır. Ayrıca kamuoyunu direnişin aleyhine tahrik etmek veya Filistin cephesindeki sosyal dokuyu bozmak için İsrail'in ortaya attığı söylentiler ile mücadele etmek kolay olmamıştır. Hamas'ın yeni medya

birimi üyesi Adham Ebu Salmiya, Aljazeera'nın bir programında İsrail kaynaklı söylentiler ile karşılaştıklarını açıklamış ve şunları kaydetmiştir: “Her gün yeni siteler ve sayfalar ortaya çıkıp o lider öldürüldü, şu yer bombalandı, Gazze’de elektrik ve gaz bitmiş, Gazze tamamen mahvolacak vs gibi söylentiler yayınlandı. Biz ise bu sorunu çözmek ve üstesinden gelmek için şüphelendiğimiz her bilgi veya haberi titizce araştırarak sorumlu bakanlık, lider veya kurum aracılığıyla haberin doğrusuna ulaşırdık. Devamında aynı ortamda (yeni medya) doğru bilgiyi yayınlayarak yanlış iddiaları açıklar ve vatandaşların ancak resmi ve güvenilir kaynaklardan bilgi almalarını tavsiye ederdik. Bu konuda çok başarılıydık” (Ebu Salmiya, Aljazeera: 07.08.2014).

- 2- Hamas’ta askeri kolun(El-Kassam) medya söyleminin siyasi kolun söylemini desteklemesi: 2014 savaşı sırasında Mısır’ın arabuluculuğuyla Hamas ile İsrail arasında düzenlenen ateşkes müzakerelerinde Hamas birçok şart ortaya koymuştur. Ancak İsrail’in bu şartları kabul etmeyeceği anlaşılınca El-Kassam devreye girerek ve Mısır’da Hamas’ın müzakereci heyetini desteklemek ve duruşunu güçlendirmek için İsrail’e sert tehditler sunmuştur. Ayrıca heyetin müzakerelerden çekilmesini tavsiye etmiştir. Abu Obeida’nın 07.08.2014 tarihinde yaptığı konuşmada Hamas’ın müzakere heyetine şu mesajı iletmiş; “Eğer İsrail işgal toprakları altındaki Filistin halkının şartlarını kabul etmezse geçici olan 27 saatlik ateşkes süresinin uzatılmasını kabul etmeyin” dedi (Abu Obeida, Al- El-Aksa kanalı: 07.08.2014).

- 3- “Sürpriz” unsuru ve üslubunu kullanmak: Dikkatle incelenirse 2014 savaşının sürprizlerle dolu olduğu görülür. Hamas, savaş boyunca onlarca medya ve propaganda sürprizlerini ardarda gerçekleştirdi. Aslında İsrail cephesini

sallayan bu sürprizler, El-Kassam'ın gerçekleştirdiği sürprizlerden kaynaklanmaktadır. El-Kassam'ın elde ettiği her başarı veya (İsrail tarafından beklenmeyen) gerçekleştirdiği her nadir sürpriz ve operasyon Hamas'ın medya birimi için kaçırılmaz bir fırsat oluştururdu. Kısaca bu sürprizlerden birkaçını sayabiliriz; Akdeniz sahilinde kurulan askeri Zakim üssü İsrail için güçlü, basılmaz ve ulaşılmaz bir askeri hedef olarak görülüyordu. Ancak El-Kassam Kurbağa Adamları biriminde birkaç direnişçi deniz altından sızmışlar ve oradaki İsrailli askerlere ve tanklara saldırarak enteresan bir operasyon gerçekleştirmişlerdir. Hamas ve Arap medyasının geniş çaplı yayınladığı o operasyon İsrail için bir şok etki yaratmış ve birçok tartışmanın fitilini alevlendirmiştir. Ambargo altındayken Hamas'ın icat ettiği ve 2014 savaşı esnasında başarılı bir şekilde kullandığı kanas tüfeği (keskin nişancı) de Hamas'ın medya sürprizlerinden biriydi. Hedefini dikkatle vuran o tüfek ancak savaş esnasında ilan edilerek açıklanmış ve İsrail'in beklemediği bir gelişim olmuştur. Benzer şekilde Hamas'ın ürettiği İsrail semalarını gezen pilotsuz uçaklar da görülmüştür (El-Kassam sitesi, 03.08.2014). Bunun gibi birçok sürpriz savaş esnasında gerçekleştirilmiştir.

- 4- Hamas medyasının bazı görüntüleri ve televizyon içeriklerini tekeline alması ve ilgilenen bütün dünya televizyonlarını sadece Hamas'ın medyasından bunları almaya mecbur etmek: Bu üslubu en çok kullanan Hamas'ın en önemli medya kurumu El-Aksa kanalıdır. Nadir ve önemli olan video veya Abu Obeida'nın konuşmaları ancak El-Aksa kanalı üzerinden yayınlanırdı, yerel medya, Ortadoğu ve hatta uluslararası medya kurumları bu görüntüleri ve içerikleri ancak El-Aksa kanalından aktarabilirdi. Kanalın ismi, manşetleri ve

logosunun yer aldığı bu üslup El-Aksa kanalı için önemli bir reklam unsuruydu. El-Kassam'ın genel lideri Muhammed Daif'in 29.07.2014 gününde yaptığı açıklamayı bütün kanallar ve websiteler El-Aksa kanalından aktarma yaparak yayınlamışlardır.

5- Medya tekniklerini dikkatle kullanmak: Önceki noktada anılan Daif'in videosundan Hamas'ın yayınlarında ne kadar dikkatli ve stratejik olduğunu anlayabiliriz. Hamas, İsrail'in önceki savaşlarda birçok olayda kullandığı medya tekniklerinden istifade ederek gerçekleştirdiği ölümcül saldırıları unutmamaktadır. O yüzden Daif konuşmasında bilinmeyen bir yerde yüzünü göstermeden ekran karşısına çıkmıştır. Medyada bu güne kadar yüzü bilinmeyen Daif, her zaman olduğu gibi gerçek yüzünü göstermek yerine gölge şeklinde gösterilmiştir.

6- Doğruluk ve gerçekçilik: Savaş boyunca İsrail'in medyası ve siyasetçileri, kara propaganda, yalan ve gerçekdışı iddialar yayınlarken Hamas'ın medyası ve resmi söylemleri gerçekçi ve doğru bilgiler vermeye dikkat etmiştir. Bunun sonucunda İsrail'in kitlesi bile Hamas ve El-Kassam'ın sözlerinin ve haberlerinin doğru olduğuna inanmış ve güvenerek takip etmişlerdir. İsrail hükümeti genelde savaşların gerçek bilgilerini ve kayıp sayılarını saklar. Birçok olayda İsraili siyasetçilerin ve resmi medyalarının yayınladıkları bilgiler yalan ve sahte çıkmıştır. Bu yalanları birçok kez ortaya çıkaran Hamas'ın medyasıydı. Bu sayede Hamas medyası farklı tarafların güvenini kazanabilmiştir. Hasar, kayıp ve ölü sayısı çok yüksek olsa bile Hamas medyası gerçekleri yansıtmaya çalışırdı. Aynı zamanda diğer savaşlarda uyguladığı mübalağalı haberlerinden de uzaklaştığı görülür. Büyük başarı, vehim ve

kuruntu zaferleri iddia etmekten vazgeçmiştir. Üstelik katliamların sonuçlarını büyütmeyi ve trajediyi abartmayı da bırakmıştır. Bu nedenle Hamas'ın medyası birçok taraf için bir referans ve güvenilir kaynak olarak görülmüştür. İsrail de Hamas'ın medyasını dikkatle takip ve analiz etmektedir.

- 7- “Düşman”a yönelik tehdit dilini kullanmak: Geçen kısımlarda Hamas'ın tehdit ve korku stratejisini kullandığından bahsetmiştik. Aşağıda Hamas'ın 2014 savaşında İsrail cephesine, ordusuna ve kitlelerine karşı kullandığı tehdit ve korkutmalardan canlı ve net örnekler sunulmuştur. El-Kassam'ın açıklamaları ve basılı bildirgelerinde geçen bazı ifadeler şunlardır: “Eğer Siyonist düşman aptallık yaparak Gazze'ye girerse ölüm ve meçhul bir gelecek beklesin, Eğer Mescid-i Aksa'ya saldırırsa çok sert ve şiddetli bir cevap ve tepki beklesin”¹² (Abu Obeida, El-AksaTV: 10.07.2017).19.08.2014 tarihinde İsrail ordusu geçici olan ateşkes anlaşmasını kırarak Dalu aşiretinden birçok sivilin ölümüne neden olan bir katliam gerçekleştirmiştir. Bu gelişmenin ardından El-Kassam Tugayları bir açıklama yapıp İsrail'e çok sert tehdit ve uyarılarda bulunmuştur. Açıklamada “Düşman bugünkü Dalu ailesine karşı işlediği katliam ve ateşkes anlaşmasına tecavüz etmekle kendisine cehennem kapılarını açmıştır. Bu cesaretsiz suçun bedelini çok ağır ödeyecektir. Bu katliamdan sonra füzelerimizle hedef alarak bombaladığımız Tel-Aviv, Kudüs ve Sederot kentleri cevabımızdan sadece küçük parçalardır” (El-Kassam Sitesi, 19.08.2014) ifadeleri yer almıştır. Bu bağlamda dikkat çekici diğer bir mesele, Hamas medyasının İsrail cephesine kendi diliyle (İbranice) seslenerek korku

¹² - Abu Obeida'nın Al-Aqsa TV ve bir çok kanal tarafından naklen aktarılan konuşması, şu linkte de görülür: <http://www.youtube.com/watch?v=TDdP-3wkn40>

verici mesaj ve tehditleri sunmasıdır. Askeri savaşa eşlik eden bu psikolojik savaş şüphesiz İsrail ordusu ve kitlesinin morallerini olumsuz etkilemektedir. El-Kassam bu savaş sırasında sitesinde İngilizce ve Arapçanın yanı sıra İbranice kısmını da açmıştır. (<http://www.alqassam.ps/hebrew>) bu sitede İbranice İsrail hükümeti ve resmi medyasının sakladığı gerçekler açıklanmaktaydı. Bu sayede El-Kassam da İsraillilere ulaştırmak istediği mesajları kolayca ulaştırabilmekteydi. Savaşta çekilen resimler ve videolar da yer alırdı. Bu sayede İsrailli gazeteciler ve araştırmacılar hükümetin uyguladığı basın sansüründen çıkış kapısı bulup istedikleri bilgileri elde etmekteydi. Ayrıca Hamas'ın "İsrail'in güvenliğini salla" başlığı altındaki İbranice şarkı videosu çok fazla paylaşım aldı. (http://www.youtube.com/watch?v=L5QiHtzk_aA) Bu linkte yer alan şarkı El-Aksa tarafından savaş boyunca sık sık yayınlandı.

- 8- Yapılan konuşmalarda sakinlik ve rahatlık: Hamas'ın liderleri ve resmi sözcülerinn yaptıkları konuşmalarda gayet sakin ve rahat oldukları görülürdü. Maşşal, Heniye, Barhum ve Ebu-Zuhri gibi konuşmacılar, hatta Hamas'ın farklı medya kurumlarında çalışan muhabir, spiker ve sunucular özgüvenli bir şekilde konuşurlardı. Heyecan, stres ve korkudan uzak bu üslup halk ve kitleyi tatmin eden ve moralleri yükselten mesajlar taşırdı. "Allah bizimle beraber, mutlaka kazanacağız, zafer bizim olacak, düşman kaybedecek" gibi coşkun ve güven verici mesajlar sürekli tekrarlanırdı.
- 9- Dış ve iç kitlelere seslenme konusunda denge sağlamak: Hamas daha önce yerel Filistin halkı ve Arap kitlelere seslenirdi ve bu konuda başarılı görülürdü. Ancak Batı ve Uluslararası topluma seslenme konusunda eksikliği görülürdü.

2014 savaşı ve sonrasında dikkat çekici gelişmelerden biri yeni kitlelere ulaşmaya çalışmak ve farklı kitleler arasında uyumlu bir seslenme dili kullanmak. Hem Filistin halkı hem Arap kitleleri, hem İsrail cephesi hem dünya ve uluslararası kitlelerin tamamı Hamas'ın hedef kitleleri arasında yer almıştır. Tabi yeni kitlelere seslenmek yeni medya dili ve üslubu gerektirdiği için Hamas'ın yeni bir söylem ve medya stratejisini geliştirmeye çalıştığı ve değişmeye başladığı görülmüştür. 2014 savaşı sırasında dünyanın ve özellikle Avrupa'nın farklı başkentlerinde savaşı ve İsrail saldırılarını durdurmak için düzenlenen öfkeli yürüyüşler ve etkinlikler benzersiz şekilde ortaya çıkmıştır. Bu etkinliklere neden olan sadece Hamas medyası olmasa da Filistinli aktivistlerin çekip farklı site ve sosyal medya platformlarında yayınladıkları paylaşımlar, resim ve videoların büyük bir etkisi olmuştur. Eğer İsrail ve destekçileri dünyanın en önemli ve etkin medya kuruluşlarını kontrol edebiliyor ve yönlendirebiliyorlarsa sivil toplum örgütleri ve katılımcıların rahat ulaşip kullanabildiği dijital medya ortamlarında da herkes bilgilere ulaşabilmiştir. Bu nedenle dünya ölçeğinde farklı ve yeni kitlelere seslenmek ve ulaşmak için yeni medya Hamas'a stratejik ve önemli bir fırsat sağlamıştır.

3.5.4. 2014 Savaşında Hamas'ın Yeni Medya Kullanımı

Hamas, savaşın 51 gününde televizyon, radyo ve gazetelere paralel olarak yeni medyayı yoğun şekilde kullanmıştır. Yeni medyanın sağladığı ayrıcalık ve imkânlardan faydalanarak savaşın gelişmelerini anbean yansıtabilmiştir. Çeşitli yeni medya platformlarındaki yayınlar ve paylaşımlar dikkat çekmiştir. Bu platformlar ölü,

yaralı ve mültecilerin resimleri, yıkılan evler, bombalanan hastaneler ve yangın görüntüleri ile dolu olurdu. Bu Hamas için çok zor değildi aslında, çünkü örneğin; Hamas üyesi veya Hamas destekleyicisi bin kişi yeni ve sosyal medya üzerinden yüz milyonlarca izleyici ve kullanıcıya ulaştırabilmiştir. Örneğin, bir sosyal medya aktivisti bir paylaşım yayınlar, onun sayfasından 20 kişi aynı yayını paylaşırsa, bunları aynı sayıda kişi aktarırsa çok kısa bir sürede bir paylaşım binlerce veya on binlerce kişiye ulaşabiliyordu. 6 milyon takipçisi olan Sehab Ajansının Facebook sayfası gibi bir sayfa bir içeriği yayınlarsa kesinlikle daha etkili ve daha geniş kitlelere ulaşılırdı. Filistin davasına gönül veren ve destekleyenler sadece Filistin halkı değil 22 Arap ülkesindeki insanlar ve Müslüman ve uluslararası toplumdaki aktivistlerden bir kısmı aynı duyguları paylaşmış ve Filistin’i destekleyen içerikleri yayınladıkları görülmüştür. Bu bağlamda Filistinli gazeteci yazar Majid Azzam’ın dikkate çektiği husus, “Savaşta İsrail’e karşı ve Filistin davasının lehine en çok çalışan etkili medya unsurları Hamas üyeleri değil bağımsız sivil katılımcılar olmuştur. Onlar acı ve şiddet görüntülerinden etkilenererek kendi milli davalarıymışçasına ayağa kalkıp duygularını ifade etmek için yeni medya ortamında aktif rol üstlenmişlerdir” (Azzam, Görüşme: 14.08.2014). Tabi Hamas da bu durumdan istifade edebilmiştir. Hamas, yeni medyayı başarılı bir şekilde kullanmış ancak sahada tek başına değildi. Al-Quds Televizyon muhabiri Akram Alnatsha bu konuyu şöyle ifade ediyor; “Hatta bazı bağımsız medya organları, Hamas ve direnişçi hareketlerin desteklediği medya siteleri ve kurumlarından daha etkili ve başarılı mücadele vermişlerdir. Bu bağımsız binlerce aktivist gönüllü olarak dünya çapında farklı dillerle paylaşımlar yapmışlardır. Bu durum Filistin’in ve özellikle direnişçi hareketlerin duruşuna güç vermiştir. Bu yüzden Filistinliler bu sahada İsrail’i yenmişlerdir” (Alnatsha, Görüşme: 13.08.2014). Maan

News ajansı genel müdürü Gazeteci Nasir Allahham aynı gerçeği vurgulamıştır. Bir yazısında Allahham “Kitle ve geleneksel medyanın önemli rolüne rağmen yeni medya aktivistleri Facebook, Twitter, WhatsApp ve YouTube’yi medya savaşının en önemli unsurları haline dönüştürebilmişlerdir. Onlar ister istemez direniş hareketini destekleyen bir konumda bulunmuşlardır. Onlar gönüllü olarak anneler, öğrenciler, öğretmenler, esnaflar, iş adamları veya işsiz insanlardan oluşan bir medya ordusu şeklinde teşekkül etmişlerdir” diye ifade etmiştir (Lahham, 09.09.2014). Bu aktivistlerin gönüllü olmalarına rağmen ciddi bir etkiye sahibi oldukları düşünülmektedir. Onlar Hamas’ın propagandasını paylaşmış ve Hamas’ın ürettiği içerikleri ve düzenlediği konuşmaları kendi sayfalarında inanarak yayınlamışlardır. Sonuçta bu insanlar istisnasız İsrail’in işgalinden olumsuz etkilenmiş ve eziyet görmüş insanlardır. Ancak aşağıda gönüllü kullanıcıların değil, Hamas ve üyelerinin savaş esnasında sosyal medyayı kullanımlarından örnekler vereceğiz. Burada sadece en bilinen 3 etkileşim sitesine bakılacak. Bunlar Twitter, Facebook ve YouTube.

1- Twitter

Hamas hareketinin liderleri, aktivistler ve medya temsilcileri Twitter’da dikkat çekici bir biçimde aktiftir. Hatta Hamas ismini taşıyan ve yüzbinlerce (374 bin) takipçisi olan (<https://twitter.com/hamasinfo>) Arapça sayfası vardır. İngilizce sayfasının ise (<https://twitter.com/hamasinfoEn>) 65 bin takipçisi bulunmaktadır. Bu sayfada Hamas’ın görüşleri ve savaş haberlerinin yanı sıra liderlerinin açıklamaları ile ilişkin Tweetler yer alır. Üstelik hem siyasi hem de askeri açıdan meşhur liderlerinin kendi Twitter sayfaları vardır. El-Kassam’ın meşhur sözcüsü Abu Obeida’nın askıya alınan

sayfası (<https://twitter.com/Spokespers>) dikkat çeken sayfalardan biridir. Savaş esnasında 90 bin takipçisi olan Abu Obeida'nın sayfası savaş sonrası bu sayının çok üstüne çıkmış; ancak çok etkileşim ve hızla yayıldığı için Twitter tarafından kapatılmıştır. Resim (35) Abu Obeida'nın kapatılan sayfasının savaş esnasında çekilmiş bir resmidir. Tabi her zaman olduğu gibi kapatılan El-Kassam ve Hamas'ın sayfaları yeniden açılmış; ancak o sayfalar on binlerce takipçi kaybetmiş ve yeniden toplamak zorunda kalmış olur. Son zamanlarda ise Abu Obeida'nın yeni bir sayfası eklenmiştir. Abu Obeida savaş esnasında hemen hemen her gün Tweet atardı ve attığı Tweetler hızlı şekilde paylaşılr ve Retweet edilirdi. Şu resimlerin gösterdiği üç Tweet'de Abu Obeida şöyle konuşmaktadır: “Savaş öncesi bütün kademe ve alanların durumu savaş sonrası gibi olmayacaktır. Tarih şahit olacak ve günler hakem olacak. Gazze kazandı. Düşman bütün tersaneleriyle El-Kassam'ın bir kahraman grubunun karşısında duramadı aciz kaldı. O kahramanlar Allah'ın yanında şehittir ve onlara bu yolda devam edeceğimize dair söz veriyoruz. El-Kassam mücahitleri, düşmana unutmayacağı sert bir ders verdiler. Yüzlerini Hanyunus topraklarıyla yıkadılar”.

Şekil 23: El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida'nın 2014 savaşı esnasında Twitter'de attığı bazı tweetler

 @Spokespers · Nov 1
العدو وقف عاجزاً بكل ترسانته أمام مجموعة بأسلة من مجاهدي القسام ، نحسبهم عند الله من الشهداء ،
ونعاهدكم على مواصلة الدرب. #مؤتمر_أبو_عبيدة

57 42

 @Spokespers · Nov 1
مجاهدو كتائب القسام لقتوا العدو درساً قاسياً، لن ينساها، ومرغوا أنفه في تراب خانيونس الطاهر.
#مؤتمر_أبو_عبيدة

Şekil 24: El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida'nın 2014 savaşı esnasında Twitter'de attığı bazı tweetler

Aynı durum ve üslup Hamas'ın siyasi liderlerinde geçerlidir. Örneğin; Musa Abu-Marzuq'un Twitter hesabı: (https://twitter.com/mosa_abumarzook) Hamas ve Arap medyasının dikkatle izlediği ve yoğunca takip ettikleri bir hesaptır. Savaş sırasında yaklaşık 80 bin (bugün ise 341 bin) takipçisi olan Abu-Marzuq'un hesabında savaş ve gelişmelerle ilgili sürekli paylaşımlar yapılır ve yazılar yazılırdı. Abu-Marzuq, savaş esnasında yayınlanan bazı söylentilere cevap olarak 1 Ağustos 2014 gününde şu Tweete atmıştır; “direniş operasyonlarıyla ilgili konuşabilen tek taraf El-Kassam'dır”.

Hamas'ın siyasi ofisi üyesi İzzat Arrisheq de bu sanal etkinliklerden uzak değildi.

 @mosa_abumarzook · Aug 1
لأول مرة في تاريخ النضال الفلسطيني، وقد فلسطيني موحد
لحوارات القاهرة.
هناك شعور بحاجة كل فصيل للآخر.

243 123

 @mosa_abumarzook · Aug 1
كتائب #القسام هي الجبهة الوحيدة ، التي تتحدث عن عمليات
#المقاومة.

192 100

The image shows a screenshot of the Twitter profile of Musa Abu Marzuq (@mosa_abumarzook). The profile picture is a man with a beard and a blue shirt. The header shows 1,229 tweets, 5 photos/videos, 35 following, 79.7K followers, and 4 favorites. The bio mentions he is the head of the Hamas political bureau in Palestine, joined in July 2011, and has 5 photos and videos. The tweets section shows two tweets from August 1st. The first tweet is in Arabic, discussing the first time in the history of the Palestinian struggle that there is a unified Palestinian front in Cairo. The second tweet is also in Arabic, mentioning the only group that talks about operations is the Izzat al-Qassam Brigades.

Şekil 25: Hamas lideri Musa EbuMarzuq'un 2014 savaşı esnasında Twitter'de attığı bazı tweetler

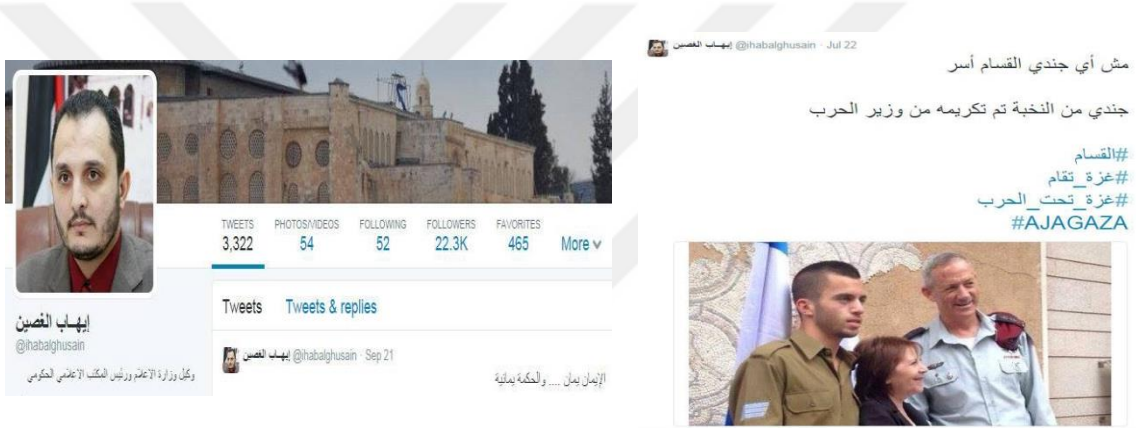

Şekil 26: Hamas lideri İzzet Errişiq'ın 2014 savaşı esnasında Twitter'de attığı bazı tweetler

Savaş zamanında 81 bin (bugün ise 293 bin) takipçisi olan Arrisheq Twitter hesabında (https://twitter.com/izzat_risheq) diğer liderlerin yaptıkları gibi çok aktif olmuş, zaman zaman savaşı durdurmak için sarf edilen siyasi çabalar, emekler ve müzakereler ile ilgili Tweeteler atarak kitlelere bilgi vermiştir. Aynı şekilde Hamas ile rakibi El-Fetih arasındaki uzlaşma görüşmeleri ve gelişmeleri hep Arrisheq'in gündemindeydi. Aşağıdaki Tweetlerde Arrisheq, İsrail ve bazı tarafların “Hamas, silahını bırakmalı” çağrılarına şöyle cevap vermiştir: “Direnişin silahı ümmetin onurudur. Silahı teslim etmek konusunu tartışmayı değil o teklifi duymayı bile kabul etmeyiz. Yemin olsun ki onu almaya çalışanların canlarını alacağız”.

Gazze'deki Medya bakanlığının muavini ve hükümet medya ofisinin başkanı İhab Alghusain da kitlelerle Twitter hesabı üzerinden iletişim kurardı. (<https://twitter.com/ihabalghusain>) 2014'te 23 bin (bugün ise 98 bin) kişi tarafından takip edilen sayfa çok aktif bir sayfadır. Alghusain'in attığı aşağıdaki Tweet de Hamas'ın esir aldığı İsrailli askerle alakalıydı. Resimle birlikte atılan Tweet'de Alghusain "Hamas sıradan bir askeri değil, savaş bakanı tarafından ödüllendirilen seçkin bir askeri esir almıştır." diye ifade etmiştir.

Bu Tweetlerin içeriğine dikkatli bakılırsa bu kısımda sıraladığımız Hamas'ın 2014 savaşında kullandığı medya metotları ve özelliklerini gayet açık ve net bir biçimde görürüz. Diğer bir açıdan bakılırsa dikkat çekici başka bir husus daha göze çarpacaktır. Savaş esnasında oluşan ve geniş bir biçimde yayılan Hashtaglar bulunmaktadır. Twitter'in istenilen konuları araştırmayı kolaylaştırmak için icat ettiği bu özellik sonra Facebook tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Gazze savaşında en çok yaygınlık kazanan İngilizce Hashtaglardan biri (*#GazaUnderAttack*) hashtagidir. Bu hashtag sadece sanal ortamda kalmayıp Gazze'yi desteklemek ve savaşı durdurmak için dünyanın dört bir tarafında düzenlenen etkinliklerde ve sokak yürüyüşlerinde basılı ve sözlü olarak kullanılmıştır. Resim (38)'de gösterildiği gibi çeşitli tasarımlarda da

kullanılmıştır. Bu hashtagin İngilizce ve Arapçası da yayınlanmıştır. “Arapça olan hashtagla çok kısa bir sürede 8 Milyon tweet atılmıştır. Bunların yüzde yirmisi ABD’den atılmıştır. İngiltere’de de Gazze savaşıyla alakalı hashtaglar büyük etkileşim görmüştür” (Ebu Salmiya, 07.08.2014).

Şekil 25: 2014 savaşı esnasında Hamash ve Filistinli aktivistlerin ürettiği genişçe paylaştıkları grafik ve resimlerden biri

Benzeri şekilde Aljazeera kanalının savaş resimleri ve videolarına ulaşmak için oluşturduğu #AJAGAZA hashtagi de büyük ilgi görmüştür. Aljazeera, internet kullanıcılarını, ellerindeki resim, ses ve

videoları ulaştırmaları için bu hashtagi kullanarak katılım yapmaya çağırmıştır.

2- Facebook

Google’den sonra dünyanın en çok ziyaret edilen ikinci sitesi olan Facebook, İsrail’in Gazze’ye karşı uyguladığı 2014 savaşı esnasında çok yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Bu interaktif sosyal medya ağında aktif olanların sayısı ve kategorileri tam olarak belli değildir. Sitesine katılım ve kullanım şartlarını kolaylaştıran Facebook, diğer siteler gibi olmayıp geniş kitlelere ulaşmış ve yüz milyonlarca kullanıcı tarafından kullanılmıştır. Twitter sınırlı harf sayısı ile kısa Tweet atılmasına imkan veriyorken Facebook bu sınırı kaldırarak sohbet, sesli ve görüntülü arama, yazı yazma, resim ve video paylaşma, arkadaş ekleme, paylaşımları beğenme, yorum yazma, galeri

oluşturma, diyalog kurma, mesaj yazma ve canlı yayın yapma gibi birçok özellik sunmaktadır. Çocuklardan yaşlılara kadar farklı yaş, cinsiyet ve eēitim düzeyi sahibi insanların kullandığı Facebook 2014 savaşında Hamas'ın aktivistleri, üyeleri, liderleri, taraftarları ve direnişe gönöl veren kullanıcılar tarafından Hamas'ın direniş projesine hizmet edebilecek şekilde kullanılmıştır. Savaşa karşı olan her Filistinli veya Arap aktivist savaşı reddettiēi ve Filistin davasını desteklediēi için Hamas'ın propagandasını yayınlamış, projesine hizmet etmiş ve duruşunu desteklemiştir. Olaēanüstü savaş şartlarında aktif olup Hamas'ı destekleyen ve ona yakın olan Facebook sayfalarının sayısı çok fazladır; ancak burada örnek olarak onlardan sadece birkaç tanesinden bahsedeceēiz. 2014 savaşı zamanında 2 milyon takipçisi olan Shehab haber ajansının Facebook sayfası (<https://www.facebook.com/SHEHABNEWS?fref=ts>) en aktif sayfalardan birisidir. Bu sayfa saatte yaklaşık 20 tane paylaşım yapmıştır. Hamas'ın propagandasına hizmet edecek şekilde savaşla alakalı herşeyi hızlıca yayınlayan Shehab bu çaba ve hizmetleri nedeniyle büyük kitlelere ulaşabilmiştir. Shehab'ın bugün sayfasında (https://www.facebook.com/ShehabAgency.MainPage/?ref=br_rs) 8 milyon beēeni ve takipçisi vardır. Kudüs Haber Aēı'nın Facebook sayfasında (https://www.facebook.com/QudsN/?ref=br_rs) 6 milyon takipçi, Filistin İnfomasyon Merkezi sayfasında (<https://www.facebook.com/palinfo?ref=ts&fref=ts>) 4 milyon, Safa haber ajansı sayfasında (<https://www.facebook.com/safaps?ref=ts&fref=ts>) bir milyonu aşkın takipçi bulunmaktadır. Bu aşamada şöyle bir soru karşımıza ortaya çıkmaktadır; eēer sadece 4 sayfada 20 milyona yakın facebook kullanıcısına ulaşılabiliyorsa farklı dillerle farklı ölkelerde Hamas'a ait veya destek veren binlerce sayfa Hamas'ın sesini ve propagandasını ne kadar kişiye ulaştırabilir, hareketi

anlatılabilir ve tarif edebilir?

Hamas'ın önde gelen liderlerinin Twitter'da olduğu gibi Facebook'ta da hesapları vardır. Onlar, Facebook hesapları üzerinden kitlelere ulaşarak savaşla ilgili gelişmeleri, Hamas'ın görüşleri ve bazı planları hakkında bilgi vermişlerdir. Tabi onların paylaşımları da propaganda amacı taşıyarak hem iç hem dış kitlelere mesajlar ulaştırmıştır. Hamas'ın liderlerinden İzzat Arrisheq ile Musa Abu-Marzuq'un 2014 savaşıyla alakalı yazdıkları Facebook yazılarından iki örnek seçtik. İkisi de ateşkes ve savaşı durdurma konusundadır. Arrisheq sayfasında: “Müzakere süresi boyunca savaşı durdurmak ve ambargoyu kaldırmak için mücadele ettik. Direnişin silahına dokunma girişimlerini önledik. Müzakerelerde bazı dosyaları sonuçlandırdık; ancak bazı temel meseleleri hala çözemedik. Ben dahil geçici olan ateşkes antlaşmasından rahat olmayan birçok insan var, çünkü bu antlaşma halkımızın taleplerini gerçekleştirmemiştir” diye belirtmiştir.

Abu-Marzuq ise “Hala anlaşmaya ulaşamadık ve medya organlarında yayınlanan haberler doğru değildir. Anlaşmaya ulaşıldığında resmi şekilde ilan edilecektir. Bu anlaşma değil, bu aracılık yapan Mısır'ın teklif ettiği, ateşkesi sadece 24 saat uzatmadır. İsrail oyalama ve erteleme politikasını gerçekleştiriyor; ancak biz milletimizin haklarından taviz vermeyeceğiz” diye belirtmiştir.

3- YouTube

Video paylaşım sitesi YouTube, internet ortamındaki en önemli, etkili ve interaktif sitelerden birisidir. Televizyonda ses, görüntü, resim, hareket, metin ve efektler gibi özellikleri sağlayan YouTube televizyonu geride bırakıp sınırsız imkanlar ve özellikler sunmuştur. Video yüklemek ve indirmek için herkese açık olan bu sitede istenilen her video istenildiği zaman izlenebilmekte, indirilebilmekte veya paylaşılabilmektedir. Akıllı telefon sahibi her katılımcı, kolayca istediği görüntüyü çekip YouTube’de kanal sahibi olup videolarını yayınlayabilir ve çok sayıda izleyiciye videolarını ulaştırabilir. YouTube da canlı yayın özelliğini uygulamaya eklemiştir. Bu göz alıcı özelliklerin medya kurumları için ne kadar zararı olmuş da onlara yeni ufuklar açmış ve değerli fırsatlar da sunmuştur. Bugün televizyonda yayınlanan milyonlarca programın görüntüleri YouTube’da yer almaktadır. Hamas ve medyası da sağlanan bu fırsattan faydalanmıştır. Farklı YouTube kanallarını açıp milyonlarca kullanıcıya videolarını ulaştırmaktadırlar. Dikkat çekici bir mesele de YouTube sayfasında izleyici sayısını gösteren bir özellik bulunmaktadır.

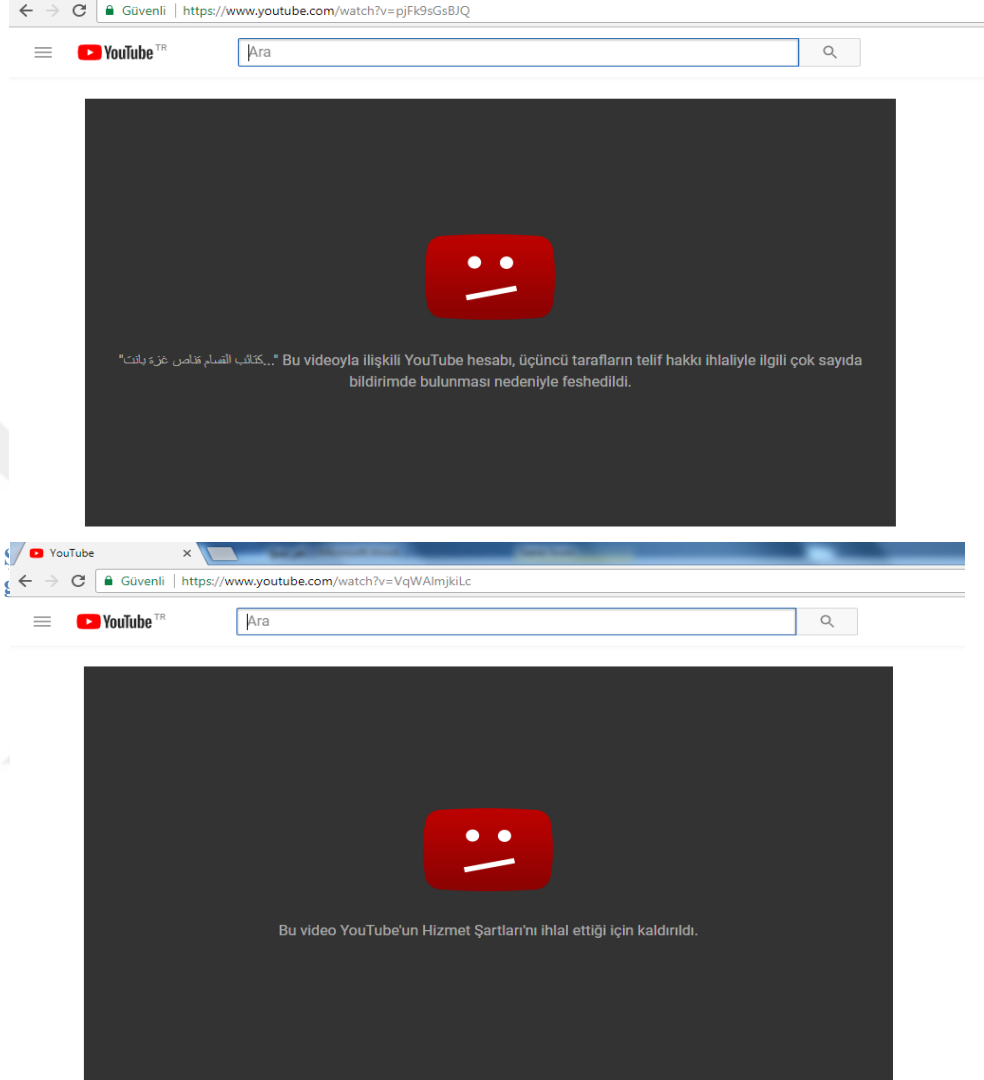
Bir Dakikalık Videoların Kullanım Şekli

Hamas ve El-Kassam’ın medya aktivistlerinin savaş esnasında video paylaşımlarında dikkat çeken stratejilerden biri de kısa video üretme stratejisidir. Yaklaşık bir dakika süren (daha uzun veya kısa olabilir) videolar kısa sürede YouTube’de yüzbinlerce izlenme sayısına ulaşmıştır. Mümkün olduğunca kısa videolarla güçlü ve anlamlı mesaj vermeyi hedefleyen bu videoların savaş günlerinde onlarcası üretilip yayınlanmıştır. Bir kısmı Arapça bir kısmı İngilizce ve İbranice tasarlanan bu videolar özel mesaj ve istisnai görüntüler içeren videolardır. Örneğin; Hamas’ın kendi, ürettiği

keskin nişancı tüfeğiyle İsrail askerlerinin vurulma operasyonları, İsrail cephesini korkutan ve tehdit eden mesajlar, El-Kassam'ın ürettiği ve elde ettiği etkili silahlar veya uyguladığı tatbikat ve alıştırmalar. Bunun yanında casuslara uyarı niteliğinde mesajlar veren, ulaşılması mümkün olmayan operasyon ve olayları içeren videolardır. Bu tür videolar kullanıcılar, websiteleri ve çeşitli medya kurumları tarafından büyük önem ve ilgi görmüş ve geniş bir kitle tarafından paylaşılmıştır. Ayrıca yüksek izlenme oranına sahip olmuştur. Gazete, radyo ve televizyon kanallarında bu videoların bazıısı tartışma konusu olmuştur. Bu videoları önemseyen yayın organları İsrail medyasına mensuptur. Aynı zamanda bu videoların linkleri Facebook, Twitter ve diğer sosyal medya platformlarında paylaşılmıştır. Tablo (12)'de Hamas tarafından yüklenen ve çeşitli YouTube kanalları aracılığıyla yayınlanan bazı videolar yer almaktadır. Ancak 2014 savaşı sırasında ve savaştan kısa bir süre sonraki süreçte kaydedilen bu videoların çoğu YouTube tarafından yayından kaldırılmıştır. Yaklaşık 3 yıl sonra bu linkleri dönüp açmaya çalıştığımızda aşağıdaki resimlerde görüldüğü üzere çeşitli gerekçelerle kaldırıldığını ifade eden mesajlar yer almıştır. YouTube sayfasındaki mesajların bir kısmı şunlardır;

- *Bu video kullanılmıyor.*
- *Bu videoyla ilişkilendirilen YouTube hesabı feshedildiğinden bu video artık kullanılmıyor.*
- *رسالة القسم لنشطاء التواصل... 'Bu videoyla ilişkili YouTube hesabı, üçüncü tarafların telif hakkı ihlaliyle ilgili çok sayıda bildirimde bulunması nedeniyle feshedildi.*

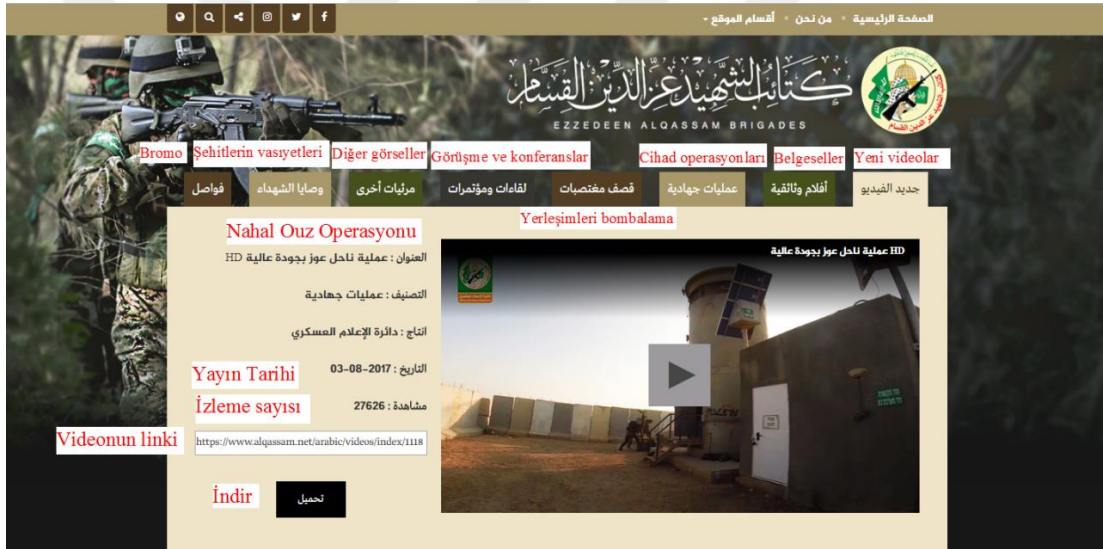
- Bu video, YouTube'nin zararlı veya tehlikeli içeriğe ilişkin politikasını ihlal ettiği için kaldırıldı.

Tabi YouTube, sürekli El-Kassam'ın kanallarını kapattığından ve videolarını yayından kaldırdığından şu an El-Kassam'a ait bir YouTube kanalı bulunmamaktadır. Ancak bunun yerine ilgi çekici bir çözüm bulmuştur. Şöyle ki El-Kassam'ın Websitesinde yer alan aşağıdaki linkte:

(<https://www.alqassam.net/arabic/%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%8A%D8%AF%D9%8A%D9%88>) bir video köşesi bulunur. Bu sayfada El-Kassam'ın ürettiği binlerce video yer almaktadır. El-Kassam'ın logosu ve sloganlarını taşıyan videolar

herkes tarafından izlenmeye açıktır. Aşağıda Türkçesi kırmızı renkle tercüme edilen resim(40)'ta görüldüğü üzere her videonun izlenme sayısı, yayın tarihi, ismi, linki ve kategorisi eklenmiştir. Üstelik bu videoları indirmek için ayrı bir link yerleştirilmiştir. Üst kısımda videoların kategorileri yer almaktadır. Bu noktada unutulmaması gereken bir mesele de şudur ki; eğer El-Kassam'a ait bir YouTube kanalı olmasaydı El-Kassam'ın videolarına YouTube'de erişilememiş olacaktı. El-Kassam'ın sitesinde ve çeşitli platformlarında yayınlanan videoları; sayısız hesap, site ve kanal tarafından yayınlanmış ve paylaşılmıştır. Bu nedenle arama yapıldığı takdirde YouTube'nin onlarca Hamas ve El-Kassam videolarıyla dolu olduğu görülecektir.

Şekil 27: Türkçe ile anlatılan El-Kassam sitesindeki video kısmını gösteren sayfa

Tablo7: Youtube'den Kaldırılan ile Hala Yayında Olan Bazı Hamas Videoları

Video adı	Link	Süre	Paylaşım tarihi	İzleme sayısı	Beğenme	Yorum sayısı	Video Açıklaması
El-Kassam sözcüsü Abu Obeida'nın Ürdün halkına mesajını izle	http://www.youtube.com/watch?v=iBYmwMFD0CI	1 dak. 49 san.	13.07.2014	474 bin	4 bin	560	Direnış ve Filistin davasını destekleyen Ürdün halkına teşekkür ve yardım istme mesajı
El-Kassam'ın özel operasyonu- Gazze sınırını geçip İsrail güçlerini bombalamak	https://www.youtube.com/watch?v=8MGhMlVr1g4	1 dak. 9 san.	17.07.2014	24 bin	77	1	El-Kassam direnişçilerinin, Gazze'den bir tünel üzerinden İsrail'e geçip toplanan İsrailli askerlerde bomba patlaması
El-Kassam, Siyonistlere karşı bir operasyonun videosunu yayınlıyor düşman askerlerin kanı da görülür	https://www.youtube.com/watch?v=bTum7-37mzw	1 dak. 56 san	30.07.2014	78 bin üstü	490	23	El-Kassam elemanları ile İsrail askerleri arasında silahlı çatışma ve İsrailli askerlerin kanlarını gösteren video
El-Kassam Gazze Sniperi (keskin nişancısı) sizi bekliyor	http://www.youtube.com/watch?v=pjFk9sGsBJQ	1 dak. 9 san.	12.07.2014	72 bin üstü	462	85	İbranice ile tasarılmış bu video, El-Kassam'ın keskin nişancı ile vurduğu İsrailli askerlerin gerçek vurulma operasyonlarını gösteren video

Siyonist bir gücün saklandığı bir evi bombalamak	http://www.youtube.com/watch?v=A3eWRR8wX8	1 dak. 57 san.	16.01.2012	200 bin üstü	713	46	Bu videoda, El-Kassam bir mensubu İsrail askerlerinin saklandığı bir evi nasıl hedef aldıklarını anlatıyor.

Bu video grubuna hızlıca bakılıp dikkatlice analiz yapılırsa bu videoların hepsinin bazı ortak özelliklerinin bulunduğu fark edilecektir. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz;

- Bu videoların çoğu bir dakika veya ona yakın bir zamanı kapsamaktadır. Bu kısa videolar gayet net, açık, güçlü ve anlamlı mesajlar içermektedir. Bu durum, teknolojinin hızla geliştiği günümüzde uzun videoları izlemek istemekten sıkılan ve kaçan izleyicilere ulaşılmasına yardımcı olmaktadır.
- İsrail kitlesine ulaşmak amacıyla bu videoların büyük bir kısmında çok kısa İbranice bir yazı yazıldığı veya sesli bir yorum eklendiği görülmektedir. İbranice olmayan videolarda dahi içerik ve çekim tekniğinden anlaşılan mesajlar bulunmaktadır.
- Bütün bu videolarda ekranın köşesinde sabit olan El-Kassam logosunun yanında El-Kassam'ın hareketli sloganı da yer alır.
- Bu videoların çoğunda çatışmanın doğasına uygun olarak tehdit, uyarı ve İsrail tarafına gözdağı verme mesajları vardır. Özellikle El-Kassam'ın füze fabrikaları, İsrailli askerlerin öldürüldüğü veya askeri tankların bombalanmasını gösteren videolar bunlardandır. Ancak başka amaçlarla yayınlanan videolar da vardır. Örneğin; direnişin bir konu hakkındaki iddialarının doğru olduğunu ispat etmek, Filistin halkına manevi destek

mesajlarını göndermek veya savaş boyunca olduğu gibi sürpriz yapmak ve bu sürprizlerin ne olduğunu açıklamaktır.

- YouTube’de yer alan bu videoların çoğu Hamas’ın en önemli televizyonu El-Aksa kanalından alınmış olup hepsinde El-Aksa’nın logosu görülmektedir. El-Aksa kanalının savaş boyunca defalarca yayınladığı bu videolar birçok medya organı tarafından paylaşılmış ve tartışılmıştır. Bu yüzden El-Aksa logosunu taşıyan videolar sayısız website, kişisel veya kurumsal sosyal medya sayfalarında yer almıştır. Hatta El-Aksa kanalının YouTube’a yüklediği videoları birçok katılımcı indirip kendi sayfasında yayınlamıştır. Bu nedenle YouTube arama motorunda bir video arandığında sadece Hamas kanalları değil onlarca sayfa ve kanal da görülebilmektedir.
- Bu tez çalışmasının birçok bölümünde bahsettiğimiz Hamas’ın medya dili ve söyleminin çerçevesi bu videoların dilini ve içeriğini de kapsamaktadır. Din, cihat ve seferberlik söylemi bu videolarda açık bir biçimde görülür.
- Bu videoların aşağı yukarı hiçbirinde Abu Obeida dahil El-Kassam lideri veya yöneticisinin yüzü gösterilmemektedir. Ayrıca İsrail tarafından kolay hedef olmamak için bu videolar; direniş operasyonları ve füze fabrikalarının yerlerini belli etmeyecek şekilde montajlanmıştır
- Bu videolar çok kısa bir sürede yüksek sayıda izlenme oranlarına ulaşmıştır.

Bu örnekleri verdikten sonra altını çizmemiz gereken bir husus daha bulunmaktadır. Hamas’ın bu çeşitli platformları, geleneksel medya kuruluşları, websiteleri ve çeşitli sosyal medya hesapları savaş boyunca ve sonrasında birbirlerini bütünleyici ve tamamlayıcı şekilde çalışmıştır. Örneğin; El-Aksa kanalının websitesi, Twitter,

Facebook ve YouTube sayfaları bulunmaktadır. Aynı zamanda Filistin Enformasyon Merkezi sitesi, El-Aksa TV'nin veya radyosunun hazırladığı bazı videoları alıp yayınlamıştır. Ayrıca aynı sitenin bir köşesinde Twitter'daki Tweetleri de yayınlardı. El-Aksa kanalı da, bazı tartışma programlarında yeni ve sosyal medya katılımcılarının eğilimleri, katılımları ve etkinliklerini tartışırdı. Tabi bunu sağlayan unsur dijital medyanın icat ettiği link özelliğidir. Yeni medyadaki sayısız linklere yönlendiren link özelliği sayesinde içerikleri, haberleri ve materyalleri kopyalamak, aktarmak ve yayınlamak artık gayet kolay bir hale gelmiştir.

3.5.5. 2014 Savaşında Medyayla Alakalı Gözlemlenen Bazı Hatalar

1. Hamas'ın medyasının, hareketin başarılarını, gerçekleştirdiklerini, direniş şartlarını, silahlarını ve savaşta elde ettiği kazançlarını tasvir ederken bazen fazla mübalağaya kaçtığı gözlemlenmiştir. Nitekim Hamas'ın yayınlarını ve haberlerini izleyen, hareketin İsrail'e açık bir üstünlük sağladığını hisseder. Belki bu bir medya politikası, psikolojik savaş ve morali yükseltme amaçlarından biridir. Ancak içinde bolca yanlış ve gereksiz mübalağalar yer almaktadır. Ayrıca bu politikanın bazen Hamas'ın aleyhine sonuçları olmuştur. Zira İsrail, uluslararası topluma seslenirken şefkat, anlayış ve destek göstermeleri için birçok kez Hamas'ın silahlı direnişçilerinin görüntülerini ve videolarını kullanarak onlara karşı Hamas'ı acımasız bir terör örgütü olarak lanse etmesine olanak sağlamıştır. Bu sayede Hamas'ın askeri gücü son derece basit ve ilkel olmasına rağmen İsrail medyası savaşın eşit iki ordu arasında olduğunu tasvir etmiştir.

2. Hamas'ın medyasında otokritik ve özeleştirinin bulunmadığı görülmektedir. İsraili gazeteciler İsrail hükümetini eleştirip askerleri ölüme göndermekle suçlarken Hamas medyası hareketin kararlarını sürekli temize çıkartır, hükümetin politikalarını gerekli ve mazeretli göstermiş ve direnişin yaptıklarını sürekli yüceltip savunmuştur.
3. Hamas medyasına yöneltilen eleştirilerden biri de, özellikle savaş zamanlarında öldürülen insanların mahremiyetini ihlal etmesidir. El-Aksa kanalı başta olmak üzere Hamas'ın çeşitli yeni ve geleneksel medya platformları, yanmış veya parçalanmış ölü cesetleri, çıkartılmış beyinler, bağırsaklar vb. vahşet video ve resimlerini bazen paylaşmışlardır. Bu görüntüler insanların mahremiyetini ihlal etmekle birlikte izleyicileri rahatsız edip şok, kriz etkisi oluşturmakta ve psikolojik sorunlara neden olabilmektedir.
4. Güvenlikle ilgili öldürücü mahiyette medyatik hatalar da görülür. 2014 savaşı sırasında bu hatalardan dönülüp ders alındığı görülür; ancak İsrail'in daha önceki ilan ettiği savaşlarda böyle güvenlik hataları yaşanmıştır ve çok kişinin hayatına mal olmuştur. Örneğin, Hamas medyası mensupları ve gönüllüleri direnişçilerin konumları veya füzelerin fırlatıldığı yerleri kameralarıyla çekip hem geleneksel hem de yeni sosyal medya ortamlarında paylaşmışlardır. Tabi İsrail bu görüntüleri kullanarak hedefteki direnişçilerin yerlerinin tespitinde yararlanıp uçaklarıyla bombalamış ve çok sayıda insanı öldürmüştür. Ancak Hamas'ın medyası son savaşta bu hataları fark edip ders almış ve bu hatayı iyi niyetle ve kasıtsız olarak yapan masum, sivil, gönüllü vatandaş ve bazı sosyal medya kullanıcıları bunu yapmaya devam ettikleri için Hamas bu vatandaşlar

için düzenli bilinçlendirme, ikaz ve oryantasyon programları düzenlemeye başlamış ve bunun için gereken yasaları da çıkartmıştır.

5. Bazı yazarlar da Hamas'ın hizipçilik ve partililik ruhuyla ve mantığıyla davranmasını eleştirmişlerdir. Yazar Azzam'a göre "Hamas'ın medya içeriğinin sağlam ve ulusal menfaatler yönünde olmasına rağmen bazen partililikten hareket ettiği ve seslendiği fark edilmektedir. Bu durum Filistin'in duruşunu zayıflatmış ve ulusal birliği zarar vermiştir" (Azzam, Görüşme: 14.08.2014). İsrail'e karşı en şiddetli, etkin ve güçlü direnişçi hareketin Hamas olduğu bir gerçektir; ancak savaş sahasında direniş gösteren sadece Hamas değil İslami Cihat gibi hareketler de var. Onlar da zaferde ortak sayılmalıdır.
6. 2014 savaşında medya platformlarına birçok askeri sözcünün çok fazla çıkması, basın açıklamaları düzenlemeleri ve siyasi konulara müdahil olmaları eleştirilen noktalardan biridir. Siyasetçilerin sorumluluğu içerisinde yer alan bu meselelere askeri kanadın müdahale etmesi, sanki askerler siyasetçileri yönetiyor, yönlendiriyor ve politikaların çizgisini çiziyormuş gibi göstermektedir (Elhaj, Görüşme: 10.08.2014).
7. Birzeit Üniversitesi İletişim Fakültesinde medya dalı eğitim üyesi Neşet Elaktaş, Hamas medyasının plansız hareket etmesini eleştirir. Elaktaş, bu gönüllü, kendiliğinden ve plansız olan medya işi ne kadar başarılı olsa da etkisinin sınırlı sayıda kaldığını belirtmiştir. Dolayısıyla sağlam ve çok boyutlu bir ulusal medya platformunun oluşturulması gerektiğini savunur. Ayrıca genel olarak Filistinli medyayı İsrail çatışması ve Filistin davası ile ilgili haberlere

ve bilgilere ulaşmaya çalışan dış dünyaya gerekli mesajları ulaştırmayı başaramadığını düşünmektedir (Elaktaş, 16.09.2014).

8. Hamas'ı destekleyen güçlü, küresel ve uluslararası medya kurumlarının bulunmaması özellikle son 3 savaşta ciddi bir zayıflık emaresi olarak görülür. Dünyanın her tarafında İsrail'i destekleyen, savunan ve propagandasını yayınlayan büyük medya kuruluşları bulunuyorken Aljazeera ve birkaç kurum dışında Arap medyası bile direnişin yanında durmamıştır. Ancak direnişin bütün bu sınırlı ve küçük imkanlarına rağmen İsrail medyası çok şaşkın ve panik halindeydi. (EbuAmir, Görüşme: 14.08.2014)
9. İsrail'in özellikle çatışmalarda Gazze'ye yönelik uyguladığı stratejilerden biri medya, gazetecilik faaliyetleri ve gazetecileri hedef almaktır. Bu savaşlarda İsrail güçleri, uçakları ve askerleri sayısız medya kurumunu hedefe almış ve birçok gazeteci, medya mensubunu katletmiştir. Bu sorun Hamas'ın karşı karşıya kaldığı en büyük zorluklardan biridir. Örneğin; El-Aksa kanalının stüdyoları sadece 2014 savaşında 12 kez bombalanmıştır. Aynı savaşta İsrail, biri İtalyan 17 gazeteci, muhabir ve kameramanı öldürmüştür.

3.6. İnternet Teknolojisindeki Hamas'a Karşı Uygulanan Ambargo ve Kısıtlamalar

3.6.1. İsrail'in İnternet Tahriki ve Batı Medyasının Tutumu

Çağdaş teknoloji ve yeni medya teknikleri masum ve tarafsız değildir. Bu teknikler esas olarak teknolojiyi üretenlerin çıkarına hizmet etmek için icat edilmiştir. Farklı siyasi oluşumlar bu tekniği kullanarak belirli siyasi hedefleri gerçekleştirmeyi

amaçlamışlardır. Yeni ve sosyal medya teknolojisinin büyük bölümü (özellikle ABD) Batı menşelidir. ABD ve AB, Hamas hareketini terör örgütü olarak gördüğü için harekete zaman zaman kısıtlama ve engeller uygulamaktadır. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere yeni ve sosyal medya organların asla tarafsız veya nesnel değiller; onların kendi ajandaları ve eğilimleri bulunmaktadır. Ayrıca gizli güçlerin ve devletlerin baskılarına boyun eğmek zorunda kalmışlardır. ABD'ye göre terörist bir örgüt olan Hamas'ın sayfaları ve hesapları sürekli kapatılırken bu ünlü sitelerin İsrail'e ait tek bir sayfayı bile kapattığı görülmemektedir. İsrail'e ait aşırı uçlu ve radikal sayfalar, Filistinli sivilleri öldürmeye davet ve tahrik eden, Filistin kadınlarına tecavüz etmeye izin veren, Yahudi fetvalarını yayınlayan sayfalar bile kapatılmaz. Dünyanın farklı ülkelerinde yaklaşık bir Milyar sohbet sayfasını yöneten "Spot.IM" uygulamasının sunduğu verilere göre dünya genelinde en şiddetli ve kaba sayfaların İsraili kullanıcılarına ait olduğu görülmektedir. Onların yazdıkları şiddet içerikli yorumların % 6.5'i uygulama tarafından silinmektedir. İsraililerden sonra şiddet içeriği konusunda ikinci sırada gelen ise Ruslardır. Onların yazdıkları yorumların ise sadece % 5.5'i silinmektedir. (Maan News, 25.12.2016).

Hayfa'da yer alan 7amleh araştırma merkezinin ulaştığı sonuçlar korkunç ve şok edici rakamlardır. 7amleh'in İnternette İsraililerin Araplara karşı kullandıkları ayrımcılık, nefret, küfür, tahrik ve ırkçılık hakkında gerçekleştirdiği araştırmaya göre İsrail'de yaklaşık 60000 (Altmış bin) İsraili çevrimiçi kullanıcı Araplara karşı şiddet içerikli en az bir materyal (metin, paylaşım veya gönderi olabilir) kullanmıştır. Araplar hakkında yazılan her 8 materyalden bir tanesi ırkçı küfürler ve şiddete tahrik içermektedir. Sadece 2016 yılında (çoğu Facebook) sosyal medya ağlarında Araplara karşı tahrik ve ayrımcılık içeren 675000 İsraili materyal ve paylaşım tespit edilmiştir.

Bu tehlikeli sayı, İsrail’de her 46 saniyede tahrik edici bir metnin yazıldığı anlamına gelir. 2015’te sosyal medyada yayınlanan tahrik ve ayrımcılık içerikleri verilerine göre sayının ilgi çekici bir biçimde arttığı görülmektedir. 2015’te benzeri 280.000 materyal yayınlanmışken bu sayı 2016’a hemen hemen 2 kat artmıştır (7amleh, 07.02.2017).

7amleh merkezi, İsrail’in bu davranışlarıyla sadece toprakları işgal etmediğini dijital ortamlarda da işgalcilik yaptığını ifade etmektedir. Nitekim “İsrail, internette tahrik ettikleri gerekçesiyle 200’den fazla Filistinli aktiviste dava açmıştır. Ancak tahrik ve ırkçılık paylaşımı yapan on binlerce İsrailli kullanıcıya karşı açılan tek bir dava dahi bulunmamaktadır. Bu durum İsrail’deki sanal ortamlarda aşırılık ve radikalliğin artmasına göz yumulduğu intibasını uyandırmaktadır” (7amleh, 07.02.2017).

Sadece örnekler bunlarla sınırlı değil örneğin; “Facebook şirketine karşı İsrailli avukat ve aileler tarafından 1 milyar dolarlık tazminat davası açılmıştır. Davanın gerekçelerinden bazıları; Facebook’un Hamas yanlıları tarafından iletişim aracı olarak kullanılması ve Filistinli örgütler tarafından gerçekleştirilen bazı saldırılar karşısında ihmalkar davranılmasıdır” (CNN TÜRK, 12.07.2016). Bunun gibi politika ve eylemler, ABD menşeli sosyal medya organlarının tarafı olduğunu ifşa etmekle beraber Hamas gibi direniş örgütlerinin sanal ortamlarda varlık gösterme ve aktif olma imkanına ek engeller çıkarıldığını ortaya koymaktadır.

3.6.2. Hamas’ın Çeşitli Sayfalarının Kapatılması

Geçen kısımda anlatıldığı gibi, Batı (ABD) menşeli Facebook ve diğer sosyal paylaşım siteleri ve onların yöneticileri İsrail’den yana tavrını sürdürmektedirler. İsrail’in talimatlarını uygulayarak Filistinlilere, Hamas gibi Filistinli direniş hareketlerine ve

aktivistlerine baskı uygulamaktadır. Bu siteler İsrail'i razı etmek amacıyla birçok Filistinli ve Hamaslı sayfayı kapatmıştır.

2016 Eylül'ünün ortalarında bazı İsrailli bakanlarla Facebook'un üst düzey yetkilileri arasında Tel Aviv'de işbirliği amacıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda sosyal paylaşım sitelerindeki sözde "Terörü tahrik eden" sayfaları kapatmak ve İsrail'e karşı yayınlanan içerikleri kaldırmak ve engellemek konuları görüşülmüştür. Bu toplantının sonucunda Facebook yönetimi, aralarında Hamas'ın Batı Yaka teşkilatına ait sitenin de bulunduğu Filistin direnişini destekleyen birçok sayfaya erişimi engellemiştir. Bununla beraber kapatılan sayfaların yöneticilerinin ve aktif olarak çalışanların hesaplarını da bloke etmiştir. Üstelik Hamas taraftarı birçok kişinin kişisel sayfalarına da erişimi engellemiştir. Bu sayfalar arasında onuncu kez kapatılanlar da vardır. Shehab haber ajansı sayfasında olduğu gibi kapatılan sayfaların bazısı 6 milyondan fazla takipçiye sahiptir. Facebook'un yönetiminin bu tavrı, Filistinliler ve Araplar tarafından öfke ve kızgınlıkla karşılanmıştır. Sosyal medya ortamlarındaki aktivistler (#FBCensorsPalestine) adlı hashtag açarak Facebook'un bu tavrını protesto etmek amacıyla kitleleri boykota davet etmiştir. Takipçilerini 25.09.2016 tarihinde 20:00 ile 22:00 saatleri arasında boykot uygulayarak sitede paylaşım yapmamaya ve siteye giriş yapmamaya davet etmişlerdir. Bu kampanya geniş yankı uyandırmıştır.

Hukukçular, Gazeteciler ve aktivistler Facebook'u ifade özgürlüğüne baskı uygulamak ve engellemek ile suçlayarak, siteye kurban ve mağdur olan Filistin halkına karşı işgali desteklediği ve talimatlarını uyguladığı gibi eleştiriler sunmuşlardır.

Şekil 29: Facebook'un kurucusunun İsrail askerlerinin kıyafetini giyindiğini anlatan bir tasarım

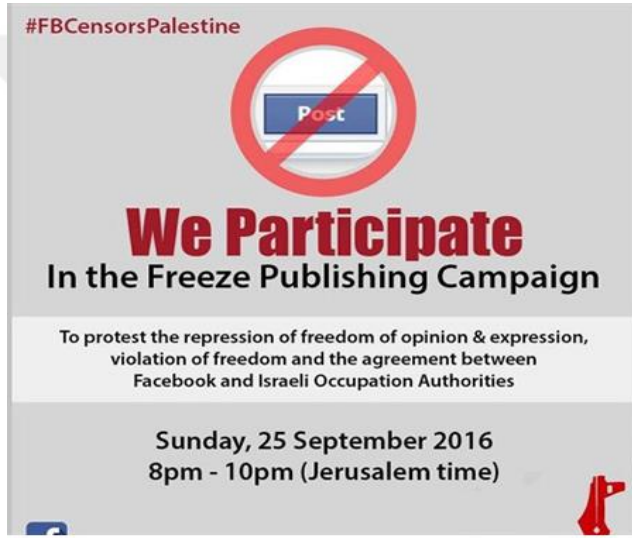

Şekil 28: Facebook'un ile İsrail arasında anlaşma ve tokalaşmayı anlatan bir tasarım

Şekil 30: Mesjid-i Aksa duvarında Yahudi Tevratı okuyan ve başında Yahudilik şapkasını takan bir haham şeklinde görülen Facebook sloganı

İsrail Adalet bakanı gibi Facebook'ta bütün Filistinlileri öldürmeye davet eden ve şiddete tahrik eden İsrail sorumluları ve aktivistlerinin hesaplarını serbest bırakırken seslerini yükseltmeye çalışan Filistinlilerin sayfalarını engellediğini belirtmişlerdir (Maan News, 24.09.2016). Filistinli Gazeteciler Sendikası da Facebook'un kararını kınayarak reddetmiştir (Maan News, 25.09.2016). Filistinli aktivistler, Facebook'u eleştiren ve sitenin İsrail'in elinde olduğunu ifade eden şu resimleri genişçe paylaşmıştır.

Şekil 31: İsrail bayrağında ki yıldızları içeren Facebook ismini gösteren bir tasarım

6 Ocak 2017 tarihinde Facebook bir kez daha

Hamas'a karşı bir ambargo operasyonu düzenlemiştir. Bu operasyon kapsamında harekete ait ve yakın 120'den fazla hesabı kapatmıştır.

Hamas bu adımın karşısında kınamaktan ve Facebook'a

“Herkes ifade özgürlüğü verilmesi” gibi ilkelerine bağlı kalma ve sayfaları yeniden açma çağrısında bulunmaktan başka bir şey yapamamıştır. Hareketin, Facebook'un o karardan vazgeçmesi için sitenin idaresini zorlayabilecek gücü yoktu. Hamas'tan yapılan yazılı açıklamada, Facebook'un bu uygulamasının öncekilerden daha geniş kapsamlı olduğunu belirtmişlerdir. Facebook ile İsrail politikalarının benzer bir tutum benimsediği kaydedilmiştir (AA, 07.01.2017). İfade özgürlüğüne karşı olduğu kabul edilen bu operasyon Filistinli aktivistlerin “Ayyaş gibi ol” hashtagını açmalarından

sonra düzenlenmiştir. Ayyaş ise İsrail tarafından öldürülen Hamas'ın en önemli askeri liderlerinden biridir.

Bu sırada yanlışlık ile suçlanan ve eleştirilere maruz kalan sadece Facebook değildir, Twitter, Google ve Youtube gibi birçok site de aynı tavrı sergilemiştir. “YouTube’a eklenen bazı Hamas videoları İsrail’e karşı içerik taşıdığı gerekçesiyle YouTube tarafından silinmekte ve kaldırılmaktadır” (Boms, 2009: 40). İsrail, Farklı sitelerle anlaşarak yukarıda bahsedilen Hamas’a ve Filistinlilere karşı dijital ambargo anlamı taşıyan adımlarla yetinmeyip daha sert adımlar da atmıştır. 03.01.2017 tarihinde Knesseti (Parlamentosu), İsrail’in sosyal medyada tahrikçi olarak gördüğü içeriklerin İsrail mahkemeleri tarafından kaldırılmasına izin veren “Facebook Kanunu” adlı bir yasayı onaylamıştır. Bu yasa, mahkemelerin Facebook ve Youtube gibi sosyal ağlarda “tahrikçi” içeriklerin silinmesini isteyebileceğini ve polisin bu içerik sahiplerini yakalayabileceğini sağlayan bir yasadır (Aljazeera net, 03.01.2017). İsrail’in Facebook ile yaptığı anlaşmaya rağmen böyle bir yasayı onaylaması, İsrail’in Facebook’a başvurmadan ve sormadan kendi istediği içerikleri ortadan kaldırabileceği anlamına gelmektedir. Yani İsrail artık farklı sitelerin cevaplarını beklemeden beğenmediği mesaj, video ve resimleri silebilmektedir.

3.7. Hamas’ın Medya Ambargolarının Karşısında Aldığı Önlemler ve Tedbirler

Hamas misafir konumunda bulunduğu bu siteler ve ortamların politikalarına karşı ne yapabilir ve nasıl davranabilir? Ancak bu platformların sahipleri, yöneticileri ve kurucuları istedikleri şekilde davranabilir, istedikleri sayfaları ve hesapları istedikleri

zaman kapatabilir ve engelleyebilirler. Hamas'ın bu durum karşısında aldığı tedbirler, bulduğu çözümler ve edindiği alternatif yöntemler nelerdir? Aslında Hamas'ın bu sitelere ve paylaşım ağlarına baskı uygulayabilecek gücü yoktur. Sonuçta Hamas sadece İşgal altındaki Filistin topraklarında aktif olan bir harekettir. Ancak yine de çaresiz veya bu duruma teslim olacak durumda da değildir. Hamas, kendisine ait bir sayfa kapatılınca, bir siteye erişim engellenince veya üretip paylaştığı bir video silinince şu adımları atmaktadır:

1. Bir sayfa kapatıldığında aynı veya benzeri bir isimle yeni bir sayfa açılır.
2. Hamas'a ait farklı siteler, sosyal medya sayfaları ve televizyonlar gibi geleneksel medya platformlarında eski sayfanın kapatıldığı ilan edilir.
3. Sayfayı kapatan siteyi protesto etmek ve bu adıma itiraz etmek amacıyla Filistin içinde ve dışında itiraz kampanyaları düzenlenir. O siteye eleştiriler sunulur ve Hashtag açarak kampanyalar başlatılır. (Bu kampanyaya katılanlar sadece Hamas taraftarları değil hareketle ilgisi olmayan gazeteci, aktivist ve gözlemciler de olabilir)
4. Hamas'ın çeşitli yeni ve geleneksel medya platformlarında yeni açılan sayfa duyurulur ve bu sayfayı takip etme ve geniş çaplı paylaşım yapma çağrısı yapılır. Aslında IŞİD aktivistleri de benzeri yöntemler kullanmaktadırlar. Yeni açılan ve Twitter tarafından askıya alınan IŞİD'lı hesaplar, retweet edilerek duyurulur. Bu tweet'lerde “*Hesabım kapatıldı akhim (kardeşim) rt yapıp yayalım*” (Narin, 21.04.2016) ifadeleri kullanılır.
5. Youtube'de yayınlanan ve Youtube tarafından silinen bazı videolar olmaktadır. Hamas bu sorunu iki yol geliştirerek çözebilmiştir. İlk olarak; kendi web

sitelerinde bu videoları paylaşmışlar, ikinci yol olarak da, “güzel bir şekilde tasarlanan Filistinli video sitesi Pal-Tube (<http://www.paltube.org>) sitesini oluşturmuşlardır. Bu site, Youtube gibi kullanıcılara video indirme, ekleme ve paylaşma imkanlarını sunmaktadır” (Boms, 2009: 40).

Öyle ki, 14.06.2010 tarihinde Fransa, İsrail ve Amerika baskısıyla, Al-Aksa kanalını Eutelsat uydusundan düşürdüğü gibi İsrail tarafından uygulanan baskı neticesinde zaman zaman Hamas’a ait web siteler ve sosyal medya sayfaları kapatılmaktadır. “Hamas’ın Filistin Enformasyon Merkezi sitesi “BAE’de bulunmaktadır. Bu site, Hamas’a bağlı diğer web sitelerini de barındıran (server) sunucuların yer aldığı ve depolandığı bir sitedir. Hamas ile ilgili ek alanlar ise, ABD merkezli birçok (domains) etki alanında yer alan Filistin Enformasyon Merkezi ile 12 civarında internet ve televizyon siteleri bulunmaktadır (Boms, 2009: 40). Böylelikle, ABD ve Batının sahip olduğu bu teknoloji Hamas için serbest veya özgür bir platform değildir. Ancak dijital medya Hamas için biraz daha avantajlıdır. Çünkü yeni medya, geleneksel medya gibi sürekli kontrol altında tutulabilecek bir ortam değildir. İkisi arasındaki temel fark budur. Bir sayfa kapatıldığında yerine başka bir sayfa veya alternatif bir sayfa bulunabilir. Milyonlarca veya yüz binlerce kullanıcının takip ettiği bir sayfa veya hesabı kaybetmek kolay değildir. Ancak toplumsal, siyasi, dini veya radikal hareketlerin sesini tamamen susturmak ve dünyaya erişimini engellemek artık mümkün değildir.

3.7.1. Karşı Elektronik Taarruz ve Nüfuz Oluşturma

Özellikle bu konuda medya, istihbarat ve güvenlik unsurları iç içe girmektedir. Hack etmek, nüfuz etmek, hesapları delmek ve dijital taarruz gibi konularda dünyada en gelişmiş ülkelerden İsrail'in dijital saldırıları ve gözetimi altında sürekli yaşayan Hamas da aynı rolü üstlenmiştir. Hamas'ın İsrail'e karşı düzenlediği hack etme, nüfuz etme, hesapları delme ve dijital taarruz etkinlikleri, İsrail'i ve onun istihbaratını ciddi bir şekilde sarsmıştır. Sıcak ve silahlı savaşıardan önemi az olmayan bilgi (enformasyon) güvenliği rekabeti, kültür mücadelesi ve dijital savaşlar, Hamas ile İsrail arasındaki büyük çatışmalar içerisinde yer almaktadır.

11.01.2017 tarihinde İsrail ordusu ve istihbaratının keşfettiği Hamas'ın hackleme ve nüfuz etme girişimleri İsraillileri adeta şok etmiştir. Haaretz gazetesi gibi İsrail'de onlarca İbranice gazete ve haber sitesinin aktardığı ve tartıştığı haber yayılarak çok fazla yankı bulmuştur. İsrail istihbaratı ve ordusunun ortaya attığı o habere göre Hamaslı aktivistler onlarca İsrail asker ve subayının hesaplarını delip geçmiş ve nüfuz etmiştir. Özellikle El-Kassam'ın medya kadrosunda üye olan Hamaslı gençler, birçok İsrailli askerin cep telefonlarına ulaşır Facebook üzerinden sohbet etmişler. Haaretz'e göre sahte kimlikler kullanarak kendilerini güzel genç kadınlar gibi tanıtan Hamas aktivistleri profil sayfalarına cazibeli kızların resimlerini yükleyerek hedefteki İsrail askerleri ve subaylarıyla ileri seviyede İbraniceyle konuşmuşlardır (Haaretz Gazetesi, 12.01.2017). İlerleyen aşamalarda sevgi konusuyla başlayan sohbetlerde askerlerden sohbet ve iletişimi kolaylaştırmak amacıyla daha kaliteli bir uygulama yüklemeleri istenmiştir. Ancak Hamas tarafından kontrol edilen o uygulamayla İsrailli askerler ve onların harekâtları hakkında sayısız hassas bilgi Hamas'ın eline geçmiştir. Yüksek

r tbelerdeki askerlerin gizli bilgilerinden elde edilen sızıntılar, İsrail ordusunun üslerinden çekilen ve Facebook'ta paylaşılan fotoğrafları içermektedir. Bir de Hamas'ın askerlerin indirmelerini sağladığı yazılımlar sayesinde askerlerin telefonlarındaki video ve resimlerle canlı yayın yapmasını sağlamıştır. Ortaya çıkan bu bilgiler İsrail'i farklı tedbirler almaya itmiştir. Yadeot Ahranot gazetesinin web sitesi Ynetnews'un "Hamas'ın akıllı telefonları Hack etmesinden sonra yabancılarla konuşmayın" başlığı altında yayınladığı habere göre Hamas tarafından kötü amaçlı yazılım indirilerek kandırılan askerlere ait telefonlar İsrail ordusu tarafından kontrol edilmiş ve Hamas'ın hilelerine düşen askerlere soruşturmalar açılmıştır. Bu bağlamda askerlerin sosyal medya sayfalarını düzenleyen yeni kurallar konmuş ve askerlerin İsrail ordusunun üslerinden resim çekip Facebook'ta paylaşmaları  nlenmeye çalışılmıştır (Ynetnews, 12.01.2017). Yahudi haberleriyle ilgilenen Jewish Press sitesinin haberine göre Facebook'ta kullanılan sahte kimliklerin tuzaklarına düşen onlarca asker ve komutan vardır. Hamaslılar o askerlerin kendi cep telefonlarına belirli yazılım ve uygulamaları indirmelerini istemiş ve böylelikle birçok cep telefonunda istediği uygulamayı yüklemiştir. Bu sayede birçok bilgi elde edebilmiştir. Bazı askerler sohbet ederken karşı tarafın soru ve isteklerinden ş phelendikten sonra şikâyet ve şüphe raporları yazmışlardır. O raporlardan sonra ancak İsrail ordusu ve askeri istihbaratı Hamas'ın planını deşifre edebilmiştir (Julian, 11.01.2017). İsrail ordusunun sözcüsü Avijaa Adraei'nin yaptığı ve AA'nın ulaştığı açıklamaya göre Hamas'ın çok gelişmiş teknikleri olduğunu ve yüksek düzeyde İbranice konuştuklarını itiraf etmiştir. Adraei, İsrail'in Askeri İstihbarat Kurulu tarafından aylar boyunca gerçekleştirilen operasyon kapsamında Hamas'ın İsrail ordusuyla ilgili Facebook sayfalarını takip ederek askerler ve komutanlara ulaşmaya çalıştığını, hareketin ordu hakkında önemli

bilgileri çalmak için kullandığı onlarca hesap ve sayfanın keşfedildiğini ve Hamas mensuplarının mükemmel İbranice konuştuğunun ve ileri teknoloji teknikleri kullandığının altını çizmiştir (AA Arapça, 11.01.2017).

Bu olayla da anlaşılacağı üzere Hamas'ın yeni teknolojilerle ilgilendiği, dijital ve bilgi savaşına ne kadar önem verdiği ortaya çıkmaktadır. İsrail'in baskısıyla Facebook'un kapattığı Hamas'a ait 120'den fazla sayfa kapandıktan bir hafta sonra keşfedilen bu etkinlikler Hamas'ın sadece Batılı teknolojiye dayanan, onlara teslim olan ve harekete karşı davranışlarını sadece kınayan bir hareket olmadığını ve hareketin kendi geliştirdiği yazılım, uygulama ve tekniklerin bulunduğunu göstermektedir. Siber ve dijital saldırıları düzenleyenlerin sadece tek taraf olmayıp direnişçi hareketlerin de bu rolü üstlenebileceğini ortaya koymaktadır.

3.7.2. Hamas'ın Batılı Teknolojiye Bakış Açısı

Hamas, kendisini tanımayan veya terör olarak gören Batının, yeni medya teknolojisinin sahibi olduğunun farkındadır. Batılı ülkelerin genellikle, Filistinlilerin ve Hamas'ın en büyük düşmanı olan İsrail'in işgaline sınırsız destek verdiğini de farkındadır. Öyleyse Hamas bu teknolojiyi niçin ve nasıl kullanır? Hamas'ın medya kadrosundan Ebu Jarad'a sorulunca şöyle cevap vermiştir;

Hamas, Batı menşeli teknolojiyi kullanmak zorundadır, ancak onu bilinçli olarak kullanır. Hemen hemen tamamen dijitalleşmiş bir dünyada dijital medyayı kullanmamak geride kalmak anlamına gelir. Fakat bu teknoloji Hamas'a ve direnişe tehlikeli ve zararlı da olabilir. Bu yüzden Hamas mensubu herkes bu teknolojiyi kullanmamaktadır. Örneğin; silahlı direnişçiler bu teknolojiden

tamamen uzak durmaktadırlar. Siyonist işgalci İsrail internet ve teknoloji yoluyla direnişçilere, silah depolarına, stratejik bölgelere ulaşip bombalayabilir. Hamas'ın direnişçi elemanları bunun bilincindedirler. Bu nedenle yeni medya oluşumu Hamas ve El-Kassam'ın medya ofisleri tarafından kullanılmaktadır (Ebu Jarad, Görüşme: 20. 12. 2016)

3.8. Hamas'ın medya kullanımına eleştiriler, zayıflıklar ve sınırlar

- 1- Hamas, medya kullanımında birçok konu, konum ve olayla ilgili dikkat çekici başarılı gelişmeler yaşamasına rağmen aynı zamanda çeşitli hata ve eksikleri bulunmaktadır. Hamas'ın medya alanındaki zayıflıkları, eksikleri ve maruz kaldığı meydan okumaları maddi, beşeri (insani) ve teknik sorunlar olarak başlıklara ayrılır. Bu başlık altında bunlara ait bazı örnekler verilmektedir;
- 2- Hama'nın finans ve maddi kaynaklarında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Ambargo altındaki Gazze ve Hamas 12 yıldır krizdedir. Para, ilaç, araç, bebek sütü ve farklı ham maddeler Gazze'ye kolay girememektedir. Bu konularda ciddi kısıtlamalar uygulanmaktadır. Dolayısıyla Hamas'ın medya işi için gereken finans ve parayı temin etmekte sorunları bulunmaktadır. Hatta personellerinin maaşlarını ödemekte dahi zorluk çekmektedir. Hamas'ın El-Aksa kanalında spikerlik yapan Ebu Jarad'ın anlattığına göre bazı çalışanlar 5 veya 6 ay boyunca maaşını alamamaktadır (Ebu Jarad, Görüşme: 20. 12. 2016). Ayrıca yerel veya yabancı medya kurumlarının ücretleri de zor temin edilmektedir. Bu maddi sorun elbette medya işine ve kalitesine yansımaktadır.

3- Tecrübe ve kalite açısından Hamas'ın medya insani kaynakları ve kadrolarında da zayıflık bulunmaktadır. Tabi bu durum, medya görevini yerine getirme açısından bir sorun teşkil etmektedir. Örneğin; El-Aksa kanalında özellikle ilk başta ekranlarda görülen spikerler haberleri okurken sürekli hata yapar, uygun şekilde kameralara konuşamaz, profesyonelce soru sormaz ve acil bir durum ortaya çıkınca nasıl davranacakları konusunda şaşırırdılar. Haberleri hazırlayan gazetecilerin de yetersizliği bazen ekrana yansırı. Tabi bunun temel sebebi Hamas içinde medya uzmanı sayısının az olmasıdır. Kendisini birden iktidarda bulan Hamas'ta çok yetenekli, profesyonel ve yüksek kaliteli gazeteciler ve medyacılar bulunmuyordu. Bugünkü Hamas medya kadrosunun çoğu 2006'dan sonra eğitilmiş ve yetiştirilmiştir. Bunlar bu medya kurumlarına öncelikle yeteneksiz ve tecrübesiz olarak girmiş sonra giderek kendilerini geliştirmişlerdir. Ancak batılı ve gelişmiş ülkelerde okumuş, eğitilmiş ve medyada uzmanlaşmış ardından Gazze'deki Hamas'ın medya kurumlarında çalışmış yetenekli gazeteciler pek görülmemektedir.

4- Teknik açıdan ise elektronik cihazlar yetersiz ve sayı bakımından azdır. Zira daha önce bahsettiğimiz ambargo sorunu yüzünden Gazze'ye gereken cihazların girmesi yasak ve zordur. Yapımcılık, yayın, montaj, çekim vs. alanlar için gereken cihazları temin etmekte sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu nedenle yayında sürekli hatalar ve sorunlar çıkmakta, cihazlar arızalanmakta, elektrik kesilmekte, mikrofonlar ve kameralar bozulmaktadır. Eski ve yetersiz cihazlardan kaynaklanan bu teknik sorunlar için spikerler sürekli izleyicilerden özür dilemek zorunda kalmışlardır. Bu durum şüphesiz izleyicilere kötü bir izlenim verip bıktırmış ve o kanalların izleyici sayısını azaltmıştır.

- 5- İçerik açısından da hala zayıflık görülmektedir. Hamas'ın medya organlarında halkın bütün kesimlerine uygun içerikli programların sayısı azdır. Soldan sağa, çocuklardan yaşlılara, Hristiyan kesimden Müslümanlara, eğitimlilerden eğitimsizlere kadar bütün bu sınıf ve kesimlere hitap edebilecek içeriği tek bir kanalda üretmek zordur. Ancak bu durumda yeni ve alternatif platformlar oluşturmak gerekmektedir. Bir de bilindiği üzere medya alanı sürekli gelişen bir alandır. Dolayısıyla televizyonculuk gibi bir sektörde sürekli modern ve çağdaş programların üretilmesi ve düzenlenmesi gerekmektedir. Hamas medyasında ise çoğu sıradan ve tekrar mahiyetinde programlar yapılmaktadır.
- 6- Son yıllarda değişen ve gelişen Hamas'ın medya söyleminde hala sınırlılık ve eksiklikler bulunmaktadır. El-Fetih gibi hareketlere karşı kapalı bir izlenim vermektedir. Filistin iç siyasetinde muhalif oluşumlara karşı Hamas daha açık olmalıdır. Hareketin medyada söylemi duruma göre değişmektedir ancak özellikle El-Fetih'e karşı çok sert söylem aşırı eleştiri getirmektedir.
- 7- Hamas'ın batıya seslenebilecek kadar güçlü ve ciddi medyası yok gibidir. Yani birkaç site karşısında karşı tarafın medya imparatorlukları vardır. Hamas'a ait farklı dillerde yayın yapan birkaç site bulunmaktadır; ancak Hala Hamas'ı ve propagandasını dünyaya ulaştırabilen uluslararası bir tv kanalı bulunmamaktadır. Aslında bu sorun sadece Hamas'a mahsus değil bütün Filistinli kesimlerde görülen bir eksikliktir. Yine de Hamas'ın bu sorunu çözmek için yeni medya platformlarında bir fırsatı vardır.
- 8- Hamas'ı terörist olarak gören batı ülkeleri ve uluslararası toplumda Hamas'a ait medya kuruluşlarının varlığı ve iş yapması yasaklanmıştır. Dolayısıyla

Hamas'ın o geniş kitlelere seslenmesi, bu hedef için orada en azından ofisler açması veya muhabirler görevlendirmesi imkansız görülür. Bu zayıf noktası Hamas'ın medyası için ciddi bir zorluk ve eksikliktir.

9- BBC veya CNN gibi Uluslararası ve Batılı medya kurumları tarafından konuk olarak çıkartılabilecek Hamas sözcüsü ve konuşmacısı da sınırlı sayıdadır. Osama Hamdan bunlardan biridir ancak Hamas'ın görüşünü ve duruşunu aktarabilecek farklı alanlarda uzmanlar bulunmamaktadır

10-Hamas medyasının karşılaştığı sorun ve zorluklardan biri de medya ve özellikle yeni medya teknolojisinin hareketi terörist olarak gören Batılıların elinde olmasıdır. Batı menşeli bu teknoloji birçok durumda Hamas'a karşı kullanılmıştır. Bu durum Hamas'a karşı ciddi bir meydan okumadır. Sosyal medya mucidi ve geliştiricisinin, İsrail'e sınırsız destek veren ABD olması şu iki anlama gelmektedir; Birincisi zaman zaman Hamas'a karşı sanal ambargo uygulamak, Hamaslı sayfaları kapatmak, sitelerine ve paylaşımlarına erişimi engellemek veya zayıflatmak. İkincisi ise Hamas'ın aktivistleri ve direnişçilerini takip etmek için bu teknolojiyi İsrail'e sınırsızca kullandırmasıdır.

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Gitgide çağdaşlaşan günümüz dünyasında savaşların sadece sahada yapılan silahlı çatışmalardan ibaret olmadığı bilinen bir gerçektir. Değer, kültür, ekonomi, ideoloji, propaganda ve medya gibi alanlar da savaş meydanları haline dönüşmektedir. “Medyanın halk üzerindeki etkisi özellikle savaş ve kriz hallerinde belirgin hale gelmektedir. Hatta medya, savaşın öncesinde ve sonrasında belirleyici bir güçtür. Bu durum medyanın savaş esnasındaki kullanımını ön plana çıkarmaktadır” (Yalçınkaya, 2008: 32). Savaşa katılan taraflar, rejimler, ülkeler ve siyasetçilerin kendileri lehine ve düşmanlarının aleyhine propaganda yürütmek ve yönlendirmek amacıyla kullandıkları en önemli araç ve ortam medyadır. Aslında bu durum yeni ortaya çıkmış da değildir. Bu durumun en fazla birinci ve ikinci dünya savaşında yoğun bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Almanya, İngiltere ve ABD başta olmak üzere savaşlara katılan ülkeler, düşmanlarına gözdağı vermek amacıyla medya aracılığıyla çeşitli propaganda içeriklerini üretmiş ve yayınlamıştır. Çatışma bölgesinde doğup ardından Filistin topraklarını işgal eden İsrail’le mücadeleye girişen Hamas, bu durumun dışında değildir. İsrail’le olan savaşın bir bölümü de propaganda savaşı şeklinde yürüdüğü için hareket, kendi propagandasına yön vermek ve onu yaymak amacıyla medyanın farklı platformlarını kullanmıştır. Böylelikle bu tezde açıklanmaya çalışıldığı üzere medya Hamas için bir silah veya direniş aracı olarak görülmüş ve İsrail’e karşı yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Kurulduğundan bu yana direnişi bir yöntem ve stratejik proje olarak gören Hamas için İsrail’e karşı mücadele ve direnişte yararlanılabilecek her şeyi kullanmak mümkün ve meşrudur. Dini ve İslami yapısı gereği Hamas, aslında bu anlayışı Kuran’dan almaktadır. “Allah’ın ve sizin düşmanlarınızı korkutmak için elinizden gelen her türlü gücü hazırlayın” (Enfal Suresi, Ayet: 60). Bu ayet Hamas’ın

medya ve literatüründe sıkça kullanılmaktadır. Bu anlayıştan yola çıkılırsa medya gücü diğer güç ve imkânlardan bir parça sayılmaktadır.

Araştırmacı bu tezin yazım sürecinde bir gerçeği fark edip şöyle bir kanaate vardı; Hamas'ın bahsedilen medya ve yeni medya dilini, hareketin pratiği ve stratejisini anlamak için hareketin bulunduğu konum, ortaya çıktığı koşul ve beslendiği fikir çerçevesini anlamak gerekmektedir. Bu koşulları anlamadan meseleyi anlamak imkansızdır. Dolayısıyla hareketi bu koşullardan bağımsız düşünmemek lazımdır. Uluslararası bir hareket haline gelen ve merkezi Mısır'da bulunan Müslüman Kardeşler Hareketi'nin içinden çıkmış olan Hamas, bu ana hareketin fikir ve ideolojisinden oldukça etkilenmiştir. Bu nedenle birçok konuda aynı görüşü paylaşmaktadır. Bu görüşlerden biri de, düşmanla olan çatışma alanlarının bir kısmının kültürel ve ideolojik alanlar olduğu gerçeğidir. Bu ilke ve anlayış hem MK'nin hem de Hamas'ın literatüründe yer almaktadır. MK'in düşünürleri Hasan el-Banna ve Seyyid Kutub'un yazıları ve fikirlerinde bulunduğu gibi Hamas'ın 1988 yılında yazılan Misak'ında 2. 15. 29. vs maddelerde de bu anlayışa ağırlık verilmiştir. Dolayısıyla Hamas, düşman olarak gördüğü İsrail ile mücadelede medyanın çeşitli geleneksel ve yeni platformlarını bir direniş aracı olarak kullanmaktadır.

Oldukça kısa olan Hamas isminin açıklamasına bakılırsa “İslami Direniş Hareketi”- Hamas olduğu görülecektir. Aslında bu isimde geçen iki kelime Hamas'ın bütün ideolojisi, yöntemi ve amacını özetlemektedir. İşte bu isim Hamas'ın hem İslami hem de direnişçi bir hareket olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Hamas'ın fikri, ideolojisi, pratiği vs İslam ve direniş olarak iki temele dayanmaktadır. Bu demektir ki; Hamas İslami bir yaklaşımdan hareket ederek direnişi yürütmekte ve göstermektedir. Böylelikle Hamas'ın kullandığı /başvurduğu söylem, medya dili ve propaganda

tekniklerinin geliştirilmesini etkileyen en önemli iki faktörü belirlemiş ve ortaya koymuş olduk.

Tez araştırmamızda bu tarihsel, sosyal ve ideolojik bağlamı ve çerçeveyi incelememiz, Hamas'ın medya kullanımına dair anlayışımızı geliştirmekte gayet önemli ve yardımcı olmuştur. Buna propaganda ve özellikle Chomsky'nin propaganda modeli açısından baktığımızda imaj ve durum daha net ve fazla açıklanmıştır. Chomsky'nin propaganda modelinde geçen süzgeçlerin önemli bir kısmı Hamas'ın örneğinde kendini göstermektedir. Özellikle Anti-Siyonizm, medya kuruluşlarının mülkiyeti ve haber kaynakları olarak bu üç süzgecin Hamas'ın medya dilini, içeriğini ve eğilimini nasıl, ne kadar ve ne yönde etkilediğini görmüştük. Örneğin; Anti-Siyonizm süzgecinin mantığına göre Hamas'ın ideolojisindeki Anti-Siyonizm düşüncesi, toplumu bir düşmana karşı seferber etmeye yardımcı olur ve söz konusu düşman bulanık olduğu için Siyonist devletle uzlaşmayı veya işbirliğini destekleyen herkese karşı kullanılabilir (Herman ve Chomsky, 2012: 99). Dolayısıyla bu süzgecin Hamas'ın medya içeriklerini ne kadar etkilediği ve hareketin çeşitli medya platformlarında Anti-Siyonizm algısıyla dolu propaganda içeriklerini ne kadar barındırdığı ortadadır.

Değişim ve Gelişim Alanları ve Aşamaları

Hamas, uzun medya yolculuğunda ve pratiğinde ciddi değişiklik, dönüşüm ve gelişmeleri yaşamıştır. Özellikle teknik ve içerik olarak paralel iki yönde farklılık görülmüştür. İçerikle alakalı yön iki kısma ayrılmaktadır. Önce teknik sonra içerikle alakalı gelişmeleri aşağıda özetlenecektir:

1- Teknik gelişim

Kuramsal çerçeveden sonra Hamas'ın mülkiyetinde bulunan kitle ve yeni medya oluşumlarına araştırmamızda yer verilmiştir. Hamas'a ait gelişmiş bir takım medya kuruluşlarının bulunduğunu belirttik. Ancak Hamas'ın medya yolculuğunu ve tarihçesini takip ettiğimizde ilginç ve dikkat çekici sonuçlara vardık. Bugün çeşitli gazete, dergi, radyo, televizyon ve uydu kanalları gibi kitle ve geleneksel medya kuruluşlarının yanı sıra sayısı bilinmeyen haber siteleri ve sosyal medya hesaplarına sahip olan Hamas, ilk başlarda gayet basit ve ilkel medya yöntem ve tekniklerini kullanmaktaydı. Seksenlerde ilk kurulduğu dönemde kitlelere ulaşmak, seslenmek ve propagandasını yaymak amacıyla Gazze duvarlarına yazılar yazma, gizlice bildiri dağıtma veya camilerin platformlarını kullanma metotlarına başvuruyordu. Hamas bu uzun medya serüveni boyunca kendisini geliştirmiştir. Hamas'ın bugünkü medya ve gelişme serüvenini ilk dönemdeki durumuyla mukayese yaparsak şimdiki durumu gayet gelişmiş ve illeri görülebilir ancak İsrail veya ABD gibi tarafların medyasıyla mukayese yapınca çok mütevazı veya sınırlı imkanlara sahip olduğu ortaya çıkacaktır. İşte akılalmaz yeni ve sosyal medya teknikleri bu eksikliği kısmen kırmış veya düzeltmiştir; fakat yine de Hamas'ın genel olarak medya kullanımında sıkıntılar ve zayıflıklar bulunmaktadır. Bununla beraber hala duvara yazı yazma ve camilerden başlayan uydu kanallarına ve dijital medyaya ulaşan Hamas'ın medya yolculuğunun devam ettiği, sürekli gelişme gösterdiği ve sıçrama yaptığı gözlenmektedir.

2- İçerik Gelişimi

Hamas, içerik konusunda da dikkat çekici bir sıçrama yaşamıştır. Hareket ilk başta farklı kitlelere plansız bir şekilde seslenip, daha sert, keskin ve ideolojik ifadeler

kullanırken, bu durumun günümüzde çok farklılaştığı görülür. Bugünkü söylemi ve medya stratejisi daha siyasi, diplomatik, pragmatik, pratik, geniş kitlelere açık görünmektedir. Hamas'ın 2006'da iktidara yükselmesinden sonraki süreçte büyük ideolojik sloganları gerilemeye, siyasi program ve ulusal menfaatlere odaklanan yaklaşımları artmaya başlamıştır. Bu dönemde dini söylem gerilerken daha gerçekçi bir siyaset tarzı geliştirdiği ve Filistin'in ulusal menfaatlerine uygun bir tavır takındığı görülmektedir. Shadid de eserinde "Hamas'ın 2006 öncesi ile sonrası dönemdeki söylemi ve medya stratejisinin aynı olmadığını altını çizmiştir (Shadid, 2010: 176). Hamas'ın medya dili ve söyleminde gelişim ve değişikliğin en canlı ve açık göstergesi, 2017'de yazılan "Yeni Siyaset Belgesi"dir. Misak'tan 30 sene sonra yazılan bu belge bir çok konuda Misak'tan farklı olmuş, daha gelişmiş, esnek ve pragmatik çıkmıştır.

Bu bağlamda altını çizmemiz gereken şu husus vardır; Hamas'ın medya deneyimini etkileyen, medya istikametini belirleyen ve gelişiminde etkili olan büyük olaylar ve dönüşümler bulunmaktadır. Hamas'ın medya tarzı ve pratiği sürekli o olay ve dönüşümlere göre değişir ve şekillenirdi. Bu olay ve değişikliklerden; hareketin muhalefet konumundan iktidar konumuna geçmesi, Gazze'ye yönelik gerçekleştirilen İsrail'in üç büyük savaşı, Gazze'ye karşı uygulanan sık ambargo ve kuşatma, Arap dünyasında yaşanan rejim değişikliği ve devrimler, Mısır'da yaşanan askeri darbe, El-Fetih ile Hamas arasında açılma ve ayrılmaya bağlı olan iç barış süreci ve görüşmeleri ve son olarak Filistin meselesi tarihinde en tehlikeli kararlardan ABD'nin işgal altında ki Kudüs'ü İsrail başkenti olarak tanıması ve büyükelçiliğini Kudüs'e taşıması gibi olaylar sayılabilmektedir. Bu olayların her biri Hamas'ın medya dilini ciddi bir şekilde etkilemiştir. Örneğin; Hamas'ın Mısır ve MK ile alakalı söylemi ve medya dili 2013'te

gerçekleştirilen darbe öncesinde ve sonrasında aynı değildir, darbeden etkilenip çok değişmiştir. Deneyimsiz ve tecrübesiz medyayı kullanmaya başlayan Hamas'ın bugün medyanın farklı sanat ve alanlarında dikkat çekici gelişimler yaşadığı görülür. Ancak bu durum, tezde açıklanan bir çok iç ve dış sebepten dolayı hareketin mükemmel veya en profesyonel hale ulaştığının anlamına gelmemektedir. Sonuçta tek kutuplu günümüz dünyasında dünyayı yöneten, etkileyen ve yönlendiren büyük güçler vardır. Hamas gibi basit bir hareket bu güçlerle yüzleşememektedir. Dolayısıyla bu tezin amacı Hamas'ın hedef ve projelerinde başarılı veya başarısız olduğunu, hareketin İsrail ve ABD'ye karşı sabit ve dayanıklı olduğunu söylemek değildir. Tezin temel amacı, Hamas'ın çeşitli alanlarda karşılaştığı iç ve dış meydan okuma ve zorluklarla mücadele ederken medyayı ve çeşitli tekniklerini nasıl kullandığını tartışmak, hareketin propaganda üretmek için medya ve özellikle yeni medya tekniklerini nasıl kullandığını incelemektir. Hamas'ın tecrübesi ve örneği, ilginç aşama, zorluk ve değişkenlerle dolu bir tecrübedir. Bu tecrübe çeşitli boyut ve köşeden derin incelemeyi hak eder.

Bu tezde bizi en çok ilgilendiren konular arasında, yeni medya kullanımı ile birlikte Hamas'a ait ciddi anlamda gelişmiş, modern ve güçlü bir takım kitle iletişim kuruluşları bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Alresalah ve Filistin gazeteleri, El-Aksa radyosu, Kudüs ve El-Kitap TV kanallarıdır. Ancak bunların en önemlisi El-Aksa uydu kanalıdır. 2006 yılında kurulan ve savaşlarda etkin bir silah olarak kullanılan kanal, İsrail tarafından birkaç kez bombalanmaya maruz kalacak kadar rahatsız edici bir propaganda yürütmüştür. Daha sonra İsrail baskısıyla Fransa tarafından da kanala kısıtlama ve engellemeler getirilmiştir. Bu kanalda İsrail'e karşı yürütülen sert propagandayla İsrail, Arap ve Müslüman dünyasına farklı ve daha olumsuz bir şekilde sunulmuştur. İsrail'in katliam, işkence ve çeşitli ambargo ve yaptırımlarını teşhir

etmekte gayet etkili olmuştur. El-Aksa TV'nin propagandası aslında sadece İsrail'e karşı değil Filistin otoritesi ve onu tekeline alan Fetih hareketine karşı da yoğunca kullanılmıştır. Aynı zamanda Filistin halkına karşı daha yumuşak, ılımlı ve ikna edici bir propaganda yürütülmüştür.

Bu gerçekler bizi başka bir noktaya götürmektedir. Bu da Hamas'ın hedef kitle ve medya kullanımındaki hedeflerini düşündüren kısımdır. Bu doktora tezi kapsamında yapılan araştırmalar, Hamas'ın çeşitli medya kuruluşu ve platformlarında yayınlanan içerik, materyal ve propagandasıyla hedeflediği 8 kitlenin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bunlar; 1)- Hamas'ın özel üyeleri ve kadroları. 2)- Hareketin destekçisi ve taraftar kitlesi. 3)- Filistin halkı. 4)- Hareketin Filistin'de siyasi rakipleri. 5)- İsrail cephesi. 6)- Arap dünyası. 7)- Müslüman dünyası. 8)-Uluslararası toplum ve halklardır. Hamas bu kitlelere seslenirken aynı söylem ve teknikler kullanmamış, duruma göre teknik değiştirir ve her kitleye uygun bir söylem geliştirip kullanırdı. Bu hedef kitlelere aynı seviyelerde seslenimese de aralarında keskin sınırlar bulunmaz. Başka bir ifadeyle, yayınlanan her mesajın sadece bir kitleye dönük üretilmesi, yönlendirilmesi veya sadece onu etkilemek amacıyla yapılması gibi bir durum yoktur. Bir içerik veya mesaj aynı anda birden fazla kitleye yönlendirilebilir.

Hamas'ın medya kullanma hedefi ve stratejisini araştıran bu tezde, 14 hedef gözlemlenmiştir. Hamas'ın medya kullanımındaki en önemli amaçlardan şunlar sayılabilir. Hareket, medyayı kendi fikrini ve ideolojisini yaymak, yeni taraftar ve destekçiler kazanmak, Filistin'in uğradığı zulmü ve mağduriyetleri dünyaya örneklerle anlatmak, İsrail hükümetinin Filistin baskı politikasını, Filistin halkına yönelik gerçekleştirdiği katliam ve uyguladığı ambargoları dünya ve uluslararası toplumda teşhir etmek, Filistin davası ile ilgili eksik ve yanlış iddiaları yalanlamak, Filistin

toplumu arasında milli birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirmek, İsrail ordusuna yönelik kaygı verici içerik üretmek ve Dünya kamuoyunun Filistin davasına desteğini sağlamak için kullanmaktadır.

Hamas, bu hedefleri gerçekleştirmek üzere yeni medyanın sağladığı hizmet ve imkanlardan faydalanarak bu ortamı son senelerde yoğun şekilde kullanmıştır. Özellikle savaş döneminde Hamas, yeni ve sosyal medya platformlarını yönetmek ve kullanmak yoluyla birçok konu ve meselede planlanan hedeflere ve istenilen sonuçlara varmıştır. Hareket bilişim savaşlarında İsrail'i birçok kez mağlup etmiş, İsrail'in propagandasını bozmuş, iddialarını yalanlamış ve gerçekleri uluslararası kamuoyuna göstererek katliamları ifşa edebilmiştir. İsrailli akademisyen Nir Boms gibi birçok gözlemcinin de tespit ettiği gibi ciddi başarılar elde etmiş olup medya savaşını profesyonel bir şekilde yürütmüştür (2009: 40). 2008-2009 savaşıyla ilgili bir araştırma hazırlayan Boms, Hamas ve onun medya elemanlarının savaş sırasında web platformlarını kullanırken çok becerikli olduklarını öne sürmüştür. "Hamas tarafından Youtube'e eklenen videolar, İsrail'e karşı kışkırtma ve tahrik rolünü başarıyla gerçekleştirirken, Hamas'ın propagandasını yüceltip yaymıştır" (Boms, 2009: 40). İsrail, savaşlarda Hamas'ın farklı geleneksel medya oluşumlarını bombaladıysa da Gazze'nin her noktasında geçerli olan internet hizmeti ve dünyanın her tarafına ulaşabilen dijital medya tekniğini engelleyememiştir. 8 dilde yayın yapan Filistin Enformasyon Merkezi sitesi aracılığıyla internet platformları üzerinden dünyaya binlerce mesaj, video ve haber ulaştırılmıştır. Öyle ki dünyanın her tarafında Gazze'yle dayanışma ve İsrail'i protesto faaliyetleri sürpriz olmamıştır. İsrail'i savaşı durdurmaya çağıran eylemciler elbette ki İsrail yanlısı ABD ve AB ülkelerinin geleneksel medya

kurumlarının yayınlarından etkilenip sokağa çıkmış değillerdir. Onlar alternatif medya ağları ve platformları üzerinden gerçek bilgilere ulaşabilip hareket etmişlerdir.

Hamas'ın 2014 savaşında medya ve yeni medya stratejisi de son derece dikkat çekiciydi. Sosyal medyanın bütün hasımlar tarafından yoğunca kullanıldığı bu savaşta Hamas'ın farklı siyasi ve askeri liderlerinin kullanımı da gözlere çarpmıştır. Twitter'da yüzbinlerce takipçisi olan İzzat Arrisheq ve Musa Ebu Marzuk gibi siyasi liderler ve El-Kassam'ın sözcüsü Abu Obeida gibi askeri kişiler kitlelerle iletişim kurmak için ve onlara çeşitli mesajlar ulaştırmak için sürekli tweetler atar, yazılı, resimli veya videolu paylaşımlarda bulunurdular. Bu liderler Facebook platformunda da benzer faaliyetlerde bulunurdu. YouTube'de ise Hamas medya ekibi ile İbranice bir dakikalık (kısa ancak çok anlamlı) videolar üslubunu kullanmıştır. Nitekim Hamas “düşman” olarak savaştığı İsrail'e yönelik sürekli tehdit dilini kullanarak korku verici mesajlar üretilip iletilmiştir.

Savaş esnasında Hamas'ın medya stratejisinin örneklerinden şunlar sayılabilir. Hamas'ın medyası, İsrail'in propagandasını, söylentilerini ve söylemlerini yalanlamaya ve sahte olduğunu göstermeye çalışırdı. Ayrıca askeri kolun (El-Kassam) medya söylemi, siyasi kolun (Hamas) medya söylemini desteklemekteydi. Hamas, savaş boyunca onlarca medya ve propaganda sürprizlerini ardarda gerçekleştirdi. Bununla birlikte Hamas medyasının bazı görüntüleri ve televizyon içeriklerini tekeline almış ve ilgilenen bütün dünya televizyonlarını sadece Hamas'ın medyasından bunları almaya mecbur etmiştir. Bu üslubu en çok kullanan Hamas'ın en önemli medya kurumu El-Aksa kanalıdır. Üstelik Hamas, dış ve iç kitlelere seslenme konusunda denge sağlamaya çalışmıştır. Filistin halkı ve Arap kitlelere seslenirken Batı ve Uluslararası topluma seslenmeyi göz ardı etmemiştir. Farkedildiği gibi Hamas, geçen

her savaştan yeni dersler almış, tecrübe kazanmış, daha gelişmiş ve belinçli çıkmıştır. Bu gelişim yeni çatışma ve krizlerde medya kullanımında açıkça görülmüştür. Önceden yaşanan hata ve kusurlardan sonra kaçınılmaya çalışılmıştır.

Hamas'ın hem savaş hem barış dönemlerinde medya ve özellikle yeni medya platformlarında kullandığı içerik, mesaj ve anlayışların nasıl ve ne yönde olduklarını araştıran bu tezimiz, önemli ve dikkat çekici sonuçlara varmıştır. İsrail'in Filistinlilere karşı politikaları, ambargoları, işkenceleri ve farklı biçimlerdeki saldırıları Hamas haberciliğinde en geniş bir biçimde yer alırken İsrail'e karşı direnişe teşvik eden ve İsrail cephesinde kaygı ve korku doğuran içeriklere büyük yer verildiği görülür. Bu üslubun Psikolojik bir savaş olduğunu savunan akademisyen Abdelal'a göre; Hamas psikolojik savaşı çok profesyonelce yönetmiştir. Hamas, stratejik medya hedeflerinden biri olan bu psikolojik savaş yöntemini, İsrail'e karşı bir savunma yöntemi olarak kullanmakla birlikte aynı zamanda Filistin halkı için de genel seferberlik ve moralleri yükseltmek gibi amaçlarla kullanmıştır (Abdelal, 2016: 193). Hamas'ın yeni medya içeriklerinde de, Filistinliler için ideal, sabit veya kutsal olarak kabul edilen meselelere ağırlık vermiştir. Bunların başında da bütün Müslümanlar için kutsal sayılan Mescid-i Aksa gelmektedir. Ayrıca İsrail hapishanelerinde tutuklanan binlerce Filistinli esir meselesi ve topraklarından zorla çıkartılan veya İsrail'in katliamlarından komşu ülkelere kaçan milyonlarca Filistinli mülteci meselesi gibi konuları da Hamas'ın medya içeriklerinde göz ardı etmek mümkün değildir.

Hamas, propagandasını yaymada Filistin halkının genişçe ve yoğunca internet kullanmasından faydalanmıştır. Filistin'de 4 milyon aşkın internet kullanıcısı olup halkın %62'si internette aktiftir. Facebook kullanıcıları ise 3 milyonu aşmıştır. Bu durum Hamas için ayrı bir avantajdır. Zira Hamas, hem sosyal medya platformlarında

gayet aktif Filistinli kullanıcılara propagandasını ulaştırmış, hem de bu kullanıcılar ister istemez direniş ve Hamas propagandasını yayınlamış olmaktadır. Bu durum Hamas için hemen hemen Arap dünyasında da geçerlidir.

Bu doktora tezinin amacına hizmet edebilmek için araştırmacı tarafından içerik çözümlemesi ve derinlemesine görüşmeler başta olmak üzere tezin konusunu açıklayabilecek, sorularını yanıtlayabilecek ve sorununu çözebilecek her türlü okuma, takip ve analiz gibi yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Bu tez araştırması çerçevesinde Hamas'ın birkaç websitesi ve sosyal medya sayfası takip edilip, haber ve paylaşımları gözlemlenip içerik çözümlemeleri ortaya konmuştur. Üstelik Hamas'ın medya kullanım yöntemini bilen Hamas medyası çalışanı, bağımsız yazar veya gazeteci gibi kişiler ve uzmanlarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte 2014 yılında İsrail'in Gazze'ye yönelik açtığı savaş bu tezde örnek olay olarak ele alınmış ve bu savaş esnasında Hamas'ın medya ve özellikle yeni medya kullanımı, stratejisi ve pratiği örneklerle tartışılmıştır. Bir de tezin giriş bölümünde kuramsal bir çerçeve çizilmiş ve Hamas'ın tarihi ve sosyal çevresi göz ardı edilmemiştir.

Hamas, geleneksel medya, yeni medya düzeni ve sosyal medya ortamlarının kullanımı konusunda her ne kadar başarılı sayılmışsa da birçok durumda zayıf, başarısız ve eksik yönleri eleştirilmiştir. Bu eksikliğin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bir kısmı iç faktörlerden bir kısmı ise dış faktörlerden kaynaklanmaktadır. İç faktörlerden bazıları; Hamas'ta yeni medya uzmanlarının yeterli olmaması, dünyaya İngilizce başta olmak üzere farklı dillerle seslenebilen profesyonel ekiplerin eksikliği ve çalışanlarının maaşlarını düzenli ödeyemeyecek kadar maddi sıkıntı ve finansal yetersizliklerdir. Dış faktörlerin başında ise, İsrail'in uyguladığı ambargo yer almaktadır. Bu ambargo Gazze'ye gerekli teknoloji ve çeşitli makinaların girmesine engel olmakta ve

Filistin'deki Hamas medyası mensuplarının tutuklanmalarına neden olmuştur. Bunun yanı sıra Batı menşeli medya teknolojisi ve sosyal medya kuruluşlarının Hamas'a yönelik ambargo ve kısıtlamalarını saymak mümkündür. Özellikle Facebook, Twitter ve YouTube gibi siteler Hamas'ın sayfalarına ve hesaplarına kısıtlama, engelleme ve sayfaları kapatma gibi tavır ve uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. Hamas'ın bazı sayfalarındaki takipçi sayısı 5 milyona ulaşınca kapatılmış veya engellenmiştir.

Tabi bu kısıtlama, engelleme ve yaptırımlar, Hamas'ın teslim olmasına veya başka çözüm ve alternatif çıkışlar bulamadan çaresiz kalmasına sebep olmamıştır. Hareket ve medya ekipleri sürekli çözüm bulmak mecburiyetiyle hareket etmişlerdir. Her sayfa kapatıldıktan sonra yerine yenisi açılmış, bütün destekçi sayfalarda bunun duyurusu yapılmış ve onlar yeni sayfayı takip etmeye çağırılmışlardır. Kapatılan sayfanın haberi sadece aynı sitede değil diğer sosyal medya ağlarında, Hamas'ın web sitelerinde hatta televizyon, radyo ve gazetelerde eleştirilerek duyurulmuştur.

Sonuç olarak yeni medya ve sosyal medya; çeşitli kurtuluş, direniş ve toplumsal örgütlere yarar sağladığı gibi Hamas için de kendi mesajını iletme ve dolaşıma sokmada, yaymada önemli ve faydalı bir platformlar olup, Hamas'a ambargodan çıkış için bir kapı açmıştır. Dolayısıyla Hamas, propagandasını yaparken geleneksel medya kurumlarıyla birlikte bu platformları da yoğun bir biçimde kullanmaktadır. Bugün resmen Hamas'a ait, onu destekleyen veya propagandasını yayınlayan yüzlerce kişisel ve kurumsal sosyal medya sayfa, hesap veya websitesi vardır. Bunlar Hamas'ın sanal ordusunu teşkil eder ve hem barış hem savaş durumunda hareket lehine çalışmıştır. Dolayısıyla İsrail ile Hamas arasında devam eden savaş ve çatışma, sanal ve dijital ortamlarda da devam etmektedir. Önceden (geleneksel medya alanında) Hamas, büyük ve uluslararası medya kuruluşlarının sahibi İsrail ile dengeli bir medya savaşı

gerçekleştirme şansı yoksa da bugün, yeni medya teknolojisinin sağladığı imkanlar sayesinde medya savaşlarının boyutları değişmiş, güç dengeleri kırılmış ve medyanın tekeli kaldırılmış durumdadır. Hamas gibi zayıf taraflar, STÖ ve direniş örgütleri önemli ve kaçırılmaması gereken bir fırsat bulmuştur. Hamas, bu fırsatı kullanarak birçok olay ve sorunda gayet başarılı ve etkili olmuş, hedeflerini gerçekleştirmiş ve İsrail'e üstünlük sağlamıştır.

Sürekli gelişen olay ve koşullara göre Hamas da sürekli stratejiler ve planlar geliştirmek zorundaydı. Siyasetten ekonomiye, kültürden teknoloji tekniklerine, her alanda değişen dünya ve bölge, Hamas'ın etkili, başarılı ve modern kalabilmesi için sürekli değişen ve gelişen bir hareket olmasını gerektirmektedir. Eğer Hamas 30 sene önce edindiği üslup ve izlediği stratejiyi devam ettirirse çok geride kalmış olduğunu kendisi keşfedecektir. Çünkü dünya koşulları sabit değildir sürekli değişir.

KAYNAKÇA

Abdelal, W., (2016), **Hamam and the Media; Politics and Strategy**, London and New York, Routledge

Abu Amr, Z., (1994), **Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza**, Bloomington, Indiana University Press.

Abuthher, F., (2008), **İktidar Dönemindeki Hamas'ın Medya Kullanımı**, Çev.Aaştırmacı, Beyrut, Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi.

Ackland, R., (2013), **Web Social Science: Concepts, Data and Tools for Social Scientists in the Digital Age**, London, Sage.

Alyanak, Z., (2014), “Etnografi ve Çevrimiçi Etnografi”, **Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri**, içinde, Der. Mutlu Binark, Ankara, Ayrıntı Yayınları, s. 117- 163.

Artmaz, A., (2014), “Toplumsal Paylaşım Ağlarının Siyasal İletişimde Kullanımı” **Yeni(lenen) Medya**, içinde, Ed. Mesut Aytekin. İstanbul, KOCAV Yayınları.

Awan, Akil N., (2017),“Terör Örgütlerinin Sosyal Medya Kullanımı: IŞİD Örneği”, **ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi**, No: 59.

Ayhan, V., (2014), “Filistin Direnişinde Müslüman Kardeşler Geleneği”, **Araftaki Filisti**, Ankara, Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık.

Ayhan, V., (2009), “Hamam: Filistin Direnişinde Politik İslam”, **Ortadoğu Etütleri**, C.1, S.1, S.101-136

Aziz, A., (2003), **Siyasal İletişim**, Ankara, Nobel Yayınları

Barghouthi, S., (2009), **Filistin Otoritenin Kuruluşundan önceki ve sonraki Filistinli siyasi seçkinin özellikleri**, Beyrut, Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi.

Biber, A. ve Turancı E., (2013), “Toplumsal Şeytan üçgeni: İktidar, Hegemonya ve Propaganda”, **Akdeniz İletişim Dergisi**, S.21, s.28-41.

BİLGESAM, (2015), “Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği”, **Bilge Adamları Kurulu Raporu**, Rapor No: 67, BİLGESAM Araştırma Merkezi.

Binark, M. ve Löker, K., (2011), **Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Haberleri** Ankara, Sivil Toplum Gelişme merkezi.

Blumler, J. ve Kavanagh, D., (1999), “The Third Age of political Communication: Influences and Features”, **Political Communication**, S.16, s.209-230.

Boms, N. ve Fabrice C., (2009), “The Other Gaza War: Hamas’ Media Strategy during Operation Cast Lead and Beyond”, **Israel Journal of Foreign Affairs**, Vol.3, Iss.2. Pages 37-43.

Borins, S., (2011), “Online Adaydan Online Başkana”, **Seçim Kampanyalarında Geleneksel Medya, İnternet ve Sosyal Medyanın Kullanımı**, içinde, Ed. Yusuf Devran, İstanbul, Başlık Yayın Grubu.

Bozarslan, H., (2015), **Ortadoğu: Bir Şiddet Tarihi**, 4.Baskı, Çev. Ali Berktaş, İstanbul, İletişim Yayınları.

Bozkurt, A., (2014), “Hizbullah’ın Lübnan’da Kuruluşu ve Popülaritesinin Sebepleri”,**Tarih Okulu Dergisi** (TOD), Yıl 7, Sayı XVII, ss. 599-627.

Brown, J., (1992), **Siyasal Propaganda**, Çev. Yusuf Yazar, İstanbul, Ağaç Yayıncılık.

Burhan, A., (2008), **Filistin-İsrail Çatışması ve Hamas**, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi.

Castells, M., (2006), **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür**. İkinci Cilt: **Kimliğin Gücü**, Çev. Ebru Kılıç, Baskı 1, C 2, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M., (2008), **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür**, Birinci Cilt: **Ağ Toplumunun Yükselişi**, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M., (2012), **Networks of Outrage and Hope**, 2’nd edition, Cambridge, Polity Press.

Castells, M., (2016), **İletişim Gücü**, Çev: Ebru Kılıç, Baskı 1, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Chomsky, N., (2012), **Medya Gerçeği**, 4.Baskı, Çev.Abdullah Yılmaz ve Osman Akınhay, İstanbul, Everest Yayınları.

Çomu, T. ve Halaiqa, İ., (2014), “Web İçeriklerinin Metin Temelli çözümlemesi”, **Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri**, içinde Der. Mutlu Binark,, Ankara, Ayrıntı Yayınları. S.26- 88.

Dalar, M., (2009), “İsrail’in Gazze Saldırısının Siyasal Arka Planı ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi”, **Akademik Ortadoğu**, C.4, S.1, s.103-142.

Dalar, M., (2010), “Mısır’da Müslüman Kardeşler Hareketinin Demokrasi Anlayışı ve Sisteme”, **Alternatif Politika**, Özel Sayı 1, s.48-73.

Dallal, Jenine A., (2005), “Hizbullah’s Virtual Civil Society” **Internationalizing Cultural Studies- An Anthology**, Abbas Ackbar. Oxford. Blackwell Publishing, Page. 232 -236.

De Fleur, M., (1970), **Theories of Mass Communication**, New York, Mckay.

Dilemen, N. E., (2007), “Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde İnternet Günlükleri, Bloglar ve Gazeteciliğe Yansımaları”, **Marmara İletişim Dergisi**, S. 1-18.

Domenach, J., (2003), **Politika ve Propaganda**, İstanbul, Varlık Yayınları.

Dulkadir, M., (2008), **Doğrudan Demokrasi- Zapatist Özyönetim Deneyimi**, Ankara, Algı Yayınları.

Eraslan, L. ve Eser, Derya Ç., (2015), **Sosyal Medya Toplum Araştırma; Sosyal Medya Sosyolojisine Giriş**, Baskı 1, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.

Gadimov, J., (2015), “Kitap Eleştirisi; Herman ve Chomsky’nin Propaganda Modeli: Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası”, **İlef dergisi**, 2(2), sonbahar, s. 215-226

Genel, M., (2014), “Etkili Bir Propaganda Aracı Olarak Medyanın Bireylerin Siyasal Tercihine Etkisi”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. S.18, ss.45-60.

Geray, H., (2011), **Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş**, Ankara, Genesis kitap.

Gökçe, O., (2006), **İçerik Analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler**, Ankara, Siyasal Kitabevi.

Filistin Medya Bakanlığı, (2015), **Medya Rehberi 2015**, Ramallah, Filistin Medya Bakanlığı.

Hamas’ın yeni belgesi “**Prensip ve Genel Siyasetler Belgesi**”, 2017.

Hammami, R., (1990), “Women, the Hijab and the Intifada”, **Middle East Report-Jstor Journal**. 164/165: 24-28 +71+78.

Hamzaoglu, O., (2012). **50 Soruda Bilim ve Bilimsel Yöntem**, İstanbul, 7 Renk Basım Yayın ve Filmcilik Ltd.

Herman, E. ve Chomsky, N., (2012), **Rızanın İmaları: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası**, Çev: Ender Abadoğlu, İstanbul, Bgst Yayınları.

Hüseyin, A., (1990), **Ortadoğu’da Devlet ve Terör**, çev. Taha Cevdet, İstanbul, Pınar Yayıncılık

Hüseyin, İ. ve Shobaki, B., (2015), **Hamas İktidarda: 2006-2012 arasında ki Hamas’ın İdeolojisi ve Politikasında bir Araştırma**, Çev. Araştırmacı, Beyrut: Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi.

İnceoğlu, Y. ve Çomak, N., (2009), **Metin Çözümlemeleri**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

IPOKE, (2016), **2016’da Filistinlilerin Sosyal Medya Kullanımı**”, Çev.Araştırmacı, Ramallah, Ipoke Agency.

İslami direniş hareketi- Hamas’ın Misaqı, 1988.

Jad, I., (2011), “Islamist Women of Hamas: Between Feminism and Nationalism”, **Inter-Asia Cultural Studies**, Vol.12, Iss.2, Page.176-201.

Jensen, K., (2011), “New Media, Old Methods- Internet methodologies and the Online/offline Divide”, **The Handbook of Internet Studies**, Mia Consalvo ve Charles Ess, Malden, Wiley- Blackwell, , MA, Page.44-58.

Kahn, R., Cannell, C., (1983), **The Dynamics of Interviewing**, Robert E. Florida, Krieger Publishing Company.

Keskinkaya, E., (2015),**Irak ve Şam İslam Devleti’nin Yeni Medya Kullanımı**, Ankara, Ankara Üniveritesi SBE (Yüksek Lisans Tezi).

Kluver, Alan R., (2002), “The Logic of New Media in International Affairs”, **New Media & Society**, Vol. 4/ 4, Pages. 499-517.

Köseoğlu, Y. ve Al, H., (2013), “Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt: 8, Sayı. 3, s. 103-125.

Kuran’da Enfal surası, Ayet: 60.

Kuruoğlu, H., (2006), **Propaganda ve Özgürlük Aracı Olarak Radyo**, Ankara, Nobel Yayınları.

Kurt, M., (2015), **Din, Şiddet ve Aydiyet Türkiye'de Hizbullah**, 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayıncılık A. Ş.

Leiken, R., Brooke, S., (2007), “The Moderate Muslim Brotherhood”, **Foreign Affairs**, Vol.86, Number 2.

Lia, B., (1998), **The Society of the Muslim Brothers in Egypt: The Rise of an Islamic Mass Movement 1928- 1942**, Reading. Ithaca Press.

Lister, L. VD, (2009), **New Media: A Critical Introduction**, Edition 2, London and New York, Routledge.

Manovich, L., (2002), **The Language of New Media**, London, MIT Press.

Mishal, S., Avraham S., (2000), **The Palestinian Hamas: Vision, Violence, and Coexistence**, New York, Columbia University Press.

Mitchell, R., (1993), **The Society of the Muslim Brothers**, New York, Osford University Pres.

Mohsin, S., (2007), “Hizipçi Medyanın Filistin’de İç Çatışmadaki Rolü: Elektronik Gazetecilik Örneği”, **Tasamuh Journal**, Çev. Araştırmacı, Sayı 21. S. 1-55.

Munson, Z., (2001), “Islamic Mobilization: Social Movement Theory and the Egyptian Muslim Brotherhood”, **The Sociological Quarterly**, Autumn, Vol. 42, No. 4. pp.487-510.

Onaran, A., (1984), **Kamuoyu**, İstanbul, Haşmet Yayınları.

Onat, F., (2010), “Bir Halkla İlişkiler Uygulama Alanı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir İnceleme”, **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kavram ve Araştırma Dergisi**, Sayı: 31, Güz, ss.101-122.

Osipova, Y., (2011), “Hezbollah’s media strategy: creating a ‘theater of terror’ ”, **The Journal of International Service**, Vol. 20, No. 2, fall 2011.

Osman, F., (1991), **İhvan-İslam ve Demokrasi**, Çev: Aydın Ünlü, İzzet Akyol ve Ahmet Yıldız, İstanbul, Endülüs yayınları.

Palestinian Central Bureau of Statistics, (2016), **On the Occasion Of the International Day of Refugees (20/06/2016)**, Ramallah, PCBS.

Palestinian Central Bureau of Statistics- PCBS, (2012), **Israeli Settlements in the Palestinian Territory Annual Statistical Report 2011**”, Ramallah, PCBS.

Pargeter, A., (2016), **Müslüman Kardeşler: Muhalefetten İktidara**, Çev. Semih Çelik, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Pina, A., (2006), “Palestinian Elections”, **CRS Report for Congress. Congressional Research Service- The Library of Congress**. Pages. 1-21.

Qualter, H., (1980), “Propaganda Teorisi Ve Propagandanın Gelişimi”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt. 35, Sayı. 1, ss. 255-307.

Quneis, J., (2011), “El-Aksa Kanalı ve Siyasi Bölünme”, **The Palestinian Media and the Split Between Fatah and Hamas**, içinde, Çev. Araştırmacı, Ramallah, MUWATIN, s. 15- 28

Reddi, N., (2009), **C. V. Effective Public Relations and Media Strategy**, PHI Learning Pvt. Ltd.

Saleh, M., (2015), **Israeli Aggression on Gaza Strip Operation the Eaten Straw (Al-Af Al- Makul) Operation Protektive Edge 7/7/2014- 26/8/2014**, Beyrut, Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi.

Shadid, A., (2010), **The Political Discourse of Hamas Movement: before and after the 2006 elections, the limits of stability and change**, Ramallah, Birzeit University-Master Thesis.

Shirky, C., (2010), **Herkes Örgüt: İnternet Gruplarının Gücü**, Çev. Pınar Şiraz, İstanbul, Optimist Yayın Dağıtım.

Stacey, Ralph D., (2007), “Strategic Management and Organisational Dynamics: The challenge of complexity to ways of thinking about organization”, **Pearson Education**.

Şenel, F., (2012), “Sosyolojide Kullanılan Başlıca Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri Nelerdir?”, **50 Soruda Bilim ve Bilimsel Yöntem**, Der. A Şenel, İstanbul, 7 Renk Basım Yayın ve Filmcilik Ltd. Şti. S.49- 54.

Talip, M. A., (2011), “The role of the Palestinian media in enhancing thenational unity among the student of the Palestinian Univ in Gaza strip” **Journal of Azhar University**, Vol. 13, No. 1, pp. 937-974

Tekin, H., (2006), “Nitel Araştırmanın Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme”, **Sosyoloji Dergisi**, S.13, s.101-116.

Tokgöz, O., (2010). **Seçimler, Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim**, Ankara, İmge Kitabevi.

Vodinalı, S., Çötök, N., (2015), “Siyasal Propaganda Bağlamında Siyasal reklam”, **Global Media Journal** TR Edition, 6 (11). S.497- 531.

Vural Z. B. ve Bat, M., (2010), “Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma”, **Journal of Yasar University**, 20(5), ss. 3348-3382.

Waymire, K., (2009), “Dynamics of Gender Ideology of Hamas”, **Proceedings of the 5th Annual GRASP Symposium**, Wichita State University.

Yalçinkaya, H., (2008), “Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 5, Sayı 19, s. 29-56.

Görüşmeler

Alnatsha, Akram. Al-Quds TV Muhabiri, İnternet üzerinden görüşme, El-Halil, (Görüşme Tarihi 13 Ağustos 2014).

Azzam, Majid, Filistinli yazar ve gazeteci, Telefonla görüşme, İstanbul, (Görüşme Tarihi 14 Ağustos 2014).

EbuAmir, Adnan, Siyasi analist ve yazar. Telefonla görüşme, Gazze, (Görüşme Tarihi: 04 Ağustos 2014).

Ebu Salmiya, Adham, Hamas’ın yeni medya biriminin üyesi, WhatsApp ile görüşme, Gazze, (Görüşme Tarihi: 21 Eylül 2015).

Ebu Jarad, Yunus, Hamas’ın uydu televizyonu El-Aksa kanalında haber spikeri, Yüz yüze görüşme, İstanbul, (Görüşme Tarihi: 20 Aralık 2016).

Elhaj, Said, Yorumcu ve siyasi analist, İnternet ile görüşme, İstanbul, (Görüşme Tarihi: 10 Ağustos 2014).

Taha, Khaled, Yeni medya uzmanı, İnternet ile görüşme, Amman, (Görüşme Tarihi: 15 Aralık 2017).

Televizyon Röportajı ve Konuşmaları

Abu Obeida. (10.07.2017), El-Aksa TV, Canlı yayın,
<http://www.youtube.com/watch?v=TDdP-3wkn40>

Abu Obeida. (07.08.2014), El-Aksa kanalı, Canlı yayın.

Alhayya, Khalil. (14.12.2016), El-Aksa Kanalı, Canlı yayın.

Attamimi, Muhammed Asad Beyyud. (09.05.2017), “Hamis idealleri ve ilkelerinden vazgeçti mi?”, Aljazeera TV’de- Aletticahul Muakis programı.

Ebu Salmiya, Adham. (07.08.2014), Aljazeera Kanalı, Canlı Yayın, Gazze.

Hamdan, Osama. (04.8.2014), CNN kanalı,
<http://www.youtube.com/watch?v=n3f7OomSpwc>

Hamdan, Osama. (10.07.2014), CNN kanalı,
<http://www.youtube.com/watch?v=iSUYexbAjRU>

Hamdan, Osama. (20.07.2014), Aljazeera World,
<http://www.youtube.com/watch?v=dcNri2M-qVs>

Meşal, Khaled. (01.05.2017), Aljazeera TV- Canlı Yayın. Doha.

İnternet Makaleleri

Aljazeera, (10.02.2017), “‘ Hamas’ ın İbranice Şarkısının Etkisi Tel- Aviv’e Ulaşmış”,<http://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2017/2/10/%D8%A3%D8%B>

[A%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D8%AD%D9%85%D8%A7%D8%B3-](http://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2017/2/10/%D8%A3%D8%B)

[%D8%A8%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%A8%D8%B1%D9%8A%D8%A9-](http://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2017/2/10/%D8%A3%D8%B)

[%D9%8A%D8%AF%D9%88%D9%8A-](http://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2017/2/10/%D8%A3%D8%B)

[%D8%B5%D8%AF%D8%A7%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D8%AA%D9%84-](http://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2017/2/10/%D8%A3%D8%B)

[%D8%A3%D8%A8%D9%8A%D8%A8](http://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2017/2/10/%D8%A3%D8%B) . Erişim Tarihi: 12 Ekim 2017.

Aljazeera net, (03.01.2017),“İsrail Knesseti, sosyal medya sitelerine gözlemleri sıkılaştırmaya onaylamıştır”,

<http://www.aljazeera.net/news/international/2017/1/3/%D8%A7%D9%84%D9%83>

[%D9%86%D9%8A%D8%B3%D8%AA-](http://www.aljazeera.net/news/international/2017/1/3/%D8%A7%D9%84%D9%83)

[%D9%8A%D9%88%D8%A7%D9%81%D9%82-%D8%B9%D9%84%D9%89-](http://www.aljazeera.net/news/international/2017/1/3/%D8%A7%D9%84%D9%83)

[%D8%AA%D8%B4%D8%AF%D9%8A%D8%AF-](http://www.aljazeera.net/news/international/2017/1/3/%D8%A7%D9%84%D9%83)

[%D8%B1%D9%82%D8%A7%D8%A8%D8%A9-](http://www.aljazeera.net/news/international/2017/1/3/%D8%A7%D9%84%D9%83)

[%D9%85%D9%88%D8%A7%D9%82%D8%B9-](http://www.aljazeera.net/news/international/2017/1/3/%D8%A7%D9%84%D9%83)

[%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%88%D8%A7%D8%B5%D9%84](http://www.aljazeera.net/news/international/2017/1/3/%D8%A7%D9%84%D9%83). Erişim Tarihi:

05 Ocak 2017.

Aljazeera, (28.04.2015), “‘ Hamas victory in student vote reflects shifting mood’”,[http://www.aljazeera.com/news/2015/04/hamas-victory-student-vote-reflects-](http://www.aljazeera.com/news/2015/04/hamas-victory-student-vote-reflects-shifting-mood-150427103724336.html)

[shifting-mood-150427103724336.html](http://www.aljazeera.com/news/2015/04/hamas-victory-student-vote-reflects-shifting-mood-150427103724336.html) . Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2016.

Aljazeera Turk, (10.06.2015), “Mobil abone sayısı nüfusu geçecek”,<http://aljazeera.com.tr/haber/mobil-abone-sayisi-nufusu-gececek> . Erişim Tarihi: 11 Ekim 2016.

Alresalah Gazetesinin Arşivi

Alresalah, (13.12.2016), “#Hamas29 Hashtag\ Eiketiyle Hamas’ın İnternet Mecralarının Atılımı Başlıyor”,
<http://alresalah.ps/ar/post/152367/%D8%A8%D8%AF%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%86%D8%B7%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%AA%D8%B1%D9%88%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%84%D8%AD%D9%85%D8%A7%D8%B3-%D8%B9%D9%84%D9%89-%D9%87%D8%A7%D8%B4%D8%AA%D8%A7%D9%82-#29حماس>. Erişim Tarihi: 13 Aralık 2016.

Alresalah Gazetesinin Sitesi, (14.12.2016a), “29. Kuruluş Yılı Dönümünde Hamas: Filistin’i Kurtarmak için Direniş Tek Yoldur”,<http://alresalah.ps/ar/post/152401/%D8%A8%D8%A7%D9%86%D8%B7%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%AA%D9%87%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D9%8029-%D8%AD%D9%85%D8%A7%D8%B3-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B7%D8%B1%D9%8A%D9%82-%D8%A7%D9%84%D9%88%D8%AD%D9%8A%D8%AF->

[%D9%84%D9%84%D8%AA%D8%AD%D8%B1%D9%8A%D8%B1](#) . Erişim Tarihi: 21 Aralık 2017.

Alresalah Gazetesinin Sitesi, (14.12.2016b), “ Hamas, Halep'te Öldürme ve Soykırım Operasyonlarını

Kınmaktadır”,<http://alresalah.ps/ar/post/152379/%D8%AD%D9%85%D8%A7%D8%B3-%D8%AA%D8%B3%D8%AA%D9%86%D9%83%D8%B1-%D8%B9%D9%85%D9%84%D9%8A%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%AA%D9%84-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%A8%D8%A7%D8%AF%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%AD%D9%84%D8%A8.%20Eri%C5%9Fim%20Tarihi:%202014%20Aral%C4%B1k%202016>. Erişim Tarihi: 21 Aralık 2017.

Alresalah Gazetesinin Sitesi, (16.07.2016), “ Hamas, Türkiye'de Başarısız Darbe Girişimini Kınamaktadır”, <http://alresalah.ps/ar/post/144346/%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%A8%D8%A7%D8%AF%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%AD%D9%84%D8%A8.%20Eri%C5%9Fim%20Tarihi:%202014%20Aral%C4%B1k%202016>. Erişim Tarihi: 21 Aralık 2017.

Alresaleh Gazetesinin sitesi, Hakkımızda köşesi; <http://alresalah.ps/ar/page/1/%D9%85%D9%86-%D9%86%D8%AD%D9%86>,

Erişim Tarihi: 12 Kasım 2016

7amleh- Arab Center for Social Media Advancement, (07.02.2017), “2016’da İsraili Sosyal Medya Ağlarında Irkçılık ve Tahrik Endeksi”, <http://7amleh.org/2017/02/02/%D9%85%D8%B1%D9%83%D8%B2-%D8%AD%D9%85%D9%84%D8%A9-%D9%8A%D9%86%D8%B4%D8%B1-%D9%85%D8%A4%D8%B4%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%A8%D8%A7%D8%AF%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%AD%D9%84%D8%A8.%20Eri%C5%9Fim%20Tarihi:%202014%20Aral%C4%B1k%202016>

[%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%86%D8%B5%D8%B1%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%AD%D8%B1/](http://www.aa.com.tr/ar/%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%86%D8%B5%D8%B1%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%AD%D8%B1/). Erişim Tarihi: 11

Şubat 2017.

AA Arapça. (20.07.2014). “Maşaal, Gazze’de ateşkes gerçekleştirmeyi görüşmek için Kuveyt’e gitti”; <http://www.aa.com.tr/ar/arap-world/361594> . Erişim Tarihi: 05 Kasım 2014.

AA Arapça, (11.01.2017), “İsrail Ordusu: Hamas İsraili askerlerin cep telefonlarını nüfuz etmeye

çalışıyor”,<http://aa.com.tr/ar/%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D9%88%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%83%D9%86%D9%88%D9%84%D9%88%D8%AC%D9%8A%D8%A7%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%8A%D8%B4-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D9%84%D9%8A-%D8%AD%D9%85%D8%A7%D8%B3-%D8%AA%D8%AD%D8%A7%D9%88%D9%84-%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D8%B1%D8%A7%D9%82-%D9%87%D9%88%D8%A7%D8%AA%D9%81-%D8%AC%D9%86%D9%88%D8%AF-%D8%A5%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D9%84%D9%8A%D9%8A%D9%86-/725214> . Erişim Tarihi: 22 Şubat 2017.

AA Arapça, (18.02.2017), “Hamas, Siyasi Fikrini Taşıyan Yeni Bir Belgeyi Hazırlıyor”, <http://aa.com.tr/ar/%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%88%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9%D8%AD%8A%D9%86-/725214> . Erişim Tarihi: 22 Şubat 2017.

[D9%85%D8%A7%D8%B3-%D8%AA%D8%B9%D9%83%D9%81-%D8%B9%D9%84%D9%89-%D8%A5%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D9%88%D8%AB%D9%8A%D9%82%D8%A9-%D8%AA%D8%AD%D9%85%D9%84-%D9%81%D9%83%D8%B1%D9%87%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%8A%D8%A7%D8%B3%D9%8A-/753299.](#)

Erişim Tarihi: 22 Şubat 2017.

AA İngilizce, (27.04.2016), “ Hamas-backed body wins university election in West Bank”. <http://aa.com.tr/en/middle-east/hamas-backed-body-wins-university-election-in-west-bank/562707> . Erişim Tarihi: 22 Haziran 2017.

AA İngilizce. (07.01.2017), “ Hamas Facebook'un hesaplarını kapatmasını kınadı”,<http://aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/hamas-facebookun-hesaplarini-kapatmasini-kinadi/722025> . Erişim Tarihi: 22 Şubat 2017.

Al-Lahham, Naser. (09.09.2014), “Gazze savaşındaki Facebookçular yedek medya ordusudur”. Maan News. <http://www.maannnews.net/arb/ViewDetails.aspx?ID=726457>

Al-Lahham, Naser. (07.02.2017). “İsrail’de Her 46 Saniye Araplara Karşı Bir Gönderi Yazılmaktadır”. Maan News; <http://maannnews.net/Content.aspx?id=890880> . Erişim Tarihi: 22 Şubat 2017.

Al-Manar Sitesi, “Hakkımızda kısmı”, <http://www.almanar.com.lb/about>. Erişim Tarihi: 03.12.2017.

Arabid, Muhammad. (07.12.2012), “ Hamas’ın medyası; Duvarlardan Uzaya”, El-Resale sitesi, <http://alresalah.ps/ar/index.php?act=post&id=64132> . Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2016.

Ateş, İsa. (21.12.2013), “Propaganda Nedir? Teknikleri Nelerdir?”, <http://isaates.com/propaganda-nedir-teknikleri-nelerdir/> . Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2016.

CNN TÜRK, (12.07.2016), “1 Milyar Dolarlık Tazminat Davası”, <http://www.cnnturk.com/teknoloji/internet/1-milyar-dolarlik-tazminat-davasi> . Erişim Tarihi: 02 Ağustos 2016.

El-Aksa TV Sitesi, (01.02.2017), “Otorite Güçleri Esir Baniodeh’i tutuklamışlar”, <http://aqsatv.ps/post/11197>. Erişim Tarihi: 09 Şubat 2017.

Elaktaş, Neşet. (16.09.2014), “Üçüncü Kezde de İsrail Medyası Medyatik Savaşı Kaybeder”, Filistin Online sitesi, <http://felesteen.ps/details/news/123812/.html> . Erişim Tarihi: 09 Mayıs 2016.

El-Kassam sitesi. (03.08.2014), <http://www.alqassam.ps/arabic/#!/6096/التقارير/>, Erişim Tarihi: 09Ekim 2016.

El-Kassam Sitesi. (19.08.2014), <http://www.alqassam.ps/arabic/#!/6150/التقارير/>, Erişim Tarihi: 09Ekim 2016.

El-Kassam sitesi, (31.12.2016), “On his 23rd Birthday.. two videos of the Israeli captive soldier Shaul”, http://www.qassam.ps/news-11071-On_his_23rd_Birthday_two_videos_of_the_Israeli_captive_soldier_Shaul.html . Erişim Tarihi: 01 Ocak 2017.

Filistin Enformasyon Merkezi, (14.12.2014), “Uzmanlar: Hamas'ın Misaqı Önemli Bir Tarihi Belge Ancak Yeni Durumlar Yeni Değerlendirmeleri Gerekir”, <https://palinfo.com/2549> . Erişim Tarihi: 09 Ocak 2017.

Filistin Enformasyon Merkezi. (17.12.2014). "Hamas'ın Medyası.. Duvarlara Yazmaktan Küreselliğe" <https://www.palinfo.com/site/pic/newsdetails?itemid=168377> . Erişim Tarihi: 12 Aralık 2016.

Filistin Enformasyon Merkezi, (12.01.2016), “Hamas, İstanbul Patlamasını Kınmaktadır”, <https://palinfo.com/66294> . Erişim Tarihi: 12 Aralık 2016.

Filistin Enformasyon Merkezi, (11.12.2016)., “Hamas, Mısır Saldırısını Kınmaktadır”, <https://www.palinfo.com/192432> . Erişim Tarihi: 12.12.2016.

Filistin Enformasyon Merkezi, (12.12.2016), “Hamas Temsilcisi Baraka, Beyrut'ta Türkiye Elçisine Taziye Sunmaktadır”, Patlamasını Kınmaktadır". <https://palinfo.com/192482> . Erişim Tarihi: 12.12.2016.

Filistin Enformasyon Merkezi, (20.11.2017), “4 milyon beğenen.. size teşekkür ederiz”, <https://www.palinfo.com/216287>. Erişim Tarihi: 21 Kasım 2017

Gezi Broşür, “Meksika Zapatista Yerlilerinin Yönetim Organları: Otonom Belediyeler”, <https://gezibrosur.wordpress.com/brosur-xxx-xxxx/meksika-zapatista-yerlilerinin-yonetim-organlari-otonom-belediyeler/> . Erişim Tarihi: 29 Nisan 2016.

Gökmen, Müfit Yılmaz. (23.07.2014), “İnternet medyası Like'a sarıldı”, Aljazeera Turk, <http://aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/internet-medyasi-likea-sarildi> . Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2016

Haaretz Gazetesi, (12.01.2017)., “Posing as Young Women, Hamas Penetrates Soldiers' Phones; Israeli Army Steps Up Online Rules”,<https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-1.764548> . ErişimT.: 19 Ocak 2017.

Herman, Edward and Noam Chomsky, (1988), “A Propaganda Model”, (Excerpted from Manufacturing Consent, 1988), Noam Chomsky website,<https://chomsky.info/consent01/> . Erişim Tarihi: 22 Nisan 2016.

Julian, Hana Levi. (11.01.2017), “Hamas Facebook Plot Uncovered in ‘Operation Combat Hunter’”, Jewish Press sitesi,<http://www.jewishpress.com/news/breaking-news/idf-shin-bet-uncovers-hamas-facebook-plot-in-operation-combat-hunter/2017/01/11/> . Erişim Tarihi: 11 Nisan 2017.

Karabat, Ayşe. (02.05.2017), “7 Soruda Hamas’ın Hamlesi”, Aljazeera Turk, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/7-soruda-hamasin-hamlesi> . Erişim Tarihi: 05 Nisan 2017.

Kılıç, şükrü Oktay. (03.10.2015), "Bir avuç elma’nın gölgesinde haber siteleri", Aljazeera Turk,<http://aljazeera.com.tr/blog/bir-avuc-elmanin-golgesinde-haber-siteleri> . Erişim Tarihi: 11 Eylül 2016.

Kılıç, şükrü Oktay. (31.07.2015), " 2025'te gazetecilik nasıl olacak? 4 senaryo", Aljazeera Turk,<http://aljazeera.com.tr/blog/2025te-gazetecilik-nasil-olacak-4-senaryo>. Erişim Tarihi: 11 Eylül 2016.

Maan News, (20.02.2017), “30 sene sonra- Hamas’ın belgesindeki yeniler nelerdir?”,<https://www.maannews.net/Content.aspx?id=893063> . Erişim Tarihi: 25 Mart 2017.

Maan news, (25.12.2016), "İsrail'de İnternet forumlarının kullanıcıları dünyada en çok şiddetlilerdir",<http://www.maannews.net/Content.aspx?id=883337> . Erişim Tarihi: 25 Aralık 2016.

Maan News. (25.09.2016), "Filistinli Gazeteciler Sendikası, Facebook'un ihlallerini ve İşgal ile işbirliği yapmasını kınıyor",<http://www.maannews.net/Content.aspx?id=868053> . Erişim Tarihi: 25 Eylül 2016.

Maan News, (24.09.2016), "Facebook İsrail'e Boyun Eğdiği için Filistin'de Öfke",
<http://www.maannews.net/Content.aspx?id=867995>. Erişim Tarihi: 25 Eylül 2016.

Müslüman Kardeşler'in Vikipedi'si. (28.05.2011), “Filistin'de İhvan'ın tarihi”,<http://goo.gl/xGivTe> . Erişim Tarihi: 09 Temmuz 2016.

Narin, Bilge. (21.04.2016), “İŞİD Destekçileri Twitter’da Neler Paylaşıyor?”,
<https://journos.com.tr/cocugun-eve-tikilmesi-dijital-oncesine-dayaniyor> . Erişim Tarihi: 12 Kasım 2016.

Oktay, Beyza. (30.09.2014), “Silahsız Devrim: Özgür Zapatista”, Akademik Perspektif sitesi,<http://akademikperspektif.com/2014/09/30/silahsiz-devrim-ozgur-zapatista/> . Erişim Tarihi: 03 Kasım 2016.

Ongun, Ömer. (26.01.2013), “Medya Denetimi ve Propaganda Modeli”, İstanbul- BİA Haber Merkezi <http://bianet.org/biamag/medya/143865-medya-denetimi-ve-propaganda-modeli> . Erişim Tarihi: 07 Mart 2016.

Orabi, Sari. (02.05.2017), “Hamis’inn belgesi.. Yeni Bir Formüle mi Ciddi Bir Dönüşüm mü?”, Aljazeera net, <http://www.aljazeera.net/knowledgegate/opinions/2017/4/3/%D9%88%D8%AB%D9%8A%D9%82%D8%A9-%D8%AD%D9%85%D8%A7%D8%B3-%D8%B5%D9%8A%D8%A7%D8%BA%D8%A9-%D8%AC%D8%AF%D9%8A%D8%AF%D8%A9-%D8%A3%D9%85-%D8%AA%D8%AD%D9%88%D9%84%D8%A7%D8%AA-%D8%AC%D9%88%D9%87%D8%B1%D9%8A%D8%A9>. Erişim: 12 Mayıs 2017.

Siyasal Hayvan, (26.05.2014). “Zapatista Hareketi Nedir?” <http://www.siyasalhayvan.com/zapatista-hareketi-nedir/> . Erişim Tarihi: 05 Ocak 2016.

Şqir, Şafık. (03.10.2004), “Müslüman Kardeşler Hareketinin Yaklaşımı ve entelektüel vizyonları”, Aljazeera.net sitesi, <http://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/32ba5d85-bb46-4035-b2b6-54d47c3b288c> . Erişim Tarihi: 02 Kasım 2016.

We Are Social, “Digital In 2017: Global Overview”, <https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2017-global-overview>. Erişim Tarihi; 07 Ocak 2018.

Ynetnews, (12.01.2017), "Don't talk to strangers; aftermath of the Hamas smart phone hack": <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4906508,00.html> . Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017.

ÖZET

Bu tez çalışması, Hamas'ın yeni medya kullanımı pratiğini tarihsel ve sosyal bir çerçevede incelemektedir. Bu tezde, bir yandan Hamas'ın kuruluşu, kuruluş koşulları, Müslüman Kardeşler hareketiyle bağlantısı, İslami ideolojisi irdelenirken diğer yandan İsrail işgali ve tehdidi altındaki Filistin toprakları gibi çatışmalı bir bölgede “bir direniş örgütü” olarak doğması gibi boyutlar ve tesirler göz ardı edilmeden ele alınmıştır. Hamas'ın oluşumunu etkileyen bu faktör ve koşulların, hareketin kullandığı/başvurduğu söylemler, medya dili ve propaganda teknikleri geliştirmesine etkisi olduğu inkar edilemez. Chomsky'nin Propaganda yaklaşımından hareket eden bu tez araştırması, Hamas'ın özellikle yeni medya kullanım pratiğinde, hedef kitleleri ve yayın içeriklerini tartışmaya yoğunlaşmıştır.

Biri uygulamalı, ikisi kuramsal olmak üzere 3 bölümden oluşan bu tez araştırmasında; ilk olarak kuramsal bir çerçeve kurulmuş olup yeni medya, propaganda ve Chomsky'nin propaganda modeli gibi konulara değinilmiştir. Birinci bölümde Hamas'ın tarihçesi, yapısı, İhvan ile ilişkisi ve ideolojisine yer verilmiştir. Hamas'ın geçmişten bugüne medya kullanım pratiği, medya kuruluşları ve medya stratejileri incelenmiştir. Saha çalışmasından oluşan uygulamalı bölüm ise Hamas'ın yeni medya ve özellikle sosyal medya kullanım pratiğine odaklanılmış, Hamas'ın bazı medya yöneticileriyle derinlemesine görüşmeler yapılmış, web siteleri ve sosyal medyada üretilen içeriklerin içerik çözümlemesi yapılmıştır.

Sonuçta yeni medya ve sosyal medya, çeşitli direniş ve toplumsal örgütlere sağladığı gibi Hamas için de kendi sözünü üretme ve dolaşıma sokmada, yaymada önemli ve faydalı bir platformlar olup, Hamas'ın ambargolardan çıkış için bir kapı açmıştır.

Dolayısıyla Hamas, propagandasını yaparken bu ortamları yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Saha çalışmasındaki örneklerde ortaya konduğu üzere, bazı sorunlarda gayet başarılı ve etkili olurken bazılarında ise eksiklik ve başarısızlıkları görülmüştür. Diğer yandan Hamas, yeni medyayı kullanırken bazı ciddi zorluklarla da karşı karşıya kalmıştır. Bunlara bir kaç örnek vermek gerekirse; Batı menşeli sosyal medyanın Hamas'ın hesaplarına karşı kısıtlama, sayfaları kapatması vb. sayılabilir. Hamas'ta yeni medya uzmanlarının ve dünyaya farklı dillerle seslenebilen profesyonel ekiplerin eksikliğini de burada sayabiliriz.

ABSTRACT

This thesis examines Hamas's practice and use of new media in a historical and social framework. And while it focuses on highlighting and studying the emergence of Hamas –conditions associated with it, its connection with the Muslim Brotherhood movement, and its Islamic ideology – it doesn't ignore other factors and conditions that contributed in shaping the movement and formulating its attitudes, such as the emerging of Hamas as a resistance movement in a conflicting area like the Palestinian territories under occupation. This thesis assumes that these factors and conditions associated with emergence of Hamas have undoubtedly contributed in the development of its discourse, media language and propaganda techniques.

This thesis, which is based on the Chomsky's Propaganda approach focuses on discussing Hamas's target masses and audiences. It discusses broadcasting and publication contents of Hamas especially the practice and use of new media

This thesis consists of three major parts; one is practical, and two are theoretical. A theoretical framework was established to shed light on new media, propaganda, and Chomsky's approach of propaganda from a theoretical angle. The first chapter deals with the history of Hamas, its structure, its ideology, and its relationship with the Muslim Brotherhood movement. This chapter also examines Hamas media strategies and practices since its inception, and monitors its media institutions from the beginning up to this day.

As for the practical section that includes fieldwork, it focuses on Hamas' use of new media and especially social media, in-depth interviews were conducted with some Hamas media makers and managers, and a content analysis was conducted on content produced by Hamas's websites and social media.

As a result, new media and social media have served as a useful platforms for Hamas – as well as for other social and resistance movements – to produce and publish its speech, discourse and propaganda. They opened up a door for Hamas to escape the blockades and siege. Hence, Hamas is using these platforms intensively in spreading its propaganda. As demonstrated in the fieldwork examples, in some times and cases Hamas was very successful and effective, while at others it was lacking and failing. On the other hand, Hamas faced some serious difficulties and challenges when using new media. To give a few examples; social media sites of Western origin restricted Hamas's accounts, closed pages and accounts, and so on. In addition, we can list the lack of new media specialists and professional teams in Hamas and who can address the world with is languages.

Ek 1

Ek 1: Hamas medya yöneticileriyle yapılan görüşmelerde sorulan en önemli soruların yanı sıra araştırmacının tez çerçevesinde cevaplamak için belirlediği soruların bir kısmı;

- 1- Hamas ilk olarak ne zaman geleneksel medya kullanmaya neden başladı? (bülten, radyo, kaset, video, tv yayını) Hedefi kimlerdi?
- 2- İlk Web sitesini ne zaman açtı? Neden?
- 3- Hamas'ın siyasal kimliğini ve ideolojisini nasıl tanımlarsınız?
- 4- Web sitesinin Hamas hareketi için faydaları oldu mu?
- 5- Hamas'ın hedefleri nedir?
- 6- Hamas hangi sosyal medyaları kullanmaktadır? Ne zamandan bu yana?
- 7- Sosyal medya kullanımı ile kimi hedeflemektedir?
- 8- Sosyal medya kullanımında nelere dikkat etmektedir? Hangi konular ön plana çıkarılmaktadır?
- 9- Sosyal medya hesaplarında kullanıcı/okurlar ile etkileşim var mıdır? Okurların mesajları modere edilmekte midir? Ediliyorsa nelere dikkat gösterilmektedir?
- 10- Hamas'ın Sosyal medya hesaplarında kullanıcının ürettiği içerikler (user generated content) yayınlanmakta mıdır? Yayınlanıyorsa bu içerikler ne hakkında nasıl içeriklerdir? Video, fotoğraf, haber vb.?

- 11- Hamas'ın sosyal medya kullanımı Hamas hareketine ne tür katkı sağladı?
Olumlu olumsuz? Sempatizan, destekçi sayısını arttırmak?
- 12- Sosyal medya ortamlarının sahipliği (ABD kökenli yazılım şirketleri olması vb.) hakkında Hamas ne düşünüyor?
- 13- Hamas'ın sosyal medya hesaplarına erişim engellendi mi?/kapatıldı mı? Erişim engellendiyse neden? Kim tarafından?
- 14- Hamas, sosyal medya ortamları kullanımı ve Arap Baharı arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirmektedir?
- 15- Sosyal medya kullanımı bireye ne temin etmektedir?
- 16- NSA'nın dijital gözetimi konusunda Hamas ne düşünmektedir?
- 17- Hamas'ın yeni medya politikası var mıdır?
- 18- Sosyal medya hesapları yönetimi tek bir elden midir? Ayrı mıdır?

Aşağıda araştırma kapsamında oluşturulan soru grupları yer almaktadır.

- 19- Birinci Grup - Hamas hareketine ilişkin sorular; Hamas hareketi nedir?
- 20- Hamas hareketi nasıl, ne zaman ve ne koşullarda kurulmuştur?
- 21- Hamas'ın fikri nedir?
- 22- Hamas demokrasiye, hayata, kadına, siyasete nasıl bakarak düşünmektedir?
- 23- Hamas hareketi neyi amaçlamaktadır?
- 24- Hamas kime seslenmektedir?

- 25- Hamas medyayı ne için kullanır?
- 26- Hamas, işgal devleti konumunda İsrail ile mücadelede medyayı nasıl kullanır?
- 27- Hamas nasıl propaganda yapmaktadır? Fikrini, ideolojisini yayınlamak için ve taraftarları kazanmak için medyayı kullanmakta mıdır? Nasıldır?
- 28- İkinci Grup - Yöneticilere yönelik sorular; Hamas medya ve yeni medyasını kim yönetmektedir?
- 29- Hamas hareketinde medya ile ilgili başrol sahipleri kimlerdir?
- 30- Hamas medyasını ilk yaratanlar nasıl ve ne zaman ortaya çıkmışlardır?
- 31- Hamas medya yöneticileri aynı düzeyde (sınıfta) mı? Farklı derecelere ve konumlara sahibi yöneticilere mi ayrılmaktadırlar?
- 32- Sunucular ve muhabirler gibi kişiler Hamas medyasının sınırları, çerçevesini ve genel kurallarını belirleyebilmekte midir? Ancak emirleri alıp uygulamaktadırlar mı? Medya içeriğini üretmekte ve yaratmakta ciddi katkıda bulunmaktadırlar mı? Yüksek liderler tarafından çizilen haritaya göre mi hareket etmektedirler?
- 33- Hamas medya yöneticileri ne ardyöreden gelmişlerdir? Fikri, kültürü ve yaklaşımları var mıdır? Varsa illaki belirli bir yönde olmak zorunda mıdır?
- 34- Hamas'ın medya ve özellikle yeni medya ekipleri profesyonel midir? İleri bir düzeyde eğitim görmüşler midir? Kendi rollerini ve işlerini yetenekli bir şekilde mi geri ve ilkel şekilde mi yapmaktadırlar?

- 35- Hamas'ın medya içerik yöneticilerinin görüş açıları nedir? Nasıl düşünmekte ve nasıl çalışmaktadırlar?
- 36- Hamas'ın medya yöneticilerinin savaş ve barış durumlarında edindiği ve uyguladığı stratejiler var mı? Nedir? Onların çocuklara, kadınlara, Batılılara, Araplara, İsraililere seslenme stratejileri nedir?
- 37- Üçüncü Grup - Hamas'ın medya kurumlarına yönelik sorular; Hamas kitlelerle iletişim kurarken hangi araçları kullanmaktadır?
- 38- Hamas, ne zaman medya ile ilgilenmeye başlamıştır?
- 39- Hamas'ın ilk medya teknikleri ve metotları nelerdi ve nasıldı?
- 40- Hamas bugün medya alanında ne aşamaya ulaşmıştır?
- 41- Hamas'ın bugün en önemli ve en çok profesyonel olduğu geleneksel medya platformu nedir?
- 42- Hamas'ın dijital, yeni ve sosyal medya ortamlarında aktifliği ne düzeyde nitelenebilmektedir?
- 43- Hamas'ın en önemli web siteleri ve sosyal medya sayfaları nedir?
- 44- Hamas'ın en çok aktif olduğu yeni veya sosyal medya ortamı nedir?
- 45- Hamas'ın geleneksel ve yeni medyası arasında bağlar var mıdır? Arasında ortak özellikler var mıdır?
- 46- Dördüncü Grup - İçeriklere yönelik sorular; Hamas medya ve özellikle yeni medyanın içeriği nedir?

- 47- Hamas'ın medya içeriği nasıl nitelenip ne yönde gitmektedir?
- 48- Özellikle yeni medya ne konulara odaklanarak neleri dikkate almaktadır?
- 49- Bu medya, öne çıkartmaya çalıştığı düşünceler, fikirler, propaganda var mıdır? Ne ve nasıldır?
- 50- Hamas'ın yeni medya platformlarındaki içerikleri çeşitli hedef kitlelerine göre değişir mi? Her kitleye yönelik özel içerik mi üretilip yönlendirilir?
- 51- Hamas'ın medyası nelerden çekinmektedir? İçermediği içerikler var mıdır? Onlar nelerdir ve neden onlardan kaçınılır?
- 52- Hamas'ın medya söylemi ve medya dilinin özellikleri nelerdir?
- 53- Hamas yeni ve dijital medya ortamlarında aktif ve çalışan mıdır? Bu ortamları nasıl kullanır?
- 54- Hamas'ın yeni medya ortamlarında ki sayfaları, hesapları ve kampanyaları şekil ve içerik açılarından nasıl nitelenmektedir?

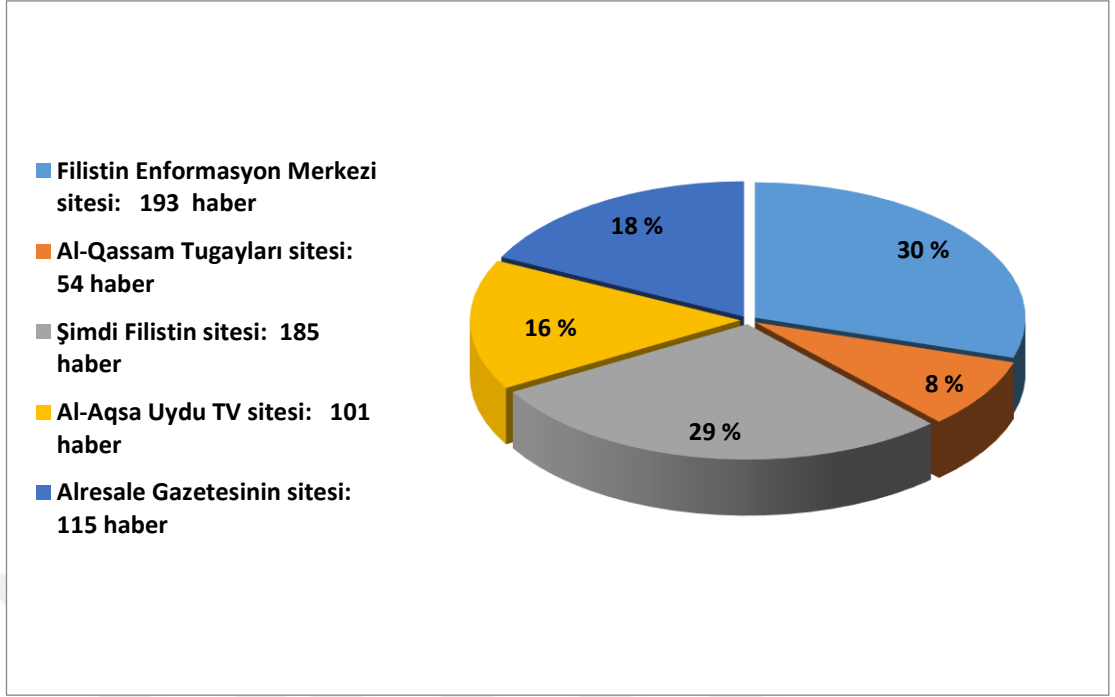
Ek 2

Örnek ve Rakamlar ile Hamas'ın Web Siteleri için Analiz ve Açıklama

Üçüncü bölümün dördüncü kısmında Hamas'ın yeni ve sosyal medya kullanımında öne çıkan anlayışlar ve düşüncelerin en önemlileri sıralanmıştır. Bunların örnekleri, oranları ve yüzdelerini görmek için özel ayrı araştırma yapılmıştır. Araştırmacı 10 gün boyunca Hamas'ın haber sitelerini takip ederek haberciliklerinin eğilimlerini analiz

etmiştir. 26 Ekim 2017 ile 4 Kasım 2017 tarihleri arasında yer alan sürede 648 haber incelenmiştir. Takip edilip araştırılan siteler, bütün Hamas'ın siteleri değil, hareketin Arapça ile yayın yapan en önemli haber sitelerinden sadece 5'iydi. Onlar; Filistin Enformasyon Merkezi, El-Kassam Tugayları, Şimdi Filistin, El-Aksa TV ve Alresale isimleri taşıyan sitelerdir. Hamas'ın bazı siteleri ise habercilik amaçlı olmadıklarından dolayı bu incelemede seçilmemiştir. Bahsedilen sürede incelenen her sitenin haber sayısı ve oranı şu şekildeydi;

1. Filistin Enformasyon Merkezi sitesi; <http://www.palinfo.com> Toplam 193 haber
2. El-Kassam Tugayları sitesi; www.alqassam.ps 54 haber
3. Şimdi Filistin sitesi; www.paltimes.net Toplam 185 haber
4. El-Aksa Uydu TV sitesi; www.aqsatv.ps Toplam 101 haber
5. Alresale Gazetesinin sitesi; www.alresalah.ps Toplam 115 haber

Şekil 32: İncelenen 5 Hamas sitesinden ele alınan haber sayısı ve oranı

Tabi, bu sitelerden incelenen haber sayısı, her sitenin habercilik hareketliliği ve aktivitesine göre seçilmiştir. Bütün bu siteler, habercilik konusuna aynı derecede önem vermemekte ve aynı sayı yayınlamamaktadır. Örneğin, Filistin Enformasyon Merkezi sitesi her gün 40 haber civarında yayınlarken El-Kassam sitesi bu rakamın yüzde 25'ini yayınlamaktadır. Çünkü El-Kassam sitesi, esas olarak haber sitesi veya habercilik amaçlı bir site değildir. Seçilen 5 haber sitesinden incelenen 648 haberde editörlük ve yazım üslubundan ziyade şu iki önemli hususa odaklanmıştır: Hedef kitlesi ve içerik yönü. Bunun açıklaması şöyledir: Tezde belirlenen Hamas'ın medya platformlarının seslendiği kitleler vardır. Burada incelenen haberler hangi kitleye yönelik olup kime seslendiği anlatılır. Diğer husus ise, yayınlanan haber hangi içeriği içerir ve kapsar? Hangi konuyu tartışır ve ele almaktadır? Bu sırada altını çizmemiz gereken şudur: Hamas'ın sitelerinde yayınlanan her haber tek amaçlı veya tek konulu olmayabilir. Benzeri şekilde her haber sadece tek bir kitleye yönelik de değildir. Bir haber bir kaç

kitleye yönelik olabilir ve birden fazla konu ve içerik kategorisini içerebilir. Demekki 10 günde incelenen bu 648 haber 2000 fazlası konuyu ve kitleyi kapsamıştır. Aşağıdaki tablo ve resimler bu meseleyi somut, kolay ve anlaşılabilir şekilde göstermektedir. Önce içerik açısından yapılan takip ve analizimizin verilerini sunacağız sonra hedef kitle verilerinden bahsedilecektir.

1- Konu ve İçerik Açısı

İncelenen Hamas'ın 5 haber sitesinin 648 haberinde 1102 mesaj, konu ve içerik bulunmuştur. İşte (Hamas'ın medyasında öne çıkan konular ve anlayışlar) başlığı altında yer alan konulardan örnekler verilmektedir. Tabi bu arada tek mesaj ve konuyu içeren haberler çok az ve nadir görüldüğünü ifade etmek lazım. Örneğin, bir haber Kudüs olayları, İsrail yerleşimleri ve saldırılarından bahsedebilir. Aşağıda ki tablo, şekil ve resimlerde bu bilgilerin bazıları açıklanmıştır.

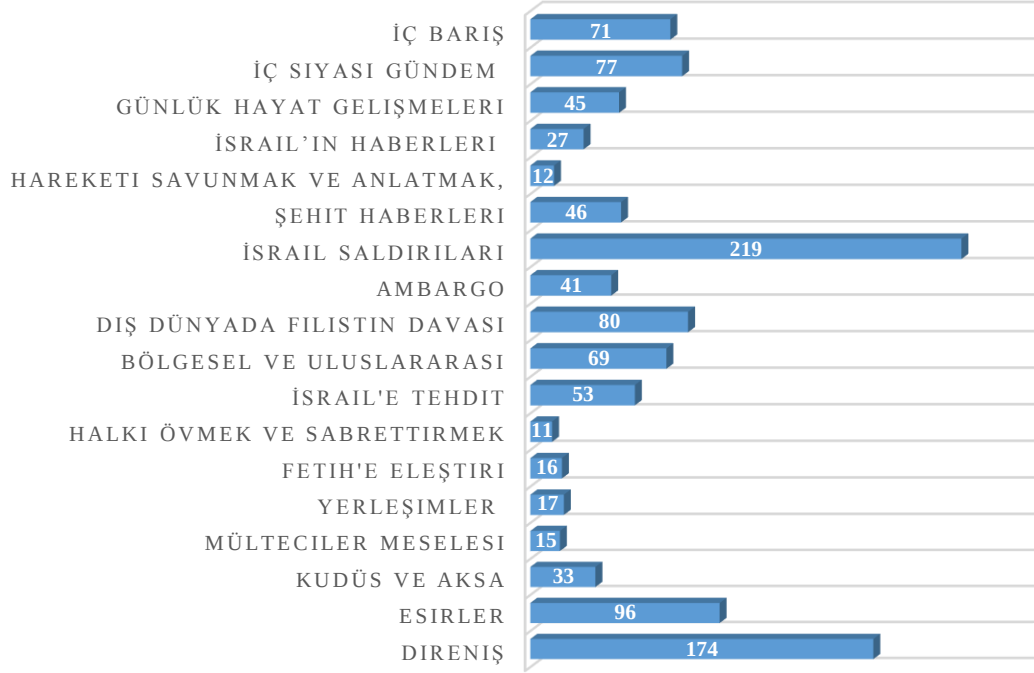
Tablo 7: Hamas'ın 5 haber sitesinden incelenen 648 haberin içerdiği konular. Her konuda haber sayısı ve yüzdesi görülür.

Konu	Haber Sayısı	Yüzde %
Direnış	174	27%
Esirler	96	15%
Kudüs ve Aksa	33	5%
Mülteciler Meselesi	15	2,30%
Yerleşimler	17	2,50%
Fetih'in İhlallerine ve Tavizlere Eleştiriler	16	2,60%

Halkı Övmek ve Sabrettirmek	11	1,50%
İsrail'e Tehdit	53	8%
Bölgesel ve Uluslararası- Arap ve Müslüman Dünyası	69	11%
Dışta Filistin'i İlgilendiren Haberler	80	12%
Ambargo	41	6%
İsrail Saldırıları	219	34%
Şehit Haberleri	46	7%
Hareketi Savunmak Ve Anlatmak,	12	2%
İsrail'in Haberleri (Özelikle Olumsuz Haberler)	27	4%
Günlük Hayat Gelişmeleri	45	7%
İç Siyasi Gündem	77	12%
İç Barış	71	11%

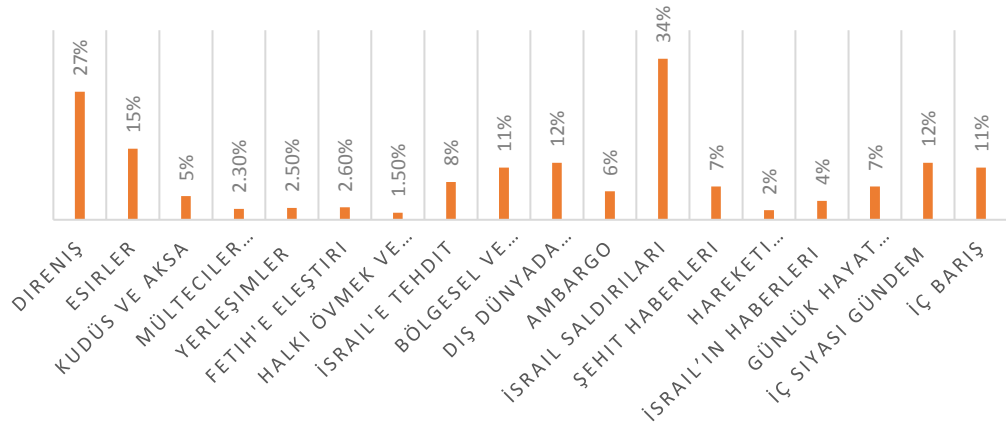
Bu veriler, aşağıdaki iki şekilde hem sayı hem oran olarak gösterilmektedir.

İNCELENEN 648 HABERDEN FARKLI KONULARIN HABER SAYISI

Şekil 33: incelenen 648 haberden farklı konuların haber sayısı

İNCELENEN 648 HABERDEN FARKLI KONULARIN HABER YÜZDESİ VE ORANLARI

Şekil 34: incelenen 648 haberden farklı konuların haber yüzdesi ve oranları

Hamas sitelerinin haberciliğini ve içeriklerini örnekleyen ve açıklayan yukarıdaki tablo ve şekillerle alakalı vurgulamamız ve altını çizmemiz gereken birkaç husus

vardır. Onların bazıısı aşağıdaki gibidir;

1- Bu veriler ve sayılar sabit değildir. Farklı durumlara göre değişir. Bunların amacı, Hamas'ın haber sitelerinin belirli bir sürede uyguladığı ve kullandığı habercilik yöntemi ve stratejisinde örnek vetmektir. Örneğin; İsrail'e yönelik sunulan tehdit ve korku verici içeriksavaş durumlarında son derece artar ve yükselir. Başka bir örnek de, görüldüğü gibi incelenen sürede "Mülteciler Davası" Hamas'ın medya haberciliğinde büyük yer almamış veya yoğun gündem olmamıştır. Ancak bu mesele öne çıkınca veya onunla alakalı ciddi gelişmeler meydana gelince mülteciler haberleri bundan çok fazla görülür. Nitekim meydana gelen gelişmeler ve olaylar Hamas medyalarının içerik ve habercilik yönünü ve istikametini etkilemektedir. Hatta bu 10 günlük inceleme ve takip esnasında canlı bir örnek ortaya çıkmıştır. 30.10.2017 günü sabah, önceki 5 güne benzeri haber akışı sürdürülürken aynı günde öğleden sonra meydana gelen bir İsrail saldırısından sonra habercilik yönü tamamen değişti. O günde İsrail savaş uçakları Gazze sınırlarında bir grup Filistinlilerin bulunduğu bir tüneli bombalaması neticesinde 10 Filistinli hayatını kaybetti. Ardından şehitler, direniş ve İsrail'e tehdit gibi içerikli haberler Hamas medyasında hakim olmuştur.

2- Bütün Hamas siteleri habercilik amaçlı değildir. Sosyal, ideolojik ve kültürel içerik sunan ve yayınlanan siteler de vardır. Hamas'ın ideolojisini, fikrini, siyasi amaçlarını, görüşlerini, bakışlarını, çeşitli konularda değerlendirmeleri ve yaklaşımlarını veya Hamas hakkında merak edilen konuları açıklayan siteler vardır. Onlardan biri Hamas'ın Ofisi sitesidir (<http://hamas.ps/ar>). Hatta habercilik amaçlı sitelerde bile bu tür içerik yer alır. Dolaylı veya dolaysız bazı

köşeler bu içerik açık ve net görülür. Dolayısıyla incelenen 5 haber sitesindeki diğer köşelerin incelenmediğini hatırlatmak lazımdı. Video, açıklamalar, konuşmalar, belgeseller, köşe yazıları, karikatürler, tasarım, hikayeler, röportajlar gibi paylaşımlar bu araştırmada incelenmemiş olup ayrı bir araştırma gerektiren konulardır.

- 3- Hamas'ın dijital haberciliğinde Filistin haberi hep öncelik tanır ve önde gelir. Filistin dışındaki olaylar ise ikinci, üçüncü veya son sırada olabilir. Bunun istisnası, haberin Filistin davasıyla bir şekilde alakalı olması veya bütün bölgeyi veya dünyayı etkileyebilecek kadar büyük olan haberlerdir. Böylelikle Filistin haberi, özellikle Hamas'tan bahseden haberler Hamas sitelerinde hep manşet olur ve ön kısımda görülür. Ancak şöyle de bir durum var ki; Filistin haberlerini ele alırken Hamas'ın yaklaşımına, duruşuna, ideolojisine ve siyasi propagandasına hizmet edecek şekilde sunulur ve yazılır. Hamas'ın tek fadalı ve etkili metot ve proje olarak edindiği "Direniş Projesi" Hamas medyasının editörlük ve yazım kipinde net ve kolayca farkedilir. Hamas'ın dijital haberciliğinde de hareketin liderlerinin düzenledikleri etkinlikler, katıldıkları toplantılar, yaptıkları açıklamalar, bir araya geldikleri kişiler ve uluslararası sorumlular önemli yer alır.
- 4- Hamas'a ait her haber sitesi en az 2 dil ile yayın ve habercilik yapar. Bazısı İbranice bazısı ise 8 dil ile yayın yapar. Ancak genelde Arapçayla birlikte İngilizce de bulunur. Arapça nüshası genelde yerel halk ve Arap kitlesini ilgilendiren haberler paylaşır. İngilizce ise uluslararası kitlelere seslenir.

5- Hamas medyası, El-Fetih hareketinin Batı Şeria'da ki ihlalleri, davranışları ve politikasını şiddetle eleştirir. El-Fetih'in sürekli Batı Şeria'da Hamas mensuplarını tutuklaması, Hamas'ın kurumlarına basması ve saldırması, “şehit” ve esir ailelerine karşı yaptırımlar gerçekleşmesi veya Gazze'ye uygulanan İsrail ambargosu politikasına iştirak etmesi gibi davranışlar ve politikalar Hamas tarafından eleştirilmekte, işgale hizmet, demokrasi ve milli mefaata aykırı işler olarak sayılmaktadır.

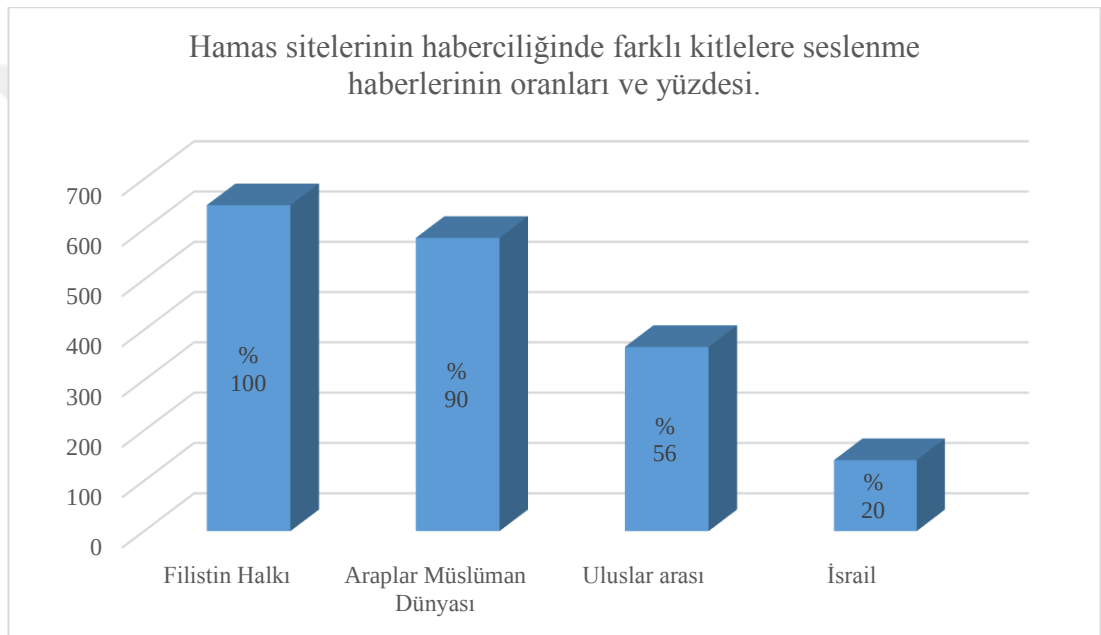
6- Direniş içerikli veya İsrail'in Filistin topraklarında Filistinlilere karşı uyguladığı ambargo, işkence veya saldırılardan bahseden haberler yukarıdaki verilerin gösterdiği gibi en çok yayınlanan haberlerdir. Aslında bu 2 kategorinin önce gelmesi şaşırtıcı bir durum değildir. Birincisi Hamas'ın literatüründe ve fikrinde sabit bir preneş, anlayış ve projedir. İkincisi ise İsrail'i kötüleyen, suç ve katliamlarını ifşa eden, Filistin mağduriyetini anlatan, bölgesel ve uluslararası toplumların Filistin davasını desteklemelerini çağıran lüzümlü habercilik biçimidir. İkinci habercilik kategorisi aslında diğer Filistinli medyalarla hemen hemen ortak ve benzeri bir kategori ve habercilik biçimidir. Bu bağlamda hatırlatması gereken gerçek, tabloda ayrı kategoriler olarak sıraladığımız bazı kategoriler mantık olarak aynı kategoriden ibarettir. Ancak kolaylaştırmak için ve Hamas'ın medyanda tartışılan ve yansıtılan en önemli konuları göstermek için ayrılmıştır. Örneğin; Ambargo, tutuklanan esirler, öldürülen şehitler, Filistinlilerin topraklarında genişletilen yerleşimler kategorileri aslında hepsi İsrail saldırıları katgöriden bir parça olarak sıralanabilir ve sayılabilir. Böylelikle İsrail saldırıları habercilik kategorisi, rakipsiz olarak Hamas'ın medyalarında en çok görülen kategoridir.

- 7- Hamas'ın farklı sitelerinde ortak kategoriler diyebileceğimiz köşeler bulunmaktadır. Onların bazıısı, esirler, mülteci, işgal konuları, Kudüs ve Aksa, yerel olaylar, Arap ve Uluslararası, köşe yazıları ve röportajlar kategorileridir.
- 8- Haberlerde kullanılan kavramlar ve terimler, Hamas'ın genel ideolojisi ve fikri çerçevesinde yerini alır ve o fikre göre şekillenmektedir. İslamcılık ifadeleri farklı konularla açık farkedilir. İsrail ile çatışma ve mücadele ile alakalı konularda hep direişçi ifadeler de getirilir. Örneğin, Hamas' websitelerinde "İsrail" kelimesi kullanılmamaktadır. Bunun yerine Siyonistler, Siyonist düşman veya işgal ifadesi kullanılır. Başka birinin konuşmasından aktarılan bir ifade gibi İsrail ifadesi kullanmak zorunda kalınırsa iki tırnak içinde "İsrail" şeklinde yazılır.
- 9- Hamas'ın web sitelerinde Arap ve Uluslararası haberlerin sayısı ortalama olarak her gün 3 ile 5 haber arasında yayınlanmaktadır. Mısır, Suriye ve Irak haberleri önde gelir.

2- Hedef Kitleleri Açısı

Daha önce belirttiğimiz gibi Hamas medyasının seslendiği kitleleri şu şekilde ayırmıştık; Hamas'ın özel üyeleri, destekçileri, Filistin halkı, siyasi rakipleri, İsrail cephesi, Araplar, Müslüman dünyası ve Uluslararası kitlelerdir. Anlatıldığı gibi de bütün bu kitleler aynı araç ve platformlarla seslenilmemektedir. Örneğin, özel toplantılar ve camiler gibi platformlarda yönlendirilen propaganda ve söylem elbette İsrail veya uluslararası kitlelere değil yerel kitleye veya hareketin üyelerine seslenmektedir. Ancak dijital medya teknikleri ve platformları bütün kitlelere

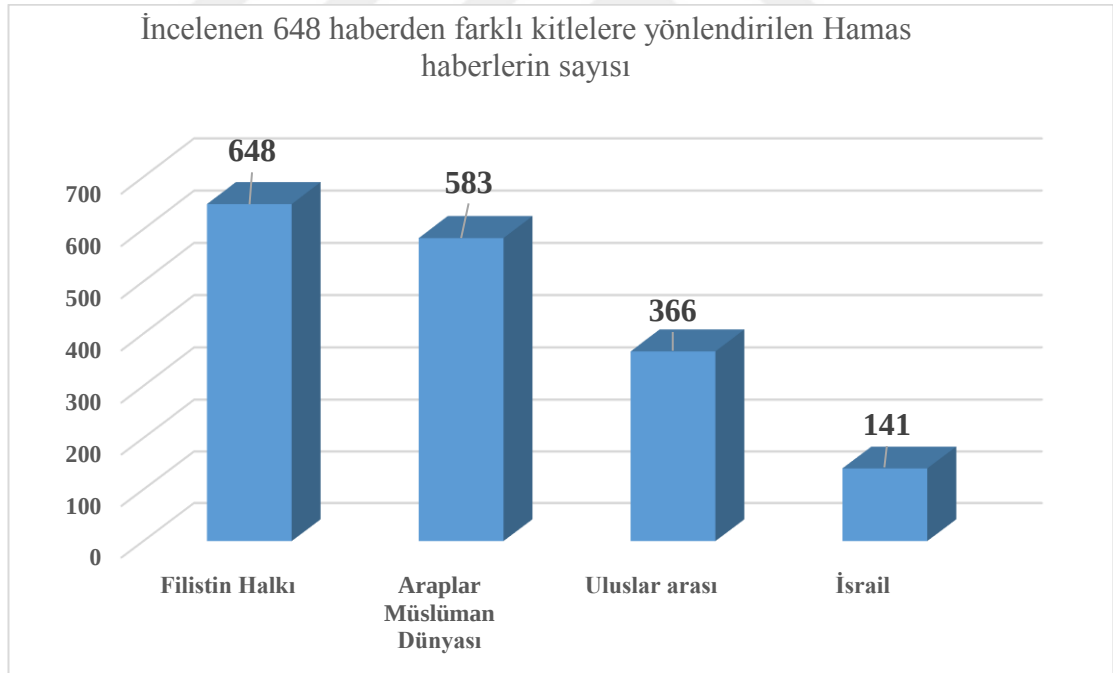
seslenmek için geçerli ve kullanılan bir tekniktir. Bu 10 günlük incelemede sadece 4 kitle seçilmiştir. Dolayısıyla aşağıdaki verilerin analizini açıklarken Filistin kitlesi deyince Filistin’de bütün kitleler (Hamas’ın özel üyeleri, destekçileri, Filistin halkı, siyasi rakipleri) kast edilmektedir. O nedenle bu açıklamalarda "Filistin kitlesi" ifadesinin içerdiği bütün iç kitleleri her kez yazmaya ve tekrarlamaya gerek yoktur.

Şekil 35: Hamas sitelerinin haberciliğinde farklı kitlelere seslenme haberlerinin oranları ve yüzdesi.

Yukarıda ki şekil, 4 kitleye yönlendirilen haberlerin yüzdelerini gösterir. Resme göre Hamas’ın haber sitelerinin yayınladığı her 100 haberin %20’si İsrail’e, %56’ısı Dünya ve Uluslararası topluma, %90’ı Arap ve Müslüman dünyasına ve %100’ü Filistin kitlelerine seslenmektedir. Genel olarak İsrail cephesi ve kitlesine yönelik yayınlanan haberler ve içerikler direniş, korku verici, İsrail’e tehdit vs gibi konlu haberler olur. Dünya ve Uluslararası topluma yönelik yönlendirilen haberler ise genelde İsrail’in Filistinlilere karşı saldırıları, kaliamları, uyguladığı ambargo ve işkenceyi ifşa etme,

Filistin davasını desteklerini isteme, Filistin'in mağduriyetlerini açıklamak ve Hamas hareketini savunmak ve anlatmak gibi hedefleri taşımaktadır. Arap ve Müslüman dünyası kitlelerine yönelik olan haberler de hemen hemen her konuda yer alır. Ancak özellikle Filistin'de ki kutsal meselelerle alakalı bir konu olunca daha fazla önem taşır. Filistin kitleleri tabi her konuda hedef olur ve Hamas'ın dijital haberciliğinde her zaman mevcuttur. 10 gün boyunca incelenen 5 haber sitenin 648 haberi, 1738 hedef kitlesini hedeflemiştir. Bir haber birkaç kitleye seslenebildiği için ortalama olarak her haber 3 kitleye yönlendirilirdi. Aşağıda ki şeklin gösterdiği gibi 648 haberden Filistin kitlelerine 648 haber, Arap ve Müslüman kitlelerine 583 haber, dünya ve uluslararası kitlelere 366 haber ve İsrail kitlesine 141 haber seslenerek yönlendirilmiştir.

Şekil 36: İncelenen 648 haberden farklı kitlelere yönlendirilen Hamas haberlerin sayısı

İsrail saldırılarıyla ilgili haberler, İsrail kitlesi dışında bütün diğer kitleleri hedeflemektedir. Burada ki amaçlar; dışarıdaysa İsrail'in saldırıları ve yasadışı

politikalarını ifşa etmek, İsrail'in yaptıklarını durdurmak için çağrıda bulunmak ve Filistin davası için yardım istemektir. İçerideki kitle için amaçlar ise İsrail ihlal ve saldırıları hakkında bilgilendirmek, uyarmak, dayanışmak, sabrettirmek ve İsrail'e karşı seferberlik yapmak. Tabi burada İsrail kitlesine seslenmek mantıksız olur. Zira İsrail'in sistematik ve planlı olarak uyguladığı saldırı, ambargo ve kısıtlamaları İsrail'e şikayet etmekte fayde yoktur.

Günlük hayatıyla ilgili olan ve Siyasi söylem ve propaganda taşımayan haberlerin sayısı kısmen yüksektir. Örneğin, hava durumu, trafik kazaları veya gıda fiyatları gibi konularla alakalı haberler Hamas'ın haberciliğinde önemli yer alır. Ancak bu tür haberlere incelemelerimizde fazla odaklanmamış ve hatta büyük kısmı sayılmamıştır. İncelenen haberler ise, esas olarak İsrail işgali, iç siyaset ve Filistin davasını ilgilendiren bölgesel ve uluslararası haberlerdir. Hamas'ın siyasi propagandası zaten bu haberlerde görülür. Bu tür haberler, Hamas haberciliğın çoğunluğunu temsil eder.

Ek 3

Bazı Websitelerin Haber ve İçerik Analizleri

1- Filistin EnformasyonMerkezi

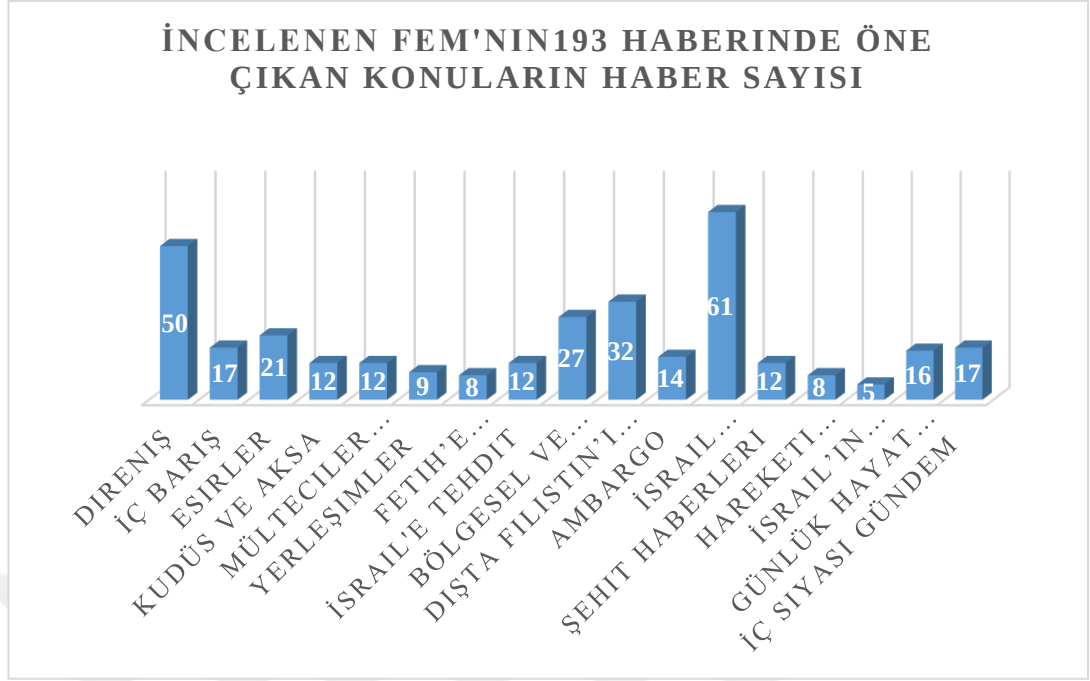
Filistin EnformasyonMerkezi sitenin seslendiği kitlelerin oranlarını keşfetmek için aratırmacı Ekim 2017'de on günlük inceleme ve takip yapmıştır. FEM sitesinin Arapça nüshasında yapılan inceleme 193 adet haberi kapsamaktadır. Bir haber birden fazla

kitleye seslendiği için bu 193 haber 522 hedef kitlesine seslenmiş olmaktadır. Tablo (3)'te görüldüğü gibi bu 193 haberin çoğu (%90'dan fazlası) Filistin, Arap ve Müslüman kitlelere seslenirken haberlerin %58'i dış dünyaya ve % 18'inin ise İsrail'e yönelik olduğu görülmektedir. Elbette bu sitenin Türkçe veya İngilizcesi incelenmiş olsaydı bu sonuçlar tamamen farklı olacaktı.

Tablo 8: İncelenen FEM sitesinin 193 haberinde 522 hedef kitlesine seslenmiştir. Tabloda her kitleye seslenen haberin sayısı ve yüzdesi.

Kategori	Filistin Kitle	Arap ve Müslüman Dünyası	Uluslar arası	İsrail
Haber sayısı	193	181	113	36
Haber Oranı	100%	94%	58%	18%

FEM'nin incelediği 193 haberi ve yansıttığı bilgileri açıklayacak olursak bunların aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi 17 ana konu ve kategoriye ayrıldığı görülmektedir. En çok yayınlanan haber türü ise İsrail tarafından Filistinlilere yönelik saldırılar ve yaptırımların yanı sıra Filistin direnişiyle alakalı haberlerdir. FEM sitesinin incelediği 193 haberde 334 mesaj, konu ve içerik tespit edilmiştir. Sadece tek bir mesaj veya konuyu içeren haberler çok nadir görülmüştür.

Şekil 37: İncelenen FEM'nin 193 haberinde öne çıkan konuların haber sayısı

Başka açıdan bakıldığında, Kuran Ayetleri ve Hadis-i Şerifler açık bir şekilde sitenin farklı paylaşımlarında görülmektedir. Filistin Enformasyon Merkezi'nin sitesi de diğer Hamas kurumları ve medya platformlarının maruz kaldığı saldırı ve zorluklara maruz kalmıştır. Site kurulduğundan bu yana İsrail tarafından susturma amaçlı tehdit mesajları gelmiştir. İsrail istihbaratı Mossad da siteye karşı korsan yazılım ve nüfuz oluşturma girişimlerinde bulunmuştur. Ancak aynı zamanda siteye Arap ve Müslüman dünyasından birçok destek mesajları gelmiştir.

2- El-Kassam Tugayları'nın sitesi; www.alqassam.ps

Araştırmacının El-Kassam sitesinde incelediği 54 haberin 150 hedef kitlesine seslendiği görülmüştür. Bu 54 haberin tamamının Filistin ve Arap kitlelerine

seslenirken haberlerin %75'i Uluslararası kitlelere ve % 20'sinin de İsrail'e yönelik olduğu gözlenmiştir. İçerik açısından ise incelenen 54 haberde 102 mesaj ve konu tespit edilmiştir. Bir haber sadece tek bir mesaj ve konu içermeyebilir, aynı haber birkaç içerik ve konu içerebilir. Tabi İsrail saldırıları, esirler, şehitler ve direniş konulu haberler sitede en çok yansıtılan haberlerdir. Ancak buna rağmen El-Kassam'ın sitesi haber sitesi sayılmamaktadır. Hamas'ın Medya Ofisi sitesi gibi bildiri, taziye, açıklama ve El-Kassam Tugaylarının farklı gelişmeler hakkındaki tavrı ve görüşü vb. içerikli paylaşımlar yayınlamaktadır.

3- Şimdiki Filistin: www.paltimes.net

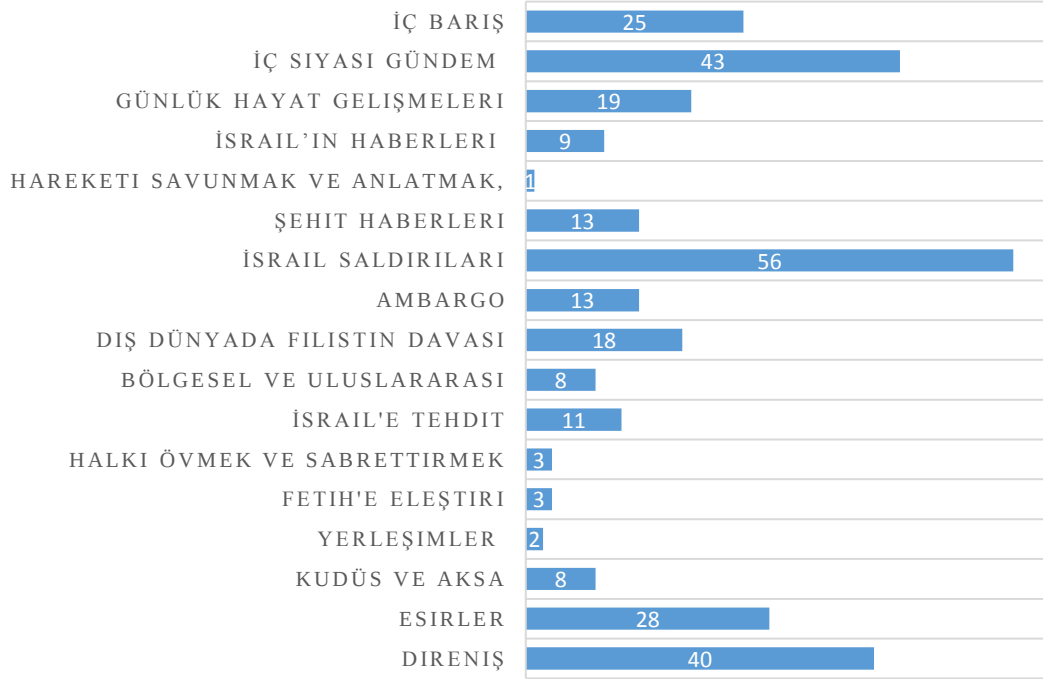
Bu sitenin seslendiği kitlelerin oranlarını öğrenmek için 185 haber üzerinde inceleme ve takip yapmıştık. Bir haber birden fazla kitleye seslendiği için bu 185 haber 467 hedef kitlesine seslenmiştir. Tablo (10)'da görüldüğü gibi bu 185 haberin çoğu (%80'fazla) Arap ve Müslüman kitlelere seslenirken haberlerin %50'si dış dünya ve %18'i de İsrail'e yönelik olduğu görülür. Ayrıca bu haberlerin tamamı Filistin kitlesine yayınlanmış durumdadır.

Tablo 9: Şimdiki Filistin sitesinde incelenen 185 haberde 467 hedef kitlesine seslenilmiştir. Tabloda her kitleye seslenen haberin sayısı ve yüzdesi.

Kategori	Filistin Kitle	Arap Müslüman Dünyası	ve Uluslararası	İsrail
Haber sayısı	185	152	95	35
Haber Oranı	%100	%82	%51	19

Şimdiki Filistin sitesinde incelenen 185 haberi içeriğine ve konularına göre açıklayacak olursak aşağıdaki şeklin gösterdiği gibi bunların 17 ana konu ve kategoriye ayrıldığı görülmektedir. Diğer sitelerde olduğu gibi en çok yayınlanan haber türü *esirler* meselesi, İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırıları ve yaptırımlarının yanı sıra Filistin direnişiyle ilgili haberlerdir. Üstelik iç barış süreci ve iç siyasi gündemle ilgili haberler sitede yoğun bir şekilde yer alır. İncelenen Şimdiki Filistin sitesinin 185 haberinde 300 mesaj, konu ve içerik bulunmuştur.

**ŞİMDİKİ FİLİSTİN SİTESİNDE İNCELENEN 185
HABERDE ÖNE ÇIKAN KONULARIN HABER SAYISI**

Şekil 38: Şimdiki Filistin sitesinde İncelenen 185 haberde öne çıkan konuların haber sayısı

4- El-Aksa Uydu TV sitesi; www.aqsatv.ps

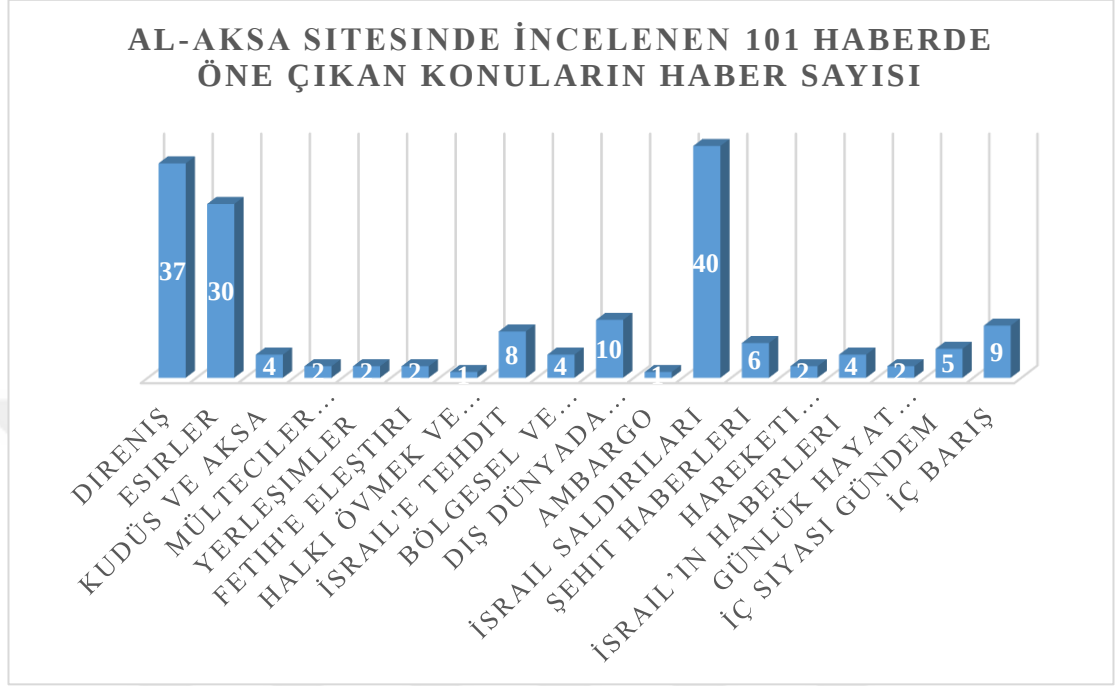
Bu sitenin seslendiği kitlelerin oranlarını ortaya çıkarmak için 101 haber üzerine inceleme ve takip yaptık. Bir haber birden fazla kitleye seslendiği için bu 101 haber 285 hedef kitlesine seslenmiştir. Tablo (5)'te görüldüğü gibi bu haberlerin çoğu (%90'dan fazlası) Filistin, Arap ve Müslüman kitlelere seslenirken %70'inin uluslararası topluma ve %21'inin de İsrail'e yönelik olduğu görülmektedir.

Tablo 10:Al-Aksa sitesinde incelenen 101 haberde 285 hedef kitlesine seslenilmiştir. Tabloda her kitleye seslenen haberin sayısı ve yüzdesi.

Kategori	Filistin Kitlesi	Arap ve Müslüman Dünyası	Uluslar arası	İsrail
Haber sayısı	101	92	71	21
Haber Oranı	%100	91	70	21

Al-Aksa sitesinde incelenen 101 haberi içeriğine göre açıklayacak olursak aşağıdaki şeklin gösterdiği gibi 18 ana konu ve kategoriye ayrıldığı görülür. En çok yayınlanan haberler, esirler, İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırıları ve yaptırımlarının yanı sıra

Filistin direnişiyile alakalı haberlerdir. İncelenen Al-Aksa sitesinin 101 haberinde 168 mesaj, konu ve içerik tespit edilmiştir.

Şekil 39: Al-Aksa sitesinde İncelenen 101 haberde öne çıkan konuların haber sayısı

5- Alresalah Gazetesinin sitesi; www.alresalah.ps

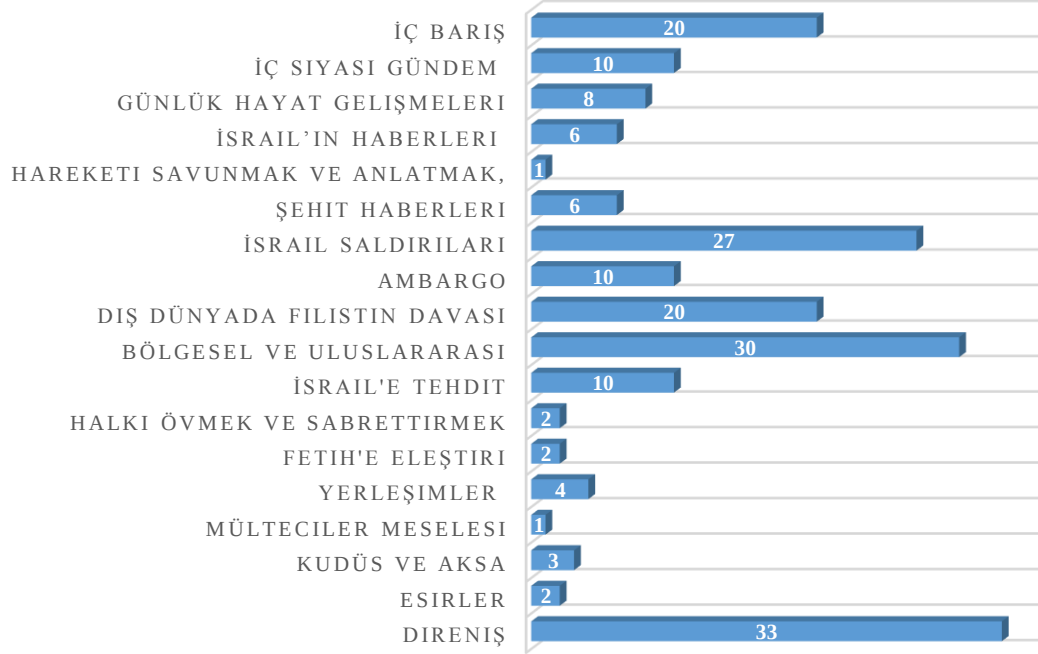
Bu sitenin seslendiği kitlelerin oranlarını ve yüzdelerini öğrenmek için 115 haber üzerine inceleme ve takip yaptık. Bir haber birden fazla kitleye seslendiği için bu 115 haberin 303 hedef kitlesine seslendiği görülmektedir. Tablo (6)'da görüldüğü gibi bu 115 haberin çoğu (%90'dan fazla) Filistin, Arap ve Müslüman kitlelere seslenirken haberlerin %40'ının dış dünyaya ve %33'ünün de İsrail'e yönelik olduğu görülmüştür.

Tablo 11: Alresalah sitesinde incelenen 115 haberde 303 hedef kitlesine seslenilmiştir. Tabloda her kitleye seslenen haberin sayısı ve yüzdesi.

Kategori	Filistin Kitlesi	Arap ve Müslüman Dünyası	Uluslar arası	İsrail
Haber sayısı	115	104	46	38
Haber Oranı	%100	%90	40	%33

Alresalah sitesinde incelenen 115 haberi içerdiği konulara göre açıklayacak olursak bunların aşağıdaki grafikteki gibi 18 ana konu ve kategoriye ayrıldığı görülmektedir. En çok yayınlanan haber türü ise esirler, İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırıları veyaptırımlarının yanı sıra İsrail'e karşı Filistin direnişiyle alakalı haberlerdir. Alresalah sitesinin 115 tane haberinde 195 mesaj, konu ve içerik bulunmuştur.

**ALRESALAH SITESİNDE İNCELENEN 115 HABERDE
ÖNE ÇIKAN KONULARIN HABER SAYISI**

Şekil 40: Alresalah sitesinde İncelenen 115 haberde öne çıkan konuların haber sayısı